

INSTITUUT VOOR PLANTENVEREDELING

VERBONDEN AAN DE

LANDBOUW HOOGESCHOOL TE WAGENINGEN

1939 VIJFTIENDE 1939

BESCHRIJVENDE RASSENLIJST,

OPGEMAAKT INGEVOLGE DE BESCHIKKING VAN DEN
MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN EN LAND-
BOUW VAN 21 OCTOBER 1924, GEWIJZIGD 28 MAART 1933.

INHOUD.

Voorwoord	1	wij, mosterd, maanzaad) 89
Erkenning plantenrassen	5	Uien .....
Aanneming nieuwe rassen	6	Aardappels .....
Erkenning origineel zaad	8	Alphabetische naamlijst 102
Kweekersvergoedingen		Zeer vroege .....
N.A.K.	11	Vroege .....
Verklaring der teekens ..	12	Winterconsumptie ....
Tarwe	17	Fabrieks .....
Gerst	39	Export .....
Rogge	49	Suikerbieten .....
Haver	54	Voederbieten .....
Mais	64	Koolrapen .....
Erwten	71	Wortelen en pastinaken .
Veldboonen	79	Stoppel- en zomerknollen
Bruine en witte boonen ..	83	Voederkool .....
Vlas	85	Andere voedergewassen .
Handelsgewassen (kana- riezaad, koolzaad, kar-		Grassen .....
		Rassenstatistiek .....

Aan de voor het buitenland bestemde exemplaren wordt een toelichting in het Fransch, Engelsch of Duitsch toegevoegd.

Deze rassenlijst is verkrijgbaar tegen vooruitbetaling van f 0.30 bij de N.V. Leiter-Nypels, Maastricht (in postzegels of postgiro no. 37754), 25 tot 75 ex. à f 0.23, 75 ex. en meer à f 0.17 p. st. Verzendingskosten worden extra berekend. — Losse stevige bandjes kosten f 0.30 per stuk franco p. post.

QUELQUES EXPLICATIONS
SUR LE CONTENU DE LA QUINZIÈME LISTE DES RACES
DE L'INSTITUT POUR L'AMÉLIORATION DES PLANTES
À WAGENINGEN. — 1939 —

Le but de cette liste est de renseigner les cultivateurs des Pays-Bas sur les diverses races qui sont à leur disposition. Elle sert en même temps de base pour l'inspection des semences et des plants par le N.A.K. (Service Général de Contrôle des Récoltes aux Pays-Bas, dont le siège est à Wageningen) qui ne contrôle et n'agrée que les races qui sont nommées dans cette liste. En général ces semences et ces plants doivent pour cela provenir d'une „semence originale”, fournie par le créateur.

Pour arriver à ce but nous ne décrivons pas seulement dans cette liste l'origine de la race, mais nous nommons également le nom du créateur (K) et l'adresse où l'on peut se procurer de la semence ou du plant d'origine (H). La marque † signifie que le créateur lui-même est placé sous le contrôle du N.A.K., contrôle qui est effectué en collaboration avec l'Association néerlandaise des sélectionneurs. Pour les races indigènes („races du pays” non sélectionnées artificiellement) cultivées sous contrôle du N.A.K. la même marque † est employée et pour les races sous contrôle d'une autre corporation que le N.A.K. la marque §.

Les différentes races sont rubricées dans cette liste en 6 catégories:

A. races recommandables;

B. races à essayer;

N. nouvelles races ou incomplètement connues;

L. races indigènes;

O. races acceptées pour l'inspection, mais peu importantes;

D. races rayées, ne sont plus acceptées pour l'inspection sur pied.

— F D E B — = inséré dans les listes des races françaises, allemandes, anglaises, belgiques.

Dans cette brochure on trouvera les races de chaque plante rangées autant que possible dans leur ordre d'intérêt pour la pratique. On a indiqué en caractères gras sous la rubrique A et B les races qui, sous conditions normales, peuvent être cultivées partout. Les races qui sont seulement recommandables dans certains cas particuliers et celles qui ne sont pas encore bien connues ont été imprimées en petits caractères.

Aux pages 220—226 on trouvera une statistique succinctes des races qui sont cultivées dans les différentes contrées agricoles (voyez la carte, page 218). Les districts 1—10 sont tous formés par de l'ar-

gile d'origine marine, les districts 11—14 sont de l'argile fluviale, tandis que les districts 24—26 sont ce qu'on appelle les Veencolonies, c.à.d. des terrains de sable mélangé à de la tourbe. La partie orientale du pays (les districts 16—23) est composé de sable d'origine diluviale.

Un aperçu de la statistique des races dans les Pays-Bas, empruntée aux listes de races 1931—1939 est joint aux pages 227—232.

Il nous a semblé que beaucoup de visiteurs étrangers ont intérêt à savoir de quelle manière cette liste de races a été mise sur pied. Les quelques renseignements ci-dessous seront donc pour eux sans doute les bien venus.

Il faut avant tout se rendre compte que les Pays-Bas sont un petit pays, placé au milieu de grands pays où l'amélioration des plantes est poussée avec tous les moyens dont dispose la science moderne ainsi que par la propagande. C'est ainsi que notre marché est inondé de races provenant d'Angleterre, de Belgique, de France, d'Allemagne et de Scandinavie et de quantités de semences fourragères provenant de toutes les parties du monde.

Sans une recherche sévère sur la valeur des races, l'agriculteur risque en achetant une nouveauté non seulement de perdre son argent mais il court également le risque d'une grave désillusion au moment de la récolte. Il est d'autre part très important également pour la rentabilité de l'agriculture que les agriculteurs connaissent toujours les meilleurs races et les meilleurs sélections dont on dispose dans le pays. Il s'est donc développé aux Pays-Bas un système très étendu d'essais et différents instituts y prennent part. Le principal organisme pour les champs d'essais est constitué par une commission spéciale (Commission de réglementation pour les champs d'essai agricoles (R.C.P.)). La plupart des champs d'essais et des fermes d'essais se trouvent sous le contrôle des directeurs des services agricoles qui trouvent leurs directives dans le R.C.P. En outre l'institut pour l'amélioration des plantes possède également ses terrains propres où l'on fait beaucoup d'observations.

Dans beaucoup de cas le résultat obtenu dans les champs d'essais peut être concluant pour la valeur des races, mais il nous semble qu'une race doit également montrer sa valeur dans la pratique. C'est pourquoi nous essayons autant que possible d'avoir des renseignements provenant directement des agriculteurs qui ont cultivé une nouvelle race. Pour cela on demande à chaque sélectionneur et importateur, de suite après la fin de la saison de vente, de nous envoyer une liste de toutes les adresses où ils ont envoyé une nouvelle race de semences ou de plants. Tous les ans on demande ainsi que à 3 ou 4000 agriculteurs ce qu'ils pensent de l'une ou de l'autre des nouvelles races qu'ils ont employées. Ces agriculteurs très souvent

nous envoient les caractéristiques des nouvelles races avec une précision merveilleuse.

En plus de cela nous avons créé environ 100 stations d'observation où un agriculteur spécialisé observe les nouvelles races d'une même plante. Autant qu'il est possible on lui envoie les nouveautés avant de les introduire dans le commerce; nous pouvons donc de la sorte et tout de suite recommander certaines nouveautés, tandis que d'autre part nous pouvons éviter que certaines races soient trop vite livrées à la pratique.

En plus de cela nous avons environ 400 correspondants qui autour d'eux observent les races et nous font des rapports. Ces correspondants, ainsi que les directeurs des services agricoles, les directeurs de la Station d'essai pour le contrôle des semences, du Service phytopathologique, de la Station d'essais agricoles et des Fermes d'essais, ainsi que les inspecteurs des Services d'inspection sur pied et tous les agronomes connus reçoivent chaque année un projet de la liste de races sur lequel ils inscrivent leurs observations.

Nous remarquons encore que pour l'étude de certaines plantes p.e. les betteraves à sucre, l'orge de brasserie, le blé boulanger, le lin, les oignons et les fourrages verts il existe des organisations spéciales qui travaillent en collaboration avec l'institut pour l'amélioration des plantes. Sous la direction de l'institut on établit tous les ans des concours de races et de sélections de plantes racines et d'oignons. En ce qui concerne les recherches pour les herbages il n'existe pas encore de station spéciales, les recherches sont effectuées cependant par différentes personnes qui envoient à l'institut pour l'amélioration des plantes leurs observations, qui toutes sont rassemblées sous le chapitre „herbage" (pag. 197).

Beaucoup de ces personnes ont chez elles des champs d'observation et des champs de démonstration pour herbage; il en existe environ une cinquantaine, qui sont ordinairement reliés à une école d'agriculture primaire ou à une association de jeunes cultivateurs. Sur ces champs d'essais on trouve les collections de plantes qui sont décrites dans la brochure „Liste des races" et ceci pour faire des comparaisons.

Les mêmes associations de jeunes agriculteurs s'occupent chaque année d'environ 1000 champs d'essais, qui sont sous la direction de l'institut pour l'amélioration des plantes. Ces champs d'essais sont destinés à l'observation des plantes racines et des plantes fourragères vertes.

Nous pouvons conclure que, grâce à l'esprit de collaboration qui existe dans notre pays, il y a bien peu d'observations faites sur la valeur des races qui échappent à notre attention.

La brochure de la „Liste des races" sous l'impulsion d'une part

du N.A.K. et de tous ceux qui sont chargés de renseigner les agriculteurs et d'autre part soutenue par la saine raison de nos agriculteurs et de nos commerçants en grain, permet de mettre en relief dans un temps très court une race de grande valeur et de faire disparaître des champs celles qui ne méritent aucune attention. Elle constitue en même temps une protection pour les sélectionneurs de bonne foi qu'ils soient néerlandais ou étrangers et empêche l'extension peu désirable des nouveautés par une réclame malsaine.

Voici quelles sont les plantes cultivées dont il est question dans la quinzième édition:

	page
Blé	17
Orge	39
Seigle	49
Avoine	54
Maïs	64
Pois	71
Fèves et fèveroles	79
Haricots bruns et blancs	83
Lin	85
Plantes commerciales comprenant	
Alpiste	89
Colza	89
Cumin	90
Moutarde	90
Pavot	91
Oignons	93
Pommes de terre	97
Betteraves à sucre	139
Betteraves fourragères	143
Choux-raves	157
Carottes et panais	160
Turnips et navets	164
Choux fourragères	169
Autres plantes fourragères	174
Plantes fourragères légumineuses	179
Herbes (graminées)	197

Les descriptions succinctes ainsi que les caractéristiques des différentes races sont résumées à la fin de chaque chapitre sous forme d'un tableau de chiffres qui fait ressortir succinctement tous les caractères et facilite la comparaison des différentes races.

Voici la traduction des expressions figurant dans ces tableaux:
Blé (p. 34—35). Orge (p. 47—48). Seigle (p. 53). Avoine (p. 62).

1. Possibilité de semer tardivement.
2. Possibilité de semer au printemps.
3. Résistance à l'hiver.
4. Hâtiveté en ce qui concerne la couverture du sol par la plante.
5. Hâtiveté de l'épiaison.
6. Richesse en feuilles.
7. Longueur de la paille.
8. Précocité de la maturité.
9. Nombre des épis.
10. Nombre des grains par épi.
11. Grosseur des grains.
12. Pourcentage des grains marchandable.
13. Valeur marchande et qualité.
14. Rendement en grain.
15. Rendement en paille.
16. Rapport grain: paille (plus le chiffre est haut plus il y a de grain et moins il y a de paille).
17. Résistance à la verse.
18. Résistance à la chute des grains.
19. Résistance à la germination sur pied des grains.
20. Résistance à la rouille jaune.
21. Résistance au charbon.
22. Résistance à l'Helminthosporium.
23. Résistance à Tylenchus devastatrix.
24. Adaption aux sols sableux.
25. Résistance au tallage secondaire.
26. Résistance au Thrips.
27. Utilisation en culture de couverture.
28. Sol sur lequel cette race a poussé.
K. = sol argileux. Z. = sable.
D. = Veenkolonies (sables et tourbe).
29. Proportion de cosse.
32. Résistance au Puccinia simplex.
33. Résistance au Erisiphe graminis.

Maïs (page 64).

1—17 (voyez les céréales).

30. Tallage.

32. Hauteur de l'attache des épis.

33. Distance des plantes.

Pois (pag. 77).

1. Taille de la paille (courte paille = chiffre élevé).

2. Rigidité de la paille.

3. Quantité de feuilles (feuillage riche = chiffre bas).

4. Hâtivité du début de la floraison.

5. Courte durée de la pleine floraison.

6. Précocité de la maturité.

7. Hauteur de l'attache des gousses.

8. Grosseur des pois.

9. Rondeur des pois (pour les pois à peau ridée et pour les poids chiches: rides de la peau).

10. Couleur.

11. Valeur marchande.

12. Facilités pour la cueillette et aptitudes pour la conserve.

13. Rendement en semence.

14. Rendement en paille.

15. Résistance au mauvais temps.

16. Résistance à *Ascochyta spec.*

17. Résistance à *Phytophthora albiceps*.

18. Résistance à moucheté.

Fèves et fêveroles (p. 82).

1. Hâtivité en ce qui concerne la couverture du sol par la plante.

2. Longueur de la paille.

3. Rigidité de la paille.

4. Richesse en feuilles.

5. Hâtivité du début de la floraison.

6. Courte durée de la pleine floraison.

7. Précocité de la maturité.
8. Profondeur de l'attache des gousses.
9. Nombre des pailles.
10. Nombre des gousses.
11. Nombre des grains par gousse.
12. Grosseur des grains.
13. Couleur.
14. Rondeur des grains.
15. Pourcentage des grains marchandable.
16. Valeur marchande.
17. Rendement en semence.
18. Rendement en paille.
19. Résistance aux pucerons.
20. Résistance au Bruchus.
21. Résistance à la chute des grains.

Lin (p. 88).

1. Précocité du développement au printemps.
2. Longueur de la paille.
3. Finesse de la feuille.
4. Hauteur des premières branches.
5. Dimensions des branches latérales.
6. Régularité.
7. Précocité.
8. Rendement en paille.
9. Qualité de la paille.
10. Teneur en filasse.
11. Qualité de la filasse.
12. Rendement en grains.
13. Grosseur des grains.
14. Rapport paille — semence (un chiffre élevé signifie beaucoup de paille et peu de graines).
15. Résistance à la verse.
16. Résistance au Asterocystis.
17. Résistance à la rouille (Melampsora).
18. Résistance au Botrytis.
19. Résistance au Phoma.

Oignons (p. 95).

1. Conservation.
2. Dureté.
3. Rougissement.
4. Plantes qui montent à graine.
5. Précocité.

Pommes de terre (p. 134—137).

1. Variété du terrain sur lequel elles poussent (voir pour les céréales) T. veut dire culture maraîchère.
2. Développement du feuillage.
3. Force des plantes.
4. Précocité (plus le chiffre est élevé plus la variété est précoce).
5. Nombre de tubercules par plante (plus le chiffre est élevé plus il y a de tubercules).
6. Dispersion des tubercules (plus le chiffre est haut plus les tubercules sont rassemblés près de la tige).
7. Grosseur des tubercules (chiffre élevé signifie gros tubercules).
8. Relation entre tubercules bien développées et celles de dimensions très réduites.
9. Forme des tubercules (10 = rond, 5-6 = ovale, 1 = très long).
10. Couleur de la peau (w. = blanc, g. = jaune, r. = rouge, b. = violet, l. = claire, s. = écailleuse).
11. Couleur jaune de la chaire (un chiffre élevé veut dire que la chaire est très jaune).
12. Profondeur des yeux et de l'attache de la tige (yeux profonds = chiffre bas).
13. Rendement.
14. Teneur en fécule.
15. Conservation.
16. Valeur culinaire.
18. Destination (C. = pomme de terre de consommation, F. pomme de terre industrielle, E. = p. d. t. pour l'exportation, V. = p. d. t. pour l'alimentation du bétail).
19. Aptitudes à l'exportation.
20. Résistance à l'enroulement.
21. Résistance à la mosaïque légère.

22. Résistance à la mosaïque grossière.
Une * est employée dans le cas où la maladie attaque vivement la race).
23. Résistance à la panachure infectieuse.
24. Résistance à la bigarrure.
25. Résistance à la maladie de la jambe noire.
26. Résistance à Rhizoctonia.
27. Résistance de la feuille au mildiou.
28. Résistance du tubercule au mildiou.
29. Résistance au Tylenchus dipsaci.
30. Résistance à la gale verruqueuse.
31. Résistance aux taches en couronne.
32. Résistance au bleuissement.
33. Résistance à la formation de tubercules creux.
34. Résistance à la gale.
35. Résistance à la pseudo-necrose réticulée.
36. Possibilité d'être sélectionnée.

Navets (p. 168).

1. Facilité d'être arraché.
2. Caractères des racines.
3. Adhésion du sol.
4. Durée de la couleur verte du feuillage.
5. Résistance à la gelée.
6. Résistance à l'hernie.

Choux fourragères (p. 171).

1. Reprendre au champ d'éteuilles.
2. Résistance au Plasmodiophora.
3. Résistance aux tiges pourries.
4. Résistance à l'hiver.

Herbes (p. 202—203).

1. Aptitude à pâtures permanentes.
2. Aptitude à prairies temporaires à pâturer.
3. Aptitude à prairies temporaires à faucher.
4. Herbe de fond ou de surface (o = herbe de fond, b = herbe de surface).

5. Formation du tapis d'herbe.
6. Résistance à la sécheresse.
7. Résistance à l'humidité.
8. Sol. (K = argile, Z = sable, V = sol tourbeux)
9. Résistance à l'hiver.
10. Résistance à l'ombre.
11. Rendement.
12. Richesse en feuilles.
13. Saveur.
14. Précocité.
15. Repousse.
16. Résistance à la rouille.

Einige Informationen über den Inhalt der Fünftehnten Rassenliste 1939.

INSTITUT FÜR PFLANZENZÜCHTUNG, WAGENINGEN.

Diese Rassenliste informiert die holländischen Landwirte über die verschiedenen Rassen, welche zu ihrer Verfügung stehen. Weiterhin formt sie eine Grundlage für die Inspection von Samengewächsen durch den Niederländischen Allgemeinen Anerkennungsdienst (N.A.K.), welcher sein Gutachten nur über die Samen derjenigen Rassen abgibt, welche in dieser Liste vorkommen, insofern bewiesen werden kann, dass die Felder mit Originalsaat der Züchter oder mit Saat, die im Jahre vorher anerkannt worden ist, besät wurden.

Deshalb wird in dieser Rassenliste nicht nur eine Beschreibung jeder Rasse mit ihrer Abstammung gegeben, sondern wird auch der Name des Züchters (K) und die Adresse, wo man Originalzucht erhalten kann (H), genannt. Das Zeichen + bedeutet, dass der Züchter selbst unter der Kontrolle des N.A.K. steht; diese Kontrolle wird gemeinschaftlich mit der holländischen Pflanzenzüchtervereinigung ausgeübt.

In dieser Liste sind die Varietäten in sechs Klassen verteilt:

- A. Empfehlenswert;
- B. Beachtungswert;
- N. Neu oder ungenügend bekannt;
- L. Alte „Land“-rasse;
- O. Nicht länger umschriebene Rasse von wenig Bedeutung;
- D. Gestrichen und nicht mehr zur Feldprüfung zugelassen.

F.E.D.B. Kommt vor in der französischen, deutschen, englischen oder belgischen Rassenliste.

Bei jedem Gewächs sind die Varietäten nach ihrer Bedeutung für die Praxis geordnet. Die Beschreibung der Rassen aus Klasse A und B, welche unter allen normalen Umständen angebaut werden können, ist mit fetten Buchstaben gedruckt, diejenige der Rassen, welche nur in bestimmten Fällen empfehlenswert sind oder ungenügend bekannt, ist dünn gedruckt.

In der diesjährigen Rassenliste werden die nachstehenden Gewächse behandelt:

	holländisch	Seite
Winterweizen	wintertarwe	17
Sommerweizen	zomertarwe	30
Wintergerste	wintergerst	39
Sommergerste	zomergerst	41
Winterroggen	winterrogge	49
Sommerroggen	zomerrogge	52
Hafer	haver	54
Maïs	maïs	64
Erbsen	erwtē	71
Ackerbohnen	veldboonen	79
Fisolen	bruine en witte boonen	83
Lein	vlas	85
Kanariensamen	kanariezaad	89
Winterraps	koolzaad	89
Kümmel	karwij	90
Weiszer Senf	witte mosterd	90
Mohn	maanzaad	91
Zwiebeln	uien	93
Kartoffeln	aardappels	97
Zuckerrüben	suikerbieten	139
Futterrüben	voederbieten	143
Kohlrüben	koolrapen	157
Möhren	wortelen	160
Wasserrüben	stoppelknollen	164
Futterkohl	voederkool	169
Sonstige Futterpflanzen	andere voedergewassen	174
Kleeartige Futterpflanzen	vlinderbloemige voedergewassen	179
Gräser	grassen	197

Die kurzen Beschreibungen werden am Ende jedes Kapitells in einer Tabelle zusammengefasst, welche einen bequemen und klaren Vergleich der verschiedenen Rassen ermöglicht. Hohe Ziffern bedeuten eine günstige Entwicklung der desbetreffenden Eigenschaften.

Eine Uebersetzung der in dieser Tabelle benutzten Ausdrücke folgt hiernach; **Weizen** (S. 34 und 35), **Gerste** (S. 47 und 48), **Roggen** (S. 53) und **Hafer** (S. 62).

1. Möglichkeit späte Aussaat.
2. Möglichkeit Frühjahrsaussaat.
3. Winterfestigkeit.
4. Frühe der Entwicklung.
5. Frühe des Ahrenschiebens.
6. Blattreichtum.
7. Halmlänge.
8. Frühreife.
9. Anzahl der Ähren.
10. Anzahl Körner pro Ähre.
11. Korngröße.
12. Sortierung.
13. Marktwert und Qualität.
14. Kornertrag.
15. Strohertrag.
16. Verhältnis Korn : Stroh.
17. Resistenz gegen Lagern.
18. Resistenz gegen Körnerausfall.
19. Resistenz gegen Auswuchsneigung.
20. Resistenz gegen Gelbrost.
21. Resistenz gegen Flugbrand.
22. Resistenz gegen Streifenkrankheit.
23. Resistenz gegen Tylenchus.
24. Eignung für Sandboden.
25. Resistenz gegen Durchwuchs.
26. Resistenz gegen Thrips.
27. Eignung als Schutzfrucht.
28. Boden (Tonboden, Sandboden, Moorkolonien).
29. Spelzengehalt.
32. Resistenz gegen *Puccinia simplex*.
33. Resistenz gegen *Erysiphe graminis*.

Maïs (S. 70). Für die Uebersetzung 1-17 siehe oben.

30. Bestockung.
32. Einpflanzhöhe der Kolben.
33. Verbandweite.

Erbsen (S. 77).

1. Kürze der Stengel.
2. Lagerfestigkeit.
3. Blattarmut.
4. Beginn der Blüte.
5. Kürze der Blüte.
6. Frühreife.

7. Einpflanzhöhe der Hülsen.
8. Samengröße.
9. Rundheit.
10. Farbe.
11. Marktwert.
12. Eignung zum Konservieren.
13. Samenertrag.
14. Strohertrag.
15. Resistenz gegen ungünstiges Wetter.
16. Resistenz gegen *Ascochyta*.
17. Resistenz gegen *Phytophthora*.
18. Resistenz gegen schlechte Herzen.

Ackerbohnen (S. 82).

1. Frühe der Entwicklung.
2. Strohlänge.
3. Lagerfestigkeit.
4. Blattreichtum.
5. Frühe des Blütenanfangs.
6. Kürze der Blüte.
7. Frühreife.
8. Niedrige Hülseinpflanzung.
9. Anzahl der Stengel.
10. Anzahl der Hülsen.
11. Anzahl der Samen pro Hülse.
12. Größe der Samen.
13. Farbe der Samen.
14. Gefülltheit der Samen.
15. Sortierung.
16. Marktwert.
17. Samenertrag.
18. Strohertrag.
19. Resistenz gegen Blattläuse.
20. Resistenz gegen *Bruchus*.
21. Resistenz gegen Samenausfall.

Lein (S. 88).

1. Frühe der Entwicklung.
2. Stengellänge.
3. Feinheit des Blattes.
4. Höhe der Verzweigung.
5. Maß der Verzweigung.
6. Gleichmäßigkeit.
7. Frühreife.

8. Strohertrag.
9. Qualität Stroh.
10. Fasergehalt.
11. Faserbeschaffenheit.
12. Ertrag Leinsaat.
13. Samengrösze.
14. Verhältnis Stroh : Samen.
15. Resistenz gegen Lagern.
16. Resistenz gegen Asterocystis.
17. Resistenz gegen Melampsora.
18. Resistenz gegen Botrytis.
19. Resistenz gegen Phoma.

Zwiebeln (S. 95).

1. Haltbarkeit.
2. Härte.
3. Rotfärbung.
4. Schiesser.
5. Frühreife.

Kartoffeln (S. 134-137).

1. Verbreitung.
2. Entwicklung der Stauden.
3. Stärke des Pflanzgutes.
4. Frühreife.
5. Zahl der Knollen.
6. Lage der Knollen am Stock.
7. Grösze der Knollen.
8. Sortierung.
9. Knollenform.
10. Farbe der Schale.
11. Farbe des Fleisches.
12. Flache Augen.
13. Knollenertrag.
14. Stärkegehalt.
15. Haltbarkeit.
16. Speisewert.
18. Verwendung.
19. Eignung für Export.
20. Resistenz gegen Blattroll.
21. Resistenz gegen Leichte Mosaik.
22. Resistenz gegen Grobe Mosaik.
23. Resistenz gegen Spreufleckigkeit.
24. Resistenz gegen Strichelkrankheit.

25. Resistenz gegen Schwarzbeinigkeit.
26. Resistenz gegen Rhizoctonia.
27. Resistenz gegen Krautfäule.
28. Resistenz gegen Phytophthora in der Knolle.
29. Resistenz gegen Tylenchus.
30. Resistenz gegen Krebs.
31. Resistenz gegen Eisenfleckigkeit.
32. Resistenz gegen Blau.
33. Resistenz gegen Hohle Knollen.
34. Resistenz gegen Schorf.
35. Resistenz gegen Sonstige innere Mängel.
36. Selektierbarkeit.

Wasserrüben (S. 168).

1. Rodbarkeit.
2. Bewurzung.
3. Ankleben des Bodens.
4. Grünbleiben des Laubes.
5. Resistenz gegen Frostschaßen.
6. Resistenz gegen Fingerkrankheit (Kohlhernie).

Futterkohl (S. 171).

1. Anschlagen in der Stoppel.
2. Resistenz gegen Fingerkrankheit (Kohlhernie).
3. Resistenz gegen faule Stengel.
4. Winterfestigkeit.

Gräser (S. 202 und 203).

1. Eignung für Dauergrünland.
2. Eignung für kurzdauernde Weideanlage.
3. Eignung für kurzdauernde Wiesenanlage.
4. Unter- oder Obengras.
5. Rasenbildung.
6. Resistenz gegen Dürre.
7. Resistenz gegen Nässe.
8. Boden.
9. Winterfestigkeit.
10. Resistenz gegen Schatten.
11. Ertrag.
12. Blattreichtum.
13. Schmackhaftigkeit.
14. Frühe der Entwicklung.
15. Nachwuchs.
16. Resistenz gegen Rost.

Auf Seite 220-226 ist eine annäherungsweise Statistik der Verbreitung der Rassen gegeben, spezifiziert für die verschiedenen Distrikte (Siehe Karte S. 218).

Die Gebiete 1-10 sind Marschton, 11-14 Flusston, 15 Löss und 24-26 Moorkolonien. Der östliche Teil des Landes (Gebiete 16-23) besteht aus diluvialen Sand. Die Sammelstatistik, aufgebaut aus den Rassenlisten 1931-38, findet man auf Seite 227-232. Viele fremde Besucher interessieren sich für die Weise, worauf diese Rassenliste zusammengestellt wird und es scheint uns, dass ihnen einige allgemeine Erläuterungen willkommen sein werden.

Allererst muss man bedenken, dass Holland ein kleines Land ist, inmitten einem ausgedehnten Gebiet, wo man die Pflanzenzucht mit allen modernen, wissenschaftlichen Hilfsmitteln und der nötigen Propaganda betreibt. Unser Markt wird also überströmt mit englischen, belgischen, französischen, deutschen und scandinavischen Rassen und mit Grassamen aus aller Welt.

Ohne genaue Prüfung des praktischen Wertes der Rassen, riskiert der Landwirt nicht nur sein Geld beim Ankauf unbekannter Samen, doch ist obenhin den grössten Enttäuschungen blossgestellt. Andererseits ist es für die Rentabilität der Landwirtschaft von grösster Bedeutung, dass die besten Rassen und Selektionen, welche es gibt, den Bauern zur Verfügung stehen.

Ein ausgebreitetes Versuchssystem hat sich in Holland entwickelt und viele Organisationen nehmen daran teil. Grösstenteils ist das Feldversuchswesen in einer speziellen Kommission (R.C.P.) zentralisiert und die meisten Versuchsfelder und -Höfe stehen unter direkter Kontrolle der Landwirtschaftskonsulenten, welche als höchste Leitung die obengenannte R.C.P. haben.

Das Institut für Pflanzenzüchtung hat seine eigene Versuchsfelder, wo viele Beobachtungen gemacht werden. In manchen Fällen entscheidet das Ergebnis der Feldversuche über den Wert einer Rasse. Meine Meinung ist jedoch, dass diese ihren Wert auch in der Praxis zeigen soll. Deshalb trachte ich so viel wie möglich direkt von den Landwirten Erkundigungen einzuziehen über eine neue Rasse, welche von ihnen ausprobiert wurde. Jeder Züchter oder Importeur wird, sobald die Liefersaison vorbei ist, gebeten, mir eine genaue Liste der Adressen zu senden, an welche er die Saat eines neuen Zuchtproduktes sandte. Jährlich werden 3-4000 Landwirte um ihre Meinung über irgend ein neues Produkt gefragt und es ist oft erstaunlich wie genau sie dieses gleich charakterisieren.

Weiterhin haben wir ungefähr 100 „Beobachtungsstationen“ gegründet, wo Kenner jahraus-jahre ein alle neuen Varietäten eines bestimmten Gewächses beurteilen. Wenn möglich werden ihnen Zucht-

neugkeiten zur Beurteilung gesandt, ehe diese allgemein in der Landwirtschaft eingeführt werden, wodurch wir manche Rassen von Anfang an stützen können, die Einführung anderer dagegen direkt zu verhindern wissen.

Des weiteren berichten uns circa 400 ständige Mitarbeiter (Korrespondenten) über Beobachtungen, welche sie an verschiedenen Rassen in ihrer Umgebung machen. Diese Leute, sowie die provinziellen Landwirtschaftsberater, die resp. Direktionen der Reichsversuchsstation für Samenkontrolle, des Phytopathologischen Institutes, der Landwirtschaftlichen Versuchsstation und verschiedener Versuchshöfe, die Inspektoren der Feldgewächse und weitere bedeutende Landwirte, erhalten jedes Jahr ein Konzept der Rassenliste, welche sie mit ihren Bemerkungen versehen können. Es sei darauf hingewiesen, dass manche Gewächse (z.B. Zuckerrüben, Braugerste, Futterpflanzen) bearbeitet werden von Spezialorganisationen, welche mit dem Institut für Pflanzenzüchtung zusammenarbeiten. Wurzelgewächse und Zwiebeln werden in einem jährlichen Wettkampf verglichen, unter der Leitung des Instituts. Für Gräser gibt es keine Spezialversuchsstation und Versuche werden von verschiedenen Leuten angestellt, welche ihre Erfahrungen dem Institut für Pflanzenzüchtung mitteilen, welches diese dann in dem Abschnitt der Liste über Gräser zusammenfasst. Manche dieser Versuchsansteller halten auch „Grasdemonstrations- und Beobachtungsgärten“. Auf gleiche Art und Weise werden von Interessenten ungefähr 1000 einfache Versuchsfelder unter der Führung des Instituts für Pflanzenzüchtung angelegt, meist zur Untersuchung von Wurzelgewächsen und Futterpflanzen. Übrigens haben die Hauptgrassamenzüchter sich jetzt vereint in einem Verband, welcher die verschiedenen Gräser unter seinen Mitgliedern zur Beurteilung verteilt. Dieser Verband hat seine eigene Versuchsfelder.

Aus all dem obenstehenden kann man schliessen, dass dank sei dem kooperativen Geist unseres Volkes, nur wenig Beobachtungen über den Wert der Rassen unserer Aufmerksamkeit entgehen.

Die Rassenliste, unterstützt von dem N.A.K., die landwirtschaftlichen Berater, und das gesunde Urteil der Bauern und Samenhändler ermöglicht die Beförderung einer wertvollen Rasse in kürzester Zeit, aber ebenso die Ausschaltung derjenigen Varietäten, welche nicht länger empfehlenswert sind. Gleichzeitig werden auf diese Weise die besten holländischen und ausländischen Züchter geschützt und die Verbreitung von Neuigkeiten durch Reklame verhindert.

SOME INFORMATIONS ABOUT THE CONTENTS OF THE FIFTEENTH LIST OF VARIETIES — 1939. STATE INSTITUTE FOR PLANTBREEDING, WAGENINGEN.

This list of races is meant to give the Dutch farmers information about the various races at their disposal. At the same time it serves as a basis for the inspection of seed crops by the N.A.K. (General Netherland Inspection Service), which judges and certifies only seed of races, mentioned in this list, as far as can be proved that the seed derives from „original” seed, supplied by the breeder. Therefore the description of every race in this list states not only the origin of the variety, but also mentions the name of the breeder (K) and the address where original seed can be obtained (H). The mark — † — means that the breeder himself is under the control of the N.A.K., which control is exercised in coöperation with the Dutch Plantbreeders Association.

In this list the varieties are classified in six categories:

- A Recommadable;
- B Recommadable for trial;
- N New or insufficiently known;
- L Old „land” varieties;
- O No longer described races of small importance;
- D Dropped and no longer accepted for field inspection.

F.E.D.B. Occuring in the french, german, english and belgian list of varieties.

For every crop the races are mentioned more or less in the succession of their importance for practice. With a fat type are printed those races in rubric A and B, which can be grown under all normal circumstances, with small type those which are only recommendable for special circumstances, or not yet sufficiently known.

In the present edition the crops are found:

	Dutch	page
Winter wheat	wintertarwe	17
Spring wheat	zomertarwe	30
Winter barley	wintergerst	39
Spring barley	zomergerst	41
Winter rye	winterrogge	49
Spring rye	zomerrogge	52
Oats	haver	54
Maize	maïs	64
Peas	erwtten	71
Field beans	veldboonen	79

	Dutch	page
Phaseolus beans	bruine en witte boonen	83
Flax	wlas	85
Canary seed	kanariezaad	89
Colza seed	koolzaad	89
Caraway	karwij	90
Musterd	mosterd	90
Moonseed	maanzaad	91
Onions	uien	93
Potatoes	aardappels	97
Sugar beets	suikerbieten	139
Mangels	voederbieten	143
Swedes	koolrapen	157
Carrots	wortelen en pastinaken	160
Turnips	stoppel- en zomerknollen	164
Kale	voederkool	169
Other fodder crops	andere voedergewassen	174
Legumous fodder crops	vlinderbloemige voedergewassen	179
Grasses	grassen	197

The short verbal descriptions and characteristics are summarised at the end of each chapter in a table of figures, which puts the whole character in a nutshell and makes comparison of various races easy. High figures are given in case of a favourable development of the character in question.

Translation of the terms used in these tables is given here: **Wheat** (p. 34 and 35), **Barley** (p. 47 and 48), **Rye** (p. 53) and **Oats** (p. 62).

- 1 Possibility of sowing late.
- 2 Possibility of sowing in spring.
- 3 Winterhardiness.
- 4 Earliness of covering the soil.
- 5 Earliness of shooting.
- 6 Richness of foliage.
- 7 Length of straw.
- 8 Earliness of ripening.
- 9 Number of stalks.
- 10 Number of kernels per ear.
- 11 Size of the kernel.
- 12 Marketable part.
- 13 Market value and quality.
- 14 Yield of seed.
- 15 Yield of straw.
- 16 Relation kernels : straw (highest figure for much kernels and not much straw).

- 17 Resistance against lodging.
- 18 Resistance against loss of seed.
- 19 Resistance against sprouting in the ear.
- 20 Resistance against yellow rust.
- 21 Resistance against Ustilago.
- 22 Resistance against Helminthosporium.
- 23 Resistance against Tylenchus.
- 24 Suitability for sandy soils.
- 25 Resistance against second growth.
- 26 Resistance against Thrips.
- 27 Suitability as covering crop.
- 28 Soil where the race is grown. K = Clay; Z = sand; D = „peat moss colonies“. A capital is used if the race is of considerable importance.
- 29 Percentage of husk.
- 32 Resistance against Puccinia simplex.
- 33 Resistance against Erysiphe graminis.

Maize (p. 70). For the translation of the terms 1-17 see cereals.

- 30 Tillering.
- 32 Height of insertion of the ears.
- 33 Distance of the plants.

Peas (p. 77). Groene erwten = blue peas, Schokkers = marrowfats, Capucijner = grey peas.

- 1 Shortness of straw (high figure: short straw).
- 2 Firmness of straw.
- 3 Poorness of foliage (high figure means little foliage).
- 4 Earliness of begin flowering.
- 5 Shortness of period of flowering (high figure: short period).
- 6 Earliness of ripening.
- 7 Height of insertion of the pods.
- 8 Size of the seeds.
- 9 Roundness (marrowfats: Wrinkledness of the seeds).
- 10 Colour.
- 11 Market value.
- 12 Suitability for green consumption and conserve.
- 13 Seed yield.
- 14 Straw yield.
- 15 Resistance against bad weather.
- 16 Resistance against Ascochyta.
- 17 Resistance against Phytomyca albiceps.
- 18 Resistance against marsh spot.

Fieldbeans (p. 82).

- 1 Earliness of covering the soil.
- 2 Length of straw.
- 3 Firmness of straw.
- 4 Richness of foliage.
- 5 Earliness of begin flowering.
- 6 Shortness of period of flowering (high figure: short period).
- 7 Earliness of ripening.
- 8 Depth of insertion of the pods.
- 9 Number of stalks.
- 10 Number of pods.
- 11 Number of seeds.
- 12 Size of the seeds.
- 13 Colour.
- 14 Fullness.
- 15 Marketable part.
- 16 Market value.
- 17 Yield of seed.
- 18 Yield of straw.
- 19 Resistance against greenflies.
- 20 Resistance against Bruchus.
- 21 Resistance against loss of seed.

Flax (p. 88).

- 1 Earliness of development in spring.
- 2 Length of straw.
- 3 Narrowness of the leaf.
- 4 Height of branching.
- 5 Grade of branching (high figure means few branches).
- 6 Uniformity.
- 7 Earliness of ripening.
- 8 Yield of straw.
- 9 Quality of straw.
- 10 Fibre percentage.
- 11 Quality of fibre.
- 12 Yield of seed.
- 13 Size of the seed.
- 14 Relation straw: seed (high figure: much straw, little seed).
- 15 Resistance against lodging.
- 16 Resistance against Asterocystis.
- 17 Resistance against Melampsora.
- 18 Resistance against Botrytis.
- 19 Resistance against Phoma.

Onions (p. 95).

- 1 Keeping quality.
- 2 Hardness.
- 3 Occurring of redcoloured onions.
- 4 Occurring of runners.
- 5 Earliness of ripening.

Potatoes (p. 134-137).

- 1 Type of soil on which grown (see cereals; T = Horticulture).
- 2 Development of foliage.
- 3 Vigour of seedtubers.
- 4 Early ripeness (high figure : early ripening).
- 5 Number of tubers (high figure : many tubers).
- 6 Spreading of tubers in the soil (high figure : tubers close to the stem).
- 7 Size of tubers (high figure : big).
- 8 Relation large to small tubers (high figure : many big tubers).
- 9 Form of the tubers. 6 = oval, less than 6: long, more than 6: round.
- 10 Colour of skin (w = white, g = yellow, r = red, b = blue, p = purple, l = light, s = scaly, netted).
- 11 Yellowness of flesh (high figure : very yellow).
- 12 Depth of eyes and navel (deep eyes : low figure).
- 13 Cropping.
- 14 Starch percentage.
- 15 Keeping quality.
- 16 Kitchen value.
- 18 Destination: C = consumption, F = factory, E = export.
- 19 Suitability for export.
- 20 Resistance against leaf roll disease.
- 21 Resistance against light forms of mosaic.
- 22 Resistance against heavy forms of mosaic.
(* is used in case the mosaic disease hurts the plant badly).
- 23 Resistance against aucuba mosaic.
- 24 Resistance against streak.
- 25 Resistance against *Sclerotinia libertiana*.
- 26 Resistance against *Rhizoctonia*.
- 27 Resistance against *Phytophthora* in the foliage.
- 28 Resistance against *Phytophthora* in the tubers.
- 29 Resistance against eelworm (*Tylenchus dipsaci*).

- 30 Resistance against wart disease.
- 31 Resistance against internal rust spot.
- 32 Resistance against blue discolouring.
- 33 Resistance against hollow tubers.
- 34 Resistance against scabies.
- 35 Resistance against interior defects of the tubers.
- 36 Facility to keep the crop free from virus diseases.

Turnips (p. 168).

- 1 Easiness of digging.
- 2 Rootformation.
- 3 Adherance of soil.
- 4 Duration of green colour in foliage.
- 5 Frostresistance.
- 6 Resistance against Plasmodiophora.

Marrow stem-kale (p. 171).

- 1 Easiness of striking.
- 2 Resistance against Plasmodiophora.
- 3 Resistance against rotting.
- 4 Winterhardiness.

Grasses (p. 202).

- 1 Suitability for permanent pastures.
- 2 Suitability for grazing on temporary pastures.
- 3 Suitability for mowing on temporary pastures.
- 4 Under-or top-grass (o = undergrass, b = topgrass).
- 5 Turfformation.
- 6 Resistance against drought.
- 7 Resistance against moisture.
- 8 Soil (K = clay; Z = sand; V = „peat moss colonies”. A capital is used in case the race is of considerable importance.
- 9 Winterhardiness.
- 10 Resistance against shadow.
- 11 Yield.
- 12 Richness of foliage.
- 13 Patability.
- 14 Earliness of growth.
- 15 Second growth.
- 16 Resistance against rust.

On page 220-226 an approximate statistic is given of the races grown in the various agricultural districts (see map on page 218).

The districts 1-10 are clay marshes, 11-14 river clay, 15 löss and 24-26 „peat moss colonies”. The eastern part of the country (districts 16-23) consists of diluvial sand.

The compiling statistic, taken from the list of races 1931-1939 is to be found at page 227-232.

Many foreign visitors say to be interested in the way in which this list of races is composed and it seems some general informations may be welcome to them.

First of all it should be realised, that Holland is a small country in the midst of a large area where plantbreeding is done with the aid of all elements of modern science - and propaganda. So our market is overflowed with varieties from the U. K., Belgium, France, Germany and Scandinavia - and with grass seeds from everywhere.

Without a serious investigation of the value of races, the farmer risks not only his money on the purchase of new seeds, but moreover is exposed to severe disappointments as far as the crop is concerned. On the other hand it is of great importance for rentability of agriculture that at any time the best races and selections available are known to the farmers.

A vast system of trials has developed in Holland and various parties take their share in it. Most of the field experimental work in Holland is centralized in a special Commission (R.C.P.) and the majority of experimental fields and-farms is directly under the control of the Agricultural Consultants, which find their leading-centre in the said R.C.P.

The Institute for Plantbreeding has experimental fields of its own, where many observations are made.

In some cases the result of field trials is decisive for the value of a race. But it is my opinion that it should prove its value in praxis as well. Therefore I try to gather as much as possible informations directly from the farmers, who have tried some new race. Every breeder or importer is asked — as soon as the season for sale is over — to supply me with a complete list of addresses where seed of a new breed has gone to. Yearly some 3—4000 farmers are asked to give their opinion about any novelty, and often it is astonishing how sharp they characterize them at once!

Besides we have founded some 100 „observationstations”, where a specialised grower observes year after year all the new races of some crop. If possible novelties are sent to them before they are introduced in the trade, with the result that we can support some new breeds from the first moment, and can prevent others to be introduced at all.

Then there are some 400 correspondents, observing races in their neighbourhood and giving information. These people, as well as the provincial State agricultural consultants, the directions of the Station for seed testing, of the Phytopathological Service, of the Agricultural experimental Station and various experimental farms, the

Inspectors of fieldcrops and other prominent agriculturalists receive every year a draft-copy of the list and make their remarks.

It may be mentioned that some crops (i.e. sugarbeet, wheat, flax, onions, malting barley, green fodder) are supervised by special organisations, cooperating with the Institute for Plantbreeding. Root crops and onions are submitted to a yearly match under the leadership of the said Institute. For grasses there is no special station and investigations are done by various people, which supply the Institute for Plantbreeding with observations, compiled in the chapter on grasses. Many of them are keepers of „grass demonstration and observation gardens”.

These same associations keep some 1000 simple experimental fields under the direction of the Institute for Plantbreeding, mostly for observation of root crops and green fodder.

Moreover the principal grassbreeders have gathered now in an association which has divided the various grasses amongst their members for improvement. They have a trialfield-organisation of their own.

It may be concluded that, thanks to the spirit of cooperation in our country, few observations made about the value of races escape our attention.

The list of varieties, supported by the N.A.K., the agricultural teachers and the common sense of farmers and seed dealers, makes it possible to promote a valuable race in a minimum of time and to discard those which are not or no longer recommendable. It gives at the same time protection to the bonafide Dutch and foreign breeders and avoids the promoting of novelties by the way of advertising.

Met behulp van alle gegevens, waarover de beschikking kon worden verkregen, is deze rassenlijst weder herzien. Ze omvat, tabellarisch samengevat, het volgend aantal rassen.

	L	A	B	N	O	Totaal	Hiervan Nederl.	D
Wintertarwe	—	3	11	8	—	22	6	23
Zomertarwe	—	1	2	1	—	4	2	4
Wintergerst	1	3	1	—	—	5	4	2
Zomergerst	—	3	4	1	—	8	2	7
Rogge	2	2	1	3	—	8	3	4
Haver	1	5	1	2	2	11	3	18
Maïs	3	—	6	7	—	16	5	5
Erwten	3	5	2	2	—	12	12	6
Veldboonen	2	3	—	3	—	8	7	4
Bruine en witte boonen .	1	2	1	1	—	5	5	4
Vlas	1	2	2	1	—	6	3	10
Handelsgewassen . . .	3	6	1	—	—	10	10	7
Uien	3	2	4	1	—	10	10	8
Aardappels	—	11	17	12	15	55	36	29
Suikerbieten	—	3	2	2	—	7	1	2
Voederbieten	1	4	9	10	—	24	17	30
Koolrapen	—	2	2	3	—	7	5	1
Wortelen en pastinaken .	5	—	5	3	—	13	12	7
Stoppel- en zomerknollen	2	1	3	5	—	11	8	15
Voederkool	1	—	8	3	—	12	7	9
Andere voedergewassen .	45	1	—	27	—	73	18	4
Grassen	7	1	7	11	—	26	19	—
Totaal	81	60	89	106	17	353	195	199

De rassen zijn opnieuw geschild en gegroepeerd, de beschrijvingen en cijfertabellen waar noodig aangevuld of verbeterd. Teneinde de deelnemers aan de veldkeuringen zoo min mogelijk te dupeeren, wordt, als het eenigszins kan, een jaar van te voren aangekondigd dat een ras zal worden afgevoerd. Dit is echter niet altijd mogelijk. In het algemeen blijkt uit de beschrijving wel voldoende of de toekomst van een ras onzeker is, en ik behoud me dan ook de vrijheid voor rassen zonder verdere waarschuwing te schrappen.

Wederom hebben zeer velen — onderzoekers, proefnemers en practici — hunne medewerking verleend. Gaarne zeg ik allen, die jaar op jaar in zoo uitmuntenden geest samenwerken om den Nederlandschen landbouwer een betrouwbare rassengids te verschaffen, hartelijk dank.

Eveneens dank ik den uitgever voor de groote zorg, die hij ook dit jaar weer aan het boekje heeft besteed en voor de welwillendheid het zoo goedkoop beschikbaar te stellen, dat het op ruime schaal kan worden verspreid.

Voor het eerst, bij wijze van proef, worden ten gerieve van hen, die de rassenlijst veelvuldig gebruiken, losse stevige bandjes beschikbaar gesteld, waarin men het boekje netjes kan bewaren. De uitgever levert deze bandjes à f 0.25 per stuk.

De rassenlijst heeft eenige veranderingen ondergaan, die de moeite waard zijn hier te worden gereleveerd.

In de eerste plaats zijn de inleidingen tot de verschillende gewassen iets uitvoeriger geworden. Ik hoop daardoor den lezer het verkrijgen van een overzicht te hebben vergemakkelijkt. Voor nog uitvoeriger beschouwingen moet ik verwijzen naar mijne mededelingen in de landbouwpers.

Ook de inlichtingen over plantenziekten, waarvan de rassen in verschillende mate te lijden hebben, zijn gecompleteerd.

Het hoofdstuk voederbieten is weer in den ouden vorm gebracht, doordat de rassen van de kweekers, die zich aan de N.A.K.-controle hebben onttrokken, weer zijn opgenomen, voorzover zij zich althans onder toezicht hebben gesteld van het Rijksproefstation voor Zaadcontrole en tevens mededen aan den selectiewedstrijd. De aldus verkregen toestand is niet zoo ideaal als die vóór 1937 was, toen

I.v.P., N.A.K., R.P.v.Z. en kweekers samenwerkten. Maar ze is tenminste beter dan in 1938, toen wel de selectiewedstrijd doorging, maar de controle op de zaadproductie grotendeels ontbrak.

De lezers zullen in de rassenlijst 1939 naast het vanouds bekende molentje een nieuw teeken aantreffen: ☐, hetwelk beteekent: zaad geplombeerd door (resp. met goedvinden van) het R.P.v.Z. Men leze nadere mededeelingen daaromtrent bij de betrokken gewassen.

Nu moge dit ☐ teeken nog niet aan het hoogste ideaal beantwoorden (dit blijft de alles omvattende N.A.K.-keuring), het is tenminste beter dan niets en in sommige gevallen, in het bijzonder bij rood klaverzaad, beteekent het een enormen vooruitgang. Voor verdere bijzonderheden verwijs ik o.a. naar blz. 180. Met den meesten nadruk wil ik reeds hier de verbruikers van gras- en klaverzaad en van zaden van bieten, koolrapen, knollen, wortels, uien en voeder- gewassen in overweging geven geen ander zaad te koopen dan op naam en waar mogelijk onder controle van N.A.K., Graszaadassociatie of R.P.v.Z., wat resp. wordt aangeduid met $\dagger$, G.A. en ☐. Met medewerking der koopers kan in enkele jaren het toezicht op al deze zaden perfect zijn, de belangen van kweekers, zaadtellers, eerlijke handelaars en vooral ook de verbruikers gaan hier samen. Zonder medewerking van de koopers blijft het sukkelen en zullen de pogingen om productie en handel in al deze zaden in goede banen te leiden, slechts onvolledig tot haar recht komen.

Een verdere nieuwigheid zijn de cijfers voor praktijkwaarde, die in het hoofdstuk over klaver en andere voedergewassen zijn ingevoerd. Ook daarvoor wordt naar de uiteenzettingen ter plaatse verwezen.

Ten slotte heeft nog de rassenstatistiek een verandering ondergaan. Het gebied Noord-Holland is evenals Zuid-Holland in tweeën gesplitst, overigens zijn enkele wijzigingen in de statistiekgebieden aangebracht, waarvoor ik verwijs naar het betreffende hoofdstuk. De volgorde der gebieden is veranderd, waardoor de onderlinge vergelijking van de kleigebieden en ook van de zandstreken en veengebieden (dalgronden) gemakkelijker is geworden.

Ik hoop dat alle bovengenoemde veranderingen verbeteringen mogen blijken te zijn.

Als steeds houd ik mij aanbevolen voor alle op- en aanmerkingen waartoe deze rassenlijst aanleiding geeft. Gaarne zal bij de samenstelling der volgende editie daarmede rekening worden gehouden.

10 Januari 1939.

De Directeur van het
Instituut voor Plantenveredeling,
C. BROEKEMA.

De kweekersvergoeding van den N. A. K. is te beschouwen als een groote stap vooruit in de geschiedenis van den kweekersarbeid.

Er is echter meer te doen in het wederzijdsch belang.

Landbouwers steunt den kweekersarbeid door goedgekeurd zaaizaad en pootgoed te koopen van in de rassenlijst aanbevolen selecties.

betreffende de erkenning van plantenrassen door het Instituut voor Plantenveredeling, verbonden aan de Landbouwhoogeschool te Wageningen. (Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken en Landbouw van 21 October 1924, Directie van den Landbouw, No. 2151, eerste afdeling. Gewijzigd bij beschikking v. d. Min. v. B. Z. & Landb. van 8 Oct. 1929, Dir. v. d. Landb. No. 3261, Afd. I en bij beschikking van 28 Maart 1933, Directie van den Landbouw No. 3638, Afd. I).

Art. 1. Elk jaar, in de maanden Januari of Februari, wordt door den Directeur van het Instituut voor veredeling van landbouwgewassen te Wageningen een beschrijvende lijst gepubliceerd van plantenrassen, die voor de landbouwpraktijk in Nederland van waarde worden geacht. Deze lijst bevat zoowel rassen van Nederlandsche herkomst als die van buitenlandschen oorsprong.

Deze lijst vermeldt tevens de namen en adressen der kweekers en daarmede op verzoek van den kweeker of diens rechtverkrijgenden door het Instituut gelijkgestelde voortkweekers en importeurs.

Art. 2. Ieder deskundige of belangstellende heeft het recht aan den Directeur van het Instituut voorstellen te doen om bepaalde rassen in deze lijst op te nemen of daarvan af te voeren. Daartoe zal telkenjare vóór 1 Februari een concept lijst worden opgemaakt. Dit concept wordt toegezonden aan Rijkslandbouwconsulenten, aan den Directeur van het Rijksproefstation voor Zaadcontrlé, aan het Hoofd van den Plantenziektenkundigen Dienst, aan het Bestuur van den Nederlandschen Algemeenen Keuringsdienst en verder aan hen, wier oordeel wordt op prijs gesteld of die er om vragen.

Art. 3. Beproevenwaardige en nieuwe rassen, waarvan echter de waarde voor de teelt nog nader moet blijken, kunnen voorloopig op de lijst worden geplaatst. Behoudens uitzonderingsgevallen, geschiedt voorloopige inschrijving gedurende ten hoogste 3 achtereenvolgende jaren.

Regeling omtrent aanneming van nieuwe en onbekende rassen.

---

1. Indien een kweker of importeur in Nederland een ras wil introduceeren wordt het niet voor de keuringen vanwege den N.A.K. aangenomen, alvorens daaraan is voorafgegaan een onderzoek naar de cultuurwaarde en, wat aardappelen betreft, bovendien een onderzoek naar de vatbaarheid voor wratziekte en een onderzoek naar de lichtkiemen.

2. Het voorloopig onderzoek naar de cultuurwaarde van nieuwe aardappelrassen vindt plaats gelijk met het onderzoek naar de vatbaarheid voor wratziekte door Dr. J. Oortwijn Botjes te Oostwold, *) van andere rassen door het Instituut voor Plantenveredeling.

Het onderzoek op de lichtkiemen wordt verricht door den Plantenziektenkundigen Dienst.

3. Indien het voorloopig onderzoek op de cultuurwaarde bevredigende resultaten heeft opgeleverd en, wat aardappelen betreft, deze

---

*) In verband met art. 2 van bovenstaande regeling zij nog medegedeeld, dat het voor het verkrijgen van de erkenning van **onvatbaarheid** voor wratziekte noodig is dat de kweker van een nieuw aardappelras gedurende twee opeenvolgende jaren in Maart resp. ten minste 40 en 100 knollen franco zendt aan Dr. J. Oortwijn Botjes te Oostwold (Oldambt), die het onderzoek gratis verricht.

Van de 40 knollen die het eerste jaar worden gezonden, worden er 10 gebruikt voor het orienteerend onderzoek naar de cultuurwaarde.

Naast het hier bedoelde uitgebreide onderzoek bestaat er ook gelegenheid nieuwe aardappelrassen aan een vooronderzoek naar vatbaarheid voor wratziekte te onderwerpen.

Dit onderzoek wijst de vatbare soorten aan, maar geeft geen beslissing omtrent mogelijke onvatbaarheid. Dit vatbaarheidsonderzoek kan zoowel geschieden door Dr. Oortwijn Botjes als door den Plantenziektenkundigen Dienst.

Dr. Oortwijn Botjes heeft hiervoor noodig 10 knollen, in te zenden in Maart; de uitslag kan in nazomer of herfst worden medegedeeld. De P. D. kan dit vooronderzoek verrichten aan een 4- à 6-tal zoo mogelijk groote knollen, in te zenden vóór 15 October. Het resultaat kan vóór den planttijd worden medegedeeld. De kosten bedragen 10 cent per monster.

onvatbaar zijn gebleken voor wratziekte en het lichtkiemonderzoek heeft uitgewezen, dat het betreft een nieuw ras, dan wel de ras-echtheid is vastgesteld, wordt het onderzoek naar de cultuurwaarde voortgezet door het Instituut voor Plantenveredeling.

4. Hangende het onderzoek van het I. v. P. is de kweker of de importeur vrij om reeds materiaal af te geven aan de verbouwers.

De keuringsdiensten zullen dit materiaal, met uitdrukkelijke machtiging van den kweker of den importeur, kunnen keuren, echter uitsluitend op die bedrijven, waar het ras rechtstreeks van den kweker of den importeur is verkregen.

De goedkeuring kan echter alleen voor eigen gebruik geschieden.

5. Wanneer door den Directeur van het I.v.P. is beslist dat een ras in de rassenlijst zal worden opgenomen, zal door den kweker af te leveren zaaizaad of pootgoed — mits goedgekeurd — als origineel mogen worden aangeboden en van oranje certificaten worden voorzien.

Andere, voor eigen gebruik goedgekeurde partijen, goedgekeurd op de bedrijven bedoeld in artikel 4, kunnen (dan) als oudere nabouw worden aangeboden en van groene certificaten worden voorzien.

6. Door knopvariatie ontstane vormen uit de in de rassenlijst voorkomende aardappelrassen, zullen slechts dan voor keuring in aanmerking komen, indien ze op bovenstaande wijze zijn beproefd en van bijzondere waarde zijn gebleken.

Een dergelijke knopvariatie moet met een uit die van het moederras afgeleide, doch daarvan ten genoegen van het I. v. P. voldoend duidelijk te onderscheiden naam worden aangeduid.

Onbelangrijke doch opvallende afwijkingen, die niet voor vermelding in de rassenlijst in aanmerking komen, worden niet gekeurd.

Aan hen die nieuwe rassen kweken of importeerden wordt in hun eigen belang aanbevolen hiermede steeds den Directeur van het I. v. P. zoo spoedig mogelijk in kennis te stellen.

Zaaizaad en pootgoed door of namens den kweker voor proefnemingen afgegeven, zullen nimmer door den N.A.K. voor de keuring worden aangenomen, tenzij de kweker daarvoor uitdrukkelijk machtiging heeft verleend.

Voornaamste bepalingen

inzake

de erkenning van origineel zaad en pootgoed door den N. A. K.

I. Onder origineel zaad wordt verstaan:

a. het door den Nederlandschen kweker of diens rechthebbende in den handel gebracht zaad, onder toezicht van den N.A.K. geteeld op het bedrijf van den kweker;

b. het door den Nederlandschen kweker of diens rechthebbende in den handel gebracht zaad, onder toezicht van den N.A.K., geteeld op door de Commissie van Toezicht op de teelt van origineele zaden erkende vermeerderingsbedrijven, tot een totale oppervlakte, welke jaarlijks door genoemde commissie zal worden vastgesteld;

c. het buitenlandsche, door de Commissie van Toezicht aange-
wezen en onder controle van den N.A.K. ingevoerde zaad, voorzien van het door den N.A.K. erkende certificaat van den kweker;

d. het zaad van een buitenlandsch ras, onder toezicht van den N.A.K. geteeld op door de onder b. genoemde commissie erkende vermeerderingsbedrijven, eveneens tot een jaarlijks door deze commissie vast te stellen oppervlakte.

Onder rechthebbende wordt verstaan de rechtspersoon, aan wien al het materiaal en al de zich hierop baseerende rechten zijn overgedragen of overgegaan.

Voor het geval dat de kweker of zijn rechthebbende niet kan instemmen met de door de Commissie van Toezicht genomen beslissing bedoeld onder b, c en d, is, overeenkomstig nader te stellen regelen, beroep mogelijk op de gecombineerde vergadering van de Dag. Besturen van den N.A.K. en van den Kweekersbond.

Wordt een buitenlandsch ras hier te lande onder toezicht van den N.A.K. vermeerderd, dan wordt het uit het buitenland ingevoerde zaad in den regel niet voor de keuring aangenomen.

II. Door de keuringsdiensten worden slechts die origineele zaden van Nederlandsche rassen en van de in Nederland vermeerderde buitenlandsche rassen voor de keuring aangenomen, welke voorzien zijn van het oranjekleurig certificaat van den N.A.K. Partijen van andere buitenlandsche rassen, welke voorzien zijn van het origineele kweekerscertificaat, worden, voor zoover deze rassen in de laatste beschrijvende rassenlijst van het Instituut voor Plantenveredeling te

Wageningen zijn opgenomen of volgens de verklaring van den Directeur van het Instituut in de eerstvolgende rassenlijst zullen worden opgenomen, voor de keuringen aangenomen, zoolang niet door het Dagelijksch Bestuur op voorstel der C. v. T., bepaalde partijen, met uitsluiting van alle andere, hiervoor worden aangewezen.

III. Het toezicht op de teelt van origineel zaad wordt alleen toegepast op rassen, welke in de laatste beschrijvende rassenlijst van het Instituut voor Plantenveredeling te Wageningen zijn opgenomen of, volgens verklaring van den Directeur van het Instituut, in de eerstvolgende rassenlijst zullen worden opgenomen en op rassen, die door het Dagelijksch Bestuur op voorstel der C. v. T. worden aangenomen. *)

IV. Aardappelen. (nieuwe bepaling).

Het oranje certificaat van den N.A.K. wordt uitsluitend beschikbaar gesteld voor de op eigen bedrijf van den Nederlandschen kweeker of op één door den Nederlandschen of buitenlandschen kweeker, eventueel per ras, aangewezen en door de C. v. T. goedgekeurd vermeerderingsbedrijf geteelde aardappelen, mits deze door den N.A.K. in klasse A zijn goedgekeurd.

Bij nieuwe rassen kan, met goedvinden van de Commissie van Toezicht, het oranje certificaat worden afgegeven, indien de partijen door den N.A.K. zijn goedgekeurd zonder nadere aanduiding.

V. Ook op den invoer van origineel zaad van buitenlandsche rassen, indien daarvan in Nederland geen origineel zaad wordt geteeld, kan door den N.A.K. toezicht worden gehouden. Hierbij zijn o.m. de volgende bepalingen van kracht:

Indien een buitenlandsch kweeker een in Nederland gevestigd persoon of firma machtigt als eenig verkooper op te treden van origineel zaad van een door hem gekweekt ras en deze importeur zich onder toezicht van den N.A.K. wenscht te stellen, kan, op voorstel van de C.v.T., de importeur door het D.B. van den N.A.K. als **alleen-importeur** van dit ras worden erkend. Het D.B. kan daarbij bepalen dat onder origineel zaad slechts zal worden verstaan zaad van bepaalde (buitenlandsche) vermeerderingsstations.

De importeur die zich onder toezicht heeft gesteld, is verplicht

---

*) De aanvragen om goedkeuring van vermeerderingen moeten telken jare voor zomergewassen voor 1 Januari en voor wintergewassen voor 1 Augustus bij den N.A.K. ingekomen zijn.

uitsluitend origineel zaad van het bedoelde ras in te voeren, onder inachtnahme van alle door den N.A.K. te geven voorschriften betreffende dezen invoer.

Indien een alleen-importeur voor origineel zaad van een ras is erkend, zal zaad met verklaringen van originaliteit, dat niet door hem is ingevoerd, niet voor de keuringen worden aangenomen.

(Onder dit toezicht geïmporteerd origineel zaad wordt in deze lijst eveneens met een molentje gemerkt).

De omstandigheden maken het meermalen wenschelijk vermeerderingsstations te erkennen van betrekkelijk nieuwe rassen. Aangezien uit een dergelijke erkenning wel eens verkeerde conclusies worden getrokken, zij er hier op gewezen, dat de stichting en erkenning van een vermeerderingsstation voor origineel zaaizaad of pootgoed geen verband houdt met de waarde van het ras, en dus niet moet worden opgevat als een indirecte aanbeveling.

Landbouwers steunt den kweekersarbeid door origineel of goedgekeurd zaaizaad of pootgoed te koopen van in de rassenlijst aanbevolen selecties.

Kweekersvergoedingen door den N.A.K.

Kweekersvergoedingen voor:

1. Granen, peulvruchten, vlas en eventueele andere nader aan te wijzen landbouwgewassen.

a. De Nederlandsche kweker van een ras der bovengenoemde gewassen ontvangt, zoolang hij zijn teelt van stamzaden en origineele zaden onder toezicht van den N.A.K. stelt, een jaarlijksche vergoeding berekend naar f 1.50 per ha over de in dat jaar goedgekeurde oppervlakte nabouwzaad van het betreffende ras.

b. Het Dagelijksch Bestuur van den N.A.K. kan aan een buitenslandschen kweker van een ras der bovenbedoelde gewassen, of aan diens rechthebbende, eveneens bedoelde vergoeding toekennen, indien de invoer van het origineele of van het stamzaad en de vermeerdering daarvan onder toezicht van den N.A.K. geschiedt.

In het algemeen zal het Dag. Bestuur van den N.A.K. geen vergoeding aan buitenslandsche kweekers verleenen, indien de Nederlandsche kweekers in het betrokken land geen volkomen gelijkstelling wordt verleend met de kweekers in dat land.

2. Aardappelen.

De Nederlandsche kweker van een voor wratziekte onvatbaar aardappelras ontvangt f 1.50 per ha berekend over de oppervlakte, welke in het betreffende jaar van dit ras door den N.A.K. wordt goedgekeurd.

De buitenslandsche kweker van een voor wratziekte onvatbaar aardappelras kan eveneens voor deze vergoeding in aanmerking komen onder dezelfde voorwaarde als reeds bepaald is ten aanzien van de granen.

De wijze, waarop de N.A.K. voorts den kweekersarbeid in Nederland zal aanmoedigen, wordt nader geregeld. Voor de aardappelkweekers werd in de laatste jaren f 2500.— uitgetrokken.

12 Verklaring bij het gebruik der rassenlijst.

Voor ieder gewas zijn de rassen ingedeeld in de rubrieken **A**, **B**, **N**, **L** of **O**. De vermelding geschiedt in iedere rubriek zoo goed mogelijk in volgorde van aanbevelenswaardigheid resp. beproevenswaardigheid.

Met **vette** letters zijn gedrukt die rassen, die zonder voorbehoud ten verbouw of ter beproeving worden aanbevolen; met **dunne** letters die, welke slechts voor bepaalde omstandigheden in aanmerking komen, alsook de rassen, die nog te weinig bekend zijn.

A = aanbevelenswaardig (recommandable).

B = beproevenswaardig (mérite d'être essayé).

N = nieuw, of hier te lande nog weinig bekend (nouveau ou peu connu).

L = landras, zonder opzettelijke maatregelen van een kweeker ter plaatse ontstaan (race indigène).

O = ras, dat voor de keuringen van den N.A.K. wordt aangenomen, doch wegens te kleine algemeene beteekenis niet wordt beschreven (race peu importante).

Hieronder vallen in het algemeen rassen, die wel in kleinen kring beteekenis hebben, maar waarvan geen algemeene uitbreiding te verwachten is. Verder zijn bij aardappels in deze rubriek ook gebracht rassen, welke mogelijk beteekenis kunnen krijgen, vooral voor poterelexport, maar waarvan de teelt door omstandigheden tot een onbelangrijke oppervlakte is ingekrompen. Indien van de **O** rassen in een vroegere rassenlijst een beschrijving voorkomt, wordt dit tusschen haakjes vermeld, b.v. (Rl. 1936).

D = van de rassenlijst afgevoerd (rayé).

— **FDEB** — = opgenomen in de Fransche, Duitsche, Engelsche en Belgische rassenlijsten (inscrit dans les listes Françaises, Allemandes, Anglaises et Belges).

— **†** — = origineel zaai- of pootgoed (eventueel landras) onder toezicht van den N.A.K. (production ou importation de semence d'origine sous contrôle du N.A.K.).

— § — = onder ander toezicht dan dat van den N.A.K. (race sous controle d'une autre corporation que le N.A.K.).

□ = geplombeerd door (of met medeweten van) den Directeur van het Rijksproefstation voor Zaadcontrôle te Wageningen. (Plombé par ou avec consentement du Directeur de la Station de controle de semences à Wageningen.)

Kr = kruising. Het moederras wordt steeds het eerst genoemd. (Croisement. La race mère est toujours nommée la première).

Sel = selectie (sélection).

K = kweker (sélectionneur).

Vk = voortkweker (successeur en droits du sélectionneur).

Vm = vermeerderaar (reproducteur des graines ou des plants originaux).

H = origineel zaad in den handel gebracht door (semence d'origine mise dans le commerce par).

De beide jaartallen beteekenen resp. het jaar, waarin de kruising of eerste selectie is verricht of het jaar, waarin de mutatie gevonden werd en het jaar, waarin het ras voor het eerst in Nederland in den handel kwam.

De beschrijving van elk ras is gericht op het practisch gebruik. Aan het einde van het hoofdstuk vindt men enkele tabellen, waarin een vergelijkend overzicht van de belangrijkste eigenschappen der rassen wordt gegeven.

In de eerste plaats dienen daartoe de „oogstwaardetabellen”, waarin getracht wordt de opbrengst en de handelswaarde (per kg) van de verschillende rassen uit te drukken in procenten van de opbrengst resp. de handelswaarde van een gekozen standaardras. Door deze percentages met elkaar te vermenigvuldigen krijgt men de relatieve oogstwaarde, waarmee de rentabiliteit van de cultuur ten nauwste samenhangt.

Met alle nadruk zij er op gewezen, dat deze tabellen zijn samengesteld uit gemiddelde schattingscijfers, zoodat ze noch voor een bepaald jaar, noch voor een bepaalde streek geldig behoeven te zijn. Het is algemeen bekend, dat wanneer ras X in 1938 meer heeft

opgebracht dan ras Y, het in 1939 wel anders kan uitvallen, tengevolge van andere weersgesteldheid. Wanneer echter in de jaren 1925 tot 1938 gebleken is, dat de opbrengst van ras X 95 % bedraagt van die van Y, spreekt het vanzelf, dat de kans, dat ook in 1939 een dergelijke verhouding zal ontstaan grooter is dan de kans, dat X in opbrengst boven Y uit zal komen. Evenzoo is het met de prijsverhouding van het product. Deze is in de eerste plaats afhankelijk van klimatologische en verdere groei-omstandigheden (een bepaald ras kan in een bepaald jaar of in een bepaalde streek „voor zijn doen” meer of minder goed voor den dag komen) maar bovendien is de prijsverhouding afhankelijk van vraag en aanbod. Het komt voor, dat de handel zoo willig is, dat ook de minder goede kwaliteiten vlot worden opgenomen, het kan ook zijn, dat in een bepaald jaar naar bepaalde soorten (b.v. zwarte haver) bijzondere vraag ontstaat en dat zich daardoor prijsverhoudingen ontwikkelen, die door de intrinsieke waarde van het product niet zijn gemotiveerd. Met zulke „speculatieve” mogelijkheden kan natuurlijk geen rekening worden gehouden en de gegeven cijfers zijn schattenderwijze opgemaakt naar normale gevallen, waarbij dus de geschiktheid van de producten voor het gebruik, dat er van zal worden gemaakt in de prijsverhouding tot uitdrukking komt.

Er is onmiskenbaar een schakeering in de prijsverhouding van bepaalde producten in verschillende gewesten. Niet alleen maakt de techniek van den handel, dat in de eene streek de kwaliteiten scherper worden geaccentueerd dan in de andere, maar bovendien veroorzaakt de wijze van organisatie van den afzet nog allerlei gewestelijke en plaatselijke afwijkingen op het algemeene schema. Om een voorbeeld te noemen: Voor de bereiding van ongebuild tarwemeel wordt in Zeeland vanouds de voorkeur gegeven aan blanke tarwes, in Limburg daarentegen aan roode. De locale prijzen staan onder den invloed van deze voorliefdes.

Voor zoover daartoe aanleiding bestond, zijn in de oogstwaardetabellen de streeksgewijze schakeeringen — in opbrengst- en prijsverhouding — aangegeven, waarbij natuurlijk van elke fijnere detaillering is afgezien.

Ondanks alle bezwaren heb ik gemeend, dat de globale oogst-

waardeschattingen een nuttige aanvulling van de gegeven rasbeschrijvingen vormen, ze krijgen echter pas haar volle waarde, wanneer de lezer ze voor zichzelf naar plaatselijke omstandigheden corrigeert en de rassenkeuze van eigen oordeel laat afhangen.

Bij de aardappels is de oogstwaardetabel weggelaten en in plaats daarvan een overzicht van de **drogestofopbrengsten der aardappelrassen** voor zandgrond, dalgrond en klei opgenomen. Men leze de nadere toelichting hiervan op blz. 129.

Een verdere tabel geeft de **belangrijkste raseigenschappen** vergelijkenderwijze in cijfers. In deze tabellen is het resultaat van zeer veel studie neergelegd, ze zijn niet alleen vollediger dan de beschrijvende tekst, maar geven bovendien een vergelijkend overzicht van de gemiddelde ontwikkeling der verschillende eigenschappen, die natuurlijk, eveneens onder invloed staan van klimatologische en plaatselijke omstandigheden. Ook deze zeer gecondenseerde tabellen vereischen studie en aanvulling met eigen ervaring om voor den gebruiker der rassenlijst het volle profijt af te werpen. Wie echter deze moeite er voor over heeft, zal in vele gevallen beloond worden door verrijking van inzicht.

Voor wintertarwe, zomertarwe, haver, erwten en aardappels is de afstamming wederom in den vorm van **kwartierstaten** zoo overzichtelijk mogelijk gemaakt. De rassen uit deze rassenlijst zijn in de kwartierstaten met vette letters aangegeven.

Als sluitstuk op de beschrijvingen en aanbevelingen in tekst en tabellen, dient de **rassenstatistiek**, die een beeld geeft van de uitbreiding, die de teelt van verschillende rassen in onderscheidene landbouwdistricten heeft verkregen. In deze cijfers komt de publieke waardeering van de rassen tot uitdrukking en het spreekt wel vanzelf, dat rassen, die in een bepaalde streek b.v. 50 % van den verbouw van het geheele gewas uitmaken, alleen al om die reden meer kunnen worden aanbevolen dan rassen, die slechts 5 % van de voor het gewas beschikbare oppervlakte beslaan. Echter, er zijn twee verschijnselen, die hierbij terdege in aanmerking moeten worden genomen. Verschuivingen in het rassensortiment kunnen in den regel slechts langzaam plaats vinden. Niet alleen moet er voldoende zaaizaad of pootgoed beschikbaar zijn om de gewenschte uitbrei-

ding mogelijk te maken, maar bij den overgang van het eene ras op het andere moet het geheele bedrijf en ook de handel zich aanpassen. Daarbij is niet alleen conservatisme maar ook een reeks van technische hindernissen te overwinnen. Het is ook gewenscht, dat deze overgang met voorzichtigheid plaats vindt, omdat het jaren duurt voordat men een ras voldoende, ook in de speciale risico's, die er aan kleven, heeft leeren kennen. Om al deze redenen verloopt de verschuiving van het rassensortiment geleidelijk en om het volle profijt van de rassenstatistiek te hebben als barometer van de publieke opinie, moet men de cijfers van verschillende jaren naast elkaar leggen. (Zie de tabellen blz. 227-232).

Het maakt groot verschil of een ras in b.v. 5 jaar tijd van 6 tot 10 % is opgeklommen dan wel of het in hetzelfde tijdsverloop van 20 tot 10 % is gedaald. In beide gevallen vindt men in de statistiek het cijfer 10, maar de waardeering, die men aan het cijfer moet hechten, is zeer verschillend.

Een verder verschijnsel, dat door de rassenstatistiek scherp wordt belicht, is de soms sterke schakeering, die streeksgewijze in het sortiment ontstaat. Ten deele vindt deze haar oorzaak in streeks-gewijze verschillen van bodem, klimaat, bedrijf en verkoopmogelijkheid, ten deele echter ook hierin, dat het eene gebied a.h.w. „voorloopt” bij het andere, als gevolg van meer intensieve beoefening der cultuur en daarmee gepaardgaande studie en voorlichting. Wanneer in Friesland een nieuw aardappelras, in Groningen een haver, in Zeeland een tarwe, in Holland een gerst snel verbreiding vindt — resp. van het tooneel verdwijnt — geeft dit te denken.

Zoo eischt dus ook de statistiek vergelijkende bestudeering naar tijd en plaats om het inzicht van den enkeling volgens de bedoeling te verdiepen.

WINTERTARWE.

Aangezien deze rassenlijst, wat de wintergewassen betreft, op een minder gunstig tijdstip verschijnt, heb ik in een aantal persmededeelingen uitvoerige vergelijkende beschouwingen omtrent de waarde der wintertarwerassen ten beste gegeven.

Teleurstellingen met nieuwe rassen zijn in het afgelopen jaar niet uitgebleven en een zekere voorzichtigheid bij het vervangen der vanouds beproefde rassen door nieuwe blijft geboden.

Het ligt in mijn bedoeling in September en October 1939 wederom persmededeelingen omtrent de nieuwe rassen van wintergranen te verspreiden, waarnaar bij voorbaat mag worden verwezen, ter aanvulling van hetgeen daaromtrent in deze rassenlijst is vermeld.

Zaaizaad door of namens den kweeker voor proefnemingen afgegeven, zal nimmer door den N.A.K. voor de keuring worden aangenomen, tenzij de kweeker daarvoor uitdrukkelijk machtiging heeft verleend.

***Ultra Super* 20%**

economisch door hoog gehalte.

A — 46. JULIANA TARWE. — † — EB — Kr. Wilhelmina × Essex gladkaf. 1903 en 1921. K: Prof. dr. L. Broekema †, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool. Vk: het I. v. P., Wageningen. Vm en H: Mij. de Wilhelminapolder bij Goes; N.V. de Bathpolders, Rilland; Centraal Bureau, Rotterdam; Zaaizaadver. „Z.A.P.", Anna Paulowna; Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet", Kolhorn.

Op kleigronden zeer productieve tarwe van gewilde kwaliteit. Ze heeft de vooraanstaande plaats in het tarwesortiment. Breidt zich ook op dalgrond uit. Op zandgrond zijn andere rassen, wegens grootere wintervastheid, betere droogteresistentie of meer bodembedekking, veelal beter op hun plaats.

De wintervastheid laat in het noorden des lands te wenschen over. Kan laat gezaaid worden, doch is dan iets vatbaarder voor roest. Diepe zaai werkt, evenals bij andere rassen, het optreden van voetziekte in de hand. *)

Blad in de jeugd steil opgericht, waardoor minder onkruidverstikkend, maar langen tijd te schoffelen. Wel eens doodpuntig.

Stroo stevig, tamelijk kort, met goed oprichtingsvermogen. Vaak iets ongelijk van lengte. Tijdig rijp.

Weinig vatbaar voor roest, doch erg voor stuifbrand. Aankoop van op stam goedgekeurd zaaizaad. alsmede warmwaterontsmetting is sterk aan te bevelen.

Dichtgeschakelde aar; breede, geelachtige, middelmatig groote korrel. Bij slecht oogstweer soms blauwpuntig. Weinig uitschot, goed hl-gewicht. Vrij goede bakwaarde.

† Prof. dr. L. Broekema overleed 17 November 1936.

*) Alle wintertarwes zijn vatbaar voor voetziekten. Hiervan worden vooral onderscheiden de **tarwehalmdooder** (*Ophiobolus*) en de **oogvlekkenziekte** (*Cercosporiella*). Eerstgenoemde kan de planten reeds in het jeugd stadium doen afsterven, meer voorkomend en meer opvallend is echter het sneuvelen van halmen, die reeds in aar staan; de gestorven halmen verbleeken en vertoonen zich hier en daar tusschen de gezonde; de aren worden later vaak zwart. De tarwehalmdooder komt op alle gronden voor, ook in zomertarwe en gerst.

De oogvlekkenziekte kan alle granen aantasten. Haar schadelijk optreden blijkt echter het sterkst bij wintertarwe op de klei- en

A — 2. IMPERIAAL Ha TARWE. — † — **B — Kr. Premier** × Wilhelmina. 1903 en 1917. **K:** het I. v. P., Wageningen. **Vm:** G. C. v. Balen Blanken, Anna Paulowna. **H:** de Zaaizaadver. „Z.A.P.”, Anna Paulowna en voor eigen afnemers: Mij. de Wilhelminapolder bij Goes; Centraal Bureau, Rotterdam.

Dit ras onderscheidt zich van Juliana door beter bodembedekking, rijker bebladering van het stroo en minder groote gevoeligheid voor stuifbrand. Het breidt zich in de klei- en zavelstreken uit, wordt vooral gewaardeerd op zware, doorlatende kleigronden; voor zand- en dalgrond is het minder geschikt.

Wintervastheid niet voldoende in strenge winters. Verdraagt laat zaaien. Bloei- en rijpingstijd ongeveer overeenkomend met die van Juliana; stroo minder elastisch, middelmatig lang en tamelijk stevig. Iets vatbaar voor roest.

Aar dichtgeschakeld, recht, regelmatig van bouw. Korrel melig, wit, groot en stomp. Goede kwaliteit. Bakwaarde vrij goed. Bij slecht oogstweer treden nog al eens schot en blauwpuntigheid op. Zaadopbrengst zeer goed, stroo-opbrengst goed.

A — 1. WILHELMINA TARWE. — † — **EB — Kr. Spyktarwe** (= Roode dikkop × Zeeuwsche) × Roode dikkop. 1889 en 1901. **K:** Prof. dr. L. Broekema †, hoogleeraar aan de Landbouwhoogeschool. **Vk:** het I. v. P., Wageningen. **Vm en H:** P. Scheele de Putter, Biezelinghe; Maatschappij de Wilhelminapolder bij Goes; Zaaizaadver. „Z.A.P.”, Anna-Paulowna; Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn en voor eigen afnemers: Centraal Bureau, Rotterdam.

zavelgronden. Ze kan tot afsterven leiden, maar meer opvallend is een sterke legering, die zich soms over geheele perceelen uitstrekt.

Hoewel meermalen verschillend sterke beschadiging bij vergelijking van rassen is waargenomen, kan niet worden gezegd, dat het verschil in vatbaarheid voldoende vaststaat. Vermoedelijk zijn rassen met stevig stroo beter bestand tegen de oogvlekkenziekte. Vooral in diep gezaaide tarwe kan de oogvlekkenziekte sterk optreden, en mogelijk komt ze het veelvuldigst voor bij kleinkorrelige in den herfst sterk uitstoelende rassen. Ook het onverwacht legeren van deze rassen hangt vaak met de oogvlekkenziekte samen.

Voor prima **Zaaizaad en Pootgoed**
wendt U zich tot de

Zaaizaadvereeniging „Z.A.P.”
te **Anna Paulowna**

Orig. Wintertarwes (Imperial II, Juliana, Wilhelmina
en Vilmorin 27).

Groengerooide pootaardappelen.

Orig. en 1ste nabouw Voorjaarszaaizaden.

Beleefd aanbevelend,

Dir. **G. C. van Balen Blanken**

Chilisal peter
natuurproduct

DE STERK ALCALISCHE STIKSTOFMEST,
DIE ZUURZIEKTE BIJ GRANEN
VOORKOMT EN GENEEST

Was 30 jaar lang het meest verbouwde tarveras in Nederland maar is in de laatste jaren grootendeels vervangen door Juliana, Imperiaal IIa en door verschillende nieuwere rassen. Toch handhaaft zich dit scepele ras voorloopig nog in het midden en zuiden des lands (ook op zandgronden), vooral daar, waar de culturomstandigheden niet uitermate gunstig zijn.

Wintervastheid voor het noorden des lands niet voldoende in strenge winters. Verdraagt laat zaaien goed. Is zeer laat gezaaid meestal zelfs wintervaster; lijdt dan echter vaak meer van roest. In het algemeen geeft tijdig gezaaide Wilhelmina hogere opbrengst en betere kwaliteit.

Aanvankelijk fijn ontwikkelend. Voldende uitstoelend. Bladeren eenigszins opgericht. Middelmatic lang, tamelijk stevig stroo; matige bladontwikkeling. Weerstandsvermogen tegen roestbeschadiging en stuifbrand tamelijk goed.

Aar regelmatig gebouwd, vrij dicht geschakeld, goed gevuld. Korrel middelmatig, groot, geelachtig, half glazig tot melig, vaak iets onregelmatig. Bakkwaliteit middelmatig, handelskwaliteit vrij goed. Productievermogen en oogstzekerheid goed.

B — 528. CARSTEN'S DIKKOP V TARWE. — $\frac{1}{2}$ — D — Kr. Dikkop $\times$ Crieuener 104. 1909 en 1930. K: R. Carsten, Schwartau bij Lübeck. Vm en H: Fa G. Geertsema, Groningen.

Wintervaste, sterk uitstoelende, productieve, kleinzadige, roode tarwe, die vooral in het noorden des lands waardeering vindt. Ook geschikt voor verbouw op zand- en op natten grond. Vereischt tijdig zaaien en aanmerkelijk minder kilo's zaaizaad per ha dan Juliana.

Aanvankelijk kruipend. Stroo tamelijk kort, fijn en voldoende stevig. Goed halmgetal. Bij te dichten stand en aantasting door oogvlekkenziekte kan het gewas soms sterk legeren, waardoor opbrengst en kwaliteit lijden. Op geilen grond en bij overvloedige stikstofbemesting valt het ras tegen, indien de stand te dicht is.

In 1936 werd veel gele roest geconstateerd, in 1937 en 1938 minder. Weinig stuifbrand.

Vrij vroeg rijp. Rechte, compact gebouwd, kleine aar en kleine,

gevulde, harde korrel, waarvan de bakwaarde matig is. Zeer goed hl-gewicht, goed bewaarbaar. Weinig schot.

B — 312. TRIFOLIUM TARWE (stam 14).* — † — **B —** Selectie uit Wilhelmina. 1912 en 1921. **K:** Deensche Zaadteeltmij. (Dansk Frøavls Kompagni) „Trifolium”, Kopenhagen. **H:** Vinkers-zaden, Scheemda.

Wordt in de Veenkoloniën zeer gewaardeerd en komt voor beproeving elders, met name op vochthoudende zandgronden, zeer in aanmerking. Opbrengst op dal- en zandgrond boven, op kleigrond meestal beneden die van Juliana.

Iets meer wintervast dan Juliana, betere bodembedekking; wat later ontwikkeld en iets later rijp. Stroo fijn, middelmatig lang, vrij stevig. Niet veel roest en stuifbrand. Iets lange, wat holle en soms gekromde, fijne aar.

Witte, iets kleine, gladde korrels, soms vrij veel schot. Handelsgradeering middelmatig, bakwaarde vrij goed. De kwaliteit kan sterk lijden door legeren. De uniformiteit van het gewas en van de korrels laat te wenschen over, ook bij de Trifolium-Rekord.

B — 592. INVICTA TARWE. — **B —** Selectie uit Trifolium. 1922 en 1931. **K:** Pajbjergfondens Forsøgsgaard, Børkop, Denemarken. **Vm en H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Op kleigrond kan dit ras niet tegen Juliana concurreeren, op zand- en dalgronden zijn de ervaringen gunstig.

Wintervastheid behoorlijk. Sterke uitstoeling, waardoor goede bodembedekking. Moet dun gezaaid worden; gaat bij dichten zaai nog al eens legeren, wat soms bevorderd wordt door de oogvlekkenziekte.

Het stroo is niet zoo stevig als dat van Juliana en iets langer. Het ras is tamelijk vroeg rijp. Vatbaar voor roest; stuifbrand werd weinig waargenomen, wel steenbrand en een eigenaardige verkleuring van de aar, die zich voortzet op den stengel.

De aar is gekromd en middelmatig dicht. De korrel is wit, wat

---

*) Behalve Trifolium 14 wordt ook een nieuwe selectie hiervan, de **Trifolium Rekord** (N — 949) voor de keuringen aangenomen. Deze zal zeer waarschijnlijk het volgend jaar stam 14 geheel vervangen.

smal en van tamelijke handelskwaliteit. Vooral bij dichten stand en te snel afrijpen krijgt men een te groot percentage tweede kwaliteit. De bakwaarde is vrij goed. Zeer vatbaar voor schot. De raszuiverheid laat te wenschen over.

- B — 654. MENDEL TARWE.** — B — Kr. Standaard tarwe × Tri-folium 14. 1926 en 1935. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Witzadige, vrij wintervaste tarwe, die voor beproeving op de noordelijke kleigronden in aanmerking komt. De opbrengst is daar ongeveer gelijk aan die van Juliana. In het zuiden des lands zijn de ervaringen niet gunstig.

Traag ontwikkelend en wat laat rijpend. Stroo stevig, tamelijk kort. Weinig roest, zeer weinig stuifbrand.

Vrij lange, rechte, iets ruim geschakelde aar. Zaad iets klein en smal; nogal wat tweede kwaliteit. Handelskwaliteit en bakwaarde zijn middelmatig. Zeer gevoelig voor schot.

- B — 655. PRINS HENDRIK TARWE.** — † — Kr. Iduna × Millioen III. 1915 en 1933. K: het I.v.P., Wageningen. Vm en H: J. W. van Tiggelen Czn., Langendijk, Rucphen (N.-Brab.).

Dit ras dat zich onderscheidt door goede bodembedekking, lang doch voldoende stevig stroo en zeer goede korrelkwaliteit, heeft op de zandgronden in West-Brabant ingang gevonden. Beproeving op zandgrond, vooral waar windhalm voorkomt, kan worden aanbevolen.

Iets wintervaster dan Juliana. Moet niet te dun gezaaid worden.

Weinig stuifbrand en roest. Iets na Juliana rijp. Groote, regelmatige aren. Het zaad is groot en blank; de bakwaarde is vrij goed. Gevoelig voor schot. De korrel zit iets los in de aar. Mus-schenbeschadiging komt veelvuldig voor.

- B — 113. KRAFFT'S SIEGERLANDER TARWE.** — † — D — Stam uit Siegerländer landras 1900 en 1920. K: C. Krafft, Buer, Deutschland. Vm en H: Limburgsche Land- en Tuinbouwbond (Afd. Landbouwbelaag), Roermond.

Roode baktarwe met rood kaf en lang, elastisch stroo. Legert gemakkelijk, doch niet plat, de korrelkwaliteit lijdt daarbij weinig. Is in Limburg vooral op lichtere gronden algemeen verbreid wegens oogstzekerheid en zeer goede kwaliteit; blijft op betere gronden in zaadopbrengst en stevigheid van stroo achter.

Matig wintervast. Kan laat in den herfst worden gezaaid. Ontwikkelt zich vlug en stoelt matig uit.

Zeer vroeg rijp. Tamelijk goed weerstandsvermogen tegen roest en steenbrand; stuifbrand komt practisch niet voor. Vatbaar voor meeldauw.*

Aar lang, vrij los geschakeld en recht; in het begin geelgroen van kleur. Verliest vrij gemakkelijk zaad en wordt sterk door musschen aangevallen. De korrel is middelmatig groot; weinig afval, zeer weinig schot.

B — 567. VILMORIN 27. — † — FB — Kr. [Dattel × (Japhet × Parsel)] × (Hâtif inversable × Bon fermier). 1910 en 1932. **K:** Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. **Vm** en **H:** N.V. Verkoopbureau van het Selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel; Zaaizaadver. „Z.A.P.”, Anna Paulowna; Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn.

Roodzadige, vroegrijpende, ook op windhalmvrije, vochthoudende zandgrond goed opbrengende tarwe met kort, stevig stroo. Het zaad rijpt vroeg, het stroo iets later, waardoor neiging tot korrelverlies.

Wintervastheid matig. Moet dik gezaaid worden. Verdraagt laat zaaien.

Het blad is breed, blauw berijpt en opgericht, nogal eens doodpuntig. Het halmgetal is middelmatig.

Vatbaar voor roest en voer stuifbrand.

De aar is vrij fors en ruim geschakeld. Zaad groot en van vrij goede handelskwaliteit. Weinig vatbaar voor schot. De bakwaarde is goed.

B — 527. WILOBO TARWE. — † — B — Kr. Wilhelmina × Obotriten. 1924 en 1932. **K** en **H:** Dr R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Wintervaste, witte tarwe met middelmatig lang en iets slap stroo. Blijft op goede zeeklei in opbrengst beneden Juliana, maar heeft op zand- en dalgrond goed voldaan. Kan overigens lijden van droogte.

* **Meeldauw** (*Erysiphe graminis*) treedt op als een wit, schimmelachtig overtreksel van de onderste bladeren en halmleden van verschillende granen. In het algemeen wordt het voorkomen van meeldauw bij wintertarwe als minder schadelijk beschouwd dan bij zomergranen (gerst!).

In den herfst fijn en kruipend, in het voorjaar goed dekkend. Stroo bij het in aar komen soms blauwachtig met rechte, groene, iets eivormige aar. Vatbaar voor roest. Rijpt iets na Juliana.

De korrel is wat fijn van stuk, doch goed gevuld. Vatbaar voor schot. De kwaliteit wordt overigens gunstig beoordeeld. De bakwaarde is goed.

Dit ras heeft niet veel verbreiding gevonden en zal mogelijk binnenkort door een beter worden vervangen.

B — 49. KRUISINGSANGEL TARWE. — † — Kr. Geldersche ris × Wilhelmina. 1909 en 1926. K: Prof. ir. H. K. H. A. Mayer Gmelin, hoogleraar aan de Landbouwhoogeschool, Wageningen. Vm en H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Gebaarde, witkaf en witzadige tarwe met vrij slap en vrij lang stroo. Matige zaadopbrengst. Komt enkel voor beproeving in aanmerking op plaatsen, waar veel musschenschade voorkomt, maar wordt bij gebreke aan andere tarwe toch ook wel door de mus-schen aangetast.

Wintervastheid iets minder dan van Juliana. Bij het in aar schieten blijven verscheidene aren met de kafnaalden in de scheede haken, hetgeen zich gewoonlijk herstelt, doch soms tot knikken en afbreken leidt.

Vrij groote, langwerpige korrel, matige bakwaarde. Zit bij het dorschen vast in de kaf, zoodat goed uitrijpen gewenscht is.

De toekomst van dit ras is onzeker.

B — 653. BENOIST 40. — † — FB — Sel. uit Wilson. 1925 en 1933. K: Camille Benoist, Orgerus, S. et O., Frankrijk. Vm en H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge.

Zeer vroegrijpe, roode tarwe met kort, dik en stevig stroo. Opbrengst vrij goed, doch weinig oogstzeker. De korrels rijpen vroeger dan het stroo.

De kouderesistentie is gering. Dik zaaien is gewenscht. Hoewel tijdig zaaien de voorkeur verdient, kan ze, mits veel zaad wordt

---

De tarwegalmug (*Cecidomyia*) legt bij het in aar komen de eitjes tusschen de kafjes. De larven zuigen aan het vruchtbeginsel en kunnen bij massaal optreden de opbrengst ernstig schaden. Het optreden van de galmug schijnt te worden bevorderd doordat in dezelfde omgeving vroege en late tarwerassen voorkomen, zoodat gedurende een lange periode jonge aren op het veld te vinden zijn.

gebruikt, nog laat in den herfst en desnoods in Februari worden gezaaid.

Flugge en forsche ontwikkeling. Breed, met was bedekt blad. Matig halmgetal. Weinig stroo. Zeer gevoelig voor stuifbrand en voor gele roest.

Forsche, rechte, ruim geschakelde aar. Het zaad is lichtrood, zeer groot, diepgleuwig en van middelmatige kwaliteit. Goede bakaard.

De toekomst van dit ras is twijfelachtig.

B — 689. JONCQUOIS TARWE. — † — FB — Kr. Vilmorin 23 × Institut agronomique. 1924 en 1934. **K:** Florimond Desprez, Capelle par Templeuve, N., Frankrijk. **Vm** en **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Op vruchtbare gronden, onder gunstige omstandigheden buitengewoon productieve, roedzadige tarwe. Door de sterke roestaan-tasting is de opbrengst in 1937 en vooral in 1938 zeer tegengevallen. De oogstzekerheid is gering. Een zwak punt is verder het vroeger rijpen van de korrels dan van het stroo, wat bij ongunstig oogstweer groote moeilijkheden kan opleveren. Korrelverlies soms aanzienlijk. Van het land af dorschen wordt aanbevolen.

De kouderesistentie is gering. Dik zaaien is gewenscht. Verschillende verbouwers raden aan het ras laat te zaaien. Het gewas ontwikkelt zich aanvankelijk wat traag en fijn, later mooie bladontwikkeling. Het blad is lang en smal.

Zeer kort en zeer stevig, ten deele met merg gevuld stroo, dat zeer moeilijk droogt.

Zeer resistent tegen stuifbrand. Van oogvlekkenziekte heeft Joncquois minder te lijden dan andere rassen.

Vroegrijp. De aar is recht en hol geschakeld. De korrel is groot, lichtrood en wat rauw en soms van inferieure kwaliteit. De bakwaarde is vrij goed. Zeer weinig vatbaar voor schot.

Wegens de groote vatbaarheid voor gele roest en de geringe oogstzekerheid kan de verbouw van dit ras niet meer worden aanbevolen. Het zal zeer waarschijnlijk in 1940 van de rassenlijst worden afgevoerd.

N — 868. JUBILE TARWE. — † — B — Kr. Vilmorin 23 × Pantser III. 1925 en 1937. **K:** Rijkslandbouwproefstation voor Plantenveredeling, Gembloux, België. **Vm** en **H:** Fa B. C. Algra, Stiens.

Zeer stevige, iets voor Juliana rijpende tarwe met tamelijk groote, lichtroode korrel van middelmatige kwaliteit. De opbrengst lijkt zeer goed. Kan laat worden gezaaid.

De wintervastheid komt vermoedelijk met die van Juliana overeen; het stroo is iets korter, het blad eveneens opgericht.

Gele roest kwam tot dusverre vrij weinig voor, in het laatst van den groei trad echter wel bruine roest* (ook op de stengels) op. Zeer resistent tegen stuifbrand.

Iets spitse, ruim geschakelde aar. Neiging tot korreluitval werd vastgesteld. Weinig schot. Vrij goede bakaard.

N — 865. BERSEE TARWE. — FB — Kr. Hybride des Alliés × Vilmorin 23. 1924 en 1937. K: A. Blondeau, Bersée, N. Frankrijk. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Donkerroodzadige, vroegrijpende tarwe met vrij groote, nogal los zittende korrels van matige kwaliteit. Vrij goede bakaard. De opbrengst was in 1937 en 1938, vooral in het zuiden des lands, zeer goed.

De kouderesistentie is gering. Het stroo is iets korter en ongeveer even stevig als dat van Juliana. Halmgetal zeer goed. Spitse aar.

Stuifbrand komt weinig voor, wel gele roest. Weinig schot. Is als Februari-tarwe te beproeven.

N — 940. ALBA TARWE. — † — Kr. Trésor × Jacob Cats. 1928 en 1938. K: Prof. A. G. Dumon, Leuven. Vk: het Station voor Plantenveredeling, Heverlee. Vm en H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge.

Witte, vrij grootzadige tarwe van zeer goede kwaliteit. De wintervastheid is vermoedelijk als die van Juliana; moet niet te dun gezaaid worden.

* De bruine roest (*Puccinia tritricina*) vormt op de bladeren (en soms op de stengels) bruine stippen of vlekjes, die als poeder zonder regelmaat over de geheele oppervlakte verbreid voorkomen. In het algemeen neemt men aan dat de bruine roest weinig schadelijk is.

De gele roest (*Puccinia glumarum*) is daarentegen wel schadelijk. Ze treedt meestal eerder in de ontwikkeling op en is te herkennen aan de gele stippels en streepjes op bladschijf, halm en kafjes. Bij sterke aantasting versmelten de stippels op bladschijf en halm tot gele strepen, die 5-8 cm lang kunnen zijn.

Goed stevig stroo. Rijpt niet later dan Juliana. Tot dusverre weinig roest, wel vatbaar voor stuifbrand.

Dit ras heeft voorloopig een goeden indruk gemaakt.

N — 568. VILMORIN 29. — † — FEB — Kr. Vilmorin 23 × Hybride des Alliés. 1916 en 1931. **K:** Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. **H:** N.V. Verkoopbureau van het selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel.

Voor al op lichte kleigronden brengt dit ras goed op. Onderscheidt zich door geringe vatbaarheid voor stuifbrand, kort, voldoende stevig stroo en groote, roode korrels van vrij goede kwaliteit. De bakwaarde is goed. Weinig schot. Geringe kouderesistentie. Gele roest komt voor.

Of het den strijd tegen de overige Fransche rassen kan overleven is twijfelachtig. Mogelijk valt de bruikbaarheid als „Februari“-tarwe mee, doch de kans dat dit op zichzelf goede ras zal standhouden is overigens niet groot te achten.

N — 867. CHANTECLAIR TARWE. — FB — Kr. Hybride hâtif inversable barbu × sel. uit Hybride des Alliés. 1921 en 1936. **K:** Tourneur Frères, Coulommiers, Frankrijk. **Vm en H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Roode, vrij grootzadige, niet stevige, productieve tarwe van tamelijke kwaliteit. Kan ook als Februaritarwe gezaaid worden.

De kouderesistentie is gering. Stroo weinig korter, maar fijner dan dat van Juliana. Vroegrijp. Gele roest komt voor, stuifbrand in geringe mate. Weinig schot; vrij goede bakaard.

N — 869. WILMA TARWE. — ★ — B — Selectie uit Wilhelmina. 1928 en 1937. **K:** Gartons Limited, Warrington, Engeland. **Vm en H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Onderscheidt zich van de Wilhelmina door wat forsere ontwikkeling en iets langer stroo. Aar lang, regelmatig en vierkant met mooi, blank zaad. De opbrengst komt ongeveer met die van Wilhelmina overeen. De wintervastheid is vermoedelijk wat geringer. Voetziekte wordt slecht verdragen.

N — 866. SAINT PIERRE TARWE. — FB — Kr. Hybride hâtif inversable barbu × Hybride des Alliés. 1922 en 1936. **K:** Tourneur Frères, Coulommiers, Frankrijk. **Vm en H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Witzadige Fransche tarwe. De korrels zijn vrij groot en van goede kwaliteit. Goede bakaard. De wintervastheid is vermoedelijk matig. Iets korter van stroo dan Juliana, minder stevig. Sterk vatbaar voor gele roest, iets vatbaar voor stuifbrand. Middenvroeg rijp. Het gewas maakt veelal een ziekelijken indruk. Het ligt in de bedoeling dit ras in 1940 van de rassenlijst af te voeren.

LEITER-NYPELS

drukt voor de landbouwers ook de
jaarboekjes over brouwgerst
Iedere gerstverbouwer zal zijn eigen belang dienen
door van den inhoud kennis te nemen.

Het 3e jaarboekje is verkrijgbaar tegen storting op giro 37754 van Leiter-Nypels, Maastricht. — Prijs 30 cent per stuk, bij 25 stuks aan één adres 25 cent, bij 100 stuks of meer aan één adres 20 cent. — Het 4e jaarboekje is thans ter perse.

ZOMERTARWE.

A — 82. VAN HOEK ZOMERTARWE. — † — Kr. Japhet × Gironde. 1918 en 1925. K en H: Dr R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Roodzadige zomertarwe met vrij lang en stevig stroo, dat, evenals bij verschillende andere rassen van Franschen oorsprong, iets later rijpt dan de korrel. Opbrengst op klei goed; verliest daar terrein aan andere rassen. Voldoet op zand- en dalgronden goed en soms zeer goed, o.a. omdat het eenigszins lage kalktoestanden kan verdragen. Dankbaar voor kali.

Het ras stoelt matig uit en moet vroeg en vrij dik gezaaid worden, vooral op zandgrond.

Vatbaar voor stuifbrand, roest en meeldauw. Warmwaterontsmetting van het zaaizaad is gewenscht.

Rijpingstijd, vooral bij sterke stikstofbemesting, aan de late kant. De aar is recht en eenigszins gerekt. Korrelverlies komt voor, schot niet veel. De korrel is onder gunstige omstandigheden groot en gevuld. Weinig uitschot. Goede bakwaarde.

B — 611. BLANKA ZOMERTARWE. — Kr. Svalöf's Extra Kolben II × Wilhelmina. 1916 en 1933. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Op kleigrond productieve, betrekkelijk vroeg rijpende zomertarwe met kleine, langwerpige, blanke korrel van goede kwaliteit. Vatbaar voor schot. In opbrengst staat het op de kleiproefvelden boven van Hoek, op zand- en dalgronden daar beneden.

Fijn, matig stevig, doch veerkrachtig stroo en opgericht blad. Talrijke, smalle aren. Goede dekvrucht. Het gewas is over het geheel wat tenger, stoelt weinig uit, moet niet te dun gezaaid worden. Blanka leent zich goed voor doorzaai in hol staande witte wintertarwe.

Iets vatbaar voor roest; weinig stuifbrand. Weinig korreluitval. De bakwaarde is vrij goed.

B — 468. MANSHOLT'S WITTE ZOMERTARWE. — † — Kr. Blé de la Paix × Hybride des Alliés. 1921 en 1931. K en H: Dr R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Witzadige, op van Hoek gelijkende zomertarwe. Iets later ontwikkeld en iets minder robust. Opbrengst vooral op zuidelijke kleigronde boven van Hoek. Minder geschikt voor zand- en dalgrond.

Vatbaar voor stuifbrand en voor schot. Het zaad is bleek, groot, wat hoekig en dor. De bakwaarde is goed.

Wint veld op van Hoek in streken, waar men sterke voorkeur heeft voor witte tarwe. Men gebruikt dit ras ook voor doorzaai in witte wintertarwe.

N — 885. GARMA ZOMERTARWE. — † — Kr. Heine's Kolben × Carsten's Dikkop V. 1922 en 1937. K: R. Carsten, Schwartau bij Lübeck. Vk en H: Fa G. Geertsema, Groningen.

Op alle gronden zeer goed opbrengende, kleinzadige, roode zomertarwe van matige kwaliteit. Verdraagt iets laat zaaien.

Vlug ontwikkeld. Vrij kort en voldoende stevig stroo. Talrijke kleine aren. Vrij vroeg rijp.

Iets vatbaar voor roest, weinig voor stuifbrand en voor schot. Vrij goede bakaard.

De raszuiverheid laat nog te wenschen over.

Bovendien kunnen, wanneer er gelegenheid is zeer vroeg te zaaien, de onderstaande „Februari-tarwes” beproefd worden.

N — 867. CHANTECLAIR ..... Zie Wintertarwe, blz. 28

N — 865. BERSEE ..... Zie Wintertarwe, blz. 27

N — 568. VILMORIN 29 ..... Zie Wintertarwe, blz. 28

D. AFGEVOERDE TARWERASSEN.

	Opge- nomen	Afgevoerd	Rubriek
4. Mansholt's Witte Dikkop I	1924	1925	A
29. Svalöf's Pantser II	1924	1925	A
107. Strube's Schlanstedter zomer	1925	1926	N
76. Strube's Dikkop	1925	1927	N
3. I.v.P.'s Millioen III	1924	1928	A
43. I.v.P.'s Matador	1924	1928	B
47. Svalöf's Pantser III	1924	1928	B
48. Svalöf's Ridder	1924	1928	N
77. Strube's General von Stocken	1925	1928	N
80. Weibull's Standaard	1925	1928	N
6. Mansholt's Japhet zomer	1924	1929	A
78. Hijlkema's Victoria	1925	1930	B
158. Svalöf's Kroon	1926	1930	N
159. Mayer Gmelin's Wageningen	1926	1934	N
301. Smeding's Waard en Groet	1927	1934	N
308. Svalöf's Staal	1927	1934	N
118. I.v.P.'s Batauwe	1930	1934	N
5. Mansholt's Witte Dikkop III	1924	1935	A
44. Broekema's Algebra	1924	1935	B
81. Broekema's Jacob Cats	1925	1935	B
119. I.v.P.'s Concurrent	1930	1935	N
495. Heine's Kolben zomer	1931	1937	B
545. Vilmorin's 23	1932	1937	N
593. Pajbjerg's Ideal	1934	1937	N
45. Broekema's Emma	1924	1938	B
425. Mayer Gmelin's Robusta	1928	1939	B
471. Svalöf's Extra Kolben II zomer	1931	1939	O

Geschatte gemiddelde oogstwaarde van het zaad der tarwerassen.

	Zuidelijke kleistreken		Noordelijk kleigebied		Zand- en dalgrond	
	opbr.	prijs	opbr.	prijs	opbr.	prijs
Juliana (standaard)	100	100	100	100	100	100
Benoist 40	98	95	98	95	—	—
Carsten V	100	94	99	98	101	97
Imperiaal IIa	99	100	101	100	—	—
Invicta	97	96	97	98	103	98
Joncquois *	92	90	95	90	95	90
Kruisingsangel	92	96	—	—	94	95
Mendel	92	97	99	98	99	97
Prins Hendrik	—	—	—	—	100	102
Siegerländer	—	—	—	—	94	102
Trifolium	—	—	—	—	103	98
Vilmorin 27	100	96	98	97	—	—
Wilhelmina	95	98	93	99	99	99
Wilobo	93	98	93	99	98	100
Van Hoek zomer	90	97	93	97	94	98
Blanka zomer	97	97	97	98	91	97
Mansh. witte zomer	94	98	93	98	91	97

Natuurlijk wordt de gebruikswaarde van een ras niet enkel door de oogstwaarde van het zaad bepaald, maar bovendien door die van het stroo en door verschillende andere eigenschappen, als oogst-zekerheid, vroegrijpheid enz.

—> Zie de rassenstatistiek blz. 220, 221, 227 en 228.

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN
VAN WINTERTARWE.

	Alba	Benoist 40	Bersée	Carsten V	Chanteclair	Imperiaal IIa	Invicta	Joncquois	Jubilé	Juliana	Kruisingsange.	Mendel	Prins Hendrik	Saint Pierre	Siegerländer	Trifolium	Vilmorin 27	Vilmorin 29	Wilhelmina	Wilma	Wilobo
1.	-	7	7	6 ⁵	7	7	6	8	7	8	6	6	7	7	9	7	7	6	8	7	6
2.	3	6	7 ⁵	1	8	3	2	6	3	3	3	2	3	6 ⁵	4	3	4	7	3	4	1
3.	6 ⁵	4	3	9	3	6	7	5	6	6 ⁵	6	8	6 ⁵	4	6 ⁵	6 ⁵	5 ⁵	3	6	5 ⁵	8 ⁵
4.	6 ⁵	7 ⁵	7	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7	6 ⁵	6 ⁵	6	7	6	7 ⁵	7	9	7	6 ⁵	7	7	7	7
5.	7 ⁵	9	9	7 ⁵	8 ⁵	7	7	8 ⁵	8 ⁵	7	7	6	7	8	8	7	8 ⁵	8	7	7	6
6.	7	7 ⁵	7	7	7 ⁵	8	7 ⁵	7	7	6 ⁵	7 ⁵	7	8	7	8	7	6 ⁵	7	7	7 ⁵	7
7.	6 ⁵	6	6 ⁵	7	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	5	6	7	8	7	8 ⁵	6	8 ⁵	7 ⁵	6	6 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵
8.	7 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	8	8 ⁵	7	7 ⁵	8	8	7	6 ⁵	6 ⁵	7	8	9	7	8	8	7 ⁵	7	7
9.	7 ⁵	6 ⁵	8 ⁵	8	8	7	7 ⁵	8	8	7 ⁵	6	7 ⁵	7	7 ⁵	7	7	7	7 ⁵	7	7	7
10.	7 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	8	6	7 ⁵	7 ⁵	6	6 ⁵	7 ⁵	7	7	7	6	6	7	6	6	7	7	7
11.	7 ⁵	9	8	6	8	8	7	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7	8	8	7 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	8	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵
12.	7 ⁵	8	7	6 ⁵	7	8	6	6 ⁵	7	7 ⁵	7	6 ⁵	8	8	8	6 ⁵	8	8	7	7 ⁵	6 ⁵
13.	8	6 ⁵	6	7	6 ⁵	8	7	5	6 ⁵	8	6 ⁵	7	8 ⁵	8	8 ⁵	7	7	7	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵
14.	8	7 ⁵	8	8	8	8	7 ⁵	7	8 ⁵	8	6 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	8	8	7 ⁵	7 ⁵	7
15.	7	6	6 ⁵	7	7	7 ⁵	7	6 ⁵	6	7	7 ⁵	7 ⁵	8	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7
16.	8	8 ⁵	8	8	8	7 ⁵	7 ⁵	8	8 ⁵	8	6	7	6 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7	8	8	7	7	7
17.	8	8 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	9 ⁵	9	8	6	8	7	7	6	7 ⁵	8	7 ⁵	7 ⁵	7	6 ⁵
18.	7	6 ⁵	6	7	7	7	7	5	6 ⁵	8	9	8	6 ⁵	7	5 ⁵	7 ⁵	6	6 ⁵	8	8	8
19.	7	6 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵	6	5	8	8	7	8	6	6 ⁵	7	8	6	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6
20.	7	5	6 ⁵	6	6	6 ⁵	6 ⁵	3	7	7	6	7	7	5	7 ⁵	7	6	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6
21.	5	5	8	8	8	7 ⁵	8	10	9	5	7 ⁵	8	7 ⁵	7	9	8	5	9	7 ⁵	8 ⁵	7
24.	6 ⁵	6	6 ⁵	8	6 ⁵	6	8	6	7	6 ⁵	7	7	8	6	8	8	6 ⁵	7	7 ⁵	7 ⁵	8

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN
ZOMERTARWE.

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap in gunstige mate ontwikkeld is. In regel 7 duidt een hoog cijfer op lang stroo; in regel 8 op vroegrijpheid; in regel 16 op een gunstige verhouding.

	Blanka	Carina	Mansh. witte	Van Hoek
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	6	6 ^s	5	5
2. „ v. voorjaarszaai ..	10	10	10	10
3. Wintervastheid	—	—	—	—
4. Vroegheid v. bedekk. v. d. grond	5	6	6	6 ^s
5. „ „ in aar schieten....	6	6 ^s	5 ^s	6
6. Bladrijckheid	6	6 ^s	7	7
7. Lengte stroo	6 ^s	6 ^s	7 ^s	7 ^s
8. Vroegrijpheid	6	6	5 ^s	5
9. Halmgetal	8	8	7	7
10. Aantal korrels per aar	6 ^s	6 ^s	7	7
11. Korrelgrootte	6	6	8	8 ^s
12. Marktbaar gedeelte	6 ^s	6	8	8
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	7 ^s	6	7	7 ^s
14. Opbrengst aan zaad	8	8	7 ^s	7 ^s
15. „ „ stroo	7	6 ^s	6 ^s	7
16. Verhouding korrel : stroo	7 ^s	8	7 ^s	7
17. legeren	7	7	7	7 ^s
18. Resis- uitval van korrels ..	8	7	6 ^s	6 ^s
19. tentie schot	5	6 ^s	5 ^s	6 ^s
20. tegen gele roest	7	7	7	6
21. stuifbrand	8	7 ^s	6	6
24. Geschiktheid voor zandgrond ..	5	7 ^s	6	8

Juliana	Essex gladkaf	
Wilma	Wilhelmina	{ Squarehead Spijk ..... { Squarehead Zeeuwsche
Imperiaal IIa	Premier	{ Challenge — Hallet's Victoria Willem I .....
Prins Hendrik	Carsten V	{ Squarehead Crieuener 104—Dummelweizen
Iduna	Wilhelmina (zie boven)	
Millioen III	Geldersche Ris	
Kruisingsangel	Obotriten—Mains Stand Up	
Wilobo	Wilhelmina (zie boven)	
Invicta	Tystofter Smaahvede	
Mendel	Iduna	
Vilmorin 23	Kotte	
Jubilé	Panser III	
	Grenadier	Squarehead

Alba	{ Jacob Cats	{ Wilhelmina (zie boven)
	{ Trésor	{ Essex gladkaf
		{ Epi carré
Vilmorin 27 ..	{ Hâtif Inversable .	{ Gros Bleu _____
	{ Bon Fermier	{ Chiddam d'automne à épi blanc
	{ Dattel	{ Gros Bleu _____
		{ Blé seigle
		{ Prince Albert _____
		{ Chiddam d'automne à épi rouge
		{ Japhet _____
Vilmorin 29 ..	{ Hybride des Alliés	{ Parsel ..... { Blé seigle
		{ Massy ..... { Blanc à paille raide—Roseau
		{ Melbor { Brunswick _____
Bersée	{ Vilmorin 23	{ Grosse Tête { Chiddam d'automne à épi blanc
		{ Japhet Parsel (zie boven)
Joncquois	{ Institut agronomique	{ Riéti
		{ Squarehead
Benoist 40 _____	Wilson _____	Hâtif Inversable (zie boven)
Saint Pierre		
Chanteclair		{ Hybr. des Alliés (zie boven)

Van Hoek	{ Gironde	{ Mansholt's Japhet — Blé Japhet	Noé
		{ Bordeaux	Noé
		{ Chambord	
		{ Blé de la Paix	{ Victoria Blanc
		{ Hybride des Alliés (zie wintertarwes)	{ Chiddam d'automne à épi roux
Mansh. Witte			
Carma		{ Carsten Dikkop V	Saumur
		{ Sv. Kolben—Heine's Kolben—de Mars	
Blanka	{ Sv. Extra Kolben II	{ lijn 0201 uit Zweedsche Emma zomertarwe	
	{ Wilhelmina (zie wintertarwes)		

WINTERGERST.

De vierrijige wintergerstrassen, waarover wij thans beschikken, staan ongeveer op één lijn. De volgende oogstwaardetabel geeft globaalweg de verhouding in opbrengst en kwaliteit weer:

	Opbr. zaad	Handelsprijs zaad
Vindicat (standaard)	100	100
Mansholt II	101	99
Fletumer	100	99
Vogel's Agaer	104	97
Groninger	99	99

A — 53. VINDICAT WINTERGERST. — † — **B** — Selectie uit Groninger landras. 1919 en 1924. **K:** het I.v.P., Wageningen. **Vm** en **H:** M. J. Zandt, Roodeschool en J. P. Bos, Wehe (Gr.).

Vierrijige, vroegrijpende, goed opbrengende wintergerst, van in den handel gewilde kwaliteit. Zeer geschikt voor pelgerst; wordt ook door de Belgische bierbrouwerijen gevraagd.

Stevig, fors gewas, dat vroeg den grond bedekt. Moet niet te dicht worden gezaaid.

Weinig vatbaar voor ziekten, wel komt stuifbrand nogal voor.

Goed gevulde regelmatige aar. Groot, gevuld, iets bleek zaad met fijn kaf. Goed hl-gewicht.

A — 8. MANSHOLT'S WINTERGERST II. — † — **D** — Stam uit Groninger landras. 1891 en 1902. **K:** J. H. Mansholt. † **Vk** en **H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Dit vierrijige ras, dat zich jarenlang in de Deutsche Rijnstreek heeft onderscheiden, verdient ook hier te lande de volle aandacht. Zaadopbrengst iets boven die van Vindicat. Korrel groot, soms wat grau.

Middelmatig lang, stevig stroo. Iets na Vindicat rijpend. Goed bestand tegen roest.

---

† J. H. Mansholt overleed 8 Febr. 1914.

A — 7. FLETUMER WINTERGERST. — † — **B** — Stam uit Groninger landras. 1915 en 1920. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Dit vanouds bekend ras heeft terrein verloren aan Vindicat, waarbij het in handelskwaliteit, doch niet in opbrengst, iets ten achter staat. Wordt door sommigen bijzonder aanbevolen als dekvrucht voor klaver.

In den herst kruipend. Stroo vrij kort, vrij stevig en fijn. Iets minder fors dan Vindicat. Vroegrijp. Soms aangetast door roest, weinig door strepenziekte. Aren vierrijig, tegen de rijping neerbuigend en rood aangelopen.

Korrel iets klein, daardoor niet zoo gewild voor pelgerst; goed hl-gewicht.

B — 595. VOGEL'S AGAER WINTERGERST. — **D** — Selectie uit Thüringer landras. 1918 en 1933. **K:** M. Vogel, Aga, Thüringen. **Vm en H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Deze vierrijige wintergerst staat in opbrengst gemiddeld boven doch in kwaliteit beneden de Nederlandsche rassen; ze levert meer tweede soort en heeft een iets smallere korrel. Moet niet te dicht gezaaid worden.

Het gewas is in den winter en in het najaar fijn en kruipend, schiet, vooral in een koud voorjaar, traag op en bedekt laat den grond. Goed uitstoelend.

Iets later rijp dan Vindicat; het stroo is iets korter, doch niet zoo stevig. Stuifbrand komt voor.

L — 596. GRONINGER WINTERGERST. — † — **B** — Landras. Wordt onder toezicht van den Keuringsdienst Groningen in stand gehouden door P. H. Meyer Gzn., Oud-Bocum, Kloosterburen. **H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Zeer wintervaste, vierrijige, sterk uitstoelende, iets slappe wintergerst met hooggele korrel.

Stuifbrand komt voer, overigens weinig ziekten. Kan onder omstandigheden de gekweekte rassen in opbrengst voorbijstreven en geniet hier en daar de voorkeur.

ZOMERGERST.

De tweerijige zomergerstrassen vertoonen onderling grootere verschillen dan de wintergersten, vooral ook wat hun waarde voor de brouwerij betreft. Over brouwgerst worden uitgebreide onderzoeken verricht door het Nationaal Comité voor Brouwgerst, dat zijne bevindingen neerlegt in een jaarboekje, dat bij Leiter-Nypels te Maastricht verkrijgbaar is en dat aan belangstellenden ter kennisname wordt aanbevolen. Overigens: men trede toe als lid van dit Comité!

In de laatste jaren is reeds vrijwat gerst door mouters en brouwers aangekocht, ook was er vraag voor het buitenland. Er zij op gewezen, dat in het gunstigste geval niet meer dan 20 % van de hier te lande verbouwde zomergerst door de Nederlandsche brouwerijen kan worden opgenomen; daarnaast bestaat echter mogelijkheid van export van brouwgerst, hetzij direct, hetzij als mout.

In verband met de levering van brouwgerst zij er op gewezen, dat deze flink gesorteerd dient te worden. Bij sorteering over de zeef van 2.2 mm bedraagt het uitschot in het algemeen ongeveer 3 à 10 %. Hiervan wijken in gunstigen zin af: Mansholt's tweerijige en Isaria.

Voor brouwgerst wordt in het algemeen gerst gevraagd met een laag eiwitgehalte; voor voergerst en voor bereiding van donker bier echter een hoog eiwitgehalte. Bij de bestaande rassen bedraagt het verschil in eiwitgehalte ongeveer 1 %. Een hoog eiwitgehalte hebben Bigo en Isaria; vrij hoog Mansholt's tweerijige en Saxonia; een laag eiwitgehalte Kenia en Spratt Archer.

A — 531. MANSHOLT'S TWEERIJIGE ZOMERGERST. — † —
B — Kr. Goudgerst × Friedrichswerther wintergerst. 1922 en 1932.
K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Hoewel dit tweerijige ras zich niet door de hoogste opbrengst onderscheidt, bezit het in de praktijk, vooral in het noorden van het land en ook op lichter grond, verschillende eigenschappen, waardoor het waardeering vindt.

Het percentage kleine korrels is zeer gering, zoodat de hoeveel-

heid marktschoon zaad meevalt. De forsche korrel wordt aan de beurs, mede wegens de geschiktheid voor pelgerst, goed betaald. Het ras is weinig vatbaar voor roest, stuifbrand en meeldauw.

Moet in verband met de groote korrel en matige uitstoeling dik worden gezaaid. Hoewel voor alle zomergerstrassen vroegtijdige zaai is aan te raden, geldt dit in bijzondere mate voor dit ras.

Ontwikkelt in den beginne dikwijls wat traag en onregelmatig, is later vrij bladrijk en bedekt voldoende den grond.

Vrij lang en voldoende stevig stroo, dat goed machinaal te zichten is. Rijpt iets na Kenia.

Het zaad is zeer groot, vaak wat blauwachtig van kleur en heeft iets grof doch blank kaf. Gevoelig voor dorschbeschadiging. Goede stroo-opbrengst.

Voor de brouwerij is ze voor speciale doeleinden aannemelijk, hoewel het eiwitgehalte vrij hoog en de blauwachtige kleur niet aantrekkelijk is. Is hier en daar geschikt gebleken voor gemengd zaaien met haver.

A — 569. ABED * KENIA ZOMERGERST. — † — FEB — Kr.
Bindergerst × Goudgerst. 1914 en 1931. **K:** Station voor Plantenveredeling, Abed, Laaland, Denemarken. **H:** Vinkers-zaden, Scheemda.

Onder gunstige omstandigheden is dit korte, stevige, kleinzadige ras zeer productief en zeer geschikt voor brouwergerst. Het voldoet beter op zwaardere dan op lichtere gronden; o.a. in de zuid-westelijke kleistreken heeft een sterke uitbreiding van de verbouw plaats gevonden.

Het gewas is fijn, stoelt sterk uit en schiet vroeg door; wegens de dikwijls zeer geringe lengte van het stroo laat de grondbedekking,

---

*) In de laatste jaren zijn de namen der kweekers als toevoegsel aan de namen der rassen zooveel mogelijk weggelaten. Ook bij Abed Kenia zomergerst was dit het geval. De bijzondere omstandigheid doet zich echter voor, dat het Station voor Plantenveredeling, Abed aan de Fa Weibull, Landskrona, het recht heeft verleend tot 1939 origineele Kenia zomergerst te leveren afkomstig van stamzaad, dat door Abed aan Weibull verstrekt is. Dientengevolge zijn in vorige

vooral op lichtere en minder vruchtbare gronden, vaak te wenschen over. Soms gaat het gewas door het korte stroo lastig in den band. Lage stroo-opbrengst.

Zeer vatbaar voor stuifbrand. Wordt in het noorden des lands soms in sterke mate door roest en meeldauw aangetast, hetgeen verergerd wordt door late zaai en late stikstofbemesting.

Rijpt vroeg. De korte, dichtgeschakelde, tweerijige aar verliest tegen het rijpen gemakkelijk de kafnaalden. De korrel rijpt iets voor het stroo. Bij volkomen rijpheid, zooals voor de brouwerijen gewenscht is, komt korreluitval voor en vooral in Noord-Holland klaagt men er over, dat het gewas in dit stadium neiging heeft tot knikken en in elkaar zakken der halmen, waardoor het oogsten bemoeilijkt wordt en korrelverlies optreedt. Vatbaar voor schot.

Het zaad is wat klein, kort, gewoonlijk goed gevuld; iets donkergeel van kleur. Door te dichte zaai, droogte of schrale grond gaat zoowel de opbrengst als de kwaliteit achteruit.

A — 10. GOUDGERST. — FB — Stam uit Zweedsch landras. 1897 en 1913. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Tweerijige, goed opbrengende zomergerst, die een groote verbreiding heeft gehad, maar, mede wegens haar vatbaarheid voor roest, door bovenstaande rassen sterk is teruggedrongen. Handhaaft zich echter op gronden, die voor de teelt van zomergerst wat te licht, of in minder goede conditie zijn.

Bedekt den grond vroeg, is tamelijk bladrijk, kort, vrij stevig en vroegrijp. Zeer vatbaar voor roest, weinig voor stuifbrand.

De aar is kort en vrij dicht geschakeld; tegen het rijpen loopen de kafnaalden, die gemakkelijk afvallen, goudkleurig aan. De kleine, korte, goed gevulde korrel is zeer geschikt voor kippen,

---

edities zoowel het Abed als het Weibull zaad als origineele Kenia aangemerkt. Rekening houdende met den wensch van den kweker (Abed) is de naam Abed weer aan den rasnaam toegevoegd. Het Weibull zaad, H: Centraal Bureau, Rotterdam, kan kortweg als „Weibull-Kenia” worden aangeduid. Het ligt echter in mijn bedoeling „Weibull-Kenia” in de rassenlijst 1940 af te voeren.

gewoonlijk is het hl.-gewicht hoog. De opbrengst en kwaliteit lijden betrekkelijk weinig door legeren tengevolge van zware ontwikkeling. Goudgerst is niet gewild bij de Nederlandsche brouwerijen.

B — 656. SAXONIA ZOMERGERST. — † — D — Kr. Niederbayerischer Landgerste × Heil's Franken. 1921 en 1933. In Duitschland genaamd Peragis Sommergerste. K: Peragis Saatzucht G.m.b.H., Berlijn. Vm en H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal.

Productieve, vroegrijpende, tweerijige zomergerst, die vooral op zandgrond en op minder geschikte kleigrond, mede door goede grondbedekking, gunstige resultaten geeft. Voor vruchtbare kleigrond is het stroo wat slap.

Het gewas ontwikkelt snel en schiet vroeg door. Vrij lang stroo, voldoende stroo-opbrengst.

Iets vatbaar voor roest, weinig voor stuifbrand.

De aar is ietwat gerekt. De vrij groote, iets smalle korrel is iets lichter van kleur dan die van Kenia en van vrij goede tot goede handelskwaliteit. Weinig schot. Gevoelig voor dorschbeschadiging. Ondanks een eenigszins hoog eiwitgehalte wordt de brouwkwaliteit goed beoordeeld; het verbruik in de brouwerijen neemt toe.

B — 160. BIGO ZOMERGERST. — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1920 en 1924. K: Het Rijkslandbouwconsulentschap te Goes. Vk en H: A. Dommissie, Biggekerke.

Vierrijige, productieve voergerst. Krachtig, bladrijk gewas, dat een goede grondbedekking geeft; weinig vatbaar voor roest, wel voor stuifbrand, strepenziekte en meeldauw. Moet wegens de sterke uitstoeling en het lange, vrij slappe stroo dun gezaaid worden en niet te zwaar met stikstof bemest. Wordt in Zeeland en Groningen plaatselijk op prijs gesteld, vooral op lichtere en minder vruchtbare gronden.

Rijpt eenigszins laat; bij rijpheid knikken de halmen onder de aar, waardoor, vooral bij wind, aanzienlijk korrelverlies kan optreden, hetwelk beperkt kan worden door vroegtijdig zichten. Korrel smal en grof van kaf; laag hl.-gewicht. Ongeschikt voor de brouwerij.

De dwergroest (*Puccinia simplex*) komt op zomer- en wintergerst voor als citroengele en uiterst kleine zwarte puntjes. Zoowel de dwergroest als de gele roest (zie noot blz. 27) hebben een schadelijken invloed, indien de aantasting sterk is (zie tabel blz. 48).

- B — 167. SPRATT ARCHER ZOMERGERST.** — † — FEB — Kr. Spratt × Archer. 1908 en 1929. K: H. Hunter, School of Agriculture, Cambridge. Vm en H: Zaaizaadtelersver. „Waard en Groet”, Kolhorn.

Laat opschietende, laatrijpe, tweerijige zomergerst, met vrij lang, aanvankelijk tamelijk slap en bladrijk, doch later vrij stevig stroo.

Weinig vatbaar voor roest en stuifbrand. De matig groote, eenigszins smalle, blanke korrel is fijn van kaf; gaat door legering weinig in kwaliteit achteruit. Opbrengstvermogen en kwaliteit op vruchtbare gronden goed; verdraagt evenwel geen ruime stikstofbemesting. Hooge stroo-opbrengst. Indien goed uitgerijpt een goede brouwergerst.

Voor al wegens zijn laatrijpheid heeft dit ras weinig verbreiding gevonden. Een nieuwe stam met vroegere ontwikkeling en rijping is nog in beproeving.

- B — 138. ZEGEGERST.** — FDE — Kr. Goudgerst × Hannchen. 1908 en 1926. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Tweerijig. Forscher en even later rijpend dan Goudgerst. Wil wel eens legeren. Iets grootere, smallere, lichtgele korrel.

Zeër vatbaar voor roest, weinig stuifbrand.

Voor de brouwerij evenmin als Goudgerst gewild. Het ligt in de bedoeling dit ras in 1940 van de rassenlijst af te voeren.

- N — 872. ISARIA ZOMERGERST.** — DF — Kr. Danubia × Bavaria. 1914 en 1937. K: Dr. J. Ackermann, Irlbach, Balern. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Tweerijige zomergerst, waarmede de ervaringen hier te lande nog niet talrijk zijn; de voorloopige indruk is tamelijk gunstig; de brouwwaarde moet nog nader onderzocht worden.

Vroege grondbedekking, schiet tamelijk vroeg in aar, doch rijpt iets na Kenia. Het stroo is fijn, vrij lang en wat slap; in rijpen toestand echter vrij elastisch. Weinig vatbaar voor meeldauw, stuifbrand en roest. De korrel is vrij klein, kort, goed gevuld en zeer fijn van kaf. Weinig uitschot. Zaadopbrengst vrij goed, stroo-opbrengst goed.

D. AFGEVOERDE GERSTRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
50. Heil's Franken zomergerst . . .	1924	1927	N
52. I.v.P.'s H × C wintergerst . . .	1924	1927	B
11. Svalöf's Zwanenhalsgerst . . .	1924	1927	A
51. I.v.P.'s Germania zomergerst . . .	1924	1928	B
9. Meyer's Bocumer wintergerst . . .	1924	1929	A
450. Svalöf's Princesse zomergerst II . .	1929	1932	B
73. I.v.P.'s Minister Ruys zomergerst .	1925	1935	N
12. Svalöf's Princesse zomergerst . . .	1929	1937	A
678. Abed's Maja zomergerst . . .	1936	1938	N

**Geschatte gemiddelde oogstwaarde van het zaad der
zomergerstrassen.**

	Zuidelijke kleistreken		Noordelijk kleigebied		Zand- en dalgrond	
	opbr.	prijs	opbr.	prijs	opbr.	prijs
Kenia standaard)	100	100	100	100	100	100
Bigo	101	95	102	96	—	—
Goudgerst	97	100	102	101	103	101
Mansh. 2-rijige	95	101	96	103	103	102
Saxonia	100	99	101	98	104	101
Spratt Archer	98	100	99	99	99	98
Zege	97	98	96	100	104	99

—→ Zie de rassenstatistiek blz. 222, 223 en 229.

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN
VAN WINTERGERST.

In deze tabel is een hoog cijfer geplaatst, wanneer de betrokken eigenschap gunstig ontwikkeld is. Verder worden lang stroo, groote bladrijksdom en groot halmgetal door een hoog cijfer aangeduid.

	Fletumer	Mansholt's II	Vindicat	Vogel's Agaer
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	4	5	5	5
2. " " voorjaarszaai ..	6	7	6	6
3. Wintervastheid	8 ⁵	8 ⁵	8	8
4. Vroegheid van grondbedekking	7	8	8	6
5. Vroegheid van in aar schieten	8	8	8	7
6. Bladrijksheid	7	8	8	3
7. Lengte stroo	7 ⁵	8	8	7 ⁵
8. Vroegrijpheid	9	8 ⁵	9	3
9. Halmgetal	8	7	7	8
10. Aantal korrels per aar	8	8 ⁵	8 ⁵	8
11. Korrelgrootte	8	8 ⁵	9	8
12. Marktbaar gedeelte	7 ⁵	8	8	7
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	7 ⁵	7 ⁵	8	6 ⁵
14. Opbrengst zaad	8 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	9
15. " stroo	7 ⁵	7 ⁵	8	8
16. Verhouding korrel : stroo	8	8	8	8
17. legeren	6 ⁵	7	7	6
18. Resis- uitval van korrels ..	8	8	8	8
19. tentie schot	9	9	9	9
20. roest	6 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵
21. tegen stuijbrand	7	6 ⁵	6	6
22. strepenziekte	9	8	8	8
24. Geschiktheid voor zandgrond ..	6	6	6	6

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN ZOMERGERST.

In deze tabel is een hoog cijfer geplaatst, wanneer de betrokken eigenschap gunstig ontwikkeld is. Verder worden lang stroo, groote bladrijksdom en groot halmgetal door een hoog cijfer aangeduid.

	Bigo	Goudgerst	Isaria	Abed Kenia	Mansh. 2-rijige	Saxonia	Spratt Archer	Zege
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	7 ⁵	7	6	7	5	6 ⁵	6	5
2. „ v. herfstzaai	5	4	4	4	5	4	5	4*
3. Wintervastheid	4	4	4	4	6	4	5	5
4. Vroegheid van grondbedekking	9	8	8	7	7	8 ⁵	8	9
5. Vroegheid van in aar schieten	7	8	7 ⁵	8	7 ⁵	8 ⁵	6	8
6. Bladrijksheid	9	6 ⁵	7	6	7	7 ⁵	8	8
7. Lengte stroo	8	6 ⁵	7 ⁵	6	7 ⁵	7	7 ⁵	7
8. Vroegrijpheid	6 ⁵	8	7	8	7	8	5	7 ⁵
9. Halmgetal	6 ⁵	8	8	8 ⁵	6	7	7	7 ⁵
10. Aantal korrels per aar	8	6	6	6	6 ⁵	6 ⁵	7	7
11. Korrelgrootte	7	6 ⁵	6 ⁵	6	9	7 ⁵	6 ⁵	7
12. Marktbaar gedeelte	5 ⁵	7	8	6 ⁵	9	7	6 ⁵	6 ⁵
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	6	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	7	7	7
14. Opbrengst aan zaad	8 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	7	8	7 ⁵	7 ⁵
15. „ „ stroo	9	7	8 ⁵	6 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	9	7 ⁵
16. Verhouding korrel : stroo	7	8	7	8 ⁵	6	8	6	7 ⁵
17. legeren	5 ⁵	6 ⁵	6	7 ⁵	7	6	6 ⁵	6 ⁵
18. uitval van korrels ..	7	7	8	6 ⁵	8	7 ⁵	8	8
19. Resis- schot	8	7	7 ⁵	6	7	8	8	8
32. dwergroest	8	5 ⁵	6 ⁵	5	7	5 ⁵	8	5
20. tentie gele roest	8	5 ⁵	7 ⁵	5	7	6 ⁵	7 ⁵	5
33. tegen meeldauw	6	6	7 ⁵	6	7 ⁵	6	6 ⁵	6
21. stuifbrand	6	7 ⁵	8	5	7	7	8	7
22. strepenziekte	5	6 ⁵	7	7	7	7	8	6
24. Geschiktheid voor zandgrond ..	6 ⁵	7	6	4	7	8	6	7

WINTERROGGE.

De Petkuser winterrogge is en blijft het algemeen verbouwde ras; het is onzeker of von Lochow's kortstroo een plaats van belang zal veroveren. Op proefvelden waren de resultaten met dit ras over 't geheel gunstiger dan in de groote praktijk, waar algemeen de minder vlugge ontwikkeling als een bezwaar wordt ondervonden.

Over Brandt's Marienrogge zijn de meeningen nog eenigszins verdeeld. Dit ras, dat op proefvelden zeer goed voor den dag kwam, heeft vele aantrekkelijke eigenschappen, maar enkele verbouwers berichtten ook teleurstellingen, vooral in opbrengst en hl-gewicht.

A — 13. PETKUSER WINTERROGGE. — † — DB — Selectie uit Pirnaer en Probsteler. 1881 en ± 1895. **K:** Dr. F. von Lochow †. **Vk:** F. von Lochow, G. m. b. H., Petkus (Deutschland). **Vm en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Het algemeen verbouwde roggeras in ons land. Korrel- en stroo-opbrengst zeer goed.

Wintervastheid, uitstoeling en grondbedekking goed. Kan laat gezaaid worden. Het stroo is tamelijk lang doch vrij stevig. Vatbaar voor aaltjesziekte, ook voor voetziekte en eenigszins voor roest. On-diep zaaien is gewenscht, evenals voor andere roggerassen.

Aar vierkant, dicht geschakeld, bij rijping iets neergebogen. Korrels groot, gevuld, groengrijs, van goede kwaliteit.

B — 810. VON LOCHOW'S KORTSTROO WINTERROGGE. — † — D — Selectie uit Petkuser winterrogge. 1920 en 1936. **K:** F. von Lochow, G.m.b.H., Petkus (Deutschland). **Vm en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Deze selectie bedekt den grond later en minder goed dan de Petkuser. Opbrengst op zandgrond ietwat hooger. Het stroo is gedurende den groei iets korter, doch bereikt ten slotte meestal ongeveer dezelfde lengte.

Het gewas maakt een minder robusten indruk, is minder bladrijk, schiet later door, doch rijpt weinig later. Eveneens vatbaar

† Dr. F. von Lochow overleed 8 Sept. 1924.

voor roest en aaltjes. Het stroo is wat bros en minder geschikt voor dekstroo.

Onderscheidt zich verder door kleinere en fijnere aren en iets kleiner, donkerder, minder regelmatig zaad, dat vaster in de aar zit. Grooter halmgetal.

- N — 948. BRANDT'S MARIEN WINTERROGGE.** — **D** — Selectie uit Prof. Heinrich's rogge. 1912 en 1937. **K:** Wilhelm Brandt, Toitenwinkel (Duitschland). **Vm** en **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Onderscheidt zich van de Petkuser door korter stroo en kleinere, licht gekleurde korrel.

Ontwikkelt wat traag en bedekt minder goed den grond. Flink uitstoelend. Is misschien iets sterker tegen vorstbeschadiging. Iets smal blad, vrij stevig, wat fijn stroo. Goed halmgetal. Rijpt ongeveer tegelijk met Petkuser. Eveneens vatbaar voor aaltjes.

De aar is kort en breed, de korrels zijn geheel door de kaffjes omsloten. Weinig korreluitval.

De voorloopige indruk van de zaadopbrengst is gunstig; vooral op proefvelden. De stroo-opbrengst is beneden die van Petkuser.

- L — 493. ZEEUWSCHE WINTERROGGE.** — **†** — Dit landras wordt onder toezicht van den Keuringsdienst Groningen in stand gehouden door **C. Reinders, Warfum** (tevens **H**). Onderscheidt zich door goede bakeigenschappen. De korrel is bruinachtig en iets los zittend, waardoor soms veel opslag. Fijn en iets slap stroo. Voldoende wintervast, doch minder dan Petkuser en ook minder productief.

- L — 300. OTTERSUMSCHE WINTERROGGE** (landras). — **†** — Door den Limb. Land- en Tuinbouwbond wordt zorg gedragen voor de instandhouding van dit ras. **H:** **L.L.T.B. (Afd. Landbouwbe-lang), Roermond.**

Deze vroegrijpe, matig productieve rogge wordt ter beproeving aanbevolen op gronden, die besmet zijn met het stengelaaletje*,

---

*) De Ottersumsche rogge en de Tolerant worden wel door het aaltje aangetast, maar verdragen de beschadiging beter dan andere tot dusverre bekende rassen. Overigens kan de schade, die door aaltjes veroorzaakt wordt, verminderd worden door toepassing van ruime vruchtwisseling, groenbemesting en verbetering van de structuur van den grond.

waar ze soms gemengd met Petkuser wordt uitgezaaid.

Snel ontwikkelend; daardoor ook geschikt voor snijrogge, echter te vroeg in aar voor combinatie met zandwikken.

Wintervastheid weinig minder dan die van Petkuser; slap, weinig bladrijk stroo. Lange, soms wat schaardige aren, veel bruine korrels; goede kwaliteit. Weinig vatbaar voor schot.

Aanbevolen wordt niet te vroeg en niet te dicht te zaaien of te sterk met stikstof te bemesten, wegens gevaar voor legeren. Dankbaar voor kali.

N — 870. TOLERANT WINTERROGGE. — † — Kr. Ottersumsche × Petkuser winterrogge. 1931 en 1935. **K:** D. Stieltjes, Meppel. **Vk** en **H:** Rijkslandbouwwinterschool, Meppel.

Aaltjesresistente rogge, die evenals Ottersumsche en in vergelijking daarmee op aaltjeszieke gronden ter beproeving kan worden aanbevolen.

Stoelt vroegtijdig uit en rijpt vrij vroeg. Lang, matig stevig stroo met smalle, lange, losgeschakelde, soms iets schaardige, sterk gebogen aar.

Het zaad is blank, met dunne huid. De opbrengst is beneden die van Petkuser.

N — 871. SINT JANS WINTERROGGE. — D — Selectie uit landras. **K:** R. Sachs, Heszdorf, Unterfranken. **H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Deze rogge, mits in den zomer gezaaid (St. Jan = 24 Juni) kan in den herfst worden beweide of gemaaid en ingekuuld. Na het maaien loopt ze weer uit, zoodat ze het volgende jaar nogmaals als snijrogge geoogst kan worden. Beproeving hier te lande wordt aanbevolen.

Uitrijpend is ze minder productief dan Petkuser. Wordt in bepaalde streken van Duitschland op slechte, droge gronden voor zaadwinnig verbouwd.

ZOMERROGGE.

A — 14. PETKUSER ZOMERROGGE. — † — **D** — Selectie uit Petkuser winterrogge. 1898 en 1908. **K:** Dr. F. van Lochow †. **Vk:** F. von Lochow, G. m. b. H., Petkus (Duitschland). **Vm** en **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Stroo vrij lang, slapper en brozer dan van Petkuser winterrogge en fijner van korrel. De opbrengst is wisselvallig; ze kan in zeer gunstige omstandigheden die van de winterrogge nabijkomen, maar gemiddeld blijft ze 10 à 20 % daar beneden.

Uitstoeling vrij goed. Kleur korrels grijsgroen. Rijpt ongeveer 7-10 dagen na Petkuser winterrogge.

Kan ook als snijgraan op zeer vroege stoppels worden beproefd.

D. AFGEVOERDE ROGGERASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubriek
55. Sperling's Buhlendorfer rogge	1924	1928	B
54. Svalöf's Pantserrogge	1924	1928	B
88. Kirsche's Staalrogge	1925	1931	B
89. Heemstra's Kroonrogge	1925	1935	B

—> Zie de rassenstatistiek blz. 223 en 230.

KALKSTIKSTOF

Onmisbaar voor onkruidbestrijding!!!

Gratis inl. en broch.:

Inl. Bureau voor Kalkst. Glimmen

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN VAN ROGGE.

In deze tabel is een hoog cijfer geplaatst wanneer de betrokken eigenschap in gunstige richting ontwikkeld is. Verder worden lang stroo, groote bladrijksdom en groot halmgetal door een hoog cijfer aangeduid.

		Brandt's Marien	v. Lochow's kort	Ottersumsche	Petkuser winter	Tolerant	Zeeuwsche	Petkuser zomer
1.	Mogelijkheid v. laat zaaien	8	8	8	9	8	8	5
2.	„ v. voorjaarszaai ..	3	3	3	3	3	3	10
3.	Wintervastheid	9	8 ⁵	8	9	9	7	6
4.	Vroegheid v. bedekk. v. d. grond	7	7	8	8	8 ⁵	8	7
5.	„ van doorschieten ..	7 ⁵	7 ⁵	9	8	9	8	6
6.	Bladrijksheid	7 ⁵	7 ⁵	7	8	7 ⁵	7	7
7.	Lengte stroo	7 ⁵	8	8 ⁵	8 ⁵	9	8	8
8.	Vroegrijpheid	8	8	9	8	8 ⁵	8	6
9.	Halmgetal	8	7 ⁵	8	7	7 ⁵	7	7
10.	Aantal korrels per aar	7 ⁵	8	6	8	6 ⁵	7	7
11.	Korrelgrootte	7	7 ⁵	7	8	7	7	7
12.	Marktbaar gedeelte	7 ⁵	7 ⁵	7	8	7	7	7
13.	Handelswaarde en kwaliteit ..	7 ⁵	7 ⁵	8	8	8	8	7
14.	Korrelopbrengst	9	9	7	9	7 ⁵	7	7
15.	Stroo-opbrengst	7 ⁵	8	7 ⁵	8 ⁵	8	7	6 ⁵
16.	Korrel-stroo-verhouding	8	8	7	7 ⁵	7	7	7 ⁵
17.	legeren	7 ⁵	7 ⁵	6	7 ⁵	6	6	6 ⁵
18.	Resis- uitval van korrels ..	8 ⁵	8 ⁵	8	8	8	6	7
19.	tentie schot	7	7	8	7	7	8	7
20.	tegen roest	6	6	7	6	6	6 ⁵	6
23.	roggeaaltje	4	4	8	4	8	4	5

In de laatste jaren hebben Adelaar en Binder snel terrein oververd op Zege, maar de zegetocht van Adelaar, die ook dit jaar nog terrein won, schijnt eenigszins tot staan te komen.

In het algemeen zijn de berichten over Binder gunstig, ook op betere zandgronden. Adelaar viel tegen wegens minder goede kwaliteit van het zaad, door velen werd geklaagd dat het stroo later rijpt dan de korrel, ook was het stroo minder kort en minder stevig dan men verwacht had en moeilijk machinaal te zichten. In zaad-opbrengst staat Adelaar echter bovenaan.

Mansholt III wordt in bepaalde streken nog steeds geroemd, maar de verbouw blijft zeer beperkt.

Early Miller werd een tegenvaller. Ze kan in opbrengst niet meekomen. Het ras is naar rubriek O overgebracht, misschien houdt het hier of daar nog stand, bijv. op plaatsen, waar een vroege bodembedekking van buitengewoon belang wordt geacht, maar mogelijk zal dit ras het volgend jaar worden afgevoerd.

Als nieuw ras werd Dippe's vroege witte haver opgenomen.

Gele en zwarte havers blijven terrein verliezen. Gouden Regen II vindt op lichte gronden in het zuiden nog wel waardeering, Fläminsgold wordt veelal te slap bevonden. Zwarte President en Orion II hebben alleen reden van bestaan, indien men een zeer vroege haver wenscht, de Zwarte President wordt verbouwd op ontginningen, terwijl de Orion II op andere gronden als vroegrijpe haver voorkomt.

Zaaizaad door of namens den kweker voor proefnemingen afgegeven, zal nimmer door den N.A.K. voer de keuring worden aangenomen, tenzij de kweker daarvoor uitdrukkelijk machtiging heeft verleend.

WITTE HAVERS.

A — 464. **ADELAAR HAVER.** — FDEB — Kr. v. Lochow's Gele
× Zege. 1914 en 1929. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en
H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Productieve, geelwitte haver, geschikt voor alle grondsoorten. De korrel is wat smal, klein en grauw, niet recht gewild in den handel. Een bezwaar is verder dat het stroo iets later rijpt dan de korrel, wat moeilijk drogen der hokken, zaadverlies of broei en muf worden in de schuur ten gevolge kan hebben.

In de jeugd opgericht blad; stroo meestal vrij kort en vrij stevig. Zeer goed halmgetal. Iets laatrijp, vertoont bij het rijpen een geelbruine tint. Bij zware ontwikkeling wordt de rijpingstijd aanmerkelijk verlaat en de droging bemoeilijkt. Indien ze gaat legeren, lijdt ze zeer. Gevoelig voor schot en vatbaar voor Thrips.

In het buitenland komt haverstuifbrand meer en meer voor en het is zaak in ons land de verspreiding van deze ziekte krachtig tegen te gaan. Daar vroeger haverstuifbrand zoo goed als niet voorkwam is de vatbaarheid van onze rassen nog weinig bestudeerd. Het is van belang op te merken, dat ze ook in Zegehaver is waargenomen. Of dit op een grootere gevoeligheid wijst van dit ras dan bijv. van Adelaar of Binder, waarin, voorzoover mij bekend, deze ziekte nog niet is waargenomen, zal nader moeten blijken; men wete althans dat Zege, Ster, Gouden Regen II, Dippe's vroege witte, Zwarte President en Orion II vatbaar zijn. Haverstuifbrand wordt veroorzaakt door de zwam *Ustilago Avenae*. Evenals bij den stuifbrand van de tarwe en gerst verspreiden zich de sporen tijdens den bloei. De sporen komen terecht op de stempels van de bloemen en ontkiemen daar. De schimmel dringt echter niet, zooals dit bij tarwe en gerstestuiifbrand het geval is, in de korrel binnen, maar blijft als zoodanig aan den binnenkant der kafjes of tusschen de haren van de korrels over. Wanneer de besmette zaaihaver niet ontsmet wordt, gaat de schimmel bij uitzaai uitloopen en zal de kiemplanten kunnen aantasten.

Het is raadzaam alle partijen zaaizaad te ontsmetten en geen zaad te zaaien van afgekeurde perceelen. Verder verwijs ik naar de jaarlijks in de landbouwbladen verschijnende berichten van den Plantenziektenkundigen Dienst.

A — 469. **BINDER HAVER.** — † — FB — Sel. uit Carsten's haver III. 1925 en 1931. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Op vruchtbare kleigrond productieve, witte haver. Breidt zich ook op goede zand- en dalgronden uit. Het stroo is kort, stevig, doch weinig elastisch.

Blad in de jeugd opgericht. Rijpt iets laat. Pluim gedrongen, weinig vatbaar voor Thrips.

Korrel tamelijk kort, wat onegaal van stuk. Schot komt voor. Laag bastgehalte, hoog hl.-gewicht.

Betrekkelijk lage stroo-opbrengst. De verhouding korrel-stroo is zeer gunstig. Geschikt voor gescheurd grasland en als dekvrucht. Goed machinaal te oogsten.

Een ziekte, die eveneens de aandacht verdient is Thripsbeschadiging. De Thrips (onweersbeestjes) en de larven daarvan beschadigen de bloem, zoodat vruchtzetting achterwege blijft en slechts witte vliezige kafjes overblijven. De haverrassen worden in verschillende mate aangetast.

Looze pakjes kunnen ook voorkomen als verschijnsel van ontginningsziekte of andere physiologische ziekten en tengevolge van aantasting door de tweede generatie der fritvlieg, doch de kafjes worden in het laatste geval niet vliezig, maar meer geelachtig verkleurd.

De fritvlieg (*Oscinis frit*) is een zwart, metaalkleurig schitterend vliegje; de pootlooze larve is geelachtig. Gewoonlijk komen 3 generaties per jaar voor. De larven van de 1e generatie vernielen de jonge planten van zomergranen, die van de 2e generatie zuigen de nog niet rijpe korrels uit, terwijl de larven van de 3e generatie de jonge planten van de wintergranen vernielen.

De **Veenkoloniale haverziekte** uit zich doordat het gewas pleksgewijze geel wordt (in begin Mei). Na eenige weken verdwijnt dit verschijnsel gewoonlijk. De oorzaak ligt in te veel alcalische meststoffen. Gebruik van zure bemesting (zwavelzure ammoniak en superfosfaat) evenals van mangaansulfaat voorkomt de ziekte.

De **Hooghalensche ziekte** is eveneens een bodemziekte. Ze treedt op bij slechte structuur en bij te lang doorgezette zure bemesting en gebrek aan magnesium. Meestal treedt een bronsachtige geelkleuring op, de typische tijgering der bladeren is het gevolg van mag-

A — 15. ZEGEHAVER. — FDE — Stam uit Milton haver. 1892 en 1900. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Dit ras heeft veel terrein verloren aan de bovenstaande, maar geniet door souplesse en door goede korrelkwaliteit nog steeds waardeering.

Forsche, niet zeer stevige, vrij lange, bladrijke halm. Tijdig rijp. Korrel roomwit, egaal, dik, kort, stomppuntig, goed gevuld; niet zeer vatbaar voor schot. Hoog hl.-gewicht. Vrij goed productievermogen.

Pluim tamelijk klein, doch goed bezet. De pakjes dragen sporadisch kafnaalden. Gevoelig voor Thripsaantasting.

A — 16. MANSHOLT'S HAVER III. — † — F — Kr. Svalöf's Zege × Mansholt's haver II (sel. uit Heraletzer mittelspäter Hafer). 1909 en 1920. K: J. H. Mansholt †. Vk en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Aan te bevelen voor zware gronden in uitstekende conditie, waar andere haverrassen gevaar voor legering lopen, alsmede voor dekvrucht. Op minder vruchtbare gronden te weinig bodembedekking.

Stroo vrij kort en stijf. Blad matig ontwikkeld, in de jeugd opgericht. Rijpt iets laat.

Korte, goed gevulde, witte korrels. Hoog hl.-gewicht. Korrelopbrengst onder geschikte omstandigheden zeer goed. Het ras heeft hier en daar waardeering gevonden, maar geen belangrijke verbreiding verkregen.

---

nesiumgebrek. Door gebruik van kalkmeststoffen, die tevens magnesium bevatten, is de ziekte te voorkomen.

Ontginningsziekte is te herkennen aan de witte bladpunten, die dikwijls als een vlaggetje er bij hangen. De opbrengst is slecht doordat in vele gevallen geen korrelzetting plaats vindt. Door koper-sulfaat aan te wenden kan men de ziekte voorkomen. Vanouds is bekend dat Zwarte President haver minder gevoelig is.

- N — 963. DIPPE'S VROEGE WITTE HAVER.** — † — D — Kr. Überwinder × Gelbhafer. 1919 en 1939. **K:** Gebr. Dippe A.G., Quedlinburg (Duitschland). **H:** Fa François Schul, Roosendaal.

Vroeg doorschietende en vroeg rijpende witte haver, die vooral voor beproeving op zandgronden in aanmerking komt.

Stroo normaal van lengte, niet zeer stevig en iets later rijp dan de korrel. Stuifbrand komt voor.

- O — 79. STERHAVER.** — FEB — Kr. Zege × Kroon haver. 1908 en 1927. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm** en **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen. (Rl. 1937).

- O — 812. EARLY MILLER HAVER.** — † — EB — Kr. Potato × Record. 1919 en 1936. **K:** Scottish Society for Research in Plant-breeding, Corstorphine, Edinburgh. **Vk:** William Dods & Son, Haddington, Schotland. **H:** Fa. W. C. Postma, Harlingen. (Rl. 1938).

GELE HAVERS.

- A — 465. GOUDENREGENHAVER II.** — DFEB — Kr. Zege × Goudenregen. 1916 en 1928. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm** en **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Vroegrijpende, gele haver. Geschikt voor zandgronden, mede wegens vroege grondbedekking en eenige resistentie tegen droogte. Kan op klei en op dalgrond niet tegen de witte havers concurreren.

Vrij lang, wat slap, fijn en elastisch stroo, dat voor fourage geschikt is. Hooge stroo-opbrengst.

Rijpt iets voor Zege. Gevoelig voor Thrips. Vatbaar voor stuifbrand.

* Korrel hoog geel, soms wat loszittend. Hoog hl-gewicht.

Wordt in het zuidelijk zandgebied meer gewaardeerd dan in het noorden, verliest op de goede zandgronden terrein.

- N — 811. FLÄMINGS-GOLD HAVER.** — † — DB — Kr. v. Lochow's Gele Haver × Silezische witte haver. 1921 en 1936. **K:** Dr. F. von Lochow f. **Vk:** F. von Lochow, G.m.b.H., Petkus (Duitschland). **Vm** en **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Goed, soms zeer goed opbrengende, doch slappe, gele haver. Iets korter en iets later rijp dan Gouden Regen II, met eenigszins smal, lichtgeel zaad, dat iets eerder rijpt dan het stroo; hl-gewicht aan de lage kant, weinig schot, wel Thrips.

Forsch en bladrijk. Goed halmgetal. Dun zaaien gewenscht. Kan beproefd worden op lichte en middelzwarte grond. Het stroo is geschikt voor fourage.

ZWARTE HAVERS.

L — 20. ZWARTE PRESIDENTHAVER * (landras). — DF — Door den **Veenkolonialen Boerenbond, Veendam (H)** worden de noodige maatregelen genomen om dit landras zuiver in stand te houden.

Ongeveer tegelijk met rogge rijpende haver en dus een geschikte voorvrucht voor een stoppelgewas. Zeer geschikt voor heideontginningen, omdat deze haver, die door vroege ontwikkeling spoedig den grond bedekt, niet sterk van droogte en van Thrips lijdt en veel minder gevoelig is voor ontginningsziekte en lagen kalktoestand dan de andere haverrassen, waarbij ze op betere gronden in productievermogen belangrijk ten achter staat. Ook is ze gevoeliger voor vorstschade. Vatbaar voor stuifbrand.

Middelmatig lang, vrij slap stroo, dat geschikt is voor fourage. De korrels zitten los in de pluim. Gevoelig voor doorwas. Matig korrel- en hl-gewicht. Aan de beurs wordt zwarte haver gewoonlijk lager genoteerd dan witte, doch ingeval van export voor zaaihaver, die soms op groote schaal voorkomt, kan het ook omgekeerd zijn.

B — 105. ORION HAVER II. — FB — Kr. Ligowo $\times$ 0668 (sel. uit Merö haver uit noord Noorwegen). 1903 en 1927. **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. **Vm en H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

In vergelijking met Zwarte Presidenthaver, die ze op zand- en dalgrond niet heeft kunnen verdringen, iets later grondbedekkend doch minstens even vroeg rijp. Minder slap, langer en grover stroo, dat echter niet meer opbrengt en moeilijker droogt. Korrels bruinachtig zwart, grooter en beter vastzittend. Vertoont minder schot. Hoog bastgehalte.

Bezit geen bijzonder weerstandsvermogen tegen ontginningsziekte. In het voorjaar gevoelig voor koud weer, doch niet erger dan President. Op betere gronden hogere zaadopbrengst en hoger hl-gewicht. Ze is in Groningen op zavelgrond verbreid wegens vroege rijping en geschiktheid als dekvrucht. Wordt ook door sommigen als snijhaver aanbevolen (groenvoer). Ook zaaizaad van deze haver vindt soms aftrek naar noordelijke landen.

*) Fransch synoniem: Mesdag haver.

D. AFGEVOERDE HAVERRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
57. Svalöf's Kroonhaver	1924	1925	B
58. Svalöf's Grootmogol haver	1924	1926	B
56. Svalöf's Koningshaver	1924	1926	B
86. von Lochow's gele haver	1924	1927	N
59. von Lochow's gele haver 9a	1925	1927	N
75. Hijlkema's Triumfhaver	1925	1928	N
83. I.v.P.'s van Cittershaver	1925	1929	N
112. Weibull's Echo haver	1926	1930	N
85. Hijlkema's Recordhaver	1924	1932	N
17. Mansholt's haver IIb	1924	1932	A
19. Svalöf's Gouden Regenhaver	1924	1932	A
87. Kirsche's gele haver	1925	1932	N
84. Strube's Schlanstedter	1925	1934	B
454. Dippe's Overwinnaar	1930	1934	N
18. Mansholt's haver I	1924	1936	A
488. de Vroome's Trenctria haver	1933	1936	N
658. Svalöf's Siriushaver	1935	1937	N
657. Svalöf's Extra Klokhaver	1935	1938	N

Geschatte gemiddelde oogstwaarde van het zaad der haverrassen.

	Kleistreken		Zand- en dalgrond	
	Zaad-opbr.	Handels-prijs	Zaad-opbr.	Handels-prijs
Adelaar (standaard)	100	100	100	100
Binder	98	103	—	—
Mansholt III	95	102	—	—
Zege	94	103	94	103
Gouden Regen II	94	101	95	101
President	—	—	85	99
Orion II	90	100	87	100

N.B. Men leze hierbij de aantekeningen op bladzijde 13.

—> Zie de rassenstatistiek blz. 220 en 230.

Landbouwers, helpt in Uw eigen belang mede den handel in zaaizaad van grassen, klavers, voederbieten en voedergewassen op hetzelfde peil te brengen als die in zaaigranen, peulvruchten en aardappels. Steunt den gecontroleerden bona fiden handel.

In deze tabel zijn hooge cijfers geplaatst naarmate de betrokken eigenschap gunstiger is ontwikkeld. Verder zijn groote bladrijdom, stroolengte, groot halingetal en groot aantal korrels per pluim met hooge cijfers aangeduid.

	Adelaar	Blinder	Dippe's vroege	Marsholt III	Zege	Flämingsgold	Gouden Regen II	Orion II	President
1. Mogelijkheid van laat zaaien ..	6	5	6	5	6	6	6	6	6
4. Vroegheid van grondbedekking	7	7	7 ⁵	6 ⁵	8	7 ⁵	8	8 ⁵	9
5. Vroegheid v. in pluim schieten	7	7	8	6 ⁵	7	7	7 ⁵	8 ⁵	9
6. Bladrijkgdom	7	6 ⁵	7	6	8	8	8	8	7 ⁵
7. Lengte stroo	7	6	7 ⁵	7	8	7 ⁵	8	8	7 ⁵
8. Vroegrijpheid	6 ⁵	7	8	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	10	10
9. Halmgetal	8 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	7	7	8	7 ⁵	6 ⁵	7
10. Aantal korrels per pluim	8	8	7 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵	7	6 ⁵
11. Korrelgrootte	7	7 ⁵	7 ⁵	8	8	7	7 ⁵	8	6 ⁵
29. Bastgehalte	7	9	-	8	6 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	5 ⁵	6
12. Marktbaar gedeelte	6 ⁵	7 ⁵	7	7 ⁵	8	7	7	7	6
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	7	8	7 ⁵	8	8	7	7 ⁵	7	7
14. Opbrengst zaad	9	8 ⁵	8	8	7 ⁵	8 ⁵	7 ⁵	7	6 ⁵
15. " stroo	7 ⁵	6 ⁵	7	7	8	7 ⁵	8 ⁵	6	7
16. Verhouding korrel : stroo	8	8 ⁵	8	8	6 ⁵	8	6 ⁵	7 ⁵	6 ⁵
25. doorwas	8	8	-	8 ⁵	7	7	7	7	5
17. Resis- legeren	7 ⁵	8 ⁵	7	8 ⁵	6 ⁵	5 ⁵	6 ⁵	6	4
18. tentie utval van korrels ..	7	8	7	8	8	8	7	6 ⁵	5 ⁵
19. tegen schot	6	6	-	7	7	7 ⁵	7	7	6
26. Thripsbeschadiging ..	6	8	-	8	5	6	6	7 ⁵	9
27. Geschiktheid als dekvrucht ..	7	8	8	8	7	7	7 ⁵	8 ⁵	7
28. Bodem (Klei, Zand, Dalgrond) KZDKzd z	K	KZD	z	K	KZD	z	Zk	kdz	zd

Ster	{	Kroon	Probsteier	
		Zege	Milton	
Goudenregen II.....	{	Goudenregen	Milton	
Orion II.....	{	0668 Merö		
		Ligowo II — Vilmorins Ligowo		
		Carsten I		
Binder — Carsten III	{	Carsten II....		
		von Lochow's gele	Märkische Landhafer	
Adelaar	{	Zege	Milton	
Mansholt III	{	Mansholt II	Heraletzer mittelspäter Hafer	
Fläminggold	{	von Lochow's gele.....	Märkische Landhafer	
		Silezische witte		
Early Miller	{	Potato		
		Record {	Storm King	{
		Abundance.		
Dippe's vroege	{	Überwinder		
		Gelbhafer		

KORRELMAÏS.

Aangezien het eerst na verloop van jaren mogelijk zal zijn een gefundeerd oordeel te vormen over de rassen, die voor onze omstandigheden het beste op hun plaats zijn, blijven er een betrekkelijk groot aantal in beproeving, die hieronder worden beschreven.

De meeste behooren tot het Duitsche type, als Pfarrkirchner, Mecklenburger, Chiemgauer. Ze zijn n.l. betrekkelijk kort van stengel, vroegrijp, met groote of vrij groote, gevulde zaden, weinig plat en aan den buitenkant niet ingedeukt (zgn. harde, parel-, of „flint“-maïs). De kolven zijn meestal smal en lang, d.w.z. ze hebben gewoonlijk 8, soms 10 of 12 rijen, met vele (b.v. 20 à 30) korrels in iedere rij. Deze lange, dunne kolven hebben boven de kortere, veelrijge het voordeel een minder dikke en minder sponzige aarspil te bezitten, wat aan het drogen (een der moeilijkste punten bij de maïscultuur) ten goede komt. In onderdeelen verschillen de bedoelde rassen.

Een tweede type, dat voor beproeving in aanmerking komt, is de vroegrijpe paardetandmaïs. Hiertoe zijn te rekenen de rassen North Western Dent en Noordlander.

Ten slotte zijn er nog twee andere typen, waarvoor even de aandacht mag worden gevraagd, n.l. suikermais en kleinzadige, we zouden kunnen spreken van „duivenmaïs“.

Suikermais heeft glazige, zoete, rimpelige korrels. De beproefde rassen zijn in de eerste plaats bedoeld om groene kolven te leveren voor menschelijke consumptie.

Als „duivenmaïs“ is de Spaansche tarwe van Halsteren te noemen. De productiviteit van dit ras heeft bij eerste beproeving geen veelbelovenden indruk gemaakt, ook de vroegrijpheid is tegengevallen. Evenwel schorten wij gaarne ons oordeel op, voor oogen houdend dat het hier een landras geldt, dat reeds langen tijd te Halsteren in zwang is. Overigens is het ons bekend, dat in zuidelijke landen vele dergelijke rassen met kleine korrels voorkomen, waarvan enkele waarschijnlijk productiever zijn dan de Spaansche tarwe.

B — 847. PFARRKIRCHNER KORRELMAÏS. — D — K: J. Alzheimer, Pfarrkirchen, Bayern (Duitschland). H: G. Kraai Wzn, Vlagtwedde (Gr.).

Vroeg rijpend, vrij kort gewas. Matig stevig, matig uitstoelend. Iets Forscher en bladrijker dan Mecklenburger. De kolven zijn meest 8-rijig, vrij lang en tegen het rijpen sterk neerbuigend. De kolfbladeren vertoonen dan een mooie gele kleur. Zeer groot, geel zaad, glazig, voldoende gevuld. Goede kwaliteit. Zeer goede opbrengst.

Een selectie uit Pfarrkirchner korrelmaïs wordt door het Centraal Bureau, Rotterdam, aangeboden onder den naam Vroege gele ronde korrelmaïs C.B. (N — 968).

B — 694. MECKLENBURGER KORRELMAÏS. — D — Kr. Niclot-maïs × Galloische. K: Dr. H. Möller, Dobbin (Duitschland). 1925 en 1935. H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Kort, matig stevig, vroegrijpend, wat onregelmatig gewas. Geneigd tot uitstoelen. Weinig bladrijk; verdraagt dichten stand. Kolven laag aan den stengel geplaatst. Kolven vrij lang, hoofdzakelijk 8-rijig, hoewel 10- en 12-rijige vrij veel voorkomen; fijne aarspil. Zaad geel, middelmatig groot en van goede kwaliteit. Opbrengst goed.

B — 848. CHIEMGAUER KORRELMAÏS. — D — Selectie uit landras. 1924 en 1937. K: G. Perreiter, Wörglham-Bergen, Oberbayern (Duitschland). H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Ongeveer hetzelfde type als Mecklenburger, iets vroeger ontwikkelend en vroeger rijpend, iets steviger.

De kolven zijn meest 8-rijig, aarspil vrij groot. Het zaad is groot, iets bruinachtig geel. De opbrengst is goed. Kan vrij dicht geplant worden.

N — 849. MAHNDORFER KORRELMAÏS. — D — K: Mahndorfer Originalzuchten G.m.b.H., Hamersleben, Saksen (Duitschland). H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Het gewas is iets steviger, Forscher, bladrijker en iets later rijp dan Mecklenburger. Lange kolven; zaad bruinachtig geel. Vrij goede tot goede opbrengst.

- N — 693. SELECTIE HEIDEMAATSCHAPPIJ** (voorloopige naam). Gewonnen uit een kruising van verschillende rassen. 1919 en 1937. **K en H: Ned. Heidemaatschappij, Arnhem.**

Vergeleken met de vorige rassen is deze selectie wat langer en aan de late kant rijp. Stoelt vrij sterk uit, is bladrijk en kan daardoor ook als silomaïs worden beproefd. Vrij lange, vrij hoog geplaatste kolven, meestal 8-rijig, met soms vrij groote aarspil. Het zaad is geel, eenigszins plat en soms iets rood getint. Vrij goede opbrengst.

- B — 497. BLANC DES LANDES MAÏS** ..... Zie blz. 68 en 69.

- L — 851. NORTH WESTERN DENT KORRELMAÏS.** — (Landras uit Noord Dakota). **H: Centraal Bureau, Rotterdam.**

Laatrijpend, lang, fors, bladrijk, iets uitstoelend gewas. In ongunstige jaren, vooral in het noorden des lands, voor korrelmaïs te laat rijp.

Matig aantal dikke kolven, 10- à 14-rijig, met dikke aarspil, hoog aan den stengel geplaatst. Moeilijk te dorschen. Het zaad is klein, roodbont, veelal niet gevuld door onvoldoende uitrijping. Moet tijdig worden gezaaid en een ruime stand hebben; bij dichte stand is de zaadopbrengst matig. Ook geschikt voor silomaïs.

Door het **Centraal Bureau, Rotterdam**, wordt tevens een selectie uit dit landras aangeboden als **Vroege roode Paardentand C.B.** (**N — 969**).

- N — 952. NOORDLANDER KORRELMAÏS.** — Sel. uit Early Butler. 1937 en 1938. **K en H: Herman Bennink, Apeldoorn.**

Vergelijkbaar met North Western Dent; stoelt niet uit, is wat langer en forscher, niet vroeger rijp.

Kolven zeer groot, hoog geplaatst, 16 tot 20 rijig, met plat, ingedeukt, geel zaad.

De kweker raadt aan dit ras hol te zaaien (de pollen minstens op 80 cm). Komt voorloopig niet in aanmerking voor beproeving in het noorden des lands. Kan ook als silomaïs worden verbouwd.

- L — 950. SPAANSCH TARWE, DUIVENMAÏS** (landras). — Door den heer L. Lacor, Halsteren, is de aandacht gevestigd op dit landras, dat sedert 40 à 50 jaren in Westbrabant voorkomt.

Zeer kleinzadige korrelmaïs, geel, iets rood getint. Kort gewas; middenlaat rijp. Niet raszuiver. Geschikt voor duiven en kippen. Matig productief.

SUIKERMAÏS.

Suikermaïs is „tafelrijp”, wanneer de stempels („kolfbaard”) juist beginnen te verschrompelen. Bij het oogsten laat men de kolf in de schutbladeren zitten, om uitdrogen te voorkomen. In rijpen toestand is het zaad gerimpeld. Droogt moeilijk.

L — 874. GOLDEN BANTAM SUIKERMAÏS. — Zaad wordt o.a. geleverd door de N.V. Gebr. Sluis, Enkhuizen en Fa Wed. J. C. C. Coenen & Zn., Didam.

Forsch, stevig, vrij hoog gewas; sterk uitstoelend. Lijkt op de Selectie Heidemaatschappij, maar heeft een wat spichtiger voorkomen. Wordt 1.75 M. hoog. Is van de hier vermelde suikermaïsrassen het laatste rijp. De kolven zitten vrij hoog aan den stengel, zijn lang en dun (circa 17 c.M.), meestal 8-rijig. De kleur van het zaad in onrijpen toestand is oranjegeel. De kleur der uitgerijpte korrel is oranjebruin tot lichtbruin.

N — 875. EARLY SURPRISE SUIKERMAÏS. — Selectie uit Early Mayflower. 1927 en 1937. K: Associated Seed Growers, Milford, Conn. H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Kort en gedrongen. Ongeveer 1.30 M. lang. Vroegrijp. De kolven zitten vlak bij den grond, zijn breed enorsch. Gemiddeld 14 tot 15 c.M. lang, 8- tot 14-rijig, doch meestal 12. Witte zaadkleur.

N — 876. GOLDEN MARKET SUIKERMAÏS. — Kr. Golden Bantam × Early White Market. 1925 en 1937. K: Gill Bros., Portland, Ore. H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Rijpt direct na Early Surprise. Iets langer stroo. De kolven zijn laag aangezet en lijken op die van Early Surprise, doch zijn gemiddeld iets langer (16 c.m.), meestal 12-rijig (varieerende van 8-14). Oranje-gele zaadkleur.

SILOMAÏS.

Is de keuze in rassen voor zaadproductie reeds ruim, nog veel grooter is ze voor den groenvoederbouw. Hier toch wordt niet de eisch gesteld van vroegrijpheid en à priori is men zelfs geneigd voorkeur te geven aan hoog opschietende, bladrijke rassen met forsche stengels en lange ontwikkelingsperiode die in ons klimaat geen zaad leveren. Hierbij is echter eenig gezichtsbedrog in het spel; de maisrassen, die meer het type korrelmais naderen, hebben een aanzienlijk hooger gehalte aan drogestof en in totale drogestofproductie staan ze bij de laatrijpe typen niet zeer ver ten achter.

Vermoedelijk zijn alle korrelmaisrassen wel bruikbaar als groenvoedergewas, mits wat dichter gezaaid dan voor zaadproductie. Het is zelfs denkbaar dat wij tenslotte rassen vinden, die voor beide doeleinden geschikt zijn.

Hieronder worden de meest beproevenswaardige silomaisrassen genoemd.

B — 451. VIVO PAARDETAND SILOMAÏS. — Sel. uit Virginia Paardetand. H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Speciaal als silage-gewas gekweekt. Geeft onder normale omstandigheden nauwelijks pluim- en kolfvorming en wordt in ons land niet rijp. Bladrijke, forsche stengels van meer dan $2\frac{1}{2}$ m; laag drogestofgehalte. Hooge opbrengst aan drogestof en aan eiwit, vooral wanneer de productieperiode lang is.

B — 497. BLANC DES LANDES MAÏS. — F — K: Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. H: Handelsraad v. d. A.B.T.B., Arnhem. Tevens wordt het landras geïmporteerd door het Centraal Bureau, Rotterdam.

Dit sedert 1829 uit het landras geselecteerde type is tijdig rijp. Stengels dun en wat hard, niet langer dan 2 m., voldoende stevig. De groene massa-opbrengst is lager dan die der later rijpende rassen, maar door het hogere drogestofgehalte valt de drogestof-opbrengst per ha mee. Vooral wanneer door late zaai en (of) vroege oogst de groeiperiode betrekkelijk kort is, kan dit ras uitstekend concurreeren met de anderen. De sterke kolfaanzetting en het hooge drogestofgehalte werken het ontstaan van zoet persvoer in de hand.

(Kan, mits begin Mei gezaaid in niet te natte zomers nog voldoend rijp zaad leveren. Vormt korte, 10- of 12-rijige kolven met groote, lichtgele, glazige, hoekige korrels. Kolven hooggeplaatst, schutbladeren vast om de kolf. Stoelt weinig uit. Heeft als korrelmaïs geen slecht figuur gemaakt, maar kan toch niet speciaal voor dat doel worden aanbevolen. De zaadopbrengst is vrij goed.)

B — 675. FLEISCHMANN'S GOUDTAND SILOMAÏS. — Sel. uit Rumaeër Goudtand. 1909 en 1935. **Vk:** Staatsdomein, Kompolt, Hongarije. **H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Laatrijp, vrij lang,forsch, bladrijk gewas. Drogestofgehalte en opbrengst goed. Heeft een gunstigen indruk gemaakt.

D. AFGEVOERDE MAÏSRASSEN.

	Opge- noemen	Afge- voerd	Rubr.
452. Gelber Badischer Landmaïs . . .	1929	1931	N
453. Vilmorin's Maïs Jaune des Landes .	1929	1931	N
498. Jaune Gros du Domaine (Landras) .	1932	1937	N
496. Pettender Goldflut	1931	1938	B
850. Delille's vroege korrelmaïs . . .	1937	1938	N

KALKSTIKSTOF

Onmisbaar voor onkruidbestrijding!!!

Gratis inl. en broch.:

Inl. Bureau voor Kalkst. Glimmen.

VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN
KORRELMAÏS.

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap in gunstige mate ontwikkeld is. In regel 7 duidt een hoog cijfer op lang stroo; in regel 8 op vroegrijpheid; in regel 30 op sterke uitstoeling; in regel 32 op hooge kolfaanzetting; in regel 33 op groote plantafstand.

	Blanc des Landes	Chiemgauer	Heidemij sel.	Mahndorfer	Mecklenburger	North Western Dent	Pfarrkirchner
1. Mogelijkheid v. laat zaaien	6	7	5	5 ^s	7	4	7
33. Plantafstand	7 ^s	5 ^s	7	6 ^s	5	8	6
30. Uitstoeling	4	7	7 ^s	7 ^s	7	6 ^s	7
4. Vroegheid v. bedekk. v. d. grond	7	7 ^s	6 ^s	7	6	6	7 ^s
5. „ „ in pluim schieten.	7	8	6	7	8	5	7 ^s
6. Bladrijkeid	8	6 ^s	8	8	6	9	7 ^s
7. Lengte stroo	8	6 ^s	7 ^s	7	6	8 ^s	7
8. Vroegrijpheid	6	8 ^s	6	7	8	5	8 ^s
32. Hoogte kolfzetting	8 ^s	6	7 ^s	7	5	8	6 ^s
10. Aantal korrels per kolf	6	6 ^s	6 ^s	7	7	9	6
11. Grootte v. d. korrel	8 ^s	8	7 ^s	7	7	5	9
12. Marktbaar gedeelte	7	7	7	7	7	5	8
13. Handelswaarde en kwaliteit ..	6 ^s	7 ^s	7	6 ^s	7 ^s	6 ^s	7 ^s
14. Opbrengst aan zaad	7	7 ^s	7	7 ^s	7 ^s	7	8
15. „ „ stroo	7 ^s	7	8	8	6	9	7
16. Verhouding korrel : stroo	7	7 ^s	7	7	8	6	7 ^s
17. Resistentie tegen legeren	6 ^s	7	7	7	6 ^s	7	6 ^s

De drie eerste hieronder genoemde rassen hebben de vroeger algemeen verbouwde Mansholt's kortstroo groene grootendeels verdrongen. Ieder dezer rassen heeft zijn deugden en zwakke zijden, waardoor nu eens het eene dan weer het andere ras wordt geprefereerd. De plaatselijke ervaring moet bij het bepalen der keuze te hulp komen.

In het algemeen schijnt Mansholt's gekruiste extra korte groene eenig terrein te winnen op de beide anderen, die onderling slechts weinig in eigenschappen verschillen.

Onze ervaringen met verbouw van erwten op goede zandgronden zijn nog onvoldoende; het schijnt van belang dat hier meer rassenproeven met erwten worden genomen dan tot dusverre het geval was.

Misschien heeft ook de cultuur van erwten als groenvoedergewas daar toekomst. Hoewel de ideale voedererwt nog niet gevonden is, heb ik gemeend in deze lijst de in Limburg en in Utrecht voorkomende kleinzadige landrassen voor de eerste maal te moeten vermelden.

RONDE GROENE.

A — 156. UNICA ERWT. — Kr. Mansh. gekr. extra korte X Wonder van Amsterdam. 1918 en 1927. K: P. J. Hijlkema, Mensingeweer. Vm: N.V. Mensingeweer-Maarslag. H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Productieve groene, snel en gelijkmatig bloeiende, fijnbladige, hoogdragende erwt, met zeer kort, vertakkend, stevig, niet altijd regelmatig bezakkend stroo.

Sterk gewas, dat een vruchtbaren bodem verdraagt; blijft op zware gronden aan de korte kant. Vereischt schoon land. Tijdig zichten wordt aanbevolen. Vatbaar voor ascochyta *, ook voor voetziekte en valsche meeldauw.

*) Waar in dit hoofdstuk van ascochyta sprake is, wordt daarmee bedoeld de *Ascochyta Pisi* of vlekkenziekte die op stengels, bladeren en peulen voorkomt als kleine, scherp begrensde, soms ineenvloeiende vlekken, in het midden licht gekleurd en bezet met zwarte pykniden. Ook het zaad wordt door deze schimmel aangetast. Het vertoont dan kleine bruine vlekjes, die niet altijd gemakkelijk zichtbaar zijn.

Zaad klein, voldoende rond, soms iets deukig, goed kokend, geneigd tot verbleeken. Geschikt voor groene pluk. Aanbevolen wordt dit ras dicht te zaaien of kleine rijenafstand te geven.

A — 22. MANSHOLT'S GEKRUISTE EXTRA KORTE GROENE ERWT. — $\frac{1}{2}$ — D — Kr. Mansh. kortstroo groene $\times$ Heinemann's Vorbote. 1906 en 1918. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Dit ras onderscheidt zich van Unica door meer grondbedekking, iets stukkiger zaad van betere kleur. Erwt iets ovaal, hetgeen een bezwaar is voor machinaal lezen.

Veerkrachtig, in den top gerankt stroo; iets langer dan dat van Unica, minder stevig. Bloeit vroeg, is vlug afgebloeid en rijpt gelijkmatig af. De peulen zitten meest in den top. Bruikbaar voor groene pluk.

Moet voldoende dicht gezaaid. Vertoont weinig ascochyta, doch is iets gevoelig voor slecht oogstweer, doordat de peulen soms openspringen. Zaden iets geneigd tot barsten. Opbrengstvermogen zeer goed. Wordt met succes op ontginningen verbouwd.

A — 430. MANSHOLT'S PLUKERWT. — $\frac{1}{2}$ — Kr. Mansh. kortstroo groene $\times$ Heinemann's Vorbote. 1906 en 1929. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Lijkt in vele opzichten op Unica. Het zaad is doorgaans iets gelijkmatiger en minder geneigd tot verbleeken.

Vergeleken met Mansholt's gekruiste extra korte heeft de Plukerwt iets korter stroo, dat tegen het rijpen soms onregelmatigheden vertoont en kleiner, doch ronder zaad. Geschikt voor groene pluk. Vatbaar voor ascochyta en valsche meeldauw. Aanbevolen wordt het ras dicht te zaaien. De opbrengst is zeer goed.

Voetziekte (veroorzaakt door *Ascochyta pinodella* en *pinodes*) kan ontijdig afsterven der planten tot gevolg hebben. De stengelvoet wordt zwart, terwijl op de bladeren en stengels donkere vlekken voorkomen.

B — 155. CORONA ERWT. — † — Kr. Mansh. gekr. extra korte
 × een langstroo groene. 1915 en 1927. K en H: Dr. R. J. Mansholt,
 Westpolder (Gr.).

Vergeleken met bovenstaande rassen is Corona langer van stroo, waardoor betere bodembedekking; overigens slapper en bladrijker, en iets later van blei en rijping. Lagere zaadopbrengst, hogere handelswaarde. Het zaad is mooi rond en stukig en van goede kleur.

Vereischt grond in een goeden kalktoestand en vertoont weinig ascochyta en valsche meeldauw. Door latere en langere bloei iets meer kans op aantasting door knopmade* en bladroller**.

Heeft nog niet veel terrein veroverd.

SCHOKKERS.

A — 565. *ZELKA SCHOKKER. — † — Kr. Mansholt's schokker
 × Krombek. 1921 en 1932. K: Ir. C. Koopman, Zierikzee. Vk en
 H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Zeer productieve, iets kleinzadige schokker. Donkergroen, sterk, vol gewas, met vrij hoge peulaanzetting en talrijke zaden per peul.

Rijpt tijdig, heeft weinig last van kwade harten; weinig piksel. Valsche meeldauw en ascochyta komen voor. Dit ras heeft snel terrein veroverd.

A — 23. MANSHOLT'S KORTSTROO SCHOKKER. — † — Sel.
 uit Harrison's Glory. 1901 en 1905. K en H: Dr. R. J. Mansholt,
 Westpolder (Gr.).

Stroo ongeveer even lang, doch minder stevig dan dat van Zelka. Zaden mooi, groot en kantig, sporadisch komen rondachtige zaden

---

* De knopmaden (Phytomyza en Cecidomyia) leven in de bloemknoppen met het gevolg, dat deze niet open gaan en verrotten. Het zijn de larven van kleine vliegen of galmuggen.

** De erwtenbladrollers (Grapholitha) zijn kleine vlindertjes, die de eitjes leggen aan de jonge peulen of aan het vruchtbeginsel der bloemen. Na ongeveer 14 dagen komen de rupsjes te voorschijn, boren zich in de peul en vreten de erwten aan („wormstekigheid“).

voor. Opbrengst goed, doch lager dan die van Zelka; iets vroeger rijp. Zeer vatbaar voor ascochyta; bij verbouw in jonge polders en op humusrijke gronden komen wel kwade harten * voor.

N — 659. JUMBOKA SCHOKKER. — † — Kr. Koopman's Glory × Mansholt's vale capucijner. 1927 en 1935. **K:** Ir. C. Koopman, Zierikzee. **Vk en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Zeer grootzadige schokker, niet vrij van neiging tot rondheid. Levert nogal wat piksel. Vroeg en laterforsch ontwikkelend. Weinig vertakt; moet een vrij dichte stand hebben om een vol gewas te leveren. De opbrengst is dan, bij overigens gunstige omstandigheden, ongeveer gelijk met die van Mansholt's schokker. Ze bloeit wat langer door en rijpt iets later; het stroo is bladrijk. Gevoelig voor kwade harten en ascochyta.

CAPUCIJNERS.

L — 814. GRONINGER BLAUWPEUL. — † — Dit landras wordt onder toezicht van den Keuringsdienst Groningen in stand gehouden door **D. Huizinga, Kantens** (tevens **H**).

Lang en slap van stroo, bladrijk en goed opbrengend; wordt alleen of soms in mengsel met Waalsche boonen verbouwd. Rijpt na groene erwten. Moet bij voorkeur vroeg, doch kan ook zeer laat gezaaid worden. De peulen zijn, met een enkele uitzondering, niet blauw maar groen, het zaad is vaal en licht gedeukt.

In de laatste jaren wordt deze capucijner in groenvoedermengsels gebruikt. Kan ook op ontginningen beproefd worden.

B — 519. HALA CAPUCIJNER. — † — Kr. Mansh. kortstroo vale capucijner × Langstroo rozijn × [(vroeg Hollandsche cap. × grauwe stamcap.) × Mansh. kortstroo schokker]. 1925 en 1933. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

*) **Kwade harten**, welk verschijnsel met gebrek aan mangaan in verband staat, uiten zich door een bruine verkleuring van de binnenkant der zaadlobben en van het pluimpje, wat slechts bij doorsnijden der zaden kan worden geconstateerd. Het gebrek treedt op bepaalde gronden (voornamelijk jonge, zware zeeklei) en vooral bij schokkers op. Het wordt niet met zaaizaad overgebracht, doch zaden met kwade harten leveren vaak zwakke kiemplanten.

Het gewas is forsch, waardoor goede grondbedekking verkregen wordt. Stroo half lang en behoorlijk stevig. Moet vroeg gezaaid worden. Bloei begint zeer vroeg, doch gaat iets lang door. Weinig last van valsche meeldauw, wel echter van knopmade en kwade harten.

Kan vooral op zware gronden ter beproeving worden aanbevolen in vergelijking met landrassen van capucijners. Kwaliteit en opbrengst worden daar gunstig beoordeeld.

N — 690. GRUNO ROZIJNERWT. — $\frac{1}{2}$ — Kr. Langstroo Noord-Hollandsche grauwe $\times$ [(Kortstroo grauwe Cap. $\times$ Vroege Hollandsche Cap.) $\times$ Kortstroo Schokker]. 1922 en 1936. **K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).**

Komt in eigenschappen vrijwel overeen met Hala capucijner, bloeit nog iets vroeger; heeft iets minder stroo en bruin gemarmerd zaad. Moet met zorg geoogst worden daar het zaad, evenals dat van andere rozijnerwt, gemakkelijk verkleurt. Ook bij bewaring in het licht wordt het donker. Is gevoelig voor kwade harten.

VOERERWTEN.

L — 972. BOERENGRAUW. — Kleinzadige, langstroo, grauwe erwt, die in Utrecht als oud landras voorkomt. Komt als groenvoererwt in aanmerking bij zomerzaai en op stoppels.

L — 971. LIMBURGSCH GELE VOERERWT. — Kleinzadige, gele erwt, die in Limburg op zandgrond vanouds voorkomt. Zaadopbrengst daar behoorlijk. Komt ook voor beproeving als groenvoedergewas in aanmerking.

Valsche meeldauw (*Peronospora viciae*) treedt op bij vochtig warm weer in den vorm van witte vlekken op de bladeren, die zich snel vergrooten en ook de jonge scheuten kunnen aantasten en doen afsterven. Op de onderkant van het blad vertoont de schimmel een grijs- of violetachtig vilt.

D. AFGEVOERDE ERWTENRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
61. Mansholt's Fletumer rozijn . . .	1924	1931	B
60. Wiersma's Elsma schokker . . .	1927	1931	N
21. Mansholt's kortstroo groene . . .	1924	1934	A
90. Mansholt's kortstroo vale capucijner	1925	1934	B
509. Koopman's Deko Kroonerwt . . .	1931	1935	N
106. Koopman's Glory schokker . . .	1925	1936	A

Geschatte gemiddelde oogstwaarde der erwtenrassen.

	Zaad- opbr.	Handelsprijs gelezen zaad	Oogst- waarde zaad	Oogst- waarde stroo	Oogst- waarde totaal
Groene erwten.					
Unica (standaard)	100	100	100	15	115
Gekr. extra korte	99	101	100	16	116
Plukerwt	99	101	100	15	115
Corona	94	104	98	16	114
Schokkers.					
Zelka (standaard)	100	100	100	10	110
Mansh. schokker	90	105	95	10	105
Jumboka	89	108	96	10	106

De schokkers kunnen niet overal met succes worden verbouwd. Ook bewegen de prijzen van schokkers en groene erwten zich vaak m.o.m. onafhankelijk van elkaar, zoodat men in bovenstaande tabel de beide groepen afzonderlijk moet beschouwen.

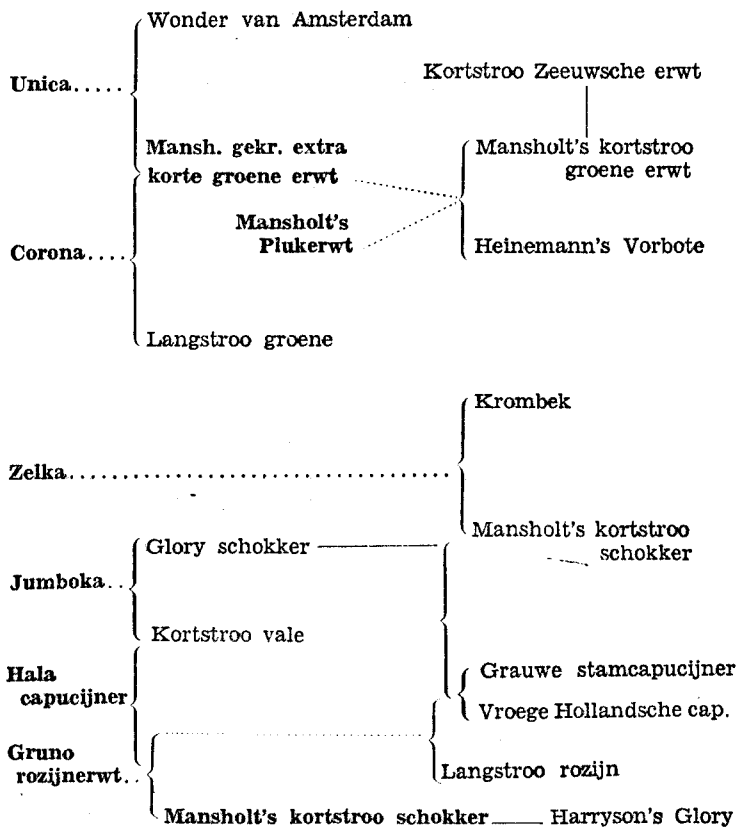
N.B. Men hechte aan dit staatje geen overdreven waarde, doch vergelijk het met eigen ervaringen! Behalve van de oogstwaarde, als boven becijferd, hangt de waarde der rassen van tal van andere eigenschappen af, als grondbedekking, rijpingstijd, gevoeligheid voor ziekten en weersinvloeden.

→ Zie de rassenstatistiek blz. 224 en 231.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE RASEIGENSCHAPPEN VAN ERWTEN.

Hooge cijfers duiden op gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap. In regel 1 en 3 is een hooger cijfer geplaatst naarmate het stroo korter resp. armer aan blad is. In regel 14 wordt groote stroo-opbrengst door een hoog cijfer weergegeven.

	Groene erwten				Schokkers			Capucijners		
	Corona	Mansh. gekr.	Plukerwt	Unica	Jumboka	Mansholt's	Zelka	Groninger Blauwpeul	Hala	Grumo Rozijn
1. Kortheld van stroo	7	8	9	9	5	6	6	3	5	6
2. Stevigheid van stroo	7	8	8 ⁵	9	7	7 ⁵	8	4	6	7
3. Bladarmoede	7	8	8 ⁵	9	6	7	7	5	6	6
4. Vroegheid van begin bloei	7 ⁵	8	8	8	8	8	8	8 ⁵	9	9 ⁵
5. Kortheld van den bloei	7	7 ⁵	8	8	6	7	6	5	5	5
6. Vroegheid van rijping	7	7 ⁵	8	8	6	6 ⁵	6	7	7 ⁵	7
7. Hoogte peulaanzetting	8	8 ⁵	9	9	8	8	8	7	7 ⁵	7
8. Grootte der erwten	8	7	6 ⁵	6	9	8	7 ⁵	8	9	9
9. Rondh. (Sch. en cap.: gedeukth.)	8	6	7	7	8	9	8	8	8	8
10. Kleur	8	7 ⁵	7	6	7	7	7	7	7	8
11. Marktwaaarde	7 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	6	9	8 ⁵	8	8 ⁵	9 ⁵	9 ⁵
12. Geschiktheid v. pluk en conserve	5 ⁵	6	7	7	—	—	—	—	—	—
13. Zaadopbrengst	8	9	9	9	7	7	9	6 ⁵	6 ⁵	6
14. Stroo-opbrengst	7	6 ⁵	6	6	8	7 ⁵	8	9	8	7
15. Resistentie tegen slecht weer ..	6	5 ⁵	6	6	5	5	6	6	5	4
16. Resistentie tegen Ascochyta ..	8	8	6	6	4	4	5	9	9	9
17. Resistentie tegen knopnaden ..	7	7 ⁵	8	8	6	6 ⁵	7	6	6	6
18. Resistentie tegen kwade harten	8	8	8	8	4	5 ⁵	8	—	6	6

De vier veldboonensoorten (Waalsche-, wier-, paarde- en duiveboonen) vertoonen in meerdere eigenschappen in de genoemde volgorde een stijgende of dalende reeks. De Waalsche boon heeft de grootste en de platste zaden, het geringste aantal peulen, de laagste peulaanzetting, de kleinste stroolengte, de lichtste bloemkleur, de vroegste bloei- en rijpingstijd. Waalsche en wierboonen worden uitsluitend op kleigrond verbouwd. Duiveboonen, hoewel niet zeer smakelijk, komen in aanmerking ter beproeving als groenvoedergewas.

WAALSCH E BOONEN.

A — 323. ADRIE WAALSCH E BOON. — † — Selectie uit Friesch landras. 1919 en 1929. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F. M. v. L., Leeuwarden. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Groote, platte, blanke, goed gevulde, deels witneuzige Waalsche boon met goed productievermogen.

Vrij kort, stevig stroo. Bloeit en rijpt vroeg. Lage peulaanzetting.

N — 691. MANSCHOLT'S WAALSCH E BOON. — † — Sel. uit landras. 1926 en 1936. **K en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Onderscheidt zich van Adrie door iets minder stukkelig zaad. De opbrengst is goed. Weinig witneus.

N — 951. ABUNDA WAALSCH E BOON. — Sel. uit gewone langscheden. 1934 en 1938. **K en H:** N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Vroeg ontwikkelend gewas. Iets langer en bladrijker stroo dan Adrie. Zeer groote, blanke, goed gevulde boonen, enkele witneuzen.

WIERBOONEN.

A — 25. MANSCHOLT'S WIERBOON. — † — Sel. uit landras. 1886 en 1892. **K:** J. H. Mansholt †. **Vk en H:** Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Staat in lengte van stroo, vroegrijpheid, peulaanzetting en grootte der zaden tusschen Waalsche en paardeboonen in. Stevig stroo. Het zaad is vrij plat. Brengt op geschikte gronden meer op dan paardeboonen. Het blad valt tijdig af.

PAARDEBOONEN.

L — 813. OLDAMBSTER PAARDEBOON. — † — Dit vanouds bekende landras wordt thans onder toezicht van den Keuringsdienst Groningen in stand gehouden door het **Eigen landbouwbedrijf der Gem. Groningen bij den Dollard, Drieborg** (tevens H).

Vrij lang, nogal bladrijk stroo. Rijpt iets laat. Goede, iets hooge peulaanzetting. Vrij stukkige boonen. Voldoende gevuld. Goede opbrengst.

L — 815. LIMBURGSCH PAARDEBOON. — † — Dit landras wordt thans onder toezicht van den Limburgsche Land- en Tuinbouwbond in stand gehouden door E. à Campo, Merkelbeek. H: **Limburgsche Land- en Tuinbouwbond (Afd. Landbouwbelang), Roermond.**

Heeft in vergelijking met de Oldambster een goeden indruk gemaakt. Het stroo is iets langer doch goed stevig. Bloeit iets vroeger. Tamelijk blank zaad.

N — 695. BUNICA PAARDEBOON. — † — Selectie uit landras. 1930 en 1936. K: het I.v.P., Wageningen. Vm en H: **Mij. de Wilhelminapolder bij Goes.**

Forsch, nogal laatrijp gewas met mooie, ronde, zeer gevulde boon. De productiviteit in vergelijking met andere rassen schijnt van de groeiplaats af te hangen, vooral op middelmatig zware kleigronden bleek ze zeer goed, op zeer vruchtbare gronden minder.

De boonenkever (*Bruchus* sp.) legt haar eieren aan de zeer jonge peulen. De larven boren zich in het ontwikkelende zaad, doorloopen het popstadium, terwijl in het rijpe zaad de pop tot kever veranderd is. Voor den winter kruipt de kever uit het zaad.

DUIVEBOONEN.

A — 433. NIKI DUIVEBOON. — † — Selectie uit landras. 1922 en 1927. **K:** N. Koppes †. **Vk** en **H:** Zaaizaadver. **Z.A.P., Anna Paulowna.**

Kleinzadige, vrij ronde, goed gevulde, blanke boon. Aanvankelijk trage, later vlugge ontwikkeling. Vrij lang, matig stevig stroo. Late bloei en rijping. Flinke en hooge peulaanzetting. Goed opbrengend. Zaaduitval komt voor.

D. AFGEVOERDE VELDBOONENRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
62. I.v.P.'s Lugduna tuinboon	1924	1925	B
424. I.v.P.'s Mimi duiveboon	1929	1934	B
447. Wiersema's Bierumer waalsche boon.	1929	1935	N
613. Füllberg's paardeboon	1934	1937	N

† N. Koppes overleed 19 Januari 1934.

Rusteloos wordt door Uwe eigen Organisaties en door de Rijksinstellingen in het belang van een goede zaaizaadvoorziening gewerkt.

Het ligt op den weg van iederen landbouwer om dit werk te steunen. Leest wat op blz. 144, 174 en 180 van deze rassenlijst wordt gezegd.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE RASEIGENSCHAPPEN VAN VELDBOONEN.

In deze tabel zijn hooge cijfers geplaatst naarmate de betrokken eigenschap gunstiger is ontwikkeld. Verder zijn groote bladrijkeheid, lengte, aantal stengels, aantal en grootte der boonen en lage peulaanzetting met hooge cijfers aangeduid.

	Abunda	Adrie	Mansholt's Waalsche	Mansholt's wierboon	Bunica	Limburgsche	Oldambster	Niki
1. Vroegheid grondbedekking	7	6 ^s	6 ^s	6	7	6 ^s	7	6
2. Lengte van stroo	6 ^s	6	6	7	8	8 ^s	8	9
3. Stevigheid	8	8	8	8	8	7	7 ^s	6
4. Bladrijkeheid	7	6 ^s	6 ^s	7	7	7	6 ^s	8
5. Vroegheid van begin bloei	9 ^s	9	9	8	6 ^s	7	7	6
6. Korthed van bloei	6 ^s	6 ^s	6 ^s	6 ^s	6	6	6	5 ^s
7. Vroegrijpheid	7	7 ^s	7 ^s	7	5 ^s	6 ^s	6	5
8. Laagte van peulaanzetting	8 ^s	8 ^s	8 ^s	8	6	6 ^s	6	5
9.* Aantal stengels	6	6	6 ^s	6 ^s	7	7 ^s	7 ^s	8
10. Aantal peulen per stengel	6 ^s	6	6	6	7	7	7	9
11. Aantal zaden per peul	6	6	6	6 ^s	7	7	7	8
12. Grootte der boonen	9 ^s	9	8 ^s	7 ^s	6	6	6	5
13. Kleur der boonen	8 ^s	8	7 ^s	7 ^s	7	6 ^s	6	7
14. Gevuldheid der boonen	7 ^s	7	7	7 ^s	9	7	7	9
15. Marktbaar gedeelte	8	7 ^s	7 ^s	7	7	6 ^s	6 ^s	7
16. Marktwaaarde	9	8 ^s	8	7	7	6 ^s	6 ^s	8
17. Zaadopbrengst	7	7	7	8	7 ^s	8	7 ^s	7
18. Stroo-opbrengst	6 ^s	6	6	6 ^s	7	7	7	8
19. Resistentie tegen bladluizen ..	5	5	5	6	6	6 ^s	6	6 ^s
20. Resistentie tegen boonenkever .	6	6	6	7	7	8	8	7
21. Resistentie tegen zaaduitval ..	6	6	6	6	6 ^s	7	7	7

BRUINE BOONEN.

A — 304. **CEKA BRUINE BOON.** — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1928. K: Ir. C. Koopman, Zierikzee. Vk en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Groote, lange, lichtbruine boon. Hooge opbrengst; lang stroo; bloeit wit, vrij vroeg en in den top. Rijpt middellaat. Wordt weinig of niet aangetast door vlekkenziekte, wel door de vetvlekkenziekte*, soms door roest en mozaiek. Heeft algemeen verbreiding gevonden. Voor de grootcultuur geschikt.

A — 302. **AKA BRUINE BOON.** — † — Stam uit Zeeuwsch landras. 1922 en 1937. K: Ir. C. Koopman, Zierikzee. Vk en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Kleine, ronde boon, iets donkerder bruin dan Ceka, Walchersch type, paars bloeiend. Vroeger rijp. Vrij goede opbrengst, van in den regel gezochte kwaliteit. Kalibehoefstig, vraagt goed land.

WITTE BOONEN.

L — 597. **WALCHERSCHE WITTE BOON** (Landras).

Witte boonen worden tot dusverre hoofdzakelijk op Walcheren, vooral op het noordelijk deel daarvan, geteeld. Ze zijn teerder op het gewas dan bruine boonen en geven een lagere opbrengst, doch de handelswaarde is aanmerkelijk hooger. Het is de vraag of het gewas elders dan op Walcheren voldoen zal, blijkbaar wordt het op andere plaatsen, vooral op zware en kalkarme gronden, te rankerig en te laat rijp.

Uit het landras, dat vrijwel verdwenen is, zijn de volgende zuivere stammen gekweekt die zich onderscheiden door minder mozaiekziekte (die door het zaad wordt overgebracht) door gelijkmatigheid, ook van het zaad, en door grooter productiviteit.

*) De vlekkenziekte der boonen wordt veroorzaakt door *Colletotrichum Lindemuthianum* (*Gloeosporium*) die ingezonken, donkergrijze vlekken op verschillende organen veroorzaakt. De stengel kan doorrotten, ook de peul kan sterk worden aangetast.

De vetvlekkenziekte (*Phytophthora medicaginis*) veroorzaakt op de peulen olieachtige vlekken en op het blad kleine, doorzichtige vlekjes met gele zoom, later verdorrend. Bladnerven roestbruin.

B — 599. BLANCA WITTE BOON. — † — 1930 en 1934. **K:** J. Mesu, leeraar aan de Rijkslandbouwwinterschool, Goes. **Vm** en **H:** P. Brasser, Kleverskerke.

Productief, betrekkelijk vroeg rijpend, bij gunstig weer weinig rankend. Zaad iets klein, doch uniform en van een mooie witte kleur, glanzend. Iets gevoelig voor mozaïek.

N — 692. WALCHERIA WITTE BOON. — † — 1931 en 1935. **K** en **H:** A. L. Louws, Oostkapelle (Post Grijskerke, Z.).

Gelijkmatig en tijdig rijpend, grootbladig, bij gunstig weer weinig rankend. De stand moet niet te dun zijn. Glanzend zaad. Volgens sommige waarnemingen is deze stam nogal bestand tegen koud weer na de opkomst. Iets gevoelig voor mozaïek.

D. AFGEVOERDE STAMBOONENRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
303. Koopman's Beka bruine boon	1927	1934	B
63. Mayer Gmelin's Major bruine boon	1925	1935	N
467. Ampt's bruine boon	1932	1936	N
598. Mesu's Vera witte boon	1934	1937	B

Ultra Super 20%

economisch door hoog gehalte.

Vanouds worden de rassen in wit- en blauwbloeiende onderscheiden, hetgeen in onderstaande lijst is gehandhaafd. Hiermede is niet uitgemaakt, dat er verband bestaat tusschen bloemkleur en overige eigenschappen, een meening, die is blijven voortleven uit den tijd, dat men eigenlijk slechts twee vlassen kende: het blauwbloeiende Oostzeevlas en het iets grovere Friesche witbloei.

Sedert eenige jaren heeft Concurrent, die als een uiterst gunstige representant van het Friesche vlas te beschouwen is, vrijwel alle andere rassen overvleugeld. Het is een productief, sterk en oogstzeker practijkras, dat in gunstige omstandigheden ook goede tot zeer goede kwaliteit levert.

Voor al in België blijft vraag bestaan naar echte kwaliteitsvlassen, die naar men meent blauwbloeiend moeten zijn. Hoewel deze voorliefde voor blauwbloeiende rassen zich voor en na ook uit in den prijs, kan tot dusverre niet geconstateerd worden, dat Concurrent door deze strooming bedreigd wordt. Ongetwijfeld zal de thans in werking getreden Vlasstudiecommissie over eenige jaren de waarde der verschillende rassen ten opzichte van elkaar beter kunnen bepalen dan thans het geval is. Men neme een m.o.m. afwachtende houding aan en verleene bijstand aan de proeven dier Commissie, overal waar die gevraagd wordt.

Het origineele zaad der blauwbloeiende rassen wordt slechts onder beperkende bepalingen beschikbaar gesteld. Deze rassen kunnen slechts in de rassenlijst gehandhaafd blijven, indien het gelukt een regeling te treffen, waarbij algemeene verspreiding mogelijk zal zijn.

WITBLOEIEND.

A — 330. CONCURRENT VLAS. — † — Stam uit Friesch witbloei vlas. 1921 en 1929. K: Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L., Leeuwarden. H: de Z.P.C., Leeuwarden.

Wordt zoowel in ons land als in het buitenland over het geheel zeer gunstig beoordeeld wegens goede stroo- en zaadopbrengst, groote oogstzekerheid, goede lengte, hooge vertakking en uitste-

kend vezelgehalte en vrij goede tot goede kwaliteit. Het neemt in ons land de voornaamste plaats in.

Voldoende resistent tegen roest en doode harrel* en behoorlijk tegen brand. Worteleinde soms gekromd. Weelderiger, steviger en later rijp dan de blauwbloeiers. Goed gelijkmatig.

L — 614. FRIESCH WITBLOEI VLAS. — § — Landras, dat in den loop der jaren door verschillende verbouwers geselecteerd werd en daardoor geen groote variatie vertoont. Wordt onder toezicht van de Friesche Maatschappij van Landbouw op beperkte schaal in stand gehouden. Dit landras is practisch geheel door Concurrent verdrongen.

BLAUWBLOEIEND.

A — 311. BLENDASVLAS. — Sel. uit Zweedsch landras. 1918 en 1926. K: Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. Vm en H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Iets kort, niet zeer egaal, fijn, vroegrijpend vlas met niet zeer hooge stroo- en kleine zaadopbrengst. Hoog vezelgehalte en zeer goede vezelkwaliteit. Vatbaar voor brand en iets voor doode harrel. Het gewas is teer en wat slap; alleen aan te bevelen voor uitstekende vlasgronden.

---

* *Botrytis* tast de jonge vlasplanten aan en kan ook in een later stadium schadelijk zijn, wat eveneens met *Fusarium* het geval is. **Doode harrel (Phoma)** treedt daarentegen eerst na den bloei op; soms zeer onverwacht; de aangetaste planten worden bruin.

Vlasroest of „zwartstip” (*Melampsora lini*) veroorzaakt vrij groote, bruinzwarte vlekken op de stengels. Ook op de bladeren komen ze voor. De vezels der aangetaste planten breken gemakkelijk, zoodat de kwaliteit schadelijk wordt beïnvloed.

Vlasbrand (*Asterocystis radialis*) kan zeer schadelijk zijn en op bemette perceelen de teelt van vlas onmogelijk maken. Het geel worden der bladeren zet zich naar boven toe voort, terwijl de lengtegroei sterk belemmerd wordt, waarna de stengel verkleurt en afsterft.

B — 310. HERCULES VLAS. — Sel. uit Russisch landras. 1918 en 1926. **K:** Zweedsche Zaaizaadvereen., Svalöf. **Vm en H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Bezit meer resistentie tegen vlasbrand dan alle andere rassen. Vrij lang, weinig vertakt en sterk. Smalbladig. Goed opbrengend, iets laat rijpend vlas. Goed vezelgehalte van behoorlijke kwaliteit.

Beproeving kan wel worden aanbevolen; op gronden, die in lichte mate vlasbrand vertoonen, verdient dit ras de voorkeur.

B — 877. BLAUWE STER VLAS. — * — Selectie uit Almenum vlas. 1926 en 1937. **K en H:** Fa W. C. Postma, Harlingen.

Vrij lang en fijn vlas, egaal van lengte en van matige stevigheid. Goede vezelkwaliteit.

Vatbaar voor brand en voor roest. Alleen te beproeven op prima vlasgronden, die niet met brand besmet zijn. Schijnt op zwaren grond goed tot zijn recht te komen.

N — 945. LIRAL CROWN VLAS. — + — Selectie uit blauwbloei handelszaad. 1920 en 1932. **K:** Linen Industry Research Association Lambeg, Lisburn, Noord-Ierland. **Vm en H:** Fa B. C. Algra, Stiens.

Flug ontwikkelend, vroegrijpend, iets kort, blauwbloei vlas. Vermoedelijk goed stevig. Nogal vatbaar voor brand.

D. AFGEVOERDE VLASRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr
92. v. Lochow's blauwbloeivlas stam 7	1925	1927	N
108. I.v.P.'s Gruno vlas	1925	1929	N
109. Postma's Almenum vlas	1925	1931	B
325. Dorst's Bella vlas	1928	1932	N
328. Dorst's Concordia vlas	1929	1932	N
153. Hijkema's Excello vlas	1926	1935	A
93. Dorst's Alba vlas	1925	1936	B
532. Fleischmann's F 496	1932	1936	N
309. I.v.P.'s Texala vlas	1927	1937	A
573. Hijkema's Giganta vlas	1934	1937	B

→ Zie de rassenstatistiek blz. 226 en 228.

**VERGELIJKEND OVERZICHT DER RASEIGENSCHAPPEN
VAN VLAS.**

Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap in gunstige mate ontwikkeld is. In regel 7 beteekent een hoog cijfer: vroeg. In regel 14: hoog cijfer = veel stroo (weinig zaad).

			Concurrent	Blauwe Ster	Blenda	Hercules	Liral Crown
1.	Vroegheid van ontwikkeling ..		8	7 ⁵	7	7 ⁵	8
2.	Lengte stroo		8	8	7 ⁵	8	7
3.	Fijnheid van blad		6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	8	7 ⁵
4.	Hoogte van vertakking		8	8	7 ⁵	8 ⁵	7 ⁵
5.	Mate van vertakking		8	8	7	8	7 ⁵
6.	Gelijkmatigheid		8	8	8	8	7
7.	Vroegrijpheid		6 ⁵	7 ⁵	8	7	8 ⁵
8.	Opbrengst aan stroo		9	8	7 ⁵	8	8
9.	Kwaliteit stroo		8	8 ⁵	9	8	8
10.	Vezelgehalte		8 ⁵	8	8	8	—
11.	Vezelkwaliteit		7 ⁵	8 ⁵	9	8	—
12.	Zaadopbrengst		8	7	6	6 ⁵	7
13.	Grootte zaad		8	7	6	7 ⁵	7
14.	Verhouding stroo : zaad		7 ⁵	8	8 ⁵	8 ⁵	8
15.	Resis- tentie tegen	legeren	8 ⁵	6 ⁵	7	7 ⁵	8
16.		brand	6 ⁵	5	5	8 ⁵	5 ⁵
17.		roest	7 ⁵	6 ⁵	6 ⁵	7	7
18.		Botrytis	7	7	7	7	—
19.		doode harrel	7	6 ⁵	6	6	6 ⁵

KANARIEZAAD.

L — 470. SPAANSCH KANARIEZAAD. — † — Wordt als landras in stand gehouden door Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Ontwikkelt en rijpt vroeger dan het Friesche landras; aanvankelijk meer, in een later stadium minder blad; goede dekvrucht. Meer uitstoelend en minder legerend dan Friesch, harder en iets korter stroo.

Korrel grooter dan die van het Friesche, zoodat iets meer zaai-zaad noodig is. Opbrengst goed. Soms iets hooger geprijsd.

Doordat het Spaansch kanariezaad niet gemakkelijk legt en uitvalt, kan het in doodrijpen toestand gezien worden; het behoeft dan niet lang in hok te staan en loopt daardoor minder kans op vogelbeschadiging. Ook is het dan gemakkelijk te dorschen, terwijl het minder rijp gezien niet gemakkelijk dorscht en dan licht gepelde korrels krijgt.

L — 463. FRIESCH KANARIEZAAD. — § — Landras, dat onder toezicht van de Friesche Mij. v. L. is in stand gehouden, doch niettemin dreigt te verdwijnen.

Bladrijker en langer van stroo dan Spaansch; iets later rijp. Opbrengst lager. Gemakkelijk te dorschen. Kan, op gronden, waar kanariezaad wil groeien (goede kalitoestand), als groenvoeder-gewas worden beproefd.

KOOLZAAD.

A — 28. MANSHOLT'S HAMBURGER KOOLZAAD. — † — Sel. uit handelszaad eener Hamburger firma. 1895 en 1899. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Egaal kort stroo, vroegrijp; bloem lichtgeel. Korrel vrij klein. Opbrengstvermogen zeer goed.

Geeft gedurende meerdere jaren opslag, vooral in droge jaren. Op lichten grond kan dit kwaad worden beperkt door den stoppel niet direct te ploegen maar te eggen.

Moet vroeg, liefst vóór half Augustus, gezaaid worden. Dit ras wordt algemeen verbouwd. Kan op roggestoppel (zandgrond) beproefd worden als groenvoedergewas.

KARWIJ.

A — 30. MANSOLT'S KARWIJ. — † — Sel. uit N. Holl. landras. 1902 en 1908. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Iets later rijpend dan het landras. Aanvankelijk laagblijvend gewas, later wordt het stroo middelmatig lang. Opbrengstvermogen goed, ook het olie- en carvongehalte.

A — 456. VOLHOUDEN KARWIJ. — † — Sel. uit N. Holl. landras. 1924 en 1930. K: P. Kistemaker, Kolhorn. H: Zaaizaadtelers-ver. „Waard en Groet”, Kolhorn.

Forsch en vroeg ontwikkelend, stroo stijf. Volgens sommigen sterk tegen nachtvorsten. Zaad groot; opbrengst gelijk aan die van Mansholt's karwij, het oliegehalte is soms iets lager, doch het verschil is onbelangrijk.

L — 679. NOORD-HOLLANDSCHE KARWIJ. — † — Landras. Wordt onder toezicht van de Holl. Mij. van Landbouw in stand gehouden door J. Breebaart Kz., Winkel (H) en door de Zaaizaadvereen. Z.A.P., Anna Paulowna (H).

Goed opbrengend.

MOSTERD.

A — 161. MANSOLT'S GELE MOSTERD. — † — D — Sel. uit landras. 1919 en 1925. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Egaal gewas, goede opbrengst, goede kwaliteit; stroo korter dan van gewone gele mosterd en zeer stevig.

Begint ook als groenvoedergewas aandacht te trekken.

MAANZAAD.

A — 477. NOBEL BLAUWMAANZAAD. — † -- Sel. uit landras. 1925 en 1931. K: E. Diekhuis, Oldehove. H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Onderscheidt zich door forsche groei, licht blad met scherp geteekende bladmerken en iets late bloei en rijping. Vangt door vrij lang stroo en rijke bebladering nogal wind. Platronde koppen, tegen het rijpen blauw berijpt. Groot zaad met een mooie diep blauwe kleur; zeer goede opbrengst.

A — 162. MANSHOLT'S BLAUWMAANZAAD. — † — Sel. uit landras. 1920 en 1925. K en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

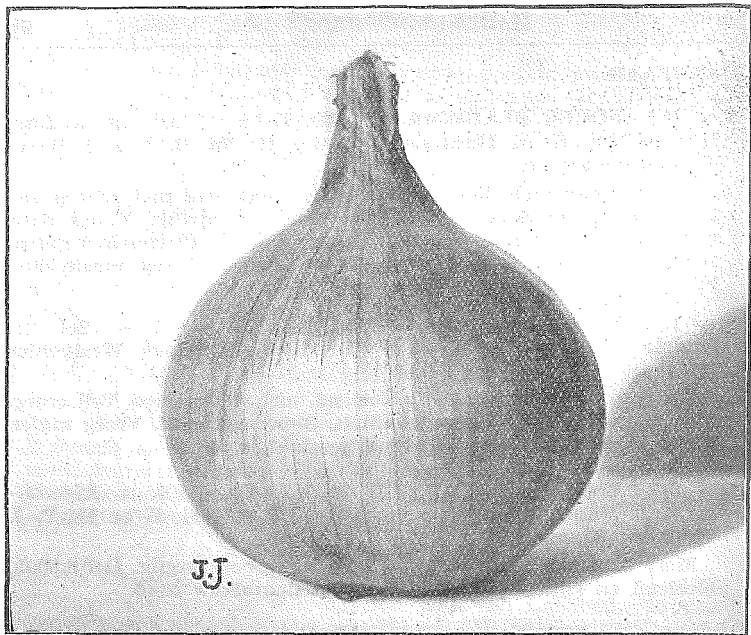
Gelijkmatig en zuiver, licht-bloeiend, met stevig stroo. Vrij vroeg. Lichtblauw zaad van goede kwaliteit. Opbrengst goed. Vroeg zaaien wordt aanbevolen, mits de grond geschikt is.

B — 647. EMMABLOEM BLAUWMAANZAAD. — † — Afgezonderd uit Mansholt's blauwmaanzaad. 1926 en 1931. K en H: P. J. Timmers, Klundert.

Meer blad dan Mansholt's, koppen meer peervormig. Gelijktijdig bloeiend en rijpend; productief. Mooi lichtblauw zaad.

D. AFGEVOERDE HANDELSGEWASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
64. I.v.P.'s Vada koolzaad	1924	1928	B
65. Zijlstra's zaadhoudende karwij . .	1924	1927	B
66. I.v.P.'s Albion gele mosterd . . .	1924	1929	B
67. I.v.P.'s Zaza blauwmaanzaad . . .	1924	1930	B
74. Broekema's Premier kanariezaad .	1925	1934	A
318. Boonman's Boma blauwmaanzaad .	1931	1936	N
476. Diekhuis' Hispano kanariezaad . .	1931	1939	B

UIEN „BOLA” Jongs Origineele (naam wettig gedeponeerd)

Dit jaar was, door de strenge selectie die wij ieder jaar doorvoeren, het resultaat van onze **Ui „Bola”** nog weer gunstiger. Uniform in kleur en vorm. Zuivergeel en bolrond. Keihard, en daardoor zeer lang houdbaar. De **opbrengst** is zoo groot, dat het nauwelijks te gelooven is. Een onzer klanten, de Firma Verburg te Noordscharwoude oogstte dit jaar van 1.25 H.A. 70.000 Kilo! Vraagt ook U ons **Uienzaad „Bola Jongs Origineel”**. He tbrengt U voordeell Wij hebben prima zaaizaad beschikbaar.

Langendijker Zaadteelt en Zaadhandel Jacob Jong, Noordscharwoude

Door de oprichting der Nederlandsche Uienfederatie zal het in de toekomst mogelijk zijn betere gegevens over de uienrassen te verkrijgen, dan tot dusverre het geval was, en zeker zal het selectiebedrijf ook meer loonend worden, omdat de Federatie het mogelijke zal doen om het gebruik van het allerbeste zaad te bevorderen. Zij is onmiddellijk begonnen met het Rijnsburgerzaad, dat door verschillende kleine telers wordt geproduceerd, onder N.A.K.-toezicht te brengen om zodoende althans eenige waarborg te krijgen voor raschtheid en gebruikswaarde. Natuurlijk is dit slechts een overgangsmaatregel: op den duur moet de uienteelt steunen op degelijk selectiewerk en zullen maatregelen moeten worden genomen om uitbreiding te geven aan de teelt van de allerbeste selecties.

Voorloopig kunnen de hieronder vermelde selecties, die door de sedert 1931 ingestelde selectiewedstrijden naar voren zijn gekomen als de meest aanbevelens- resp. beproevenswaardige worden beschouwd. Een lijst van de verbouwers, die dit jaar hun teelt (landras) onder toezicht van den N.A.K. hebben gesteld, is aan te vragen bij de keuringsdiensten Zuid-Holland en Zeeland.

Bij het opmaken van de 14e rassenlijst moest gebruik worden gemaakt van de voorloopige proefvelduitkomsten in 1937. De toen gegeven cijfers zijn thans door de definitieve vervangen.

L — 615. RIJNSBURGER UI — Inheemsch op de Zuid-Holl. eilanden.

Groote, plat-bolvormige, blanke, productieve, doch iets zachte, niet zeer duurzame ui.

SELECTIES UIT RIJNSBURGERS.

A — 423. PERIJKA UI — † — 1922 en 1928. **K:** Ir. C. Koopman, Zierikzee. **Vk en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Vroeg rijpende, goed opbrengende, goed duurzame, vaste ui met weinig pijpers. Vrij uniform, bolrond tot peervormig. Geelbruin, vrij veel inwendig rood.

A — 664. SELECTIE P. VOOGD. — † — **K en H:** P. Voogd, Goedereede.

Tamelijk vroeg rijpende, productieve, goed duurzame, harde ui met weinig pijpers. Vrij uniform, bolrond tot omgekeerd peervormig. Geelbruin, vrij weinig roodkleuring.

- B — 670. PRODUKA UI.** — † — 1927 en 1935. **K:** Ir. C. Koopman, Zierikzee. **Vk en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Vroegrijpe, zeer productieve, weinig duurzame, matig vaste ui met weinig pijpers. Vrij uniform, bolrond tot peervormig. Bruin, weinig roodkleuring.

- B — 672. FAVORIET UI.** — **K en H:** N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.

Vroegrijpe, productieve, vrij goed duurzame, vrij vaste ui, eenige pijpers. Geelbruin, platrond tot rond, vrij uniform. Tamelijk veel roodkleuring.

- B — 663. SELECTIE J. A. van Nieuwenhuizen.** — † — **K en H:** J. A. van Nieuwenhuizen, Ooltgensplaat.

Tamelijk laatrijpe, goed opbrengende, tamelijk duurzame, matig vaste ui met vrij veel pijpers. Geelbruin, bolrond tot peervormig. Weinig roodkleuring.

- N — 973. SELECTIE C. BAKKER.** — **K en H:** C. Bakker, Nieuwe Tonge.

Vroegrijpe, vrij uniforme, bolvormige ui. Tamelijk veel roodkleuring. Opbrengst en duurzaamheid waarschijnlijk goed.

ANDERE RASSEN.

- L — 617. STROOGELE UI.** — Landras. Komt vooral in Noord-Holland voor.

- B — 700. BOLA UI.** — Gekweekt uit de stroogele ui. **K en H:** J. Jong, Noordscharwoude.

Laatrijpe, zeer productieve ui met veel pijpers. Goed duurzaam en vast. Tamelijk uniform, bolrond tot peervormig. Geel, zeer weinig roodkleuring.

- L — 616. ZEEUWSCHE BRUINE UI.** — Landras.

Deze ui is kleiner, meer bolvormig en minder productief dan de Rijnsburger en heet duurzamer. Dit wordt door de waarnemingen niet geregeld bevestigd. Vleesch veelal paars aangelopen.

D. AFGEVOERDE UIENRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
668. Gebr. van Namen's Rijnsburger ui	1935	1936	N
669. Hobbel's Rijnsburger ui	1935	1936	N
673. Rijk Zwaan's Rijnsburger ui	1935	1936	N
665. Kersten's Rijnsburger ui	1935	1937	B
667. v. d. Have's Gistelles ui	1935	1937	N
666. Wed. Fondse's Rijnsburger ui	1936	1937	N
701. Geluk's Rijnsburger ui	1936	1937	N
671. Mastenbroek's Rijnsburger ui	1935	1938	N

Vergelijkend overzicht van de eigenschappen der uienselecties.
(Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap gunstig ontwikkeld is:
zeer duurzaam, zeer hard, geen roodkleuring, geen pijpers, vroegrijp).

	Perijka	Sel. Voogd	Produkta	Favoriet	Sel. v. Nieuwen- huizen	Bola
1. Duurzaamheid	8	8	6	7	6 ⁵	7 ⁵
2. Hardheid	8	7 ⁵	6 ⁵	7	6 ⁵	7 ⁵
3. Roodkeuring	5	6	7	5 ⁵	7	8
4. Pijpers	7	7	7	6 ⁵	5	4
5. Vroegrijpheid	8	7	7 ⁵	8	6	5

Opbrengst in % van Perijka.

1938	100	104	107	102	106	112
1937	100	109	112	107	99	99
1936	100	102	99	100	99	111
1935	100	105	104	108	90	97
1934	100	105	106	108	104	—

Coöperatieve Nederlandsche
 Telersvereniging G.A.
Klaaswaal. Telefoon 16.

Pootaardappelen
Zaaizaden

Uitsluitend onder controle N.A.K. Zuid-Holland

AARDAPPEL SELECTIEBEDRIJF
JAC. VAN 'T WESTEINDE

HOFSTEDE „SCHELPKREEK”
NIEUWDORP (bij Goes)

Kweeker van de Westeinder Blauwe.
„ „ „ **Westeinder Bonte.**

Export van Pootaardappelen.

Aan de beschrijving der aardappelrassen mogen de volgende algemeene beschouwingen voorafgaan:

Hoewel vele nieuwe voor wratziekte onvatbare rassen gekweekt en beproefd werden, berust onze aardappelcultuur nog overwegend op de oudere soorten: Eersteling, Bintje, Eigenheimer, Roode Star, Zeeuwsche bonte, Industrie en Thorbecke. Af en toe schijnt het dat nieuwe rassen een plaats zullen veroveren, maar slechts in weinige gevallen is dit tot zekere hoogte gelukt (Triumf, Bevelander, Noordeling, Alpha, Furore). Veelvuldig hebben nieuwe rassen teleurstelling opgeleverd, of slechts weinig ingang gevonden, en de groote moeilijkheid bij de samenstelling van de rassenlijst is eenerzijds te bepalen of een nieuw ras al dan niet behoort te worden opgenomen, anderzijds het oogenblik te kiezen om rassen, die geen ingang hebben gevonden, af te voeren.

Tot opname wordt vrij spoedig besloten, met het doel de nieuwe rassen een kans te geven op practische beproeving. Dit is dubbel noodig, daar onze middelen, om buiten de practijk een goed oordeel te vormen, nog zeer onvoldoende zijn. Tot afvoeren wordt daarentegen niet licht overgegaan, omdat de geschiedenis ons leert dat ook een goed ras slechts langzaam ingang vindt: de cultuur, de handel, de consument en eventueel ook de buitenlandsche afnemer moeten zich instellen. Hadden wij te doen met onveranderlijke omstandigheden, dan zou dit aan de snelle beslissing over de rassen ten goede komen, maar ieder jaar opent nieuwe gezichtspunten, waardoor het aardappelsortiment in een ander licht moet worden bekeken.

Er zijn ook thans weer nieuwe elementen, die bij de rassenkeuze meespreken.

In de eerste plaats mag wel gewezen worden op het toenemend gebruik van aardappels voor veevoeder. Daarnaast op het verschijnsel dat de smaak zich wijzigt. Er worden ongetwijfeld meer Bintjes gegeten dan vroeger en ook, naar het mij voorkomt, meer blauwe, roode en bonte aardappels.

De grootste invloed heeft natuurlijk de wijziging van onze handelspositie. De export van Industrie naar Duitschland en België is

zeer ingekrompen, de uitvoer naar Frankrijk is niet ongelimiteerd mogelijk; er moet uitgezien worden naar exportgebieden, die zich vooral in verafgelegen landen beginnen te ontwikkelen. De vraag is daar meestal naar groote, gladde, duurzame, bleekvleezige aardappels. Er komt een begin van teekening in dezen export, maar het is nog niet zoover dat men hier te lande in het groot aardappels kan verbouwen, uitsluitend voor export bedoeld. Misschien komt het ook wel nooit zoover; de exportaardappel moet steeds een tweede uitweg achter de hand hebben, hetzij het gebruik als veevoeder, hetzij de aardappelmeelfabriek, hetzij de binnenlandsche consumptie.

Dwingen de nieuwe gezichtspunten — en in het algemeen de vraag in welke richting onze bodemcultuur zich in deze onzekere tijden zal ontwikkelen — tot instandhouding van een grooter aardappelsortiment dan in rustiger tijden gemotiveerd zou zijn, het effect is, dat het aardappelhoofdstuk uit de rassenlijst een overladen indruk maakt.

Door onderstaande mededeelingen zij getracht den lezer het verkrijgen van een overzicht te vergemakkelijken.

De vroege aardappels zijn onderverdeeld in een zeer vroege en een vroege groep.

Van de **zeer vroege aardappels** (zie blz. 106) staat de Eersteling (ge-secundeerd door haar roode knopvariant) onbestreden aan de spits. Hadden wij het vorig jaar veel hoop dat de voor wratziekte onvatbare Frühmölle haar nabij zou komen, dit jaar zijn wij hieromtrent minder hoopvol gestemd. Geen der andere vroege rassen, waarop indertijd hoop gevestigd is geweest, is een ernstige concurrent van de Eersteling geworden.

Van de **vroege aardappels** (zie blz. 107) vindt de Bintje steeds meer voor binnenlandsche consumptie ingang, terwijl de Present plaatselijk gewaardeerd wordt. De overige rassen nemen voorshands een bescheiden plaatsje in als tuinaardappels e. d., andere schijnen in de richting van rubriek D te gaan.

In de groep der **winterconsumptieaardappels** (zie blz. 109) blijven Eigenheimer en Roode Star bovendrijven, ondanks ernstige tekortkomingen. Bevelander, hoewel ook niet zonder bedenkingen, heeft

gaandeweg een plaats van beteekenis naast dit tweetal veroverd, en op veel kleinere schaal geldt hetzelfde voor de overige „Bravo-vervangers”: Noordeling, Westbrabander en voor Robijn. Blijkbaar kunnen Populair en Souvenir het niet bolwerken. Dr. Dorst en de Wilhelminapolder komen gelijktijdig met nieuwelingen in deze groep voor den dag, resp. Iduna en Wilpo, die zeker de aandacht waard zijn.

Het groepje blauwe en blauwbonte aardappels, dat vermeerderd werd met Koopman's Blauwe, handhaaft in het zuidwestelijk kleigebied haar aloude plaats.

In de groep der **fabriksaardappels** (zie blz. 117) zit meer muziek dan in één der andere. Hier staat nog de Thorbecke aan de spits, maar er komen twee rassen naar voren: Matador en Voran, die ernstige concurrenten beloven te worden, terwijl ook de nieuwste ervaringen met Record, Gloria en Ultimus vrij gunstig zijn. Hier-naast verschijnt thans als geheel nieuw ras Robusta, terwijl Iduna en Gladstone mogelijk ook eenige kans maken.

Over de **exportrassen** (zie blz. 120) is boven reeds een en ander gezegd. Hun kansen zijn eenerzijds afhankelijk van den export zelf, anderzijds van hun geschiktheid voor fabriek, consumptie of veevoeder. De lijst der exportrassen omvat niet minder dan 29 nummers, 6 daarvan komen ook in andere groepen voor. Wij zullen trachten dit aantal gaandeweg te verminderen, en dat zal mogelijk zijn, naarmate de exporthandel zich meer op bepaalde rassen richt en naarmate zich onze exportgebieden scherper gaan afteekenen. Evenwel, geen enkele groep draagt meer het kenmerk van waakzaam afwachten dan die der exportrassen, en hoe eerder het pleit is beslist, hoe aangenamer dit ook den samensteller van de rassenlijst zal zijn!

In ieder der bovengenoemde 5 groepen zijn de rassen zoo goed mogelijk geplaatst in de volgorde van aanbevelens- resp. beproevingswaardigheid. Een uitzondering vormen de knopvarianten, die in aansluiting met hare moederrassen zijn beschreven.

Wanneer een ras uit zijn aard tot verschillende groepen behoort,

is het in elke groep op de daarvoor aangewezen plaats vermeld, maar de beschrijving is dan gegeven in die groep, waarin het ras het meest thuis behoort.

De beschrijvingen zijn met vette letter gedrukt wanneer het ras, in de groep waarin het beschreven wordt, zonder voorbehoud ten verbouw of ter beproeving kan worden aanbevolen. Geldt de aanbeveling slechts voor bepaalde omstandigheden, dan is een dunne letter gebezigd. Ook nieuwe en nog weinig bekende rassen (rubriek N) zijn met een dunne letter gedrukt.

Naast de bekende rubrieken A, B en N is de rubriek O gehandhaafd, waarin de rassen zijn opgenomen die wel voor de keuringen van den N.A.K. worden aangenomen, maar die van te weinig betekenis zijn om een uitvoerige beschrijving te wettigen. Het is mogelijk dat enkele dezer rassen mettertijd nog weer naar groep N, B of A worden overgebracht, meer waarschijnlijk echter, dat ze op den duur naar D zullen verhuizen.

Pootgoed door of namens den kweeker voor proefnemingen afgegeven, zal nimmer door den N.A.K. voor de keuring aangenomen worden, tenzij de kweeker daarvoor uitdrukkelijk machtiging heeft verleend.

Ultra Super 20%

economisch door hoog gehalte.

Op de volgende bladzijden vindt men een

ALPHABETISCHE NAAMLIJST DER AARDAPPELRASSEN.

In deze tabel zijn de voor wratziekte onvatbare rassen met **vette letters** gedrukt, de vatbare met dunne, terwijl de rassen Roode Star en Triumpf, die eenigszins resistent, maar niet geheel onvatbaar zijn, onderstreept werden.

Enkele uitwendige kenmerken van de rassen zijn uit de beschrijvingen gelicht en naar deze tabel overgebracht. Met behulp van deze kenmerken zal men, bij twijfel omtrent de identiteit van een ras, zich in enkele gevallen kunnen redden. Maar in den regel zal het noodig zijn daartoe Mededeeling 77 van den Plantenziektenkundigen Dienst te raadplegen, waarin Ir. W. B. L. Verhoeven de botanische kenmerken der aardappelknollen — speciaal de lichtkiemen — uitvoerig heeft beschreven. In moeilijke gevallen blijft het noodig de hulp van Ir. Verhoeven in te roepen.

In de naamlijst zijn de kenmerken als volgt aangeduid:

vroegrijpheid (10 = zeer vroeg, 9 = vroeg, 8 = vroeg-midden-vroeg, 7 = middenvroeg, 6 = middenvroeg-middenlaat, 5 = middenlaat, 4 = laat, 3 = zeer laat);

vleeschkleur (1 = zeer wit, 10 = zeer geel; de practische grens tusschen geel en wit ligt bij 5);

schilverkleuring in het licht (gr = groen, b = blauw, bv = blauw-violet, rv = roodviolet, rb = roodbont) en **kleur van de lichtkiem** (zelfde letterteekens);

looftype, naar 4 hoofdtypes (Eersteling = El, Eigenheimer = Eig, Thorbecke = Th, Roode Star = RS);

bloei (hoog cijfer = veel bloemen);

bloemkleur w = wit, cr = creme, rv = roodviolet, bv = blauw-violet, l = licht, wp = witpunt, ( ) = knoppen vallen ongeopend af, rv ♂ = alleen de mannetjes bloeien en in dit geval rood violet;

het dragen van bessen (hoog cijfer = veelvuldig bessen; S = sporadisch).

NAAM (zie de toelich- ting op blz. 101)	Blz.	Vroeg- rijpheid	Vleesch- kleur	Schil in het licht	Lichtkiem	Looftype El. = Eersteling Eig. = Eigenheimer Th. = Thorbecke R.S. = Roode Star	Bloei	Bloem- kleur	Bessen
Alberta	125	8	7	bv	bv	El.forsch, iets slap	1	wit	0
Alpha	122	4	6	gr	rv	Th. grof	7	rv	3
Arran Banner	126	7	2	gr	rv	Eig.	6	wit	0
Arran Cairn	126	5	3	—	rv	Eig.forsch	7	rv	S
Arran Crest	127	9	1	rv	rv	El. klein	4	rv	0
Arran Pilot	127	9	2	gr-bv	bv	Eig. bolbladig	5	bv	0
Belle de Fontenay	126	9	7	bv	bv	Eig. zwak	5	lbv	1
Bevelander	112	6	6	gr	rv	Eig. krachtig	6	cr	0
Bintje	120	8	6	bv	bv	El.forsch	4	wit	0
Dunbar Yeoman	126	9	5	gr	rv	Eig. El.	2	wit	0
Eersteling	106	10	7	gr-rv	rv	Eersteling = El.	(3)	(w)	0
Roode Eersteling	107	10	7	r	rv	El. rood getint	(3)	lrw	0
Volgeling	127	8	7	gr-rv	rv	El. mannetjes	6	wit	0
Eigenheimer	109	7	7	bv	bv	Eigenheimer = Eig.	4	wit	S
Blauwe Eigenh.	110	7	7	b	bv	Eig.	4	wit	0
Bonte Eigenh.	110	7	7	b	bv	Eig.	4	wit	0
Erdgold	127	6	6	rv	rv	Eig.forsch breedbl.	6	wit	5
Evergood	125	7	3	gr	rv	El. opgaand	3	wit	0
Frühmölle	107	9	5	gr	rv	El. plat grootbl.	4	wit	2
Furore	123	5	7	r	rv	R.S. eerst ijl, later forsch	8	rv/wp	7
Gladstone	124	6	3	rgr	rv	Eig. stevig	7	wit	3
Gloria	118	3	6	gr	rv	Th. grof	5	rv	S
Hellena	119	3	4	gr	rv	Thorb.forsch	6	wit	3
Ideaal	123	8	7	gr	rv	El. grofstengelig	2	wit	5
Iduna	115	5	6	r	rv	RS opgaand	7	rv	S
Industrie	120	5	6	bv	bv	Eig. opgaand	5	bv	2
Iris	108	8	7	gr	rv	El. Eig. achtig	4	wit	S
King Edward VII	126	7	3	r-gr	rv	Eig. langstengelig	(2)	v(rv)	0
Komeet	116	6	10	gr	bv	R.S. steil	6	bv	2
Koopman's Blauwe	115	7	7	b	bv	Eig. grootbladig	4	lbv	0

NAAM (zie de toelich- ting op blz. 101)	Blz.	Vroeg- rijpheid	Vleesch- kleur	Schil in het licht	Lichtkiem	Looftype El. = Eersteling Eig. = Eigenheimer Th. = Thorbecke R.S. = Roode Star	Bloei	Bloem- kleur	Bessen
Limosa	108	9	7	gr	bv	El. iets zittend	(1)	wit	0
Majestic	126	7	3	rv	rv	Eig.	7	cr.-w	8
Matador	118	5	4	bv	bv	Th. stevig	7	wit	8
Muntinga 17	126	6	6	bv	bv	Eig.	6	wit	5
Noordeling	113	6	6	gr	rv	Eig.-Th. stevig	2	crème	0
Populair	116	3	8	r-gr	rv	RS plat grootbladig	3	rv	2
Present	108	8	6	bv	bv	Eig. spichtig, bruinstengelig	9	lbv	1
Record	124	6	7	bv	bv	Th. blad en stengel grof	7	groot cr-w	7
Robijn	114	3	8	r	rv	Th. rood aange- lopen	5	lrw	3
Robusta	119	4	3	gr-bv	bv	Th. forsk	4	wit	0
Roode Star	110	4	8	r	rv	Roode Star = RS	5	lrw	0
Bonte Roode Star	111	4	8	rv	rv	" " "	5	lrw	0
Royal Kidney	127	8	3	rv	rv	Eig. slappe	2	lrw	0
Souvenir	116	6	6	gr	rv	Eig. grofbladig	5	cr-w	2
Thorbecke	117	5	2	bv	bv	Thorbecke = Th.	8	wit	6
Triumf	122	7	6	gr	rv	Eig. minder forsk	6	wit	5
Ultimus	118	6	5	r	rv	Eig. R.S. forsk	9	rv-wp	3
Up to Date	127	5	4	gr	rv	Thorb.	7	rv	—
Voran	117	4	5	rv	rv	Th.	6	wit	5
Westbrabander	114	8	6	gr-bv	bv	Eig. fijn	(1)	♂ lbv	0
Wilpo	116	5	7	bv	bv	Eig. opgaand	4	bv	5
Zeeuwsche Blauwe	111	6	6	b	bv	Eig. fijnstengelig	6	lbv-wp	0
Zeeuwsche Bonte	111	6	7	b-bv	bv	idem	6	lbv-wp	0
Westeinder Blauwe	112	6	6	b	bv	idem, iets platter	6	lbv-wp	0
Westeinder Bonte	112	6	6	b-bv	bv	idem	6	lbv-wp	0

Overzicht van de afstamming der aardappelrassen.

In de twaalfde rassenlijst (1936) is een meer volledig overzicht gegeven van de verwantschap der aardappelrassen. Echter is deze aan nevenstaande kwartierstaat van Populair gemakkelijker overzichtelijk te maken.

Van elk ras zijn de ouders aan het hoofd van de beschrijving in de rassenlijst vermeld. Vele daarvan komen in nevenstaande kwartierstaat voor. Voorzover dat niet het geval is, zij het volgende omtrent de ouders der aardappelrassen medegedeeld.

Paul Krüger, Landskroon en Thorbecke hebben dezelfde ouders als Cimbal's Neue Imperator (zie kwartierstaat). Bravo is ontstaan uit de kruising Zeeuwsche Blauwe × Wilhelm Korn. Energie was een kruisling van Zomerrooden × Commandant; laatstgenoemde had tot ouders de Eigenheimer en Cimbal's Neue Imperator (zie kwartierstaat). Bishop kwam van Rector × Up to Date, deze van Paterson's Victoria × Blue Don. Spätgold kwam voort uit Geheimrat Walter × Parnassia, die evenals Pepo afstamt van Jubel en Deutsches Reich. Epicure ontstond uit de kruising Early Regent en Magnum Bonum, deze laatste had dezelfde ouders als Richter's Imperator (zie kwartierstaat). Trenctria had tot ouders De Wet (uit zaailing Eigenheimer × Simson) en Wilson (uit zaailing Paul Krüger × Eigenheimer).

Voor de afstamming van de ouders van Dunbar Yeoman, Hellena, Frühmölle, Industrie en Erdgold raadplege men de blz. 80 en 81 van de twaalfde rassenlijst, waar ook de afstamming van Richter's Jubel te vinden is. Niet bekend is de afstamming van Berlikumer Geeltje, Jam, Zeeuwsche Blauwe, Kaiserkrone, King Kidney, Early Primrose en Tinwald's Perfection.

Populair	Robyn	Roode Star	Prof. Woltmann	{	Erste von Frömsdorf ..	{	Hermann	{	Andersen	{	Redskinned Flourball
							Cimball's 88				
		Erica	{	Simson	{	Odin ..	{	Erste von Nassengrund			
						D 205/81					
	Preferent	Eigenheimer ..	{	Blauwe Reuzen	{	Junc —	{	Redskinned Flourball	{	Adirondack—White Peachblow	
						.....					
						.....				Franschen	
	Splendo	Cimball's Neue Imperator	{	Wilhelm Korn	{	.....	{	Daber			
						Erste von Frömsdorf (zie boven)					
						Richter's Imperator		{	..... Patersons Victoria	{	Early Rose—Garnet Chili
.....											
Monopool	Avenir	{	.....	{	.....	{	Franschen				
					.....						
	Albion	{	Reichskanzler ..	{	Seed	{	Daber				
					(oude van Veenh.)		{	..... Simson (zie boven)			
Hassia	Pommerania ..	{	.....	{	.....	{		Daber			
					.....						
Prof. Maercker.....	{	Richter's Imperator (zie boven)	{	Trophime	{						

ZEER VROEGE AARDAPPELS.

A — 31. **EERSTELING** (Engelsch synoniem Duke of York). — FDE — Kr. Early Primrose × King Kidney. ± 1890 en ± 1900. K: W. Sim, Greenmyre, Schotland.

Hoewel dit productieve, zeer vroege ras vatbaar is voor wratziekte, blijft het tot dusverre verreweg het belangrijkste vroege aardappelras voor export en consumptie. Wordt vooral op kleigronden verbouwd, doch is ook bruikbaar voor zand- en dalgronden.

Matig ontwikkeld, iets slap, behoorlijk dekkend, grootbladig loof, dat zich na afvriezen moeilijk herstelt.

Zeer vroeg ontwikkelde, geelvleezige, mooi gevormde, groote, langwerpige, vlakooigige knollen.

Zeer vatbaar voor phytophthora, ook in de knol, eveneens voor rhizoctonia, aaltjes, stippelstreep en voor het Y-virus*, waarop ze met krinkelachtige verschijnselen reageert. Vatbaar voor alternaria en schurft; iets voor kringerigheid. Holle knollen komen weinig voor.

In streken, waar ze gewoonlijk vroeg gerooid wordt, heeft ze van bladrol en mozaïek weinig te lijden; ook op zand- en dalgrond door strenge selectie op peil te houden. Op mannetjes en andere afwijkingen moet gelet worden.

Het pootgoed is wat zwak, na veel en vooral laat spruitverlies, ontstaan bij ongunstige bewaring en kouden grond gemakkelijk „onderzeeërs”.

---

* Met Y-virus wordt een soort stippelstreepvirus aangeduid, dat al naar het aardappelras, mozaïek, krinkel of stippelstreepachtige verschijnselen veroorzaakt. Slechts bij enkele rassen is de vatbaarheid vermeld; omtrent de vatbaarheid en de gevoeligheid der overige rassen ontbreken momenteel nog de noodige gegevens.

B — 603. ROODE EERSTELING. — † — F — Knopvariant uit Eersteling. 1927 en 1933. K en H: H. J. Brandsma, Stiens.

Onderscheidt zich van Eersteling door roode, iets gevlekte schil. Het loof is iets steviger en is, vooral bij het opkomen, rood aangelopen.

Smaak beter dan van Eersteling, meer kruimig. Weinig kriel. Ze loopt bij bewaring minder vlug uit.

De opbrengst en verdere eigenschappen zijn ongeveer gelijk aan die van Eersteling. Gevallen van „terugslag” komen voor.

B — 696. FRUHMOLLE. — DF — Kr. Sämling 118 × Richter's Jubel, ... en 1934. K en H: Zuchtstation Asche, Tietlingen (Han-nover).

Voor wratziekte onvatbare, vroege export-aardappel, die ook voor binnenlandsche consumptie kan worden beproefd. Iets later rijp dan Eersteling. Heeft, mits niet te vroeg gerooid, een productieven indruk gemaakt, doch is overigens niet meegevallen.

Knollen lichtgeelvlezig, langwerpig, tamelijk vlakoogig, vergeleken met die van Eersteling minder goed van vorm en van smaak; meer kriel.

Grootbladig, wat slapstengelig, weinig dekkend loof. Niet zeer vatbaar voor de verschillende loof- en knolziekten. Bruine vlekken op de bladeren (niet besmettelijke bladnecroseachtige verschijnselen) komen voor.

Dit ras is door selectie hier te lande reeds wat opgehaald en schijnt ook op zand- en dalgrond wel op peil te houden te zijn. Het looftype is in sommige gevallen nog niet uniform.

VROEGE AARDAPPELS.

A — 68. BINTJE (vroeg-middenvroeg) . . . Zie Export, blz. 120.

- B — 149. PRESENT.** — Kr. Landskroon × Franschen. 1911 en 1918. **K:** G. Veenhuizen †.

Iets voor Eigenheimer rijpende, lichtgeelvleezige, vroeg rooibare, vrij goed opbrengende consumptieaardappel met goed zetmeelgehalte. Eenigszins vatbaar voor wratziekte. Wordt, speciaal in Groningen — ook op zand- en dalgrond — voor eigen consumptie en voor de veiling verbouwd en vindt ook elders eenige verspreiding.

Het loof is matig tot hoog ontwikkeld, donkergroen, glanzend, met bruine stengels. De bloemtrossen zijn langgesteeld. De weinig talrijke knollen zitten verspreid en diep in den grond, zijn rond, vrij groot, soms ruw, met vrij diepe oogen. Smaak bij vroeg rooien goed tot zeer goed, later is de kook iets stijf. Duurzaamheid voldoende tot goed.

Het loof wordt sterk, de knollen wat minder door phytophthora aangetast. Vatbaar voor rhizoctonia en schurft. Holle knollen komen soms voor; weinig kringerigheid. Door selectie goed op peil te houden.

- B — 148. IDEAAL** (vroeg-middenvroeg) . . Zie Export, blz. 123.

- B — 590. ALBERTA** (vroeg-middenvroeg) . . Zie Export, blz. 125.

- B — 473. WESTBRABANDER** (vroeg-middenvr.) Zie Cons., blz. 114.

- N — 591. LIMOSA** — † — Kr. Eersteling × Berlikumer Geeltjes. 1929 en 1936. **K en H:** de Proeftuincommissie te Berlikum (Fr.), p.a. Ir. C. M. van der Slikke, Rijks tuinbouwconsulent, Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, goed smakende vroege aardappel, die beproefd kan worden voor binnenlandsch gebruik tusschen Eersteling en Eigenheimer. Evenaart deze rassen echter niet in geschiktheid voor grootcultuur of export. Goede tuinaardappel, vrij goede opbrengst.

Knollen talrijk en iets klein, met vrij wat kriel, rond-ovaal met ondiepe oogen.

Plat, veelstengelig, breedbladig, iets slap loof, vatbaar voor phytophthora, die minder in de knol voorkomt. Weinig mozaiek, meer bladrol en veel stippelstreep. Zeer vatbaar voor kringerigheid en voor aaltjes.

- N — 687. IRIS** — † — Kr. Tinwald's Perfection × Berlikumer Geeltjes. 1927 en 1935. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L., Leeuwarden. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, middenvroeg, geelvleezige, bij vroeg rooien smakelijke, doch niet zeer duurzame kleiaardappel. Knollen rond, talrijk en iets klein van stuk, met tamelijk veel kriel; middeldiepoogig. Rijpt iets voor Eigenheimer en staat in productie-vermogen, vooral bij vroeg rooien, daarbij ten achter.

Het loof is forscher en minder teer dan dat van Eersteling, tamelijk vatbaar voor phytophthora, evenals de knollen. Nogal vatbaar voor mozaiek, bladrol en het Y-virus, waarop ze met hevige mozaiekverschijnselen reageert; is echter bij groen rooien wel op peil te houden. Ringvuur, schurft, aaltjesaantasting, doorwas en gebarsten knollen komen voor. Weinig vatbaar voor kringerigheid.

Kan beproefd worden voor eigen gebruik en binnenlandsche markt in den tijd, die aan de rooibaarheid der Eigenheimers voorafgaat. Niet geschikt voor de grootcultuur. De toekomst van dit ras is onzeker.

WINTERCONSUMPTIE AARDAPPELS.

A — 32. **EIGENHEIMER.** — F — Kr. Blauwe Reuzen × Franschen. 1890 en 1893. K: G. Veenhuizen †.

Middenvroeg, geelvleezige, vroeg ontwikkelende en vroeg rooibare, in zomer en voorwinter voortreffelijke, doch vlug uitlopende en niet zeer duurzame consumptie-aardappel, die op alle grondsoorten verbouwd en ook als fabrieksaardappel gebruikt wordt. Hoog productievermogen en goed zetmeelgehalte; zetmeelopbrengst blijft echter bij die van Thorbecke ten achter. Goede voeraardappel. Voor export niet recht gewild, o.a. door iets talrijke oogen en variabele knolvorm. Wel echter wordt, speciaal van kleigronden, veel pootgoed uitgevoerd o. m. naar België.

Mooie loofontwikkeling. Spoedig herstellend van vorstschade. De knolvorm is rond-ovaal, oogen middeldiep met duidelijke oogwalen, navel iets ingezonken.

Het ras is vatbaar voor wratziekte en erg vatbaar voor phytophthora (vooral ook in de knollen), evenzeer voor schurft, kringerigheid en aaltjes; ook zeer vatbaar voor mozaïekziekte, die slecht wordt verdragen en voor het Y-virus; ze reageert hierop met mozaïek-achtige verschijnselen. Bladrol komt weinig, maar in toe-

† G. Veenhuizen overleed 30 Januari 1930.

nemende mate voor. Voor zand- en dalgronden, waar het ras door selectie moeilijk op peil te houden is, is geregelde aankoop van te velde goedgekeurd pootgoed noodzakelijk. Men selecteere ook op „mannetjes”, die nogal eens voorkomen.

Handhaaft zich door oogstzekerheid en gewildheid in den handel. Het blijft steeds gewenscht voor wratziekte onvatbare, duurzame en vlakkoogige rassen ter vervanging van Eigenheimer te beproeven.

B — 490. BLAUWE EIGENHEIMER. — Knopvariant uit de Eigenheimer ($\pm$ 1907).

Onderscheidt zich van de gewone Eigenheimer door de blauwe kleur der schil en iets kleiner blad en knol; loofkleur iets lichter. Is iets vroeger doch niet minder productief dan de gele Eigenheimer. Phytophthora-aantasting in de knol is moeilijker waar te nemen; moet vroeg gespreid worden en is moeilijk ziektevrij te teien. Broeit gemakkelijk in de kuit. Als middenvroeg, smakeijke blauwe aardappel in toenemende mate gewaardeerd in de Hollandische steden. De cultuur breidt zich uit, ook in zandstreken.

O — 575. BONTE EIGENHEIMER. — Knopvariant uit de Eigenheimer ($\pm$ 1912, Rl. 1936).

A — 37. ROODE STAR. — F — Kr. Prof. Wohltmann $\times$ Erica. 1903 en 1909. K: G. Veenhuizen $\dagger$.

Late, geelvleezige, duurzame, in den handel gewilde, roodschillige consumptieaardappel. Onder gunstige omstandigheden goed productief.

Aanvankelijk trage, daarna vlugge loofontwikkeling, die door sterke stikstofbemesting te forsich kan worden. Groot wortelstelsel met late, talrijke knolzetting. Vereischt grond in goede structuur. De knol is rond ovaal met middeldiepe oogen, duidelijke oogwallen en iets ingezonken navel.

Zeër vatbaar voor rhizoetonia. Vatbaar voor bladrol, mozaiek en zwartbeenigheid, de knollen voor phytophthora, kringerigheid en inwendige knolziekten. Weinig vatbaar voor wratziekte, schurft,

roodrot (*Phytophthora erythroseptica*) en *phytophthora* in het blad. Weinig gevoelig voor stippelstreep. Vrij resistent tegen aaltjes.

Wordt op alle grondsoorten verbouwd, vooral op zandgronden, hoewel ze daar meermalen van droogte en aan kringrigheid lijdt, veel kriel geeft, in het voorjaar blauw wordt en, wat de opbrengst betreft, eenigszins onzeker is. Ze is hier moeilijk ziektevrij te houden, zoodat geregelde aankoop van gezond pootgoed is aan te bevelen. Sporadisch nog in de Veenkoloniën, de opbrengst is daar te klein; zetmeelgehalte overigens hoog.

Naast de donkere (donkerbladige) wordt ook lichte Roode Star verbouwd. De lichtheid wordt veroorzaakt door virusziekten (mozaïek of stippelstreep), die bij Roode Star de opbrengst weinig verminderen en de rijping iets bespoedigen. Er komt echter ook aantasting door grof mozaïek voor, dat wel schadelijk is.

B — 492. BONTE ROODE STAR. — Knopvariant uit de Roode Star, $\pm$ 1918.

Wordt plaatselijk met toenemend succes verbouwd. Volgens verschillende waarnemingen minder vatbaar voor *phytophthora*, vroeger rijp, mooier van knolvorm dan de Roode Star. Lijdt op zandgrond minder van droogte, geeft minder kriel. Minder last van doorwas. Men verwarre dit ras niet met door mozaïekziekte aangetaste Roode Star, die als „lichte Roode Star” wordt aangeduid.

A — 491. ZEEUWSCHE BONTE. — Knopvariant uit de Zeeuwsche Blauwe ($\pm$ 1870).

Komt in hoofdzaak met de Zeeuwsche Blauwe overeen. Ze is wat fijner van loof, lichter van bloei, een weinig vroeger rooibaar, minder diepogig en meer duurzaam.

Wordt iets minder door *phytophthora* aangetast; de aantasting der knollen is althans beter te onderkennen. In jaren met veel *phytophthora* veelal iets hooger in prijs.

A — 33. ZEEUWSCHE BLAUWE. — Kweeker onbekend.

Tezamen met zijn knopvarianten het hoofdraz van de Zeeuwsche eilanden en in onze groote steden zeer gewaardeerd. Opbrengst minder hoog dan die van Eigenheimer.

Middelmatige, niet zeer stevige, wat fijnstengelige loofontwikkeling. Mannetjes komen nogal voor.

Middelvroeg (na Eigenheimer) rijpende, duurzame consumptie-aardappel met blauwe schil. Knollen lichtgeelvleezig, rond, met vrij diepe, verspreid zittende oogen, duidelijke oogwallen en ingezonken navel; talrijk, gemiddeld klein, iets verspreid doch hoog in den grond groeiend, zoodat aanaarden gewenscht is.

Sterk vatbaar voor wratziekte en phytophthora, zoowel in het loof als in de knol; vatbaar voor schurft en mozaïekziekte; licht mozaïek zijn ze alle, dit wordt echter voor het ras zelf niet als schadelijk beschouwd. Matig vatbaar voor bladrol en kringerigheid.

Wordt zoowel op lichte- als op zware kleigrond verbouwd; bij voorkeur op laatstgencemde, waar ze grootere knollen geeft. Niet geschikt voor zand- en dalgrond. Er wordt aangeraden dit ras en zijn varianten niet te sterk te laten voorkiemen. Men zij voorzichtig met het plaatsen van voor stippelstreepziekte gevoelige rassen (b.v. Eersteling) naast Zeeuwsche Blauwe en daaruit afkomstige varianten.

B — 489. WESTEINDER BLAUWE. — † — Knopvariant uit Zeeuwsche Blauwe. 1927 en 1932. K en H: J. van 't Westeinde, Nieuwdorp (Zeel.).

Onderscheidt zich door resistentie tegen phytophthora in de knollen, hoewel het loof juist zeer vatbaar voor deze ziekte is, wat ten gevolge kan hebben, dat het gewas niet geheel uitrijpt, ten koste van knolgrootte, opbrengst en smaak. Goed aanaarden wenschelijk. Wordt aanbevolen voor zware klei, heeft overigens geen voordeelen, oock niet in den handel, waardoor de toekomst onzeker is.

Het loof is iets platter en slapper dan dat van de Zeeuwsche Blauwe, misschien iets gevoeliger voor droogte; de knollen hebben nog diepere oogen.

Uit de Westeinder Blauwe is door denzelfden kweeker een tegen phytophthora in de knol resistente stam geselecteerd met blauwbonte knollen, die als **Westeinder Bonte** (N — 878) in den handel wordt gebracht.

B — 95. BEVELANDER. — † — F — Kr. Bravo × Preferent. 1919 en 1925. K en H: Mij. de Wilhelminapolder bij Goes.

Van alle nieuwere rassen is de Bevelander de eenige, die een flinke verbreiding heeft gekregen. Ze neemt voor binnenlandsch gebruik de plaats in van de Bravo en wint terrein op de andere consumptierassen. Voldoet goed op zware, lage, natte kleigronden.

Heeft ook op vochthoudende zandgronden wel voldaan. Op veenkoloniale gronden te klein van stuk. De vraag in den handel neemt toe; wordt ook naar België geëxporteerd.

Middelvroeg, even na Eigenheimer rijpende, voor wratziekte onvatbare consumptieaardappel. Vlugge, forsche loofontwikkeling.

Knollen lichtgeelvleezig, vrij rond en hoekig met vrij diepe oogen en navel; schil iets ruw. Duurzaam, goed smakend, iets los kokend. Vrij groot aantal, dicht bijeen geplaatste knollen met nogal wat kriel, vooral indien groote poters gebruikt zijn. Bij gebruik van kleine poters veel bonken. De knollen zitten wat ondiep in den grond, waardoor groene knollen voorkomen; diep en dicht poten en flink anaarden is gewenscht. Verdraagt vochtigheid beter dan droogte; op stijve gronden, bij ruimen stand en vol uitgerijpt, soms misvormd. Geneigd tot doorwassen.

Goed resistent tegen phytophthora, ook wat de knollen betreft. Weinig vatbaar voor schurft en blauw worden, voor licht mozaiek en stippelstreep, wel echter voor bladrol. Door selectie goed op peil te houden.

- A — 34. **INDUSTRIE** (laat) . . . . . Zie Export, blz. 120.
- A — 462. **FUORE** (middenlaat) . . . . . Zie Export, blz. 123.
- A — 68. **BINTJE** (vroeg-middenvroeg) . . . Zie Export, blz. 120.
- B — 422. **NOORDELING**. — † — Kr. Bravo × Jam. 1918 en 1928.
K en H: G. S. Mulder, Warfum.

Deze middelvroeg Bravo-vervanger vindt ondanks haar neiging tot blauw worden in droge jaren, sterk afkoken, losheid en grauwoptrekken op schotel toenemende waardeering. De smaak is goed. Vraagt ruime kalibremesting, is dankbaar voor flinke stikstofbemesting. De ervaringen zijn vooral op vochthoudende zand- en ook op dalgronden gunstig; ze wordt daar minder blauw. Hoewel de knol aan de kleine kant is en de opbrengst middelmatig, komt ze wegens het hooge zetmeelgehalte ook als fabrieks- en als voeraardappel op deze gronden in aanmerking.

Matige loofontwikkeling. Knollen mooi gevormd, soms wat ruw, lichtgeelvlleezig, rond-ovaal, vlakooig, duurzaam, zeer gelijkmatig van grootte, vrij weinig kriel, goed rooibaar.

Onvatbaar voor wratziekte. Weinig vatbaar voor phytophthora in het loof, zeer weinig in de knol. Weinig mozaïek, echter nogal vatbaar voor bladrol en vrij erg voor stippelstreep; ook nogal vatbaar voor het Y-virus, reageert hierop met stippelstreep. Zeer resistent tegen kringerigheid, weinig vatbaar voor aaltjes, wel eenigszins voor schurft. Gevoelig voor droogte.

B — 473. WESTERABANDER. — † — Kr. Zeeuwsche Bonte × Energie. 1926 en 1931. K en H: J. M. van der Horst, Breda.

De verbouw voor eigen gebruik als vrij vroege, tusschen Eersteling en Eigenheimer rijpende aardappel neemt toe, vooral op vochthoudenden zandgrond. Opbrengst middelmatig.

Tamelijke, wat slappe loofontwikkeling, grootbladig, vroeg afstervend.

Onvatbaar voor wratziekte. Knollen lichtgeelvlleezig, duurzaam, mooi gevormd, gaaf, rond, vrij vlakooig, navel iets ingezonken, klein, nogal veel kriel, soms ver van den stam. Gebruik van kleine poters, ruim planten en goed bemesten wordt aanbevolen. Kookt iets los, de smaak is overigens zeer goed.

Vatbaar voor phytophthora in het blad (hetgeen sproeien noodig maakt), doch weinig in de knol. Vatbaar voor stippelstreep. Weinig geneigd tot blauw worden. Weinig last van kringerigheid, mozaïek en bladrol. Aanbevolen wordt bloeiende planten, zijnde mannetjes, te verwijderen.

B — 151. ROBIJN. — F — Kr. Roode Star × Preferent. 1917 en 1926. K: G. Veenhuizen †.

Deze voor wratziekte onvatbare consumptieaardappel komt in verschillende opzichten overeen met Roode Star; rijpt iets later. Knollen ronder en grooter, minder kriel, iets donkerder rood, schubbig en vlakooig, iets lichter gele vleeschkleur, op schotel iets lossere. Zeer duurzaam; hoog zetmeelgehalte. Tevens geschikt voor voor- en fabrieksaardappel.

Hoog opgaand, donker, stengelig loof, dat steeds door licht mozaïek is aangetast.

Vatbaar voor bladrol; weinig voor phytophthora in blad en knol; weinig schurftig, neiging tot kringerigheid, inwendige knolziekten en doorwas.

De opbrengst kan, vooral op leemhoudende zandgronden, waar beproeving kan worden aanbevolen, hoog worden, doch blijft ook wel beneden die van Roode Star. Kan eveneens op hooge zandgronden worden beproefd. Moet niet te ruim worden geplant.

Er zij op gewezen, dat door gebruik van groote poters en door voorkiemen dit en dergelijke rassen, wier groote gebrek laatrijphed is, kunnen worden vervroegd, ook in loofontwikkeling, wat aan de bodembedekking ten goede komt.

B — 487. RECORD (middenvroeg) . . . Zie Export, blz. 124.

N — 879. KOOPMAN'S BLAUWE. — † — Kr. Zeeuwsche Blauwe
 × Alpha. 1927 en 1937. **K:** Ir. C. Koopman, Zierikzee. **Vm en H:**
Jb. Koopman, Zierikzee.

Middenvroeg, voor wratziekte onvatbare, geelvleezige consumptie-aardappel met lichtblauwe schil. Goede smaak; iets los in de kook. Kan ter vervanging van de Zeeuwsche Blauwe worden beproefd. Onderscheidt zich daarvan door forsker, grootbladig loof met minder stengels; grootere knollen met ondiepe oogen; gunstiger verhouding groote tot kleine en lichtere schilkleur. Moet nauw gepoot worden. Het loof is vatbaar voor phytophthora. Zeer vatbaar voor bladrol, mozaiek en stippelstreep. (In tegenstelling met de Zeeuwsche blauwe geen virusdrager voor stippelstreep). Vatbaar voor inwendige knolziekten en voor aaltjes.

N — 588. IDUNA (vroeger Dorst I 194). — † — Kr. Roode Star
 × Triumph. 1927 en 1938. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Productieve, voor wratziekte onvatbare, roodschillige, lichtgeelvleezige aardappel, die in de zandstreken kan worden beproefd.

Veel, vlug ontwikkelend, iets slap loof. Even voor Roode Star rijpend.

Talrijke, voor doorgroei gevoelige, overigens goed gevormde, ovale, vlakke knollen met een goed zetmeelgehalte. Zeer goede zetmeelopbrengst, dus ook bruikbaar als fabrieks- en als voeraardappel. De knollen zijn goed houdbaar, doch loopen in het voorjaar vroeg uit.

Vatbaar voor bladrol, stippelstreep en aaltjes; iets vatbaar voor mozaiek en voor phytophthora in loof en knol. Weinig schurft.

N — 806. KOMEET. — † — Kr. Eigenheimer × Furore. 1929 en 1936. **K:** Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L., Leeuwarden. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, na Eigenheimer rijpende, smakelijke, hooggeelvlezige, ronde consumptieaardappel. Middelmattig productief.

Vrij laat ontwikkelend, forsch gewas met donkergroen loof, dat vaak wat mozaïek-achtig doorschemert; vatbaar voor phytophthora, eveneens voor bladrol, mozaïek en aaltjes.

De knollen zijn tamelijk groot met diepe oogen. Goed duurzaam, bij koken iets los. Ze zitten dicht bij de plant en zijn gemakkelijk te rooien. De kweeker raadt aan de standruimte niet te groot te nemen en bij voorkeur geen te klein pootgoed.

N — 955. WILPO (vroeger W.P. L 106). — † — Kr. Muntinga 17 × Bato. 1931 en 1939. **K en H:** Mij. de Wilhelminapolder, Goes.

Goed smakende, Industrie-achtige, voor wratziekte onvatbare aardappel, die voorloopig een goeden indruk heeft gemaakt.

Hoogopgaand, forsch, stevig, veelstengelig, goeddekkend loof. Laatrijp.

Piatronde, iets hoekige, geelvlezige, vrij groote, niet talrijke, goed geplaatste middeldiepooigige knollen. Iets los in de kook.

Vatbaar voor bladrol, weinig voor mozaïek, schurft en voor phytophthora in loof en knol.

Goede opbrengst, vrij goed zetmeelgehalte.

O — 344. POPULAIR. — Kr. Robijn × Monopool. 1923 en 1928. **K:** G. Veenhuizen f. (Rl. 1938).

O — 530. SOUVENIR. — F — Kr. Bravo × Energie. 1926 en 1931. **K:** G. Veenhuizen f. (Rl. 1938).

FABRIEKSAARDAPPELS. *)

A — 36. THORBECKE. — F — Kr. Richters Imperator × Wilhelm Korn. 1896 en 1901. K: G. Veenhuizen †.

Middenlate, witvleezige fabrieksaardappel met groote, langwerpige, weinig talrijke, onregelmatige knollen met middeldiepe oogen en duidelijke oogwallen. Hoog productievermogen en goed zetmeelgehalte. Behoorlijk dekkend, stevig loof. Vroege knolzetting, gemakkelijk te rooien.

Eenigermate vatbaar voor phytophthora, waardoor ook de duurzaamheid lijdt; ook voor roodrot, aucubabont, schurft, kringerigheid en doorwas. Virusdrager voor stippestreep. Vatbaar voor wratziekte, aaltjes, bladrol en mozaïek; door scherpe selectie, ook in de Veenkoloniën, op peil te houden. Ze wordt in de oudere Veenkoloniën veelvuldig door rhizoctonia aangetast. Heeft zich tot dusverre als hoofdras in de Veenkoloniën steeds weten te handhaven.

B — 807. VORAN. — D — Kr. Kaiserkrone × Spätgold. .... en 1936. K en H: C. Raddatz, Wisbuh, Pommern.

Deze voor wratziekte onvatbare, iets na Thorbecke rijpende fabrieksaardappel heeft een gunstigen indruk gemaakt. Is echter moeilijk op peil te houden. Knolepbrengst boven Thorbecke, zetmeelgehalte iets lager en meer variabel. Ook geschikt voor voeraardappel; mogelijk ook voor consumptie.

Goed dekkend, Thorbecke-achtig loof. Veel knollen, groot van stuk, ovaal, iets onregelmatig, vrij vlakoogig, geelwit en dicht aan den stam geplaatst. Goed rooibaar.

Vrij weinig phytophthora in blad en knol, ook weinig kringerigheid; iets vatbaar voor schurft. Vatbaar voor bladrol en mozaïek; nogal vatbaar voor aaltjes.

* Vette druk in deze rubriek beteekent alleen dat het ras als fabrieksaardappel onvoorwaardelijk voor verbouw of beproeving kan worden aanbevolen.

Alle hier genoemde fabrieksaardappels geven een hooge drogestofopbrengst, zoodat ze als voeraardappel beproeving verdienen. (Zie de tabel met drogestofopbrengsten blz. 131).

B — 809. MATADOR. — † — Kr. Energie × Trenctria. 1926 en 1936. **K:** R. J. de Vroome, Bovensmilde. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, tegelijk met Thorbecke rijpende fabrieksaardappel, die waarschijnlijk niet minder productief is. Maakte als fabrieks- en voeraardappel een gunstigen indruk; mogelijk geschikt voor export.

Forsch, in het begin iets traag ontwikkelend loof, veel gelijkend op Record van denzelfden kweeker. Niet talrijke, goed gevormde, groote, vlakooigige, ovale knollen, voldoende dicht bij den stam, weinig kriel. Vleeschkleur geelwit.

Weinig phytophthora in loof en knol, weinig kringerigheid, vrij weinig schurft. Vatbaar voor bladrol.

B — 487. RECORD (middenvroeg) . . . Zie Export, blz. 124.

A — 32. EIGENHELMER (middenvroeg) . Zie Winterc., blz. 109.

A — 69. TRIUMF (middenvroeg) . . . Zie Export, blz. 122.

N — 892. GLORIA. — † — Kr. Alpha × Bato. 1928 en 1937. **K:** P. Sneeuw, Directeur der Rijkslandbouwwinterschool, Veendam. **Vm en H:** Veenkoloniale Boerenbond, Veendam.

Voor wratziekte onvatbare, lichtgeelvleezige fabrieksaardappel; ontwikkelt aanvankelijk wat traag, doch geeft later een mooi vol en dekkend gewas. Zeer laatrijp. Vatbaar voor bladrol, stippelstreep en phytophthora in de knol; weinig voor mozaïek en kringerigheid. Bijna uitsluitend groote, ronde knollen, gemakkelijk te rooien. Weinig of geen kriel. Doorwas komt voor. Knolopbrengst en zetmeelgehalte goed. De indruk is gunstig.

N — 808. ULTIMUS. — † — Kr. Roode Star × Pepo. 1925 en 1935. **K:** G. Veenhuizen†. **Vk en H:** Aardappelkweekbedrijf v.h. G. Veenhuizen, Sappemeer en de Veenkoloniale Boerenbond, Veendam.

Voor wratziekte onvatbare, vóór Thorbecke rijpende fabrieksaardappel, die voor beproeving op natte gronden in aanmerking komt. Goede opbrengst, vrij goed zetmeelgehalte.

Flug ontwikkelend, donkergroen, goed dekkend, grof, veelstengelig, rood aangelooopen loof. Aangeraden wordt niet te sterk met stikstof te bemesten.

De knollen zijn rood, wat onregelmatig, spits-ovaal en ovaal-

rond, zeer talrijk, matig groot van stuk en verspreid in den grond; daardoor moeilijk rooibaar. Vleeschkleur geelwit; los in de kook; matige consumptiewaarde.

Vrij weinig phytophthora in het loof en in de knol. Weinig aaltjes en schurft. Vatbaar voor bladrol en mozaiek. Behoorlijk goed op peil te houden.

N — 954. ROBUSTA. — + — Zelfbestuiving van Matador. 1932 en 1939. **K:** R. J. de Vroome, Boven Smilde. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, laatrijpe, zeer productieve aardappel, die vermoedelijk ook voor export te gebruiken zal zijn. Hooger zetmeelgehalte dan Thorbecke.

Forsch, stevig, grootbladig loof. Goedgevormde, ovale, ondiep-oogige, witvleezige knollen, dicht aan den stam geplaatst.

Weinig kringrigheid en schurft. Vatbaar voor bladrol.

N — 588. IDUNA (middenlaat) . . . . Zie Winterc., blz. 115.

B — 880. GLADSTONE (middenlaat) . . . . Zie Export, blz. 124.

O — 576. HELLENA. — Kr. Cimbals neue Export × Paulsens Ideal. In den handel sedert 1920, in Nederland 1930. **K:** Paulsen & Hölscher, Bürs-Arneburg bij Stendal (D.). **Vm en H:** J. P. Dijkhuis, Warfhuizen (Gr.). (Rl. 1938).

O — 494. ERDGOLD (middenvroeg-middenlaat) Zie Export, blz. 127.

J. P. Dijkhuis

Selectiebedrijf „Luidenburg”

WARFHUIZEN (Gr.)

—
Goedgekeurde Pootaardappelen
van de Groninger Klei.

EXPORT-AARDAPPELS.

A — 68. BINTJE. — F — Kr. Munsterschen × Franschen. 1905 en 1910. K: K. L. de Vries †.

Lichtgeelvllezige klei-aardappel, volgend na Eersteling, speciaal gewild voor export, ook van poters, o.a. naar Frankrijk, België en Italië. De binnenlandsche consumptie neemt toe. Bijzonder geschikt voor bereiding van patates-frites. Opbrengstvermogen best; niettegenstaande het matige zetmeelgehalte is de zetmeelopbrengst nog behoorlijk. Wordt ook op zand- en dalgrond in toenemende mate verbouwd.

Forsch en stevig loof. Groote, regelmatig, mooie, ovale knollen met weinig talrijke, ondiepe oogen; weinig kriel. De knollen zitten iets verspreid door den grond, beschadiging bij het rooien kan licht tot rotting aanleiding geven. Ze loopen bij bewaring minder uit dan Eigenheimers. De poters verdragen desnoods zorgvuldig snijden. Nat weer voor het opkomen wordt slecht verdragen.

Vatbaar voor wratziekte, voor phytophthora, ook in de knollen, voor schurft, ringvuur en voor alternaria in droge jaren. Zeer weinig kringerigheid. Vertoont meer dan vroeger bladrol en mozaïek; nogal vatbaar voor het Y-virus, reageert hierop met een hevig mozaïek en bronzige verkleuring, terwijl het lagere blad afsterft. Het blijkt noodig zorgvuldig op virusziekten, die later in het seizoen slecht te herkennen zijn, te selecteeren; het gewas kan daarbij zeer vroeg geroid worden. Op „mannetjes” moet gelet worden.

A — 31. EERSTELING (zeer vroeg) . . . Zie Zeer vroege, blz. 106.

A — 32. EIGENHEIMER (middenvroeg) . . . Zie Winterc. blz. 109.

A — 34. INDUSTRIE. — FD — Kr. Richter's Frühkartoffel × Simson. 1892 en 1900. K en H: Modrow, Gwizdziny, Neumark, Polen.

Wordt hoofdzakelijk in het zuiden van het land verbouwd voor consumptie en tevens voor export naar België, die echter meer en meer vermindert. Komt ook hier en daar in de oostelijke zand-

† K. L. de Vries overleed 20 November 1929.

streken en in de Veenkoloniën voor, waar ze hoofdzakelijk voor veevoer of voor export dient. Hooge opbrengst; voor de fabriek is het zetmeelgehalte te laag.

Flinke, stevige, langdurige loofontwikkeling; vrij laat rijp. Knol lichtgeelvleezig, rond tot rondovaal met middeldiepe oogen en ingezonken navel. De eenigszins verspreide knolzetting heeft tamelijk vroeg plaats; na droge perioden treedt licht doorwas op. Volgende duurzaam, doch rotting in de kuil niet uitgesloten.

Vatbaar voor wratziekte, mozaïek, bladrol, stippelstreep en het Y-virus, waarop ze met een mozaïek-stippelstreep reageert, eveneens vatbaar voor aaltjes en voor m.o.m. oppervlakkige schurft; vrij weinig voor kringerigheid. Iets minder vatbaar voor phytophthora dan Eigenheimer; lijdt van nat weer in den herfst.

De lichte vorm van mozaïekziekte („licht type”) schijnt de opbrengst niet belangrijk te benadeelen. Het lichte type is beter op peil te houden dan het donkere, dat zeer gemakkelijk door mozaïek en volgens sommigen ook meer door bladrol wordt aangetast.

**Het adres voor goed-
gekeurd pootgoed van:**

Voeraardappels en Fabrieksaardappels

THORBECKE
TRIUMF
RECORD
GLORIA

NOORDELING
ULTIMUS
VORAN
POPULAIR

Eerste

Veenkoloniaal Aardappelselectiebedrijf

J. T. KRAM

TELEF. 550

VEENDAM

A — 94. **ALPHA.** — † — FD — Kr. Paul Kruger × Preferent. 1919 en 1925. K: Dr. J. C. Dorst, consulent voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L. H: de Z. P. C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, late, zeer productieve, gewilde exportaadappel; ook poters worden meer en meer naar verschillende landen uitgevoerd.

Forsch, stevig loof, dat zich langzaam ontwikkelt. Knollen lichtgeelvleezig, groot, regelmatig, ondiepooig, ovaalrond; weinig poters, gemakkelijk te rooien. Smaak matig, duurzaamheid zeer goed. Voor binnenlandsche consumptie vaak te groot. Soms hol. Groote poters gewenscht, liever niet snijden, ofschoon zorgvuldig en niet te laat snijden wordt verdragen. Zetmeelgehalte matig, zetmeelopbrengst goed. Kan ook beproefd worden voor fourage.

Vatbaar voor stippelstreep, zeer vatbaar voor kringerigheid en aaltjes, voor bladrol, grof mozaïek en het Y-virus, waarop ze met een mozaïek-stippelstreep reageert. Met behulp van zeer vroeg rooien wel op peil te houden in streken, waar deze virusziekten goed te bestrijden zijn. Soms aangetast door phytophthora in het blad, echter weinig in den knol; ook weinig en ondiepe schurft.

A — 69. **TRIUMF.** — † — F — Kr. Eigenheimer × Cimbals Neue Imperator. 1917 en 1921. K en H: H. B. Veerkamp, Nieuwe-Compagnie.

Kan voor verschillende doeleinden worden gebezigd, doch blinkt, behalve door goed opbrengstvermogen in geen enkel opzicht bijzonder uit. Voor export geschikt. Voor de binnenlandsche consumptie wegens de lichte vleeschkleur niet gewild. Smaak vrij goed tot goed. Als middelvroege fabrieksaadappel, ondanks wat laag zetmeelgehalte, vooral op natte gronden, bruikbaar; de zetmeelopbrengst blijft in den regel beneden die van Thorbecke. Wordt vrij veel voor veevoer verbouwd. Kan in de Veenkoloniën en op zandgronden op peil worden gehouden.

Middelmatig hoog, voldoende stevig loof, dat vlug ontwikkelt en den bodem goed bedekt. Rijpt ongeveer een week na Eigenheimer.

Knollen gaaf en regelmatig van vorm, rond-ovaal, betrekkelijk weinige en ondiepe oogen met duidelijke oogwallen, duurzaam.

Zoo goed als onvatbaar voor wratziekte, weinig vatbaar voor grof mozaïek, stippelstreep en kringerigheid; tamelijk vatbaar voor licht mozaïek, bladrol, zwartbeenigheid, roodrot en aucubabont (dit laatste een weinig schadelijke eigenschap), ook voor vrij ondiepe schurft. Minder vatbaar voor de gewone aardappelziekte (phytophthora) in loof en knollen dan de Eigenheimer.

A — 462. FUIRORE. — $\dagger$ — F — Kr. Roode Star $\times$ Alpha. 1924 en 1930. **K:** Dr. J. C. Dorst, consultant voor de plantenveredeling bij de F.M.v.L. **H:** de Z.P.C., Leenwarden.

Voor wratziekte onvatbare, goed gevormde, lichtroodschillige, lichtgeelvllezige, gewoonlijk goed smakende en productieve export- en consumptie-aardappel. Is met succes naar Frankrijk, België, Engeland en Spanje geëxporteerd. Wegens goed zetmeelgehalte en zetmeelopbrengst tevens geschikt als voeraardappel.

Middenlaat, rijpt iets voor Roode Star. Loof ijler en later ontwikkeld.

Knollen weinig talrijk, rond ovaal, vlakkoogig, goed rooibaar. Gunstige verhouding tusschen consumptiemaat en kriel. Voor binnenlandsch gebruik neemt de vraag toe. De knollen zijn hiervoor echter wat groot. Soms weinig duurzaam, mede door gevoeligheid voor phytophthora aantasting. Sproeien gewenscht. Ze loopen in de kuil vroeg uit. Wordt des voorjaars minder blauw dan Roode Star.

Zeer vatbaar voor bladrol, vatbaar voor mozaïek, ook voor kringerigheid en andere inwendige knolziekten. Reageert sterk op kali-gebrek; kan zware bemesting verdragen zonder te veel in het loof te groeien.

B — 148. IDEEAL. — F — Kr. Epicure $\times$ Franschen. 1909 en 1917. **K:** G. Veenhuizen $\dagger$.

Iets voor Bintje rijpende, lichtgeelvllezige export-aardappel. Lagere opbrengst. Ruimt tijdig genoeg het veld voor een tweede gewas (koolrapen). Behalve voor export ook geschikt voor zomer-voeraardappel. Heeft het bezwaar dat de knollen vaak barsten.

Aanvankelijk ontwikkelt het gewas iets langzaam, wordt later

forsch, vrij stevig, grofstengelig en tamelijk goed dekkend. De knollen zijn weinig talrijk, frisch, vlakooig, langwerpig, iets plat, met neiging tot verdikking aan het topeinde; op zandgrond niet vrij van rotting en vaak hol. Overigens een sterke, duurzame aardappel. Kook en smaak worden niet gercemd.

Knollen iets verspreid, flink aanaarden aan te bevelen. Eveneens dicht te planten en groote poters te gebruiken; hiervoor worden met succes de gebarsten knollen genomen. Poters verdragen het snijden niet best! Ze moeten langdurig voorgekiemd en voorzichtig behandeld worden.

Iets resistent tegen wratziekte, gevoelig voor schurft, aaltjes en zwartbeenigheid. Weinig vatbaar voor phytophthora, virusziekten en kringerigheid. Goed op peil te houden.

B — 487. RECORD. — Kr. Trenctria × Energie. 1925 en 1932.
K: R. J. de Vroome, Bovensmilde. **H:** de Z.P.C., Leeuwarden.

Voor wratziekte onvatbare, productieve, na Eigenheimer rijpende, geelvleezige, platronde, schubbig, duurzame, tamelijk smakelijke, goed kokende, iets losse consumptie-aardappel, met vlakke oogen en navel. Groote knollen, weinig kriel, goed rooibaar.

Heeft als fabriksaardappel op zand- en veenkoloniale gronden goed voldaan. De opbrengst is zeer goed, het zetmeelgehalte ongeveer als dat van Eigenheimer. Komt bovendien nog in aanmerking voor export en als voeraardappel. Dit ras verdient dus wel de aandacht.

Forsch, stengelig, grootbladig loof, weinig vatbaar voor phytophthora en kringerigheid; iets voor schurft. Vatbaar voor bladrol, mozaïek en aucubabont.

Gebruik van groote poters en dichte stand is bij verbouw voor consumptie gewenscht, daar de weinig talrijke knollen licht te groot en soms hol en vezelig worden. Eveneens wordt afspruiten aangeraden.

B — 807. VORAN (laat) . . . . . Zie Fabrieks, blz. 117.

B — 696. FRUHMÖLLE (vroeg) . . . . . Zie Zeer vroege, blz. 107.

B — 880. GLADSTONE. — E — K en H: Mc Gill & Smith Ltd, Ayr, Schotland.

Voor wratziekte onvatbare, vlug ontwikkelende, middenlate, productieve vervanger van King Edward VII. Vrij goed zetmeelgehalte; bruikbaar als fabrieksaardappel.

Forsch loof, donker, Eigenheimer-achtig. Knollen roodbont, vlak-oogig, witvleezig, ovaal, goed gevormd, iets verspreid in den grond.

Weinig vatbaar voor schurft, wel voor kringerigheid. Gevoelig voor phytophthora in het loof, minder in de knol.

De eerste indruk in ons land is gunstig.

B — 550. EVERGOOD. — **K:** A. Findlay te Auchtermuchty (Schotland). In den handel sedert 1900. In Noord-Holland bekend als (wilde) „Duc”.

Witvleezige, zeepige, middelvroeg, zeer duurzame, naar verre landen verzendbare exportaardappel met vrij talrijke, iets verspreid zittende, goed gevormde, platovale, vlak-oogige knollen. Rijpt omstreeks eind Augustus, doch kan bij voorkiemen reeds eenige weken eerder een goed beschot geven. Handhaaft zich in West-Friesland.

Loofontwikkeling aanvankelijk traag, later vlug, recht opgaand. Gevoelig voor koude.

Vatbaar voor wratziekte, schurft en kringerigheid. Het loof is vatbaar voor phytophthora, bladrol en mozaïek. Moet voor poot-goed zeer vroeg gerooid worden.

B — 590. ALBERTA. — $\frac{1}{2}$ — **F** — Kr. Eersteling $\times$ Geeltje. 1929 en 1933. **K** en **H:** de Proeftuincommissie te Berlikum (Fr.), p.a. **Ir. C. M. van der Slikke, Rijkstuinbouwconsulent, Leeuwarden.**

Dit voor wratziekte onvatbare ras is iets vroeger rijp dan Bintje doch minder productief. De knollen zijn iets voller en ronder, goed gezet, gemakkelijk te rooien, iets variabel van grootte, mogelijk minder vlak-oogig en iets schubbig. Bij ruime stand en gebruik van kleine pots worden ze groot en wat langwerpig, echter zelden misvormd of hol. Ze loopen vrij vroeg uit.

Het loof is iets slap, erg vatbaar voor bladrol en voor Y-virus, waarop het met mozaïek en wat netnecrose reageert. Iets vatbaar voor mozaïek. Is alleen bij vroeg rooien op peil te houden. Vatbaar voor phytophthora in loof en knollen, voor natrot en rhizoc-tonia. Alternaria werd niet geconstateerd. Gevoelig voor aaltjes-aantasting.

Voor binnenlandsch gebruik heeft Alberta geen ingang gevonden, hoewel het vleesch iets geler is dan dat van Bintje en de

duurzaamheid goed schijnt te zijn. Gekookt wordt ze te week bevonden. De vraag voor het buitenland is onbevredigend. De toekomst van dit ras is onzeker.

N — 955. WILPO . . . . . Zie Winterc., blz. 116.

N — 954. ROBUSTA . . . . . Zie Fabrieks, blz. 119.

N — 882. ARRAN BANNER. — EF — K en H: Mackelvie, Lamdash, Arran, Schotland. In Nederland in 1937 ingevoerd.

Voor wratziekte onvatbare, witvleezige, middenvroeg export-aardappel met hooge opbrengst; laag zetmeelgehalte Krachtige loofontwikkeling. Verspreid zittende, groote, ronde knollen, met diene oogen en weinig kriel. Vatbaar voor phytophthora, kringerigheid en aaltjes.

N — 881. ARRAN CAIRN. — E — K en H: Mackelvie, Lamdash, Arran, Schotland. In Nederland in 1937 ingevoerd.

Voor wratziekte onvatbare, productieve, late, witvleezige export-aardappel met laag zetmeelgehalte. Vrij talrijke, rond-ovale, verspreid zittende knollen met ondiepe oogen. Försch, opgaand loof, iets vatbaar voor phytophthora. Vatbaar voor schurft, kringerigheid en aaltjes.

O — 661. DUNBAR YEOMAN. — Kr. Duke of York × Herald. K en H: C. T. Spence, Dunbar, Schotl. In 1934 door den Keuringsdienst Friesland uit Schotland geïmporteerd. (Rl. 1938).

O — 529. MUNTINGA 17. — F — Kr. ? × Franschen. 1924 en 1932. K: E. Muntinga, Nieuw-Beerta. H: de Zaaizaadver. „Z.A.P.”, Anna Paulowna; M. Zandt, Roodeschool. (Rl. 1935).

O — 553. MAJESTIC. — FE — K: A. Findlay, Auchtermuchty. In den handel sinds 1911. (Rl. 1935).

O — 552. KING EDWARD VII. — FE — K: onbekend. Sedert 1902 in den handel. (Rl. 1935).

O — 618. BELLE DE FONTENAY — F — (Synoniem „Hénaut”). Sedert + 1875 in Frankrijk verbouwd. In Nederland sinds 1930. (Rl. 1935).

- O** — 547. **VOLGELING** (vroeger als „Eersteling special” naar Frankrijk verzonden). — **F** — Niet te verwarren met Eersteling. Omstreeks 1925 voor 't eerst in 't groot verbouwd. (Rl. 1935).
- O** — 554. **ROYAL KIDNEY** — **F** — (Duitsch synoniem Königsniere, Fransche synoniem Royale Anglaise of Kidney à chair blanche). **K**: A. Findlay, Auchtermuchty. In den handel sedert 1899. (Rl. 1935).
- O** — 619. **ARRAN PILOT**. — **E** — **K** en **H**: MacKelvie, Lamlash, Arran, Schotland. In Nederland in 1933 ingevoerd. (Rl. 1935).
- O** — 494. **ERDGOLD**. — **FD** — **Kr.** Industrie × Jubel. 1921 en 1928. **K** en **H**: Pommerische Saatzucht Gesellschaft G.m.b.H., Stettin (Deutschland). (Rl. 1937).
- O** — 432. **ARRAN CREST**. — **E** — **K**: MacKelvie, Lamlash, Arran (Schotland). In Nederland sedert 1932. **Vm** en **H**: de Zaaizaadver. „Z.A.P.”, Anna Paulowna. (Rl. 1935).
- O** — 279. **UP TO DATE**. — **F**. — **Kr.** Patersons Victoria × Blue Don. **K**: A. Findlay te Auchtermuchty. In den handel sedert 1894. (Rl. 1935).

—> Zie de rassenstatistiek blz. 225 en 232.

De verkoop van klaverzaad onder verkeerde namen is niet alleen een fout van den handel, maar evengoed van de verbruikers. Het is evenwel de verbruiker, die gedupeerd wordt.

Koopt slechts klaverzaad met N.A.K.-certificaat of van handelaren en coöperaties, die zich onder toezicht van het Rijksproefstation voor Zaadcontrôle hebben gesteld (zie blz. 183).

D. AFGEVOERDE AARDAPPELRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
99. Veenhuizen's Element	1925	1926	N
101. de Vroome's Trenctria	1925	1927	N
35. Veenhuizen's Bravo	1924	1930	A
70. Veenhuizen's Kampioen	1924	1930	B
98. Veenhuizen's Energie	1925	1930	N
428. Sneeuw's Alma	1929	1931	N
434. de Vroome's Hollandia	1929	1931	N
474. van der Horst's Standaard	1931	1934	N
97. Veerkamp's Monocraat	1926	1935	N
341. Veenhuizen's Jubileum	1929	1935	B
461. Dorst's Friso	1930	1935	B
472. Reiling's Oostermoersche	1930	1935	N
551. Mair's Great Scot	1932	1936	N
578. Clark's Epicure	1933	1936	N
479. Veerkamp's Unicum	1931	1937	O
480. Reiling's Concurrent	1931	1937	N
546. Sneeuw's Atlas	1932	1937	N
165. Modrow's Preuszen	1934	1937	O
562. Rabbethge & Giesecke's Konsuragis	1934	1937	O
566. Dorst's Curba	1932	1938	O
100. von Kameke's Parnassia	1934	1938	O
230. Institut de Beauvais	1934	1938	O
577. Clark's Ninetyfold	1934	1938	O
645. Prummel's Bonus	1935	1938	B
660. Stikker's Gruno	1935	1938	B
322. Veenhuizen's Albion	1928	1939	B
429. Sneeuw's Bato	1929	1939	O
549. Paulsen's Juli	1932	1939	N
586. de Vroome's Nationaal	1935	1939	B

Aardappelryassen, waarvan de verbouw verboden is.

Bravo.
De Wet.

Kampioen.
Odenwalder Blaue.

Kunstmest | Veevoeder

Granen | Erwtten

Boonen | Zaden

Meel | Kalk

Aardappelen

BEHOOREN HYGIENISCH
TE WORDEN VERPAKT

IN

Bates

**Meerwandige papieren
Zakken**

BATES CEPRO ZAKKEN MY. N.V.
FRANSCHENSINGEL 60 - MAASTRICHT
TEL. 4497

Bij de
N.V. Leiter-Nypels te Maastricht
is verschenen:

De Pachtwet 1937

met Pachtbureaubesluit van 11 Mei 1938

door

Mr. OTTO VAN DIJK en

Mr. H. VAN HAASPERT

Prijs per stuk fl. 1.25

10 ex. en meer à fl. 1.— per stuk

Verkrijgbaar
bij de uitgeefster en in den boekhandel.

Drogestofopbrengst der aardappelrassen.

In de vorige editie vindt men aan het slot van het hoofdstuk aardappels een oogstwaardetabel. Deze is dit jaar weggelaten, omdat de opbrengst, de kwaliteit, de natuurlijke sorteering en de handelsprijzen der consumptie-aardappels zoo sterk variëren, dat men aan gemiddelden onvoldoende houvast heeft. Misschien zal het op den duur gelukken oogstwaardetabellen te geven voor consumptie-aardappels, voor verschillende landstreken en verschillende tijden van het jaar, maar op dit oogenblik zijn wij daartoe nog niet in staat.

Wel is het echter mogelijk de drogestofopbrengst der rassen voor verschillende streken te benaderen. De drogestofproductie is een der grondleggende factoren voor de oogstwaarde, ze bepaalt grootendeels de waarde, die de aardappel heeft voor veevoeder en voor de fabriek.

Om verschillende redenen komt de aardappel als veevoeder meer en meer in trek. Uitvoerige beschouwingen omtrent de waarde van aardappels voor dit doel en over het belang dat aan toenemend verbruik als veevoer is te hechten, zijn o.a. te vinden in het 2e NaCo-Vojarboekje. Het kwam mij gewenscht voor de talrijke, mij ten dienste staande, gegevens over de drogestofproductie van aardappelrassen in het volgende overzicht samen te vatten.

Deze tabel kan wellicht geraadpleegd worden bij de rassenkeuze, in het bijzonder in die gevallen, waarin men met de voederwaarde rekening wenscht te houden. Ze is opgemaakt voor zandgrond, dalgrond en voor klei en in iedere groep zijn de gemiddelde knolopbrengst, drogestofgehalte en drogestofopbrengst van Eigenheimers op 100 gesteld. Deze waarden zijn onderling niet gelijk; men kan rekenen dat de Eigenheimers op zand- en dalgrond gemiddeld 35000 kg per ha opbrengen met 23 % drogestof, op kleigrond 38000 kg met 25 % drogestof. De drogestofopbrengst op zand belooft dan ruim 8000 kg, die op klei 9500 kg voor de Eigenheimers.

De drogestof van de aardappel bestaat voor ongeveer 75 % uit zetmeel en dit is ook het waardegevende bestanddeel bij de voeding. Naast zetmeel komen betrekkelijk kleine hoeveelheden eiwitachtige stoffen en ruwvezel voor, de voedingswaarde daarvan is onvoldoende

bekend. In het algemeen kan men aannemen dat hoe hoger het zetmeelgehalte is, hoe kleiner de hoeveelheid eiwit, die met het zetmeel gepaard gaat. Evenwel zal het eiwitgehalte der drogestof nog aanzienlijk variëren met het ras en de groeiomstandigheden. Over de regels, waaraan deze variatie gebonden is, is nog weinig bekend. Voorloopig doet men het beste, evenals bij bieten, knollen e. d. de voedingswaarde af te meten aan de hoeveelheid drogestof, die het gewas voortbrengt. De vroege aardappels zijn dan aanzienlijk minder productief dan de late rassen, die echter onderling groote verschillen vertoonen. De vroege rassen hebben het voordeel, dat ze plaats maken voor een tweede gewas. Het is met name de Bintje, die in de vroege groep de aandacht trekt wegens productiviteit. Van de latere rassen vestigen naast de fabrieksaardappels en de vanouds bekende rassen Industrie, Eigenheimer en Roode Star, vooral de Robijn, Alpha, Record, Iduna en Wilpo de aandacht op zich.

**Weet U dat het NaCoVo-JAARBOEKJE
bij collectieve aankoop beneden kostprijs
ter Uwer beschikking staat ?**

**Adres: N.V. Zuid-Nederlandsche Drukkerij
's Hertogenbosch, Gironummer 64531.**

**Prijs 60 cts. per stuk, bij 25 of meer aan één adres 40 cts.,
100 of meer exemplaren 25 cts.**

Aardappelrassen in volgorde van de Rassenlijst	ZANDGROND			DALGROND			KLEI		
	Knol-opbr.	Dr. st. geh.	Dr. st. opbr.	Knol-opbr.	Dr. st. geh.	Dr. st. opbr.	Knol-opbr.	Dr. st. geh.	Dr. st. opbr.
Eigenheimer (st)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Zeer vroege aardappels.									
Eersteling	80	84	67	83	82	68	80	84	67
Frühmölle	—	—	—	92	86	79	82	86	71
Vroege aardappels.									
Bintje	100	86	86	104	87	90	101	85	86
Present	78	102	80	82	102	84	78	104	81
Limosa	—	—	—	84	84	71	80	87	70
Iris	87	98	85	88	96	84	86	100	86
Winterconsumptie.									
Roode Star	94	107	101	88	107	94	94	110	103
Zeeuwsche Blauwe	—	—	—	—	—	—	86	97	83
Bevelander	90	97	87	95	97	92	91	98	89
Noordeling	85	109	93	86	113	97	80	112	90
Westbrabander	85	99	84	87	102	89	82	105	86
Robijn	98	109	107	93	109	101	95	113	107
Koopman's Blauwe	—	—	—	—	—	—	90	100	90
Iduna (Dorst I 194) . . .	111	98	109	108	99	107	110	102	112
Komeet	75	93	70	75	93	70	90	92	83
Wilpo (WP L 106) . . .	104	—	—	105	98	103	105	102	107
Fabrieksaardappels.									
Thorbecke	107	104	111	106	104	110	108	100	108
Voran	120	100	120	119	98	117	124	98	122
Matador	114	103	117	110	101	111	—	—	—
Gloria	102	103	105	105	102	107	—	—	—
Ultimus	104	99	103	100	99	99	—	—	—
Exportaardappels.									
Industrie	109	93	101	101	93	94	111	93	103
Alpha	105	94	99	110	97	107	116	95	110
Triumf	101	96	97	102	96	98	97	98	95
Furore	96	97	93	100	101	101	97	100	97
Ideaal	—	—	—	91	87	79	85	87	74
Record	103	97	100	106	100	106	99	104	103
Gladstone	—	—	—	—	—	—	103	96	99
Evergood	—	—	—	—	—	—	100	84	84
Alberta	85	83	71	92	84	77	90	83	75

HET ADRES

voor Uw nieuw plantgoed

ALPHA, BINTJE,
EERSTELINGEN,
EIGENHEIMERS
EN BLAUWE EIGENHEIMERS
GOEDGEKEURD IN KLASSE A & B
IS

A. v. SCHOUWEN voorheen

F^a GEFRS. C. & A. VAN SCHOUWEN

„JOHANNA-HOEVE”, TEL. 32

ZUID-BEIJERLAND

Door zeer tevreden afnemers*
steeds grotere omzet verkregen.

Vergelijkend overzicht der raseigenschappen (in de groepen alphabetisch gerangschikt).

Regel 1	: K = klei; Z = zand; D = dalgrond (veenkoloniaal); T = voornamelijk tuinbouw; Hoofdletter = veel verbouwd; letters in volgorde van belangrijkheid.
„ 2, 3, 15, 16 en 19:	10 = uitmuntend; 1 = zeer slecht.
„ 4	: 10 = zeer vroeg; 1 = zeer laat.
„ 5 en 7	: 10 = zeer groot; 1 = zeer klein.
„ 6	: 10 = zeer dicht om den stam; 1 = zeer verspreid.
„ 8	: 10 = bijna alleen groote knollen, zeer weinig poters en kriel in het veldgewas.
„ 9	: 10 = bolrond; 5 à 6 = ovaal; 1 = lang.
„ 10	: w = wit; g = geel; b = blauw; r = rood; p = paars; l = licht; s = schubbig.
„ 11	: 10 = zeer geel; 1 = wit (de practische grens tusschen geel en wit ligt bij 5).
„ 12	: 10 = zeer vlak; 1 = zeer diep.
„ 13 en 14	: 10 = zeer hoog; 1 = zeer laag.
„ 18	: letters in volgorde van belangrijkheid; C = consumptie; F = fabriek; E = export.
„ 20—35	: 10 = zeer resistent; 1 = zeer vatbaar.
„ 36	: 10 = door selectie zeer gemakkelijk op peil te houden; 1 = moeilijk op peil te houden.

In regel 20, 21 en 22 (bladrol, licht mozaïek en grof mozaïek) is door een * achter het cijfer aangegeven, dat de ziekte schadelijk is; door twee ** achter het cijfer, dat de ziekte de plant zeer sterk beschadigt, a beteekent: steeds aanwezig, maar voor het ras zelf niet of weinig schadelijk (wel echter in schadelijken vorm besmettelijk voor andere rassen).

In regel 34 (schurftaantasting) beteekent het sterretje dat de schurft neiging heeft om diep in te vreten.

Bij het raadplegen van de rassenlijst omtrent resistentie tegen kringerigheid diene men tevens de cijfers voor inwendige knolziekten na te gaan.

Eerstel.	Frühmölle	Iris	Limosa	Present
Kzd	kdz	k	k	kdz
6	6	7	6	7
4	5	6	6	6
10	9	8	9	8
7	7	8	8	6
7	7	7	7	4
7	7	5	6	7
7	6	5	5	7
4	4	8	7	8
g	lg	lg	g	gs
7	5	7	7	6
9	8	7	8	5
7	7	7	7	7
3	4	7	4	8
5	6	6	7	7
6	5	7	7	8
EC	ec	c	c	c
9	7	5	6	6
7*	7	5	6	8
7*	7	5	7	5
7*	6	5	6	8
7	6	7	7	4
2	5	8	2	7
7	7	—	7	7
3	6	6	7	4
3	5	5	6	4
3	6	6	7	5
2	4	3	3	4
4	10	10	10	6
5	6	8	2	8
7	7	7	7	8
8	8	8	8	7
4*	5	4	5	5**
6	6	6	8	8
7	6	6	7	8

ZEER VROEGE, VROEGE- en CONSUMPTIE- AARDAPPELEN.

Voor beteekenis der letters en cijfers
zie blz. 133

1. Verbreiding .....
2. Loofontwikkeling .....
3. Sterkte van het pootgoed ..
4. Vroegrijpheid .....
5. Aantal knollen per plant ..
6. Opeen zitten der knollen ..
7. Grootte der knollen .....
8. Verhouding groote tot kleine
9. Rondheid van den knol ....
10. Kleur knol uitwendig .....
11. Geelheid van het vleesch ..
12. Vlakheid van oogen en navel
13. Opbrengst .....
14. Zetmeelgehalte .....
15. Duurzaamheid .....
16. Keukenwaarde .....
18. Bestemming .....
19. Geschiktheid voor export ..
20. Bladrol .....
21. Licht mozaïek .....
22. Grof mozaïek .....
23. Aucubabont .....
24. Stippelstreep .....
25. Zwartbeenigheid .....
26. Rhizoctonia .....
27. Phytophthora in 't blad
28. Phytophthora in de knol
29. Aaltjes .....
30. Wratziekte .....
31. Kringrigheid .....
2. Blauw worden .....
33. Holle knollen .....
34. Schurft .....
35. Inwendige knolziekten..
36. Selecteerbaarheid .....

Resistentie tegen

	Bevelander	Eigenh.	Iduna	Koneet	Koopman's Blauwe	Noordeling	Robijn	Rood Star	Westbrab.	Wilpo	Zeeuwsche blauwe	135
1.	Kz	KZD	zd	k	k	zdk	zd	ZK	zk	kz	K	
2.	8	8	9	8	8	7	10	8	7	9	7	
3.	8	7	6	7	7	8	9	8	8	—	8	
4.	6	7	5	6	7	6	3	4	8	5	6	
5.	8	8	9	7	7	7	7	8	8	7	8	
6.	9	7	7	7	6	7	5	7	6	7	6	
7.	7	7	6	6	7	6	8	7	5	8	5	
8.	4	5	5	6	7	6	7	5	4	7	4	
9.	5	6	5	8	7	7	8	7	8	7	8	
10.	g	g	rs	gs	lb	gs	rs	r	lg	g	b	
11.	6	7	6	10	7	6	8	8	6	7	6	
12.	4	6	8	6	7	8	8	7	7	6	4	
13.	7	8	9	7	7	7	8	7	7	8	7	
14.	7	8	7	6	7	10	9	9	8	7	7	
15.	8	7	7	7	8	9	9	8	8	—	8	
16.	8	9	8	8	7	7	8	9	8	8	9	
18.	Ce	Cfe	cf	c	c	cf	cf	C	c	ce	C	
19.	5	6	5	5	6	5	5	5	4	6	4	
20.	6*	7	5	6	5	6	5*	6*	7	5	a	
21.	8	3*	6	5	5	9	a	4	7	7	4*	
22.	8*	3*	6	6	4	7	6*	5*	7	7	6*	
23.	8	8	—	8	7	7	7	6	8	—	9	
24.	7	9	4	8	4	3	7	9	5	—	a	
25.	7	7	—	—	—	7	8	6	7	—	8	
26.	6	6	—	—	—	6	7	4	7	—	5	
27.	8	4	6	5	5	7	8	8	5	7	3	
28.	8	4	6	5	7	9	8	6	8	6	4	
29.	4	3	3	3	3	8	6	8	4	—	5	
30.	10	4	10	10	10	10	10	8	10	10	2	
31.	6	3	7	6	6	9	5	5	8	—	7	
32.	7	6	7	7	8	4	7	6	9	7	7	
33.	8	8	7	7	7	9	8	8	8	8	9	
34.	6	3**	7	5	5	5*	7	6	6	6	4*	
35.	6	8	6	6	5	9	4	3	7	—	7	
36.	8	5	6	6	5	7	7	5	8	7	6	

Gloria	Matador	Thorbecke	Ultimus	Voran
d	d	Dz	dz	d
8	8	8	9	8
6	8	8	8	7
3	5	5	6	4
6	6	7	9	8
8	7	8	5	8
8	8	8	6	8
8	8	7	5	7
8	6	4	4	5
gs	gw	w	r	gw
6	4	2	5	5
6	7	6	6	6
8	9	9	8	10
8	8	8	7	7
7	9	7	7	7
5	5	3	5	6
f	fe	F	f	fe
6	7	6	6	7
5	5	5*	6	4
7	7	6	6	6
7	7	6*	7	7
8	8	5	7	7
6	7	a	8	6
7	7	6	6	7
6	6	5	6	6
8	8	7	6	7
7	8	6	7	7
4	4	3	7	2
10	10	4	10	10
8	8	5	7	8
7	7	6	7	6
8	7	8	8	8
6	6	6	7	6
7	8	8	6	8
6	6	6	6	5

FABRIEKS- en EXPORT-AARDAPPELEN.

Voor beteekenis der letters en cijfers zie blz. 133

1. Verbreiding .....
2. Loofontwikkeling .....
3. Sterkte van het pootgoed ..
4. Vroegrijpheid .....
5. Aantal knollen per plant ..
6. Opeen zitten der knollen ..
7. Grootte der knollen .....
8. Verhouding groote tot kleine
9. Rondheid van den knol ....
10. Kleur knol uitwendig .....
11. Geelheid van het vleesch ..
12. Vlakheid van oogen en navel
13. Opbrengst .....
14. Zetmeelgehalte .....
15. Duurzaamheid .....
16. Keukenwaarde .....
18. Bestemming .....
19. Geschiktheid voor export ..
20. Bladrol .....
21. Licht mozaïek .....
22. Grof mozaïek .....
23. Aucubabont .....
24. Stippelstreep .....
25. Zwartbeenigheid .....
26. Rhizoctonia .....
27. Phytophthora in 't blad
28. Phytophthora in de knol
29. Aaltjes .....
30. Wratziekte .....
31. Kringerigheid .....
32. Blauw worden .....
33. Holle knollen .....
34. Schurft .....
35. Inwendige knolziekten..
36. Selecteerbaarheid .....

Resistentie tegen

	Alberta	Alpha	Bintje	Evergood	Furore	Gladstone	Ideaal	Industrie	Record	Triumf
1.	k	KZ	Kzd	t	k	kdz	kd	KZd	dzk	DZk
2.	8	8	8	7	8	8	7	9	8	8
3.	7	7	6	9	6	7	6	8	8	8
4.	8	4	8	7	5	6	8	5	6	7
5.	7	6	6	7	7	6	5	7	6	7
6.	7	8	6	6	7	7	6	6	8	7
7.	7	9	8	7	9	7	8	7	9	7
8.	6	9	8	7	8	8	8	6	8	7
9.	5	7	4	6	6	6	4	7	7	6
10.	gs	lg	lg	gw	lr	rb	g	lg	gs	lgs
11.	7	6	6	3	7	3	7	6	7	6
12.	8	8	9	8	8	9	8	6	8	7
13.	7	9	8	7	8	8	7	9	8	8
14.	3	6	4	3	7	6	4	6	7	6
15.	7	8	6	9	6	7	7	8	8	8
16.	6	6	7	3	7	3	6	7	7	6
18.	ec	Efc	Ec	e	Ec	ef	e	EC	efc	EF
19.	6	9	9	9	8	9	8	7	7	7
20.	5	4*	7*	5	5	7	7	5**	6**	7
21.	5	6	6	6	5	7	7	4	6	4
22.	6	4*	7	6	7	7	8	6**	7	8*
23.	7	4	9	8	7	—	8	9	6	4
24.	8	6	7	7	7	6	6	5	7	7
25.	7	5	5	8	6	—	4	6	8	6
26.	5	6	5	8	6	6	5	5	6	5
27.	4	8	3	5	8	6	6	6	8	7
28.	5	8	5	7	4	7	7	7	8	7
29.	2	2	4	4	5	5	3	3	4	4
30.	10	10	2	4	10	10	5	4	10	9
31.	5	2	9	5	5	5	8	7	7	7
32.	7	8	7	8	8	8	7	8	6	6
33.	8	6	8	8	7	6	6	8	6	8
34.	5	6	4*	5*	5	7	3**	4	6	5
35.	7	8	8	7	3	6	8	7	8	7
36.	5	5	7	5	5	7	7	5	7	8

HILleshÖG

SUIKERBIETENZAAD

GETEELD IN NEDERLAND

HILleshÖG

SUIKERBIETEN:

geven de hoogste opbrengst
hebben geen schieters
zijn het gemakkelijkst te rooien

**N.V. HOLLANDSCHE ZWEEDESCHE
ZAAD MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM**

Door het Instituut voor Suikerbietenteelt te Bergen op Zoom worden de voornaamste rassen thans als volgt gekarakteriseerd. De fabrieksbesturen beschikken overigens steeds over de nieuwste gegevens, verstrekt door genoemd Instituut. — Het koopen van andere zaadmerken dan door de fabrieken worden verstrekt, kan daarom in 't algemeen niet worden aanbevolen.

A — 511. MILLESHÖG SUIKERBIET. — **K:** Svenska Sockerfabriks Aktiebolaget, Hilleshög. 1913 en 1916. **Vm en H:** N.V. Hollandsch-Zweedsche Zaad-Mij, Amsterdam.

Hooge suikeropbrengt en hoog gehalte. Weinig loof en zeer weinig schieters. Gemakkelijk te rooien.

A — 510. KUHN P SUIKERBIET. — **E — K en H:** N.V. Kon. Beetwortelzaadcultuur Kuhn & Co, Naarden. 1888 en 1890.

Hooge suikeropbrengst en hoog gehalte. Weinig loof en tamelijk veel schieters. Rooit middelmatig zwaar.

A — 512. KLEIN WANZLEBEN E SUIKERBIET. — **DE — K:** Rabbethge & Giesecke, Kl. Wanzleben. **Vk:** Zuckerfabrik Klein Wanzleben, Rabbethge & Giesecke A.G., Klein Wanzleben. 1859 en 1865. **H:** Fa F. Goyarts & Zonen, Roosendaal.

Hooge suikeropbrengst bij een lager gehalte dan de vorige rassen. Vormt zeer veel loof en weinig schieters. Laat rijp. Rooit lastig.

B — 702. STER SUIKERBIET. — **K:** Zweedsche Zaaizaadver., Svalöf. 1928 en 1937. **H:** N.V. Hollandsch-Zweedsche Zaad-Mij, Amsterdam.

Tamelijk hooge suikeropbrengst met vrij laag gehalte. Weinig loof, zeer weinig schieters. Rooit gemakkelijk.

B — 513. KLEIN WANZLEBEN Z SUIKERBIET. — **DE — K:** Rabbethge & Giesecke, Klein Wanzleben. 1859 en 1865. **H:** Fa F. Goyarts & Zonen, Roosendaal.

Matig hooge suikeropbrengst met zeer hoog suikergehalte. Vormt veel loof en weinig schieters. Rooit lastig.

***Koopt Nederlandsche waar,
Dan helpen wij elkaar!***

Aan dezen oproep tot het betrekken van **Nederlandsch fabrikaat** geeft een goed vaderlander, zoo maar eenigszins mogelijk, gaarne gevolg.

Nederlandsche waar in elk opzicht

is voorzeker het product van 't **eenige** Nederlandsche veredelingsbedrijf voor de suikerbieten te Naarden, dat van de

Koninklijke Beetwortelzaad - Cultuur

KUHN & Co. N.V.

Daarom is de eenige suikerbietenva-riëteit, die in Nederland is veredeld en wordt vermeerderd

KUHN P

de suikerbiet van en voor d'eigen bodem!

Voor regelmatige gratis toezending van het tijdschrift „Van Zaad tot Suiker” wende men zich tot de **Kon. Beetwortelzaad-Cultuur Kuhn & Co., Afdeling Publiciteit, Bloemendaal.**

N — 884. **DIPPE E SUIKERBIET.** — D — K: Gebr. Dippe, Quedlinburg. H: Fa F. Schul, Roosendaal.

Tamelijk hooge suikeropbrengst met tamelijk goed suikergehalte. Het vormt veel loof en tamelijk veel schieters.

N — 704. **METTE SP SUIKERBIET.** — D — K: H. Mette, Quedlinburg. H: P. A. H. Mathiji, Breda.

Matig hooge suikeropbrengst bij iets aan den lagen kant zijnd suikergehalte. Veel loof en veel schieters.

De volledige meststof in korrelvorm

Granumix

bevat én STIKSTOF, én FOSFORZUUR én KALI
in verschillende verhoudingen.

SPECIALE SOORTEN voor de Landbouw.

Inlichtingen bij de Land- en Tuinbouwkundige Afdeling
COÖPERATIEVE KUNSTMESTFABRIEK - VLAARDINGEN.

ZWAAN & DE WILJES' **ZAADTEELT EN ZAADHANDEL N.V.** **SCHEEMDA**

SPECIAAL SELECTIEBEDRIJF VAN BIETENZADEN

Vraagt Uwen leverancier:

Mangel, Z & de W's orig. Productiva
(Barres type)

Voederbiet, Z & de W's Groeningia
(Groenkraag type)

Suikerbiet, Z & de W's Friso
(Rijkmaker type)

welke rassen alle drie op de interprovinciale
proefvelden aangelegd door het Instituut
voor Plantenveredeling te Wageningen
nu reeds jaren achtereen, resp. in groep
12, 16 en 18 op de

EERSTE PLAATS

staan.

Wat betreft hun drogestofgehalte, vormen de bietenselecties een doorlopende reeks. Hoe hoger het drogestofgehalte, hoe kleiner de wortelopbrengst; de totale drogestofopbrengsten van verschillende vormen ontkoopen elkaar minder dan men wellicht zou verwachten. Onderstaand tabelletje, opgemaakt uit de gemiddelden van die proefvelden, waarop rassen van verschillend drogestofgehalte met elkaar werden vergeleken, moge echter aantoonen dat in de laatste jaren groep 16 het meest productief is. De drogestofopbrengst van groep 16 is steeds op 100 gesteld. Met de loofopbrengst is hierbij geen rekening gehouden.

	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Suikerbiet	—	—	—	92	93	98	95	88
Groep 18	—	—	97	96	94	104	95	95
„ 16	100	100	100	100	100	100	100	100
„ 14	102	99	99	82	96	93	93	98
„ 12	101	95	90	77	97	88	88	92

De cijfers 12, 14, 16 en 18 geven aan hoe hoog in gunstige gevallen het drogestofgehalte in de betreffende groep ongeveer ligt; er komen echter aanzienlijke spelingen van jaar tot jaar voor en in vele gevallen wordt het theoretisch gemiddelde gehalte der groepen 16, 14 en 12 niet bereikt.

Bovenstaande groepsinndeeling is gemaakt, omdat niet per se de biet met de grootste drogestofopbrengst het verkieslijkst is, maar omdat het, al naar omstandigheden, aanbeveling verdient bieten met hoogere of met lagere drogestofgehaltenes te verbouwen. In iedere groep worden de eigenschappen der rassen vergelijkenderwijze beschreven. Vindt men dus, bv. voor een ras uit groep 12, vermeld dat het een hoog gehalte en veel loof heeft, dan beteekent dit niet dat het gehalte of de loofopbrengst in absoluten zin hoog zijn, maar dat deze waarden hoog zijn in verhouding tot de andere rassen uit dezelfde groep.

Overigens vindt men bij elke groep een vergelijkend staatje van opbrengsten en gehalten der rassen op de proefvelden van 1934 tot 1938. De voor de rassen vermelde jaartallen geven aan in welk jaar met de beproeving der betreffende rassen werd begonnen. In de-

zelfde staatjes staan ook de ondergrondscbe diepte en het aantal schieters per 1000 vermeld, volgens de gemiddelde waarnemingen over de laatste 5 jaren. Wanneer een ras nog geen 5 jaar is beproefd, zijn deze laatste cijfers niet steeds vergelijkbaar met die der oudere rassen. Het eene jaar toch treden in alle rassen meer schieters op dan in het andere, zoodat een jong ras toevallig slechts geobserveerd kan zijn in jaren, waarin bijv. een vrij groot aantal schieters optrad. Cijfers, die op een gering aantal waarnemingen betrekking hebben, zijn tusschen haakjes geplaatst.

Het vorig jaar zijn slechts die voederbietenrassen opgenomen, waarvan de zaadteelt onder toezicht van den N.A.K. stond. Ik had de hoop, dat de eenheid in het keuringswezen spoedig zou zijn hersteld, maar deze hoop is niet in vervulling gegaan. Teneinde niet opnieuw in den chaotischen toestand te vervallen, die met zooveel moeite overwonnen was, heb ik besloten dit jaar ook de niet onder N.A.K.-contrôle staande rassen weer op te nemen, voorzooer deze aan de selectiewedstrijden bleven deelnemen en daar behoorlijk voor den dag kwamen. Ook enkele nieuwe rassen konden worden opgenomen. Dit hoofdstuk geeft thans weer een volledig beeld van de goede rassen, die ter beschikking staan.

Aan de niet onder N.A.K.-toezicht staande kweekers is de eisch gesteld, dat zij hun zaad laten plombeeren door het Rijksproefstation voor Zaadcontrôle. Dit wordt aangeduid door het teeken □. Bij deze plombeering worden monsters genomen voor contrôlecultuur en ook voor de in 1939 aan te leggen wedstrijdproefvelden.

Al is de aldus uitgeoefende contrôle minder volmaakt dan die van den N.A.K., ze scheen me in de gegeven omstandigheden het beste, dat bereikbaar was.

De koopers worden er nadrukkelijk op gewezen, dat voederbietenzaad, dat niet door den N.A.K. of door het R.P.v.Z. is geplombeerd, weinig vertrouwen verdient en dat de aankoop van dergelijk zaad tegen het landbouwbelang in gaat.

GEHALTE-GROEP 18.

B — 621. FRISO VOEDERBIET. — □ — Sel. uit handelszaad. **K** en **H**: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Suikerbietachtige groenkraag met vrij hoog drogestofgehalte en goede drogestofopbrengst.

Veel, langstelig loof; enkele schieters.

Biet vrij sterk vertakt, matig rooibaar, nog al aanklevende grond, wat onegaal. Weinig gevoelig voor nachtvorst. Vrij grove kop; wit, vast vleesch. Goed bewaarbaar.

N — 964. VOEDERSUIKERBIET C.B. — † — Sel. uit handelszaad landras Friesche Rijkmakers. **K** en **H**: Centraal Bureau, Rotterdam.

Suikerbietachtige groenkraag met ietwat laag gehalte, doch goede drogestofopbrengst.

Loofontwikkeling niet zwaar; gedrongen. Enkele schieters.

Iets grove kop. Biet matig uniform, nog al vertakt en niet gemakkelijk rooibaar, vrij veel aanklevende grond. Vleesch fijn en vast.

N — 623. RYMAX VOEDERBIET. — □ — Sel. uit handelszaad. **K** en **H**: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Vergeleken met 621, wat regelmatig, naar het Jaapjes model zweemend; hooger uit den grond groeiend. Iets meer schieters, iets minder bestand tegen nachtvorst. Drogestofgehalte iets laag, drogestofopbrengst vrij goed.

Langstelig loof. Kop nogal fijn. Matig rooibaar, nogal aanklevende grond. Vast, wit vleesch. Goed bewaarbaar.

Koopt slechts door den N.A.K. goedgekeurd of door het R.P.v.Z. geplombeerd voederbietenzaad. Neemt geen genoegen met willekeurig zaad.

GROEP 18.	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					1)	2)
	'34	'35	'36	'37	'38	'34	'35	'36	'37	'38	Schieters '34/38	Diepte '34/38
'32 Friso.	100	103	100	100	101	98	100	106	110	108	7	20
'33 Rijmax.	101	101	100	99	98	98	99	94	95	95	11	24
'38 Voedersuik. C.B.	—	—	—	—	103	—	—	—	—	97	(13)	(22)

GEHALTE-GROEP 16.

A — 548. GROENINGIA VOEDERBIET. — ☐ — Selectie uit een landras. 1921 en 1922. **K en H:** N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Lange uniforme groenkraag met spitsen voet, hoog drogestofgehalte en hoge drogestofopbrengst.

Vlugge groei; matige, wat onegale bladontwikkeling. Weinig schieters.

Hoewel niet diep in den grond en niet sterk vertakt, root de biet niet gemakkelijk. Kleur van schil en vleesch wit; vleesch vrij vast en fijn. Vrij fijne kop. Weinig vorstschade. Goed bewaarbaar.

A — 152. EUREKA VOEDERBIET. — ☐ — Sel. uit Fransche Collet vert du Nord. 1912 en 1926. **K en H:** Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Vrij lange, uniforme, witte groenkraag met vrij goede drogestofopbrengst.

Smal, langstelig, stevig, opgericht loof. Weinig schieters.

Biet vastgeworteld, half in den grond; iets vertakt, waardoor moeilijk te rooien (soms afbrekend) en schoon te maken. Over het geheel iets klein, doch regelmatig. Dichte stand gewenscht. Schijnt gevoelig voor boriumgebrek. Mooi vast, iets vezelig vleesch, duurzaam.

¹⁾ Gemiddelde van het aantal schieters per 1000 planten.

²⁾ Gemiddelde lengte in cm van het ondergrondsche gedeelte op zware klei te Wageningen.

A — 163. OVANA VOEDERBIET. — † — D — Kr. half suikerbiet
 × Rheinischer Lanker. 1912 en 1916. K: Gustav Jaensch te Gr.
 Möringen, Duitschland. H: J. Joordens, Venlo-Blerick.

Korte, dikke, witte, mooi gevormde, uniforme groenkraag. Gehalte en drogestofopbrengst iets beneden het groepsgemiddelde.

Loof mooi en flink ontwikkeld, veel schieters.

Biet met half stompen voet, zeer goed rooibaar. Niet zeer gevoelig voor vorst. Vleesch vast en iets geelachtig; iets minder duurzaam.

B — 705. GROENKRAAG C.B. VOEDERBIET. — † — Sel. uit handelszaad. 1932 en 1936. K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Vrij korte, niet geheel uniforme groenkraag. Goede drogestofopbrengst, gehalte normaal.

Flinke loofontwikkeling, iets geneigd tot vorming van schieters.

Biet iets vertakt, overigens goed rooibaar. Vleesch vrij vast, wat grof. Gevoelig voor nachtvorst. Lijkt lang houdbaar.

N — 820. FAVORIET VOEDERBIET. — □ — Kr. Corona × andere groenkraagtypen. K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Iets onregelmatige, witte groenkraag, met goed gehalte en vrij goede drogestofopbrengst.

Weinig, fijn loof, weinig schieters, matig fijne kop.

Biet iets vertakt, waardoor matig rooibaar en nogal iets aan-
 klevende grond. Vleesch vrij fijn en goed vast. Lijkt vrij goed
 houdbaar.

N — 715. CERES GROENKRAAG JAAPJESPEEN. — □ — Selectie uit landras. K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Iets onregelmatige witte groenkraag met vrij laag gehalte, doch goede drogestofopbrengst.

Goede loofontwikkeling. Vrij weinig schieters. Fijne kop. Biet iets vertakt, doch vrij goed rooibaar. Vleesch iets geel, vrij grof en matig hard. Schijnt behoorlijk goed bewaarbaar.

N — 965. HOLLANDIA GROENKRAAG VOEDERBIET. — ☐ —
Selectie uit handelszaad. **K en H:** Fa F. Jager, Winschoten.

Vrij regelmatige, witte groenkraag, met normaal drogestofgehalte en goede drogestofopbrengst.

Goede loofontwikkeling en vrij weinig schieters. Kop matig grof. Biet iets vertakt, vrij spitsen voet, vrij goed rooibaar. Vleesch grof, vrij hard.

N — 966. ALPHA VOEDERBIET. — ☐ — **Kr. Tystoffe VII** ×
Barres Pajbjerg. K: Pajbjergfondens Forsøgsgaard, Børköp, Denemarken. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Regelmatige witte groenkraag. Hoog drogestofgehalte en goede drogestofopbrengst.

Zware loofontwikkeling, vrij weinig schieters. Iets grove kop. Biet weinig vertakt met stompen voet, vrij goed rooibaar. Vleesch fijn en hard.

GROEP 16.	Drogestof opbrengst					Drogestof gehalte					Schie- ters 34/38	Diepte 34/38
	'34	'35	'36	'37	'38	'34	'35	'36	'37	'38		
'27 Eureka	103	98	99	98	100	107	107	104	103	95	4	20
'27 Ovana	96	99	99	100	92	92	93	92	98	97	25	13
'29 Groeningia . .	103	102	104	102	110	101	98	107	101	116	6	17
'36 Groenkr. CB . .	—	—	100	103	101	—	—	99	101	100	(10)	(18)
'36 Favoriet	—	—	(104)	100	97	—	—	(106)	105	102	(5)	(20)
'36 Ceres Gr. J. . .	—	—	(103)	(101)	100	—	—	(92)	(91)	92	(11)	(18)
'37 Alpha	—	—	—	—	103	—	—	—	—	110	(11)	(14)
'38 Hollandia Gr. .	—	—	—	—	107	—	—	—	—	101	(12)	(17)

GEHALTE-GROEP 14.

A — 320. TEUTONIA VOEDERBIET. — $\frac{1}{4}$ — **Kr. Flaschen-biet** ×
Barres. 1912 en 1916. K: Gustav Jaensch, Gr. Möringen, Duitschland. **H:** J. Joordens, Venlo-Blerick.

Origineele Granen

van Svalöf, Pajbjerg, Dr. Vogel,
Tourneur, Blondeau.

Germisan en Tutan

Voor ontsmetting van alle zaaigranen zaden en bietenzaden, bespaart zaai-zaad, beschermt Uw zaad tegen plantenziekten, geeft Uw gewas een gezonde opgroei.

Ontsmetting met **Germisan** of **Tutan** kost slechts enkele dubbeltjes per H.A., welke kosten tienvoudig direct terug worden gevonden, door een besparing van zaaizaad van 20-25 %.

Tevens beheerscht men de stand der gewassen en verkrijgt door gezondere opgroei een betere korrelkwaliteit.

Koperkalk Wacker

ter bestrijding van de Aardappelziekte (Phytophthora infestans), bespuitingen van vruchtboomen en ziekte in bloembollen, wordt ter beproeving nadrukkelijk aanbevolen.

N.V. Landbouwbureau M. WIERSUM
WERFSTRAAT 6 GRONINGEN, TEL. 6022

**De
Biet
die
U
zoekt
!**

**VOEDERBIET,
ORIGINEELE**

„CORONA”

DE BESTE GROENKRAAGBIET I

Gewonnen door het wetenschappelijk selectiebedrijf
der **Maatschappij voor Zaadselectie en Zaad-
teelt, ZWAAN & VAN DER MOLEN te Voorburg.**

Mooie korte, geel- tot oranjeleurende Barresvorm. Gehalte boven het groeps-gemiddelde, vrij goede tot goede drogestofopbrengst.

Goed ontwikkeld, opgericht, dekkend loof; weinig schieters.

Biet met vrij stompen voet, goed rooibaar, hoewel diep groeiend. Iets laat rijp. Weinig vorstbeschadiging. Geelachtig, matig hard vleesch.

B — 706. CORONA VOEDERBIET. — ☐ — Kr. Inlandsche Groenkraag $\times$ Svalöf's Alpha. 1915 en 1926. **K en H:** N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Niet egale, lange groenkraag. Gehalte iets beneden het groeps-gemiddelde, doch door hooge wortelopbrengst zeer goede drogestofopbrengst.

Opgaand forsich loof, vrij veel schieters.

Biet vrij sterk vertakt, moeilijk rooibaar, iets grove kop. Vleesch iets grof en matig hard. Iets gevoelig voor nachtvorst.

B — 967. GROENE KONINGIN VOEDERBIET. — ☐ — Selectie uit oude Groenkraag van Tourneur. **K:** Tourneur Frères, Coulommiers. **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Niet geheel uniforme witte groenkop van Ovana type. Gehalte en drogestofopbrengst iets boven het groeps-gemiddelde. Enkele schieters.

Weinig vertakt doch matig goed rooibaar. Vrij fijne kop, matige loofontwikkeling. Vleesch nogal grof, goed vast.

N — 821. JOBAR VOEDERBIET. — $\dagger$ — Sel. uit handelszaad. **K en H:** J. Joordens, Venlo (Blerik).

Tamelijk lange, matig uniforme Barresbiet met iets laag drogestofgehalte en vrij goede drogestofopbrengst.

Goed ontwikkeld, opgaand loof, vrij weinig schieters.

Biet iets vertakt, doch vrij goed rooibaar. Grof, vrij vast vleesch.

N — 709. GELE ECKENDORFER C.B. VOEDERBIET. — $\dagger$ — Sel. uit handelszaad. **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Uniforme, korte gele Eckendorfer. Gehalte beneden het groepsgemiddelde, vrij goede drogestofopbrengst.

Klein blad, vrij weinig schieters. Fijne kop. Zeer goed rooibaar. Niet zeer gevoelig voor nachtvorst. Wat los vleesch.

L — 941. BUGGENUMSCHE LANGE GELE VOEDERBIET — † —
De hieronder volgende beschrijving heeft betrekking op de selectie van Gebr. Meerts, Buggenum. H: Vereeniging „Landbouwbelang”, Roermond.

Geel- tot oranjekleurige, wat onregelmatige, lange dunne biet. Drogestofgehalte boven, drogestofopbrengst gemiddeld beneden het groepsgemiddelde.

Geringe loofontwikkeling, vrij weinig schieters, kop fijn.

Biet groeit ver uit den grond, iets vertakt, spitse voet; niet gemakkelijk te rooien. Vleesch tamelijk fijn en vast.

GROEP 14.	Drogestof opbrengst					Drogestofgehalte					Schie- ters 34/38	Diepte 34/38
	'34	'35	'36	'37	'38	'34	'35	'36	'37	'38		
'27 Teutonia . . .	107	109	99	98	97	106	106	101	105	106	4	12
'34 Jobar	97	108	105	98	97	97	98	99	94	95	6	13
'36 Corona	—	—	104	102	109	—	—	99	96	98	(14)	(16)
'36 Gele Eck. C.B.	—	—	98	99	98	—	—	97	96	94	(7)	(9)
'36 GroeneKoningin	—	—	(107)	103	107	—	—	(105)	101	103	(4)	(17)
'34 Bugg. gele . .	(89)	(100)	(93)	(102)	92	(101)	(104)	(106)	(104)	105	(3)	17

GEHALTE-GROEP 12.

B — 443. PRODUCTIVA VOEDERBIET. — □ — Sel. uit Barres Ferritslev. 1914 en 1915. K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Geel- tot oranjekleurige, gelijkmatig gevormde, bronskoppige lange Barresbiet met vrij hoog drogestofgehalte en goede drogestofopbrengst.

Flinke loofontwikkeling, weinig schieters.

Biet iets spits toeloozend, gemakkelijk te rooien; gevoelig voor nachtvorst. Vrij fijne kop. Vleesch geelachtig, soms wat voos; matig duurzaam.

B — 442. AGROLIS VOEDERBIET. — □ — Sel. uit Barres Sludstrup. 1924 en 1926. K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Vrij uniforme, geel- tot oranjekleurige Barresbiet. Wortelopbrengst normaal, doch door hoog gehalte goede drogestofopbrengst.

Loof goed ontwikkeld, iets onregelmatig. Weinig schieters. Kop matig fijn. Biet van onderen iets toegespitst, vrij goed rooibaar. Gevoelig voor nachtvorst. Vleesch vrij vast en grof, geelachtig. Matig duurzaam.

B — 441. BARRES STRYNÖ VIII VOEDERBIET. — + — D — Sel. uit Barres. ± 1860 en 1928. K: R. Nielsen Kold te Strynø, Denemarken. Vm en H: Dr. R. J. Mansholt, Westpolder (Gr.).

Geel- tot oranjekleurige, ovale, regelmatig gevormde Barresbiet met goede drogestofopbrengst en vrij goed gehalte.

Flink ontwikkeld, egaal, kortstelig loof, dat eenigszins beschut tegen nachtvorst, waarvoor dit ras overigens wel gevoelig is. Vrij weinig schieters.

Biet met half spitsen voet, zeer gemakkelijk te rooien. Vroegrijpend, slecht te bewaren. Tamelijk vast, iets geel vleesch.

B — 646. BARRES PAJBJERG VII VOEDERBIET. — □ — Sel. uit Pajb. V. 1920 en 1934. K: Pajbjergfondens Forsøgsgaard, Børkop, Denemarken. H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

Gedrongen Barresmodel. Goed gehalte en goede drogestofopbrengst.

Grof, kortstelig loof, weinig schieters. Fijne kop. Goed rooibaar, weinig gevoelig voor nachtvorst. Niet duurzaam. Vleesch wit, matig vast, wat grof.

B — 321. PERAGIS VOEDERBIET. — † — D — Kr. Roode Eckendorfer × Tannenkrüger e.a. 1918 en 1928. **K:** Peragis Saatzucht G. m. b. H. te Berlijn op het bedrijf te Klein Wanzleben. **H:** Fa. F. Goyarts & Zonen, Roosendaal (N.-Br.).

Paarsachtig roode Eckendorfer met weinig neiging tot insnoering. Gehalte normaal, drogestofopbrengst iets beneden het groepsgemiddelde.

Loof egaal, kort, iets kroes, vrij weinig schieters. Breede kop. Biet met stompen voet, goed rooibaar. Behoorlijk houdbaar. Vleesch vrij vast, soms rood aangelopen.

N — 708. BARRES C.B. VOEDERBIET. — † — Sel. uit handelszaad. **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Geel- tot oranjekleurige uniforme Barres. Drogestofgehalte vrij laag; vrij goede drogestofopbrengst.

Matige loofontwikkeling, fijne kop, zeer weinig schieters.

Biet goed rooibaar, iets gevoelig voor nachtvorst. Vleesch vrij vast, soms iets geel aangelopen.

N — 712. CERES BARRES VOEDERBIET. — □ — Selectie uit Deensch ras. **K en H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Iets onregelmatige oranjekleurige Barres. Gehalte iets beneden het groepsgemiddelde. Goede drogestofopbrengst.

Goede loofontwikkeling, weinig schieters. Biet met fijne kop en half stompen voet, goed rooibaar, vleesch tamelijk fijn en hard.

Koopt slechts door den N.A.K. goedgekeurd of door het R.P.v.Z. geplombeerd voederbietenzaad.

GROEP 12.	Drogestofopbr.					Drogestofgehalte					Schie- ters 34/38	Diep- te 34/38
	'34	'35	'36	'37	'38	'34	'35	'36	'37	'38		
'27 Productiva . . .	111	105	103	102	100	101	98	101	106	104	1	12
'28 B. Strynø . . .	100	100	101	99	101	92	91	91	98	100	2	11
'27 Agrolis . . .	105	100	100	101	105	99	100	102	105	106	2	13
'31 Pajbjerg . . .	100	103	102	100	— 4)	101	102	105	102	— 4)	(2)	(12)
'36 Peragis . . .	—	—	95	102	85	—	—	100	103	100	(3)	(8)
'36 Barres C.B. . .	—	—	104	98	98	—	—	99	90	93	(1)	(12)
'36 Ceres Barres . .	—	—	(105)	98	102	—	—	(93)	96	97	(1)	(12)

4) In 1938 minder goed kiemkrachtig zaad, zoodat dit ras uitgeschakeld moest worden.

Neemt geen genoegen met willekeurig zaad, maar eischt de selecties, die in deze rassenlijst zijn opgenomen.

Ultra Super 20%

economisch door hoog gehalte.

D. AFGEVOERDE VOEDERBIETENRASSEN.

		Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.	Gehalte groep
444.	Rood en Zn's Topaas	1929	1931	N	12
457.	Terra's Roode Durana	1930	1931	N	16
460.	Terra's Roode Askania	1930	1931	N	12
445.	Rood en Zn's Smaragd	1929	1932	B	16
624.	Tystofte's VII	1933	1936	N	18
620.	Dobrzanski's Record	1934	1937	B	12
720.	Zwaan en v. d. Molen's Golden Tankard	1936	1937	E	—
724.	Zwaan en v. d. Molen's Excelsior	1936	1937	E	—
710.	Roode Eckendorfer C.B.	1936	1937	O	12
718.	Zwaan en v. d. Molen's Roode Eckendorfer	1936	1937	E	—
719.	Zwaan en v. d. Molen's Verbeterde Mammouth	1936	1937	E	—
721.	v. d. Have's Zeelandia Groenk. .	1936	1937	E	—
722.	v. d. Have's Zeelandia Rose Groenkraag	1936	1937	E	—
723.	Zwaan en v. d. Molen's Flandria	1936	1937	E	—
446.	Zwaan en v. d. Molen's Capros	1929	1938	E	—
459.	Zwaan en v. d. Molen's Statua	1930	1938	E	—
716.	v. d. Have's Roode Eckendorfer	1936	1938	E	—
717.	v. d. Have's Lange Roode Mangel	1936	1938	E	—
707.	Zwaan en v. d. Molen's Gruno .	1936	1938	E	—
713.	Robertus' Ceres Gele Eck. . . .	1936	1938	E	—
711.	Robertus' Ceres Roode Eck. . . .	1936	1938	E	—
824.	v. d. Have's Rose Jaapjes	1937	1938	E	—
826.	Zwaan en de Wiljes' Rosalite . .	1937	1938	E	—
822.	Jaensch' Gele Moringia	1937	1938	O	12
72.	Kirsche's Ideal	1925	1939	B	14
714.	Robertus' Ceres Friesche Rijkm.	1936	1939	N	18
715.	Robertus' Ceres Rosa Jaapjespeen	1936	1939	N	16
823.	Jaensch' Roode Moringia	1937	1939	O	12
449.	v. d. Have's Bruëlis	1929	1939	B	12
622.	v. d. Have's Zeelandia	1934	1939	N	18

Voor verkoop op naam, zie blz. 174.

Van de koolrapen bestaan zoowel landrassen en daaruit verkregen selecties, als buitenlandsche rassen. Beide hebben reden van bestaan, en het hangt van plaatselijke toestanden af, welk ras de voorkeur verdient. Ook de vraag of de koolraap in hoofdzaak voor veevoer dan wel voor menschenlijke consumptie bestemd is, speelt hierbij een groote rol.

Op de sedert 1926 gehouden selectiewedstrijden van het I.v.P. zijn de verschillende rassen met elkaar vergeleken en de resultaten vindt men, wat de drogestofopbrengst der rapen (zonder loof) betreft, in het tabelletje op blz. 159. Men hechte geen overdreven waarde aan deze cijfers: ze geven een indruk van de voederwaarde, maar niet van de handelswaarde voor menschenlijk verbruik. Hiervoor raadplege men de beschrijvingen, die van de rassen zijn gegeven, welke bij onze wedstrijden in den loop der jaren naar voren zijn gekomen.

Het is gewenscht dat men overal, waar de teelt van koolrapen van beteekenis is, in overleg met het I.v.P. zelf nadere proeven neemt om de plaatselijke waarde der bestaande selecties beter te leeren kennen.

A — 438. WILHELMSBURGER KOOLRAAP ØTOFTEGAARD-STAM. — Sel. uit landras, in Ned. voor het eerst verhandeld in 1925. **K:** Deensche zaaizaadvereeniging (D.L.F.), Roskilde (Denemarken). **H:** Hertz' Frøkompagni, Kopenhagen. Wordt in Nederland o.a. geïmporteerd door de Limb. Land- en Tuinbouwbond, Roermond, door Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe, N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick en Centraal Bureau, Rotterdam.

Lichtgeelvleezige, vrij platte, groenkoppige, regelmatige raap, goed te rooien, goed opbrengend. Fijne kop en weinig, plat uitgespreid loof. Vrij goed bestand tegen droogte en tegen aardvlooaantasting. Wat neiging tot barsten en droogrot, hoewel goed duurzaam. Drogestofgehalte normaal (omstreeks 9 %).

A — 674. WASSENAAR'S FRIESCHE KOOLRAAP. — † — Selectie uit Friesch landras. **K en H:** J. O. Wassenaar, Menaldum.

Geelvleezige, ronde, gladde, gele blauwkop, met matig grove hals en flink ontwikkeld, donkergroen, gezond loof. Niet zeer gevoelig voor aardvloos; weinig gevoelig voor bacteriënziekte. Goede consumptiekwaliteit, geschikt voor export. Opbrengst goed, gehalte matig.

B — 436. BORN'S FRIESCHE KOOLRAAP. — † — Sel. uit Friesch landras. ± 1865 en 1926. K en H: F. H. Born, Berlikum (F.).

Geelvleezige, ovaal-ronde, regelmatige blauwkop, goed te rooien doch iets beworteld, vrij goed opbrengend, gehalte aan den lagen kant. Middelmatig ontwikkeld, blauwgroen loof. Gevoelig voor aardvloos-aantasting; weinig gevoelig voor bacteriënziekte. Geschikt voor keuken en export.

B — 455. WITTE VAN AUBIGNY KOOLRAAP. — Sel. uit Fransch landras, in Ned. sedert 1923. K: eenige Fransche zaadtellers. H: Fa. Vreeken-van Namen, Dordrecht en N.V. Zwaan & Co, Delft.

Witvleezige, veel opbrengende voederraap van langgerekten vorm; onregelmatig, zeer vertakt, diepwortelend en vaak misvormd, lastig te rooien. De loofontwikkeling is vlug, zeerforsch en hoog opgaand, groeit beter dan andere rassen door aardvloosbeschadiging heen. Ook op droge, schrale gronden geeft dit ras meermalen nog goede opbrengsten, eveneens bij laat zaaien. Niet bruikbaar voor menschenlijke consumptie. Houdbaarheid slecht. Gehalte gewoonlijk goed.

N — 840. ENGELSCHER ROODKOP ZW. — Sel. uit handelszaad. K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Platronde, geelvleezige bronskop, met matig grove kop en flink ontwikkeld, blauwpaars aangelopen loof. Iets gevoelig voor rot. Eenigszins bestand tegen aardvloos-aantasting. Opbrengst vrij goed, drogestofgehalte vrij hoog. Bruikbaar voor de keuken.

N — 886. GELE REUZEN ZW. — K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Geelvleezige, eenigszins langwerpige groenkop met korte hals. Matig ontwikkeld, donkergroen, diep ingesneden, lang gesteeld, afstaand blad. Iets gevoelig voor rot. Opbrengst goed. Hoog drogestofgehalte.

N — 974. H. VAN DALEN'S BRAKELSCHÉ. — K en H: H. van Dalen, Brakel.

Geelvlleezige, rond tot puntige bronskop met vrij lange hals en vrij diep ingesneden, donkergroen loof. Vrij goede drogestofopbrengst; gehalte boven het gemiddelde. Geschikt voor keuken en export.

Drogestofopbrengst in % van Wilhelmsburger.

	1934	1935	1936	1937	1938
Wilhelmsburger	100	100	100	100	100
Wassenaar's Friesche	103	100	99	98	114
Born's Friesche	101	82	94	94	115
Witte van Aubigny	125	108	—	—	115
Engelsche Roodkop ZW	93	99	95	97	103
Gele Reuzen ZW	106	103	103	104	102
H. v. Dalen's Brakelsche	—	—	—	—	105

D. AFGEVOERDE KOOLRAPENRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
841. Rood en Zn's Agaat koolraap . . .	1929	1934	B

WORTELEN EN PASTINAKEN.

Voor verkoop op naam, zie blz. 174.

In hoofdzaak worden nog landrassen van wortels verbouwd, waarin enkele selecties zijn verricht, welke tegelijk met buitenlandsche selecties op de wedstrijdproefvelden worden vergeleken.

Aanvankelijk werden de rassen niet alleen als hoofdgewas maar ook als stoppelgewas vergeleken. Thans echter zijn deze groepen gescheiden. De als hoofdgewas verbouwde winterwortels vormen in het vervolg een afzonderlijke wedstrijdgroep, terwijl zoo mogelijk afzonderlijke wedstrijden met stoppelwortels zullen worden gehouden. Alleen de uitslagen der eerstbedoelde wedstrijden zijn op blz. 163 in de tabel weergegeven, met weglating der pastinaken en van Berlikumer wortels, die niet recht met de overige vergelijkbaar zijn. De cijfers over 1937 zijn opnieuw berekend uitsluitend uit de proefvelden met hoofdgewas. Ze wijken daardoor iets af van de cijfers, welke in de 14e rassenlijst werden vermeld.

Voor de wortelen geldt hetzelfde wat voor koolrapen is gezegd: niet enkel de drogestofopbrengsten op de proefvelden bepalen de waarde, maar even goed de overige beschreven eigenschappen, waaraan plaatselijk een verschillende waarde moet worden toegekend. Het maakt daarbij aanzienlijk verschil of de wortels hoofdzakelijk voor menselijke consumptie dan wel voor veevoer bestemd zijn.

FLAKKEESCHE WORTELS (L — 975).

B — 727. FLAKKEESCHE STOMPPUNTIGE WORTEL — K en H: A. D. Hobbel, Ooltgensplaat.

Licht roode, goed opbrengende, middellange, breede, cilindrische tot kegelvormige wortel; meest stomppuntig.

Vrij goed rooibaar, weinig vertakt. Kleur en vastheid van vleesch zeer goed. Zeer goed voor consumptie.

Goede loofontwikkeling, lang groenblijvend; zeer weinig schieters.

B — 728. FLAKKEESCHE WIJNPEEN. — K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Iets donkerder rood dan vorige, overigens hetzelfde type. Goede opbrengst. Loof blijft vrij lang groen, weinig schieters. Goed rooibaar, iets aankleven van grond. Vastheid van vleesch goed, kleur zeer goed. Goed voor consumptie.

Hygienisch

Vocht vrij

Economisch

Gemakkelijk

IS HET GEBRUIK VAN

Bates

Meerwandige

Papieren

Zakken

BATES CEPRO ZAKKEN MY. N.V.

FRANSCHENSINGEL 60 – MAASTRICHT

TEL. 4497

VOOR DE RASSENLIJSTEN

zijn verkrijgbaar bij de N.V.
LEITER-NYPELS te Maastricht:

GROEN LINNEN BANDJES

Deze bandjes zijn voorzien met stevig elastiek, zoodat de Rassenlijst er los ingestoken kan worden.

Daar de opdruk zonder jaartal is, kunnen deze bandjes jarenlang gebruikt worden.

Prijs f 0.30 per stuk

Het bedrag te storten op onze girorekening No. 37754 of postwissel, waarna franco toezending geschiedt.

LOBBERICHER WORTELS (L — 976).

B — 729. LOBBERICHER. ZM. — K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Vroegrijpe, kegelvormige, vrij lange, iets spitspuntige, gele groenkraag. Matig rooibaar, weinig vertakt. Vastheid en kleur van het vleesch vrij goed; goed opbrengend, drogestofgehalte vrij laag. Goede loofontwikkeling, blijft lang groen, weinig schieters.

B — 839. LIMBURGIA WORTEL ZW. — K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Lange, gele, iets uit den grond groeiende, uniforme, weinig vertakte wortel, met zeer fijne kop. Laag drogestofgehalte, doch goede opbrengst aan drogestof. Rooit iets moeilijk, waarbij de wortels soms afbreken, echter weinig aankleven van grond. Flinke loofontwikkeling, lang groenblijvend; weinig schieters. Vastheid van vleesch matig. Kan ook als stoppelwortel worden beproefd, moet echter voor den vorst geroooid zijn.

BERLIKUMER WORTELS (L — 890).

Deze roode, cilindrische, stomppuntige wortels zijn voor mensche-lijke consumptie meer gewild, maar over het geheel zwakker en minder productief dan de bovengenoemde.

Onder leiding van den Rijkstuinbouwconsulent voor Friesland, Ir. C. M. van der Slikke, werden, tot 1936, jaarlijksch selectiewedstrijden gehouden, waarbij o.a. de navolgende selectie een goed figuur maakte:

B — 734. Sel. D. M. Kuperus, Berlikum (Fr.).

DIVERSE RASSEN.

N — 731. GELE CRIEWENER WORTEL. — K: von Arnim'sche Saatzuchtwirtschaft, Criewen (Deutschland).

Vrij goed opbrengende, vroegrijpende, korte, dikke, kegelvormige, geelvleezige wortel met spitspuntige voet en matige ontwikkeling van het loof, dat niet lang groen blijft. Weinig schieters. Vrij goed rooibaar, nog al aankleven van grond. Kleur en vastheid van het vleesch goed.

- N — 889. WITTE UITKYKER WORTEL.** — K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

Witte groenkraag. Groeit ver boven den grond. Vrij goede wortel-opbrengst, veel loof, dat zeer lang groen blijft. Goed rooibaar, zeer weinig aankleven van grond. Vrij weinig vertakt. Vastheid van het vleesch matig.

STOPPELWORTELS.

- L — 845. WESSEMER STOPPELPEEN.** — † — Zaad van dit landras kan thans onder toezicht van den N.A.K. worden geteeld in de streek waar dit ras vanouds inheemsch is. H: o.a. L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelaug), Roermond en N.V. J. Joordens, Venlo (Blerick).

Lichtgele, spitse wortel met goede loofontwikkeling. Verdraagt een zware dekvrucht. Vrij veel schieters.

- L — 846. NEDERWEERTER STOPPELPEEN.** — § — Wordt onder toezicht van den L.L.T.B., Roermond, in stand gehouden door H. v. d. Voort, Nederweert en H. v. Heugten, Nederweert. H: L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelaug), Roermond.

Komt vrijwel overeen met de voorgaande. De kleur is iets lichter, terwijl er een enkele blauwrood gekleurde in voor kan komen.

PASTINAKEN.

Terwijl het drogestofgehalte van wortels ongeveer 12% belooft, is dat van pastinaken omstreeks 20%. De drogestofopbrengst is onder gunstige omstandigheden hooger dan die van wortels, maar ze zijn minder smakelijk en moeilijk te rooien. Lange, witte, vaak vertakte, diep gaande wortels met vrij veel, spoedig afstervend loof. De volgende selectie wordt aangeboden:

- N — 733. HOLKRUIN PASTINAAK.** — K en H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg.

De jaarlijksche selectiewedstrijden van het I.v.P. hebben, wat de drogestofopbrengst betreft, het volgende resultaat opgeleverd:

	1934	1935	1936	1937	1938
Hobbel's Flakkeesche	95	101	107	106	102
Zwaan en v. d. Molen's Flakkees	94	95	103	105	100
Zwaan en v. d. Molen's Lobbericher	104	102	102	104	102
Limburgia	—	—	101	95	105
Gele Criewener	02	100	92	100	(109)*
Witte Uitkijker	97	97	90	91	(107)*

De cijfers zijn uitgedrukt in die van verschillende standaardrassen (zie Rl. 1937).

D. AFGEVOERDE WORTELEN EN PASTINAKEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
726. v. d. Have's Convo	1934	1938	B
730. Mette's Lobbericher	1935	1938	B
737. Zwaan en van der Molen's Double white marrow	1936	1938	N
852. Dobrzanski's Laura	1937	1938	N
735. Miedema's Berlikumer	1935	1939	B
736. Wetterauw's Berlikumer	1935	1939	B
844. Bouwmeester's Diepenheimsche	1937	1939	L

* Deze beide rassen kwamen in 1938 slechts op 3 geslaagde proefvelden voor, zoodat aan de vermelde cijfers geen te hooge waarde mag worden toegekend.

Koopt zaad van wortelen en knollen alleen op naam. Eischt de selecties, die in de rassenlijst staan beschreven.

Voor verkoop op naam, zie blz. 174.

Bij de stoppelknollen wordt een groote reeks van landrassen aangetroffen, waarvan de praktijkwaarde nog slechts ten deele is onderzocht. Bij de zaadwinning, die veelal door kleine landbouwers geschiedt, is door deze en gene eenigszins geselecteerd, maar aan deze selecties kan nog weinig leiding worden gegeven, zoodat ze veelal op een primitieve trap staan.

Door selectiewedstrijden en bekendmaking der beste selecties in de rassenlijst, is getracht de beste meer naar voren te halen, wat gaandeweg ook wel is gelukt. Het I.v.P. is steeds bereid met bezitters van goede rassen in verbinding te treden, teneinde deze nader te onderzoeken en eventueel aanwijzingen te geven bij de veredeling ervan. Het is jammer dat aan een zoo belangrijk en variabel gewas als de stoppelknol nog niet meer kweekersarbeid is besteed. Het kan zijn dat zich uit de kringen der kleine zaadtellers gaandeweg kweekers ontwikkelen, het ligt echter ook op den weg der beroepskweekers om zich op de veredeling van stoppelknollen meer te gaan toelleggen.

Een der eerste vereischten, waaraan de stoppelknol moet voldoen, is resistentie tegen knolvoet. Overigens komt het natuurlijk op productiviteit aan en daarbij dient even goed op het loof als op de knol te worden gelet. Het loof toch bevat de kleinste helft van de drogestofproductie en de grootste helft van het eiwit. Rassen met overvloedig, lang groen blijvend loof zijn gewenscht.

Verder moet de knol gemakkelijk op te trekken zijn en er moet weinig grond aan kleven. Uit dit oogpunt zou men geneigd zijn voorkeur te geven aan ronde knollen, maar op onze proefvelden blijkt steeds weer, dat daaraan evenveel grond kleeft en dat deze minder productief zijn dan de (half) lange. Daar men echter in enkele streken aan ronde knollen nog de voorkeur geeft, zijn naast de lange ook nog enkele van de beste ronde rassen in deze lijst gehandhaafd.

In de kleur van vleesch en schil en in den vorm van het blad bestaan vele verschillen. Het is echter de vraag of dit voor de productiviteit of voor de voederwaarde van belang is. Vermoedelijk is er weinig of geen verband.

De zomerknollen zijn tot dusverre als „turnips” beschreven. Dit woord gaf echter aanleiding tot misverstand. De zomerknollen vormen een tot dusverre weinig belangrijk groepje van buitenlandsche selecties.

HALFLANGE EN LANGE STOPPELKNOLLEN.

A — 544. JOBE STOPPELKNOL. — K en H: N.V. J. Joordens, Venlo, (Blerick).

Mooie, vrij uniforme, half lange, cilindrische, toegespitste blauw-kop metorsch, opstaand, half ingesneden, lang groen blijvend loof. Weinig gevoelig voor vorst, zeer weinig of niet vatbaar voor knolvoet. Zeer goede drogestofopbrengst, gemakkelijk te oogsten, weinig aanklevende grond.

L — 652. OVERIJSELSCH E HALFLANGE. — Landras. H: W. van der Lugt, Wijhe (O.).

Vrij uniforme, cilindrische, spits toelopende blauwkop met zeer goede drogestofopbrengst bij behoorlijk gehalte. Flink stevig, tamelijk opgaand loof, dat lang goed blijft. Weinig vatbaar voor knolvoet, goed te trekken.

L — 682. NIJMEEGSCHE LANGE. — Landras. H: o.a. A. v. d. Elzen, Vinkel-Geffen.

Lange, cilindrische, aan den voet verdikte groenkraag. Goed uniform. Opbrengst vrij goed. Weinig gevoelig voor vorst; loof flink ontwikkeld, opstaand, lang en smal; blijft vrij lang groen. Door sterke beworteling wat moeilijk te trekken en door de knotsvormige verdikking aan den voet, vooral op vochtige gronden, wat veel aankleven van grond. Eenigszins vatbaar voor knolvoet.

B — 782. EPPE'S TANKARD. — K: Eppe's Saatzucht, Brochterbeek, Deutschland. H: Eppe's Zaadteelt, Enschede.

Lange, gladde, soms iets kromme, uniforme, gele groenkraag, met hoog opgaand, smal, diep ingesneden loof dat vroeg afsterft en gevoelig is voor vorst. Gemakkelijk rooibaar, weinig beworteld, weinig aanklevende grond. Groeit vrij ver boven den grond. Opbrengst aan knol zeer goed, doch kleine loofopbrengst. Weinig vatbaar voor knolvoet.

N — 579. HALFLANGE WITTE ROODKOP. — K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Variabele, puntige, iets staarterige, witte roodkraag. Vrij sterk beworteld, waardoor aankleven van grond. Behoorlijke opbrengst met zeer goed gehalte; niet veel loof, donkergroen, iets platgroeïend, diep ingesneden. Eenigszins vatbaar voor knolvoet.

N — 873. HALFLANGE WITTE STOMPE ROODKOP. — K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Variabele, witte roodkop met matig fijne kop. Grof, vrij lang groenblijvend loof. Gemakkelijk te rooien, weinig aanklevende grond, eenigszins resistent tegen knolvoet.

Opbrengst loof zeer goed, knolopbrengst behoorlijk, totale drogestofopbrengst zeer goed.

N — 864. HALFLANGE BLAUWKOP. — K en H: C. van Gestel, Diessen bij Tilburg.

Dit ras onderscheidt zich door „andijvieblad”. Het loof is stug, rechtopstaand, weinig ingesneden, breed, lang groenblijvend en zeer goed bestand tegen vorst. Halflange, vrij uniforme, iets puntige, witte blauwkop met vrij grove kop. Vrij goed rooibaar, iets beworteld, met iets aanklevende grond. Eenigszins vatbaar voor knolvoet. Hooge loofopbrengst; wat kleine, niet geheel uniforme knollen. Totale drogestofopbrengst behoorlijk.

RONDE STOPPELKNOLLEN.

B — 535. RONDE WITTE ROODKOP. — K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Niet geheel uniforme, bolronde, spitspuntige knol met hel roodpaarse kop; iets staarterig, waardoor wel eens wat lastig te plukken, terwijl wat grond aan de wortels kleeft. Goede knolopbrengst met weinig blauwgroen, iets platgroeïend loof. Normaal gehalte; totale drogestofopbrengst matig. Weinig resistent tegen knolvoet.

B — 558. EXTRA PLATRONDE GELE. — K en H: N.V. Zwaan en v. d. Molen, Voorburg.

Uniforme, oranjegele groenkop van platronden vorm, iets hoevig. Weinig, fijn, diep ingesneden, platgroeïend loof, vroeg afstervend, gevoelig voor vorst. Matige drogestofopbrengst. Gemakkelijk te rooien, soms iets voos. Iets vatbaar voor knolvoet.

ZOMERKNOLLEN.

In 1935 is tevens begonnen met een selectiewedstrijd zomerknollen. Een goeden indruk hebben gemaakt:

N — 733. OSTERSENDOM ROSKILDE. — H: Hermans' Zaadhandel, Maasbracht.

Lange, puntige, gele, lichte groenkop.

N — 533. FUNENSCHÉ BORTFELDER. — H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Lange, spits toeloopende, witte, roodkop.

D. AFGEVOERDE STOPPEL- EN ZOMERKNOLLEN RASSEN.

		Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
538.	v. d. Have's Zeelandia ronde witte roodkop	1932	1934	N
539.	v. d. Have's Zeelandia platronde gele groenkop	1932	1934	N
540.	v. d. Have's Zeelandia lange witte roodkop	1932	1934	N
541.	v. d. Have's Zeelandia half lange witte roodkop	1932	1934	N
542.	v. d. Have's Zeelandia lange gele groenkop	1932	1934	N
543.	v. d. Have's half lange, gele groenkop	1932	1934	N
560.	Zwaan en v. d. Molen's Bortfelder .	1932	1935	N
559.	Zwaan en v. d. Molen's Yellow Tankard	1932	1935	N
557.	Zwaan en v. d. Molen's lange witte roodkop	1932	1935	N
580.	Robertus' ronde witte roodkop . .	1932	1935	N
537.	Zwaan en de Wiljes' Roodkop Excelsior	1932	1935	N
536.	Zwaan en de Wiljes' Ronde gele herfstknol	1932	1936	N
556.	Zwaan en van der Molen's vroeg ronde witte roodkop . .	1932	1937	B
534.	Zwaan en de Wiljes' Half lange witte roodkop	1932	1937	N
584.	Olster oliekanntjes (landras) . .	1934	1937	N

**Vergelijkend overzicht
der eigenschappen van
stoppelknollen.**

(Hooge cijfers beteekenen,
dat de eigenschap gunstig
ontwikkeld is).

	544. Joordens' Jobe.	652. van der Lugt.	682. v. d. Elzen.	782. Eppe.	579. Robertus.	873. Zw. & de Wiljes.	864. C. v. Gestel.	535. Zw. & de Wiljes.	558. Zw. & v. d. Molen.
1. Rooibaarheid	8	8	5	8	6 ⁵	7 ⁵	7 ⁵	6	7
2. Beworteling	9	8	6	8 ⁵	5	7	6	5	7
3. Aankleven grond	9	8	6	8 ⁵	6	7	6 ⁵	5	6 ⁵
4. Groenblijven loof	8	8 ⁵	7	5	6	8	9	5 ⁵	5
5. Resistentie tegen vorst ..	8 ⁵	8 ⁵	8 ⁵	5 ⁵	6 ⁵	8	9	5 ⁵	5 ⁵
6. Resistentie tegen knolvoet	9	8 ⁵	6 ⁵	8	6	7	6 ⁵	5 ⁵	6 ⁵

Drogestofopbrengst in % van Jobe.

Totaal	1938	100	103	101	94	98	107	100	94	91
„	1937	100	99	95	100	95	100	91	83	91 ¹⁾
„	1936	100	97	99	89	94	—	—	91	84
„	1935	100	104	93	—	95	—	—	101	99
Loof	1938	100	104	103	73	94	114	123	79	84
„	1937	100	107	105	82	98	109	115	73	86
„	1936	100	103	103	73	94	—	—	70	75
„	1935	100	100	95	—	91	—	—	68	82
Knollen	1938	100	103	98	122	105	97	72	116	103
„	1937	100	93	86	121	93	94	64	94	98
„	1936	100	93	91	105	95	—	—	107	96
„	1935	100	110	94	—	101	—	—	133	124

¹⁾ In verband met nagekomen verslagen zijn de cijfers voor 1937 opnieuw berekend.

Voor verkoop op naam, zie blz. 174.

MERGKOOL.

Mergkool, die als zomergewas maar vooral als stoppelgewas ge-
bezigd wordt, bezit hooge, opgezwollen stronken, bezet met forsche
bladeren. Bij voldoende bemesting zeer productief, ook aan eiwit
(vooral het blad). Goed bestand tegen droogte, verdraagt lichte vorst.

Evenals vorige jaren, werden in 1938 weer wedstrijdproefvelden
aangelegd. In het algemeen kan worden geconstateerd, dat de be-
proefde mergkoolselecties m.o.m. tot hetzelfde type behooren. In pro-
ductiviteit en resistentie tegen ziekten staan ze echter niet op het-
zelfde peil.

B — 640. GOLIATH MERGKOOL. — (Selectie uit materiaal, dat
aanvankelijk als „Gartons” in den handel werd gebracht). **K** en
H: Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.

Goed aanslaand, weinig rotte stronken. Bezit eenige resistentie
tegen knolvoet, verdraagt goed lichte vorst. Goede stronk- en
bladontwikkeling. Opbrengst goed.

B — 739. ESCOFAR MERGKOOL. — **K: E. C. Farmers Coopera-**
tive Association, Ipswich. H: Fa. F. Goyarts & Zonen, Roosendaal
en Centraal Bureau, Rotterdam.

Slaat goed aan. Vrij goed bestand tegen lichte vorst. Iets vat-
baar voor knolvoet en rotte stronken. Opbrengst goed.

B — 741. SUTTON'S MERGKOOL. — **K: Sutton & Sons, Reading,**
Engeland.

Slaat behoorlijk aan, vrij goed bestand tegen lichte vorst. Iets
vatbaar voor knolvoet. Vrij weinig rotte stronken. Stronk vrij goed
ontwikkeld, veel blad. Goede opbrengst.

B — 742. WITTE MERGKOOL ZW. — **K en H: N.V. Zwaan en de**
Wiljes, Scheemda.

Slaat vrij goed aan, verdraagt lichte vorst goed. Nog al vatbaar
voor knolvoet, vrij weinig rotte stronken. Stronk niet zwaar, veel
blad. Opbrengst vrij goed.

B — 746. GROENE MERGKOOL ZM. — K en H: N.V. Zwaan en v. d. Molen, Voorburg.

Slaat iets minder goed aan, vrij goed bestand tegen lichte vorst. Nog al vatbaar voor knolvoet. Opbrengst vrij goed.

N — 861. TRIFOLIUM MERGKOOL. — H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Slaat goed aan. Vrij weinig rotte stronken. Iets vatbaar voor knolvoet. Goede stengel- en bladontwikkeling.

Gebruik van tweederangs zaaizaad doet den voederbouw nog steeds veel schade.

In aller belang: eischt zaad van de in de rassenlijst naar voren komende selecties van voederbieten, koolrapen, knollen, wortels, grassen, klavers, etc. steeds op naam en waar mogelijk onder plombe.

Vergelijkend overzicht der eigenschappen van mergkool.

(Hooge cijfers beteekenen, dat de eigenschap gunstig ontwikkeld is).

	640. Goliath.	739. Escofar.	741. Sutton.	742. Witte Z.W.	746. Groene Z.M.	861. Trifolium.
1. Aanslaan in de stoppel	8	8	7 ⁵	7 ⁵	6 ⁵	8
2. Resistentie tegen knolvoet *	7	6	6	5 ⁵	5 ⁵	6 ⁵
3. Resistentie tegen rotte stronken ..	9	6	7	7	7	7
4. Wintervastheid	8	7	7	8	7	—
Drogestofopbrengst in % van Goliath.						
Totaal 1938	100	97	98	105	101	99
„ 1937	100	100	103	95	100	100 ¹⁾
„ 1936	100	88	95	86	90	—
„ 1935	100	101	99	100	90	—
Blad 1938	100	108	104	117	92	96
„ 1937	100	93	109	102	101	106
„ 1936	100	79	101	88	85	—
„ 1935	100	103	112	112	85	—
Stronk 1938	100	89	93	94	109	101
„ 1937	100	117	102	90	101	96
„ 1936	100	100	87	85	97	—
„ 1935	100	101	89	88	95	—

1) In de cijfers voor 1937 is tengevolge van het nakomen van proefveldverslagen na het verschijnen der 14e rassenlijst nog eenige verandering gebracht.

* **Knolvoet** wordt veroorzaakt door de slijmzwam *Plasmodiophora Brassicae*. De ziekte openbaart zich door allerlei verdikkingen aan de wortels. Vele kruisbloemigen kunnen worden aangetast, niet alleen alle koolsoorten, knollen, koolrapen, koolzaad en raapzaad, maar ook onkruiden, vooral herik. De ziekte blijft over in den bodem en treedt vooral op kalkarme gronden op.

BLADKOOL.

Deze bestaat uit een korte, soms sterk verhoude, maar weinig verdikte stronk, dicht bezet met forsche, eiwitrijke bladeren. In het algemeen is de drogestofopbrengst van bladkool iets minder hoog dan die van mergkool, doch men bedenke, dat het blad het meeste eiwit bevat en dat de eiwitopbrengst van bladkool niet onder behoeft te doen voor die van mergkool.

B — 641. CHOU BRANCHU DU POITOU. — H: o.a. Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinghe en N.V. Zwaan en Co, Delft.

Slaat goed aan, nogal gevoelig voor knolvoet. Niet zeer wintervast. Opbrengst goed.

B — 753. CHOU MILLE TÊTES. — K: Vilmorin-Andrieux, Parijs-Verrières. H: o.a. N.V. Verkoopbureau v. h. selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel en N.V. Zwaan & Co, Delft.

Goed aanslaand, weinig gevoelig voor knolvoet. Opbrengst goed.

N — 755. DUIZENDKOPPIGE KOOL ZW. — K en H: N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

Slaat goed aan. Eenigszins resistent tegen knolvoet. Behoorlijk wintervast. Opbrengst vrij goed.

BOERENKOOL.

Kool met onverdikte stengel en gekroesd blad. Minder productief dan mergkool en bladkool, doch goed winterhard; vrij goed resistent tegen knolvoet.

Ook van boerenkool bestaan talrijke plaatselijke rassen en selecties, meest bedoeld voor menselijke consumptie en nog onvoldoende op voederwaarde onderzocht. Het is niet onmogelijk, dat zich onder de plaatselijke rassen zeer bruikbaar materiaal bevindt en het I. v. P. houdt zich aanbevolen voor samenwerking met kwekers, die meenen een uitblinkende selectie van voeder-boerenkool te bezitten.

Tot dusverre is door ons alleen onderzocht de in de omgeving van Winschoten voorkomende soort, die sedert eenige jaren in de rassenlijst als volgt is vermeld.

B — 642. GROVE BOERENKOOL. — K en H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Onderscheidt zich van gewone boerenkool door forsche, lange stengels en grootere bladontwikkeling.

SLUITKOOL.

Sluitkool is een prachtig, eiwitrijk, bewaarbaar veevoeder; ze verdient naast merg- en bladkool de volle aandacht. Van de tot dusverre beproefde rassen heeft op onze groenvoederproefvelden een goeden indruk gemaakt:

N — 776. WITTE DEENSCH LATE SLUITKOOL. — K en H: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.

STEKKOOL of Eeuwige moes.

Wordt door stekken vermeerderd en kan voor veevoer of voor consumptie herhaaldelijk geoogst worden. Geschikt voor pluimveebedrijven. Goed wintervast. **H: o.a. B. van Engelen, Vlijmen (N — 891).**

D. AFGEVOERDE VOEDERKOOLRASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
747. Vilmorin's Chou moellier rouge . . .	1936	1937	N
748. Barenbrug's Deensche mergkool . . .	1936	1937	N
744. Robertus' Groene mergkool . . .	1936	1938	N
745. Carter's Excelsior mergkool . . .	1936	1938	N
774. Lawson's S.S.S. mergkool . . .	1937	1938	N
756. Carter's duizendkoppige kool . . .	1937	1938	N
757. Sutton's New Hybrid Kale . . .	1937	1938	N
773. Johnson's Bonga mergkool . . .	1937	1938	N
758. Zwaan en v. d. Molen's voorjaars- boerenkool	1937	1939	N

Teneinde te bevorderen, dat zaden van voedergewassen met vermelding van herkomst zullen worden verkocht, heb ik aan de vermelding in de rassenlijst een drietal eischen verbonden en wel:

1°. dat degene, die als verkooper (**H**) van zaad van bepaalde herkomst vermeld wordt, zelf daarvan de kweeker, teler, verzamelaar of importeur is;

2°. dat hij zich verbindt geen ander zaad van dezelfde soort aan te bieden of te verkoopen, tenzij **op naam** (d.w.z. met vermelding van herkomst) **en zoo mogelijk met eigen label en plombe**. Voor zoover deze vermelding niet wel mogelijk is, b.v. doordat het een gemengde partij betreft of een partij van onbekende afkomst, kan volstaan worden met de aanduiding „handelszaad”;

3°. dat hij, voor zoover het ras niet reeds onder N.A.K. contrôle staat, aan den Directeur van het I.v.P. toelaat de juistheid van de door hem gebruikte benamingen te controleeren.

Deze voorwaarden gelden ook voor de gewassen, waarvan selectiewedstrijden worden gehouden, t.w. koolrapen, stoppelknollen, voederkool, wortelen en pastinaken. Voor voederbieten geldt een afzonderlijke regeling (zie blz. 146), evenals voor roode klaver (zie blz. 180).

Bovengenoemde eischen zijn bedoeld als een stap ter versterking van den reëlen handel in dergelijke zaden; ze hebben daardoor aanspraak op steun van de zijde der landbouwers. Men bedenke dat door deze maatregel niet alleen een eind kan worden gemaakt aan den handel in zaden van twijfelachtigen herkomst, maar bovendien een begin van wat we hebben moeten, nl. de onderscheiding van zaden van verschillende herkomst naar hunne beteekenis voor den Nederlandschen voederbouw.

De beproefde herkomsten ontvangen in 't vervolg elk jaar, al naar den indruk, die werd verkregen, een hooger of lager waardeeringscijfer. Voor verschillende gewassen is het niet mogelijk in één jaar een oordeel te vormen; in dergelijke gevallen zijn de cijfers tusschen haakjes geplaatst, terwijl ze in een volgende editie zoonoodig gecorrigeerd worden.

Ik noodig hierbij de koopers, hunne coöperaties en ook den reëlen tusschenhandel uit, geen andere zaden aan te koopen dan van hen, die in deze rassenlijst staan genoemd en er scherp op te letten geen zaad aan te koopen of te ontvangen, dat niet vergezeld gaat van een duidelijke aanduiding van naam of herkomst van het zaad. Ondergeteekende zal gaarne op de hoogte worden gesteld van gevallen, waarin de in de rassenlijst vermelde verkoopers met kennelijk opzet nalaten de herkomst van het door hen aangeboden of verkochte zaad te vermelden.

Verder worden proefnemers uitgenoodigd mede te helpen de beschikbare rassen of selecties van bekende herkomst te vergelijken. Zij, die voor eigen rekening (het zaad wordt in den regel gratis door het I.v.P. verstrekt) een rassen- of herkomstproefveld zouden wenschen aan te leggen met een der volgende gewassen: voederbieten, koolrapen, wortels, stoppelknollen, voederkool, roode klaver, witte klaver, bastaardklaver, hopperups, incarnaatklaver, lucerne, serradella, zandwikken, voederwikken, lupinen, spurrie of boterzaad, ge-lieven zich tot het I.v.P. te wenden.

NIET-VLINDERBLOEMIGE VOEDERGEWASSEN.

SPURRIE.

- L — 895. Inlandsche gewone spurrie. — H: Fa. D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinghe — 6⁵ —; N.V. J. L. Robertus, Winschoten — 6 —; Centraal Bureau, Rotterdam — 7⁵ —; Fa. A. Visser, Steenwijk — 7 —; W. Bolhuis, Groningen — 6 —; L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelang), Roermond en G. J. ter Haar, Dedemsvaart.
- L — 909. Hongaarsche gewone spurrie. — H: Centraal Bureau, Rotterdam — 8 — en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.
- L — 908. Inlandsche reuzenspurrie. — H: Fa. D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinghe; N.V. J. L. Robertus, Winschoten; Centraal Bureau, Rotterdam en Fa. A. Visser, Steenwijk.
- L — 910. Hongaarsche reuzenspurrie. — H: Centraal Bureau, Rotterdam en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

BOTERZAAD OF ZOMERRAAPZAAD.

L — 911. Inlandsch boterzaad. — H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten; Centraal Bureau, Rotterdam; Fa A. Visser, Steenwijk; G. J. ter Haar, Dedemsvaart en N.V. Zwaan en de Wiljes, Scheemda.

CHINEESCHE RADIIJS.

Bij de eerste proeven, die met dit gewas eenige jaren geleden werden genomen, werd een variëteit gebruikt, die geen knol vormde. Vermoedelijk is het de plant, die in Duitschland als Ölrettig (*Raphanus sativus exsuccus oleifer sinensis*) bekend staat. Het zaad werd geleverd door de Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling, die het echter niet meer aanbiedt.

In de plaats daarvan zijn andere variëteiten gekomen, aangeboden door de N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg, onder den naam **Ramenas ZM** (N — 894), die later in bloei schiet dan de eerstbedoelde variëteit en ook geen knol vormt. Verder biedt de N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg, een knoldragende vorm aan onder de naam **Halflange roode Chineesche zomerramenas** (N — 761), welke o.a. beproefd kan worden als stoppelgewas op terreinen, die sterk besmet zijn met knolvoet.

BOEKWEIT.

L — 912. Inlandsche boekweit. — H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling; Fa A. Visser, Steenwijk en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

NIEUW ZEELANDSCHE SPINAZIE.

Aanvankelijk traag, daarna snel ontwikkelend bladgewas, dat geplukt of tweemaal gesneden kan worden.

H: N.V. Zwaan en van der Molen, Voorburg. (N — 896).

SILOMAÏS. Zie blz. 68.

GIERST.

N — 572. **Suikergierst** (Sorgho sucré hâtif du Minnesota). — K: Vilmorin-Andrieux, Parijs. H: **Verkoopbureau van het Selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, Den Burg, Texel.**

Silagegewas. De plant lijkt een kleine maïs, ze kan vrij hard worden. Daar de drogestofopbrengst, ondanks zeer hoog gehalte, beneden die van maïs bleef en geen bijzondere voordeelen van dit gewas aan het licht gekomen zijn, kunnen alleen beproevingen in het klein op droge gronden worden aanbevolen.

N — 635. **Soedangras.** — K: Vilmorin-Andrieux, Parijs. H: **Verkoopbureau van het Selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel.**

Ook van dit grove rietachtige gewas is een selectie beproefd. De dunne stengels worden spoedig hard; daarom is het noodig vroeg te maaien, waarna het gewas nog een tweede en eventueel een derde snede leveren kan. De opbrengst is niet zeer hoog.

ZONNEBLOEMEN.

Het is tot dusverre niet gebleken, dat de (duurdere) gekweekte rassen in opbrengst boven andere uitsteken. Daarom wordt thans aangeraden Hongaarsche zonnebloem uit den voederhandel te betrekken, mits behoorlijk kiemkrachtig zaad geleverd wordt.

TOPINAMBOUR.

Knollen van eigen teelt worden aangeboden door N.V. J. L. Robertus, Winschoten en Fa A. Visser, Steenwijk.

KALKSTIKSTOF

Onmisbaar voor onkruidbestrijding!!!

Gratis inl. en broch.:

Inl. Bureau voor Kalkst. Glimmen.

50 Jaren
Inlandsch Klaverzaad

ROODE KLAVER.

Nederland teelt zelf niet meer dan 10% van het benoodigde roode klaverzaad, de productie is bovendien wisselvallig. De inheemsche klaver heeft echter bijzondere beteekenis doordat ze geheel bij ons klimaat is aangepast. Het is de stoppel- en maaiklaver bij uitnemendheid.

Van dit inlandsche klaverzaad wordt een deel (naar schatting de helft) onder toezicht van den N. A. K. gewonnen, een ander deel door den handel verzameld, en aan den man gebracht. Bovendien wordt, om het tekort aan te vullen, klaverzaad van her en der geïmporteerd, en nu doet zich al dadelijk het euvel voor, dat er veel meer „inlandsch” en „Brabantsch” zaad etc. wordt verhandeld dan er in ons land wordt geteeld. Dit boerenbedrog is gaandeweg ingeburgerd en zal ook gaandeweg moeten verdwijnen. Daartoe is of de wet of eendrachtige samenwerking van verbruiker en handelaar noodig, en waarschijnlijk verdient, om te beginnen, laatstgenoemde manier de voorkeur. Het groote vraagstuk is daarbij niet hoe de frauduleuze handel in „inlandsch zaad” de kop kan worden ingedrukt, maar de groote kwestie is: hoe kan zoo goed mogelijk worden voorzien in de 90% zaad, die nu eenmaal uit het buitenland moet komen. Want het maakt daarbij groot verschil of men zaad neemt van Belgische herkomst dan wel van Hongaarsche, Poolsche, Engelsche of Scandinavische, om niet te spreken van Russische, Zuid-Fransche of Amerikaansche. De practijkwaarde van de zaden van verschillende herkomsten is slechts ten deele bekend en kon tot dusverre ook slechts zeer onvoldoende worden bestudeerd, omdat het niet gebruikelijk was klaverzaad onder zijn waren naam te verhandelen.

De herkomsten zijn thans in de volgende groepen ingedeeld, voor de eigenschappen hiervan wordt verwezen naar blz. 184-188.

Groep **AA** Inheemsche en daarmede gelijkgestelde roode klaver;

Groep **BB** Baltisch-Boheemsche roode klaver;

Groep **BE** Engelsche roode klaver;

Groep **BF** Noord-Fransche roode klaver;

Groep **BS** Scandinavische roode klaver;

Groep **CC** Zuid-Europeesche roode klaver;

Groep **DD** Buiten Europeesche roode klaver.

Het eerste wat thans in den klaverzaadhandel gebeuren moet is algemeene **verkoop op naam**, en zoodra deze toestand bereikt is, volgt de waardeering der verschillende herkomsten a.h.w. „vanzelf”.

De koper vraage steeds aanbiedingen van klaverzaad **op naam** met N.A.K. certificaat of onder contrôle van het R.P.v.Z. en het I. v. P.

De tusschenhandelaar weigere eveneens verder mede te werken aan het tot dusverre gebruikelijke stelsel van „boerenbedrog”. De meeste groothandelaren zijn volkomen bereid het hunne te doen om tot een geordenden toestand te komen, waardoor het thans mogelijk is het voor enkele jaren begonnen zuiveringsstelsel in een versneld tempo door te voeren.

Naast het vanouds onder contrôle van den N.A.K. geproduceerde zaad, dat hoogstens 5% van de behoefte kan dekken, krijgen wij in het vervolg de rubriek **handelszaden op naam**, aangeduid door ☐.

De op blz. 183 te noemen firma's en coöperaties hebben zich bij de daartoe gemaakte regeling aangesloten, welke op 1 Januari 1939 in werking is getreden. De regeling kwam in December 1938 tot stand, de meeste prijscouranten en vele offerten waren toen reeds in zee, ook hadden reeds verkoopen onder de oude benamingen plaats gehad. Daardoor is het noodig in het voorjaar 1939 hier en daar de hand te lichten met de gemaakte bepalingen; het I.v.P. en het Rijksproefstation voor Zaadcontrôle zijn met deze afwijkingen bekend. Voor het seizoen 1939-1940 zullen de regelen onverkort van kracht worden voor wie zich er aan hebben onderworpen.

De regelen zijn in het kort de volgende:

Door de gecontroleerde verkoopters wordt steeds verkocht **op naam**. De benaming correspondeert met die in de rassenlijst. De naam en/of de groep, waartoe het zaad blijkens de rassenlijst behoort, wordt weergegeven op de model-label die aan den zak wordt aangebracht, onder het plombe van den betrokken importeur of handelaar. Eventueel wordt het plombe aangebracht door het R.P.v.Z. Slechts verkoop van kleine partijen over de toonbank kan ongeplombeerd plaats hebben; men vraage dan zaad uit een zak waarbij de label aanwezig is.

De label garandeert niet alleen de echtheid van het zaad volgens de gegeven benaming, maar bovendien de door de wet vereischte minimum gebruikswaarde of wel de gebruikswaarde, die op de label kan worden aangegeven met een plakstrook. Deze garantie staat onder contrôle van het R.P.v.Z.

In een aantal gevallen hebben wij te maken met geïmporteerd zaad, dat reeds in het buitenland is geplombeerd. Deze zaden worden aangeduid met het teeken \$, en men accepteere ze alleen onder het origineele buitenlandsche plombe. Het kan zijn dat deze importen bovendien geplaatst zijn onder toezicht van den N.A.K. of van het R.P.v.Z. In dat geval wordt het teeken + resp. □ naast de \$ geplaatst.

Verschillende importeurs hebben reeds enkele jaren zaad van bepaalde herkomst aangeboden en door het I.v.P. laten controleren. Voorzover bij controlecultuur en op proefvelden een gunstigen indruk werd verkregen, zijn dergelijke zaden in de 14e rassenlijst met een * aangemerkt, waarvoor thans een waardecijfer, dat de indruk in de groep weergeeft, in de plaats is gekomen. (Zie blz. 174).

Bijzondere vermelding verdient hier nog het AA zaad, d.i. in Nederland geteeld en daarmee gelijkgesteld zaad. Hieronder wordt verstaan zaad, dat door bepaalde in de rassenlijst vermelde firma's onder toezicht van het R.P.v.Z. wordt verzameld door aankoop bij de telers en ter goeder naam en faam bekend staande plaatselijke commissionairs en opkopers in Nederland, België, Rijnland en Luxemburg. Dit zijn de zaden, die in praktijkwaarde het dichtst staan bij de in Nederland geteelde en op wier echtheid speciaal toezicht wordt gehouden. Slechts die firma's, die als volkomen ter zake kundig worden beschouwd en volledige contrôle op hun handelingen toelaten en zich daarbij onderwerpen aan alle te geven voorschriften, worden in de rassenlijst vermeld.

Het welslagen van de thans getroffen maatregelen tot verbetering van de klaverzaadvoorziening hangt in hooge mate van de koopers af.

INLANDSCHE ROODE KLAVER, GETEELD ONDER
N.A.K.-TOEZICHT.

In het algemeen verdient inlandsche roode klaver, o.a. omdat ze een flink stoppelgewas en een betere tweede snede geeft, de voorkeur boven de buitenlandsche. Dit geldt in zeer sterke mate voor de zand- en dalgronden.

Van het inlandsche zaad verdient het door de N.A.K.-gekeurde de voorkeur, omdat men hierbij de meest volledige garantie's heeft, dat het afkomstig is van van ouder op ouder in ons land geteelde klaver.

De ondergenoemde vereenigingen zijn door den N.A.K. erkend als telers van de van ouds bekende landrassen in de daarvoor aangewezen gebieden. Het door hen af te leveren zaad wordt van blauwe certificaten voorzien. Eveneens kan het blauw certificaat worden verleend aan andere door den N.A.K. erkende telers in de bedoelde gebieden.

Zaad van roode klaver, geteeld buiten de gebieden der in deze lijst genoemde landrassen, mits afkomstig van zaad met blauw certificaat, kan als **Nederlandsche roode klaver** worden gekeurd en van groene certificaten worden voorzien.

L — 41. Roosendaalsche roode klaver. — + — H: Ver. „de Klaverbloem”, Roosendaal.

L — 42. Limburgsche Maasklaver. — + — H: Limburgsche Land- en Tuinbouwbond (Afd. Landbouwbelaang), Roermond en buiten Limburg: Centraal Bureau, Rotterdam.

L — 440. Brabantsche roode Maasklaver. — + — H: Noordbrabantsche Christelijke Boerenbond (N.C.B.), Tilburg en Centraal Bureau, Rotterdam.

L — 676. Groninger roode klaver. — + — Sedert jaren vermeerderd in het gebied van den keuringsdienst Groningen, o.a. door Dr. R. J. Mansholt, Westpolder.

Niet het uiterlijk, maar de herkomst bepaalt de waarde van het roode klaverzaad.

**HANDELSZAAD VAN ROODE KLAVER, OP NAAM EN ONDER
TOEZICHT VAN HET R.P.v.Z. EN HET I.v.P.**

De volgende importeurs en handelaars hebben zich aan de gestelde regeling (zie blz. 180) onderworpen:

- Fa B. C. Algra, Stiens *;
- Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem *;
- Centraal Bureau, Rotterdam *;
- R. Dahmen-Tissen, Roermond *;
- Gebrs. Dries, Sappemeer *;
- Fa G. Geertsema, Groningen;
- Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge *;
- Ned. Heidemaatschappij, Arnhem *;
- Hermans Zaadhandel, Maasbracht *;
- Fa F. Jager, Winschoten *;
- N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick *;
- N.V. Wed. P. de Jongh, Goes *;
- N.V. Kuhn & Co, Naarden;
- A. Poortman, Rotterdam *;
- N.V. J. L. Robertus, Winschoten *;
- N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen;
- N.V. Zwaan & Co, Delft *.

De met * aangeduide firma's zijn in het algemeen in staat zaad te leveren uit alle groepen. Zij worden daarom niet bij iedere rubriek afzonderlijk vermeld. Alleen wanneer een verkoper bovendien zaad van een speciale herkomst heeft aan te bieden, wordt daarvan melding gemaakt.

GROEP AA, INHEEMSCHE EN DAARMEDE GELIJKGESTELDE ROODE KLAVER.

Dit zaad moet van ouder op ouder geteeld zijn in Nederland, België, Luxemburg of Rijnland.

Eerste nabouw Roosendaalsche klaver geteeld in Polen. — ☐ — H: N.V. Kon. Beetwortelzaadcultuur Kuhn & Co, Naarden — 8 (8).

Roode klaver geteeld in N. Brabant en Limburg. — ☐ — H: Fa G. Geertsema, Groningen — (7) en Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Roode klaver geteeld in Groningen. — ☐ — H: Fa G. Geertsema, Groningen — 8 (7); Fa B. C. Algra, Stiens en Fa F. Jager, Winschoten.

Kempensche roode klaver. — ☐ — H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge.

Luxemburgsche roode klaver. — ☐ — H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge; N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick.

Roode klaver geteeld in de Wieringermeer. — ☐ — H: N.V. Zwaan en Co, Delft.

AA roode klaver. — ☐ — H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten — 7 —; Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem; Ned. Heidemaatschappij, Arnhem; Fa F. Jager, Winschoten; A. Poortman, Rotterdam; Gebr. Dries, Sappemeer; Hermans Zaadhandel, Maasbracht en R. Dahmen-Tissen, Roermond.

GROEP BB, BALTISCH-BOHEEMSCHE ROODE KLAVER.

Dit zaad is afkomstig uit Estland, Letland, Lithauen, Polen, Zevenburgen, Hongarije of Tschecho-Slovakije. Deze middenvroegelandrassen van roode klaver voldoen over het algemeen goed op onze kleigronden; op zand- en dalgrond minder goed. In het eerste

jaar iets tragere ontwikkeling en daardoor lagere opbrengst als stoppelklaver dan de inlandsche. Goede wintervastheid, iets langzamere voorjaarsontwikkeling, bloeit ongeveer een week na de inlandsche.

N — 677. **Kooperativa Bohemia Urstamm roode klaver.** — ☐ — Onder toezicht van de Tschechische Cooperativa. H: **Centraal Bureau, Rotterdam.** Dit ras onderscheidt zich door vroege bloei — 7 (7).

L — 992. **Hongaarsche roode klaver met herkomstplombe.** — § ☐ H: N.V. Wed. P. de Jongh, Goes — 7 (7) —; Ned. Heidemaatschappij, Arnhem; N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick; **Centraal Bureau, Rotterdam en Gebr. Dries, Sappemeer.**

L — 999. **Zevenburgsche roode klaver.** — ☐ — H: N.V. J. Joordens, Venlo-Blerick.

BB roode klaver. — ☐ — H: de onder contrôle staande importeurs, zie blz. 183.

GROEP BE, ENGELSCH ROODE KLAVER.

De klaver, die in ons land uit Engeland geïmporteerd wordt is in het algemeen vlug groeiend en zeer geschikt als stoppelklaver. De wintervastheid is vooral op de lichte gronden zeer matig. Tamelijk bladrijk en vroeg bloeiend. Hiernaast komen in Engeland laatbloeiende typen voor.

N — 763. **Escofar roode klaver.** — K: E. C. Farmers Cooperative Association (E.C.F.C.A.) Ipswich, Engeland. H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal — § — 6 (6) — en **Centraal Bureau, Rotterdam** — § ☐ — 6 (6).

L — 1003. **Suffolk roode klaver.** — ☐ — H: A. Poortman, Rotterdam.

L — 1000. **Oost-Engelsche roode klaver.** — ☐ — H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling.

BE roode klaver. — ☐ — H: de onder contrôle staande importeurs, zie blz. 183.

Voor Nederland bijzonder aanbevolen :

Klein Wanzlebener

„E” Suikerbietzaad

PERAGIS Voederbietzaad

SAXONIA Zomergerst (brouwgerst)

alles „**ORIGINEELE**” rassen der Selectiebedrijven
Rabbethge & Giesecke, Klein Wanzleben (Magdeburg)

**Origineel „ESCOFAR” Engelsch
rood, wit, wild wit en hoppe Klaverzaad**

Mergkoolzaad • Bladkoolzaad

„**Origineele**” rassen, geselecteerd door the **Eastern Counties
Farmers Coop. Association, Suffolk - Norfolk - Essex.**

Verkoopkantoor voor Nederland :

Firma F. Goyarts & Zonen

Roosendaal (N.-B.)

GROEP BF, NOORD-FRANSCH ROODE KLAVER.

Snelgroeiende, grofstengelige, vroegbloeiende klaver, die weinig uitstoelt. Matig wintervast. Zeer geschikt als stoppelklaver en bruikbaar als maaiklaver. Deze klaver voldoet op zandgronden minder goed dan op klei.

BF roode klaver. — ☐ — H: de onder contrôle staande importeurs, zie blz. 183.

GROEP BS, SCANDINAVISCH ROODE KLAVER.

Tot deze groep behooren vooral geselecteerde rassen uit Scandinavië. Ze onderscheiden zich in het algemeen door sterke uitstoeving, goede wintervastheid en groote bladrijksdom. Deze rassen kunnen onderverdeeld worden in middenlate en late klavers.

De middenlate rassen (in Denemarken bij de vroege klavers gerekend) geven een matig stoppelgewas. Bloei $\pm$ 2 weken later dan de inlandsche klaver; de eerste snede is grooter, de tweede snede kleiner.

De late rassen geven als stoppelklaver een lage opbrengst; trage ontwikkeling in het tweede jaar, bloei 3-4 weken later dan die van de inlandsche klaver. De eerste snede is groot, maar er treedt nogal eens legering en rotting op, zeer kleine tweede snede.

Middenlate BS rassen.

N — 767. Tystofte 40 roode klaver. — § ☐ — H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen. — 8 (8).

N — 1001. Tystofte I roode klaver (vroeg). — § ☐ — K: Forsogstation Tystofte, Skaelskør, Denemarken. H: Fa B. C. Algra, Stiens.

N — 900. Smaragd roode klaver. — § ☐ — K: Fa Weibull, Landskrona, Zweden. H: Centraal Bureau, Rotterdam. — (6).

N — 903. Essi roode klaver. — § ☐ — K: O. J. Olson en S., Hammenhog, Zweden. H: Fa B. C. Algra, Stiens — (7).

N — 898. Hjelm roode klaver. — § ☐ — K: Maribo Frokontor, Maribo, Denemarken. H: Fa B. C. Algra, Stiens. — (7).

Late BS rassen.

N — 766. Otofte roode klaver. — § □ — **K:** Deensche zaaizaad-
vereniging (D.L.F.), Roskilde, Denemarken. **H:** **Centraal Bureau,**
Rotterdam — 7 (7).

N — 768. Pajbjerg roode klaver. — § □ — **K:** Pajbjergfondens
Forsøgsgaard, Børkop, Denemarken. **H:** **N.V. Landbouwbureau M.**
Wiersum, Groningen. — 7 (6).

N — 902. Lindby roode klaver. — § □ — **K:** O. J. Olson en S.,
Hammenhog, Zweden. **H:** **Fa B. C. Algra, Stiens — (7).**

N — 899. Femo roode klaver. — § □ — **K:** Maribo Frokontor, Ma-
ribo, Denemarken. **H:** **Fa B. C. Algra, Stiens — (7).**

N — 901. Göta roode klaver. — § □ — **K:** Gösta Eriksson, Borstop,
Norrköping, Zweden. **H:** **Fa B. C. Algra, Stiens — (6).**

N — 977. Karaby roode klaver. — § □ — **K:** Fa Weibull, Lands-
krona, Zweden. **H:** **Centraal Bureau, Rotterdam — (6).**

N — 1002. Tystofte I roode klaver (laat). — § □ — **K:** Forsogs-
station Tystofte, Skaelskør, Denemarken. **H:** **Fa B. C. Algra, Stiens.**

GROEP CC, ZUID-EUROPEESCHE ROODE KLAVER.

Zaad afkomstig uit Midden- en Zuid-Frankrijk, Italië en de Bal-
kan. Geschikte klaver voor stoppelgewas en groenbemesting. Onvol-
doende wintervast.

GROEP DD, BUITEN EUROPEESCHE ROODE KLAVER.

Zaad afkomstig uit niet Europeesche landen. Deze klavers zijn in
’t algemeen voor maaiklaver minder geschikt, o a. wegens sterke be-
haring (Noord-Amerika) of onvoldoende wintervastheid. Sommige
herkomsten zullen op den duur misschien bruikbaar blijven.

WITTE KLAVER.

Deze moet worden onderscheiden in wilde en gecultiveerde witte klaver. De wilde witte klaver komt algemeen in onze goede oude graslanden voor. Het is een wintervaste, sterk uitstoelende, kruipende vorm, die uitmuntend geschikt is voor beweiding en zichzelf in stand houdt. Het is zeer aan te bevelen bij den aanleg van blijvend weiland eenig zaad van wilde witte klaver te gebruiken. Weliswaar is dit hoog in prijs, maar men kan aanzienlijk minder kilo's geven dan van gewone witte klaver.

De gecultiveerde vorm is hooger opgaand, bladrijker, minder uitstoelend en korter van levensduur; ze is meer bij de omstandigheden aangepast, die op bouwland en in kunstweiden heerschen.

WILDE WITTE KLAVER.

L — 978. Escofar wilde witte klaver. — § — Verzameld door E. C. Farmers Cooperative Association, Ipswich, Engeland. H: Centraal Bureau, Rotterdam (7).

L — 914. Kentsche wilde witte klaver. — H: Fa D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezelinge — (4) —; N.V. Wed. P. de Jongh, Goes — (6) —; Verkoopbureau van het U.L.G., Utrecht — (7) —; Ned. Heide-maatschappij, Arnhem; A. Poortman, Rotterdam en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

WITTE CULTUUR KLAVER.

L — 104. Inlandsche witte klaver. — † — Wordt vanouds in Friesland en Groningen gewonnen; thans onder toezicht van den N.A.K. (blauw certificaat). Dit zaad wordt door verschillende hand-laren en coöperaties aangeboden.

Ongekeurd inlandsch zaad wordt op eigen garantie aangeboden door: Fa B. C. Algra, Stiens — (7) —; N.V. J. L. Robertus, Winschoten — (6) —; Fa G. Geertsema, Groningen en N.V. Zwaan en Co, Delft.

N — 904. Otofte Morsö witte klaver. — § — K: Deensche zaaizaad-vereëning (D.L.F.), Roskilde. H: Centraal Bureau, Rotterdam — (7).

- L — 916.** Morsö witte klaver wordt op eigen garantie door de volgende importeurs aangeboden: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling — (7) —; N.V. Wed. P. de Jongh, Goes — (7) —; Hermans' Zaadhandel, Maasbracht — (7) —; Gebr. P., C. en L. de Jongh, Goes — (7) —; N.V. J. L. Robertus, Winschoten en Ned. Heidemaatschappij, Arnhem.
- N — 765.** Pajbjerg Grassmark witte klaver. — § — K: Pajbjergfondens Forsøgsgaard, Børkop, Denemarken. H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen — (7).
- N — 842.** Escofar witte klaver. — § — K: E. C. Farmers Cooperative Association, Ipswich, Engeland. H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal en Centraal Bureau, Rotterdam — (7).
- L — 917.** Hongaarsche witte klaver. — H: Centraal Bureau, Rotterdam — (6) — en N.V. J. L. Robertus, Winschoten — (6).
- L — 918.** Boheemsche witte klaver. — H: Centraal Bureau, Rotterdam en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.
- L — 919.** Poolsche witte klaver. — H: Centraal Bureau, Rotterdam — (6) — en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

BASTAARDKLAVER.

- L — 920.** Zweedsche bastaard klaver. — H: Centraal Bureau, Rotterdam (gecontroleerde verbouw van de Fa Weibull, Landskrona) en Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling.
- L — 921.** Canadeesche bastaardklaver. — H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling — (6) — en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.
- L — 922.** Boheemsche bastaardklaver. H: Centraal Bureau, Rotterdam (Kooperativa Praag) — (6) — en N.V. J. L. Robertus, Winschoten — (7).
- L — 979.** Poolsche bastaardklaver. — H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.
- L — 980.** Bastaardklaver uit Baltische landen. — H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten — (5).

HOPPERUPSKLAVER.

- N — 842. Escofar hopperupsklaver. — § — K: E. C. Farmers Co-operative Association, Ipswich, Engeland. H: Fa F. Goyarts en Zonen, Roosendaal en Centraal Bureau, Rotterdam — (7).
- L — 981. Engelsche hopperupsklaver. — H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinghe — (7) —; N.V. Wed. P. de Jongh, Goes — (7) —; Gebr. P., C. en L. de Jongh, Goes — (7) —; Ned. Heidemaatschappij, Arnhem en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.
- L — 982. Schotsche hopperupsklaver. — H: N.V. Wed. P. de Jongh, Goes en Gebr. P., C. en L. de Jongh, Goes.
- L — 983. Deensche hopperupsklaver. — H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinghe; Centraal Bureau, Rotterdam; N.V. Wed. P. de Jongh, Goes en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.
- L — 984. Luxemburgsche hopperupsklaver. — H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

INCARNAATKLAVER.

- N — 907. Hooster incarnaatklaver. — † — Selectie uit Limburgsch landras. K: J. Geraerts, Buggenum. Vm en H: L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelang), Roermond.
- N — 985. Escofar incarnaatklaver. — § — K: E. C. Farmers Co-operative Association, Ipswich, Engeland. H: Centraal Bureau, Rotterdam.
- L — 986. Hongaarsche incarnaatklaver. — H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinghe — (7) —; Centraal Bureau, Rotterdam — (7) —; N.V. J. L. Robertus, Winschoten — (7).

REUZEN HONINGKLAVER

(*Melilotus alba*).

De Fa. D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinghe, biedt Fransch zaad aan.

LUCERNE.

Zaad van Hongaarsche en Tschechische oorsprong voldoet in het algemeen beter dan dat uit Provence of Noord-Italië. Hiernaast heeft Noord-Fransch zaad een zeer productieven indruk gemaakt op de proefvelden.

L — 987. Hongaarsche lucerne (met herkomstplombe). — § — **H:** Centraal Bureau, Rotterdam — 8 (8) —; Ned. Heidemaatschappij, Arnhem; Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling — 8 (7) —; N.V. Wed. P. de Jongh, Goes — 8 (7) —; Gebr. P. C. en L. de Jongh, Goes — (7) — en N.V. J. L. Robertus, Winschoten — (8).

L — 988. Boheemsche lucerne. — § — **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen — 8 (7).

L — 989. Slowaaksche lucerne. — § — **H:** N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen — 8 (7).

L — 990. Tschechische lucerne. — **H:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

L — 991. Provencer lucerne. — **H:** Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling — 7 (7); Verkoopbureau van het Selectiebedrijf v.h. M. D. Dijt, den Burg, Texel — 7 (7) —; N.V. Wed. P. de Jongh, Goes — 7 (7) —; Centraal Bureau, Rotterdam — 7 (7) —; Gebr. P. C. en L. de Jongh, Goes — (8) —; N.V. J. L. Robertus, Winschoten — (8) — en Ned. Heidemaatschappij, Arnhem.

SERRADELLA.

L — 923. Inlandsche serradella. — **H:** Centraal Bureau, Rotterdam; Ned. Heidemaatschappij, Arnhem; Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

L — 993. Poolsche serradella. — **H:** Ned. Heidemaatschappij, Arnhem; Centraal Bureau, Rotterdam; Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

SPAANSCH EPARCETTE.

(Hedysarum coronarium).

Wordt o.a. ingevoerd door de N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

ZANDWIKKEN

(Vicia villosa).

L — 924. Inlandsche zandwikken. — H: L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelang), Roermond en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

L — 994. Hongaarsche zandwikken. — H: Centraal Bureau, Rotterdam; Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

L — 995. Zandwikken uit Baltische landen. — H: N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

VOEDERWIKKEN.

(Zomerwikken, Vicia sativa).

A — 91. Negrowikken. — † — Selectie uit Geldersche wikken. 1922 en 1926. K: Ir. C. Koopman, Zierikzee. H: Centraal Bureau, Rotterdam — 8.

Bladrijk, productief ras met zwart zaad.

L — 996. Inlandsche voederwikken. — Op eigen garantie aangeboden door: Centraal Bureau, Rotterdam — 7 —; N.V. Wed. P. de Jongh, Goes — 8 —; Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling — 8 — en N.V. J. L. Robertus, Winschoten — 5.

Zaad uit Oostzeestaten en uit de Balkanlanden wordt geïmporteerd door: Centraal Bureau, Rotterdam — 6 —; Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling — 6 —; N.V. J. L. Robertus, Winschoten en Gebr. P., C. en L. de Jongh, Goes.

VOEDERLUPINEN.*

N — 760. Zoete Lupine. — † — D —*) K: K.W. Institut für Vererbungsforschung, Müncheberg (Duitschland). **Vm en H in Nederland:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

Komt in ontwikkeling vrijwel overeen met de gewone (bittere) gele lupine, kan echter, wegens buitengewoon laag gehalte aan bitterstof ook als voederlupine worden gebezigd, zoowel het groene loof als het zaad.

N — 843. Zoete blauwe lupine. — † — K: K.W. Institut für Vererbungsforschung, Müncheberg (Duitschland). **Vm en H in Nederland:** N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

BITTERE GELE LUPINEN.

L — 997. Inlandsche bittere gele lupine. — H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge; Ned. Heidemaatschappij, Arnhem; L.L.T.B. (Afd. Landbouwbelaag), Roermond; Centraal Bureau, Rotterdam en N.V. J. L. Robertus, Winschoten.

L — 998. Poolsche bittere gele lupine. — H: Fa D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge; Ned. Heidemaatschappij, Arnhem; N.V. J. L. Robertus, Winschoten en Centraal Bureau, Rotterdam.

BITTERE BLAUWE LUPINEN.

Worden geïmporteerd o.a. door de Fa. D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge.

SOYABOONEN.

N — 905. Platter soyaboon. — K: F. A. Brillmayer, Platt, Oostenrijk. **H:** N.V. Zwaan & Co, Delft.

---

* Het is gewenscht, dat men zich aanwent om in het algemeen van „voederlupinen” te spreken. De benaming „Zoete lupine” is gereserveerd voor de hier bedoelde kweekproducten, die in de Duitse rassenlijst vermeld staan als „Gelbe, resp. Blaue von Sengbusch’s Müncheberger Grünfütter Süzlupine”.

D. AFGEVOERDE VLINDERBLOEMIGE VOEDERGEWASSEN.

	Opge- nomen	Afge- voerd	Rubr.
484. Udyz's Gloria roode klaver . . .	1935	1937	N
769. Pflug's blauwe lupinen . . .	1932	1938	N
636. Vilmorin's Japansche gierst . . .	1934	1939	N
906. Reynders' Leeuwenbek incarnaat- klaver	1938	1939	N

Koopt geen zaden van voedergewassen dan **OP NAAM**, volgens de rassenlijst, en, waar mogelijk, **ONDER PLOMBE**.

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE
JAARBEURS

1939
UTRECHT 14-23 MAART
5-14 SEPTEMBER

AAN DE NAJAARSBEURS IS EEN SPECIALE
AGRARISCHE JAARBEURS VERBONDEN

**A. POORTMAN.
ROTTERDAM.
GRAS- EN KLAVERZADEN**

OPGERICHT 1868.

Specialiteiten.

*Wilde Witte Klaver, Hopperupsklaver
en Roode Klavers.*

VRAAGT ONZE PRIJSCOURANT
MET SPECIALE TOELICHTING.

A P
R

Ontsmet Uw zaaizaad met:

Abavit

DROOG OF NAT.

SCHERING A.G., BERLIN-N. 65.

Hoofdvertegenw. voor Afd. Plantenziektenbestrijdingsmiddelen

Firma DENKA

**CHEMISCHE EN PHARMACEUTISCHE PRODUCTEN
VOORTHUIZEN**

Onze oude graslanden zijn bedekt met plantenmengsels, die op den langen duur zekere stabiliteit zijn gaan vertoonen, doordat alles wat er oorspronkelijk groeide en er in den loop der tijden bij kwam, een harden strijd om het bestaan heeft moeten voeren, die slechts datgene overliet, dat zich in de gegeven omstandigheden in onderlinge samenleving kon handhaven. Niet alleen bepaalt de geschiedenis en de daardoor verkregen bodemtoestand welke soorten in het grasland standhouden, maar bovendien — en wellicht is dit nog belangrijker — zijn de soorten zelf aan natuurselectie onderworpen geweest, die in meer of minder gunstige richting kan hebben geleid. De typen van dezelfde grassoort — en dit geldt ook voor de klavers en verdere weideplanten — die men in de graslanden vindt, loopen zeer sterk uiteen, even sterk als voederbieten en suikerbieten, of als Eersteling en Roode Star. In de zode is a.h.w. het resultaat opgehoopt van jarenlange verplegingsarbeid; hoe beter de verpleging was, hoe waardevoller het bestand. Omgekeerd: een slechte behandeling kan selectie in ongewenschte richting veroorzaken. Daar, waar men er toe overgaat door sterk ingrijpende maatregelen oude en slechte graslanden te verbeteren, zal men terdege moeten overwegen of wellicht de beste resultaten te bereiken zijn door de oude zode geheel of gedeeltelijk te vernietigen en te trachten een flora te vestigen, die beter past bij de groeiomstandigheden die men wenscht te scheppen.

De kennis, noodig voor den inzaai van blijvend grasland, is nog zeer onvolledig; omtrent de daar te bezigen selecties kan nog geen beter advies worden gegeven dan dit: gebruik, als het mogelijk is zaad, gewonnen op naburige goede graslanden, en dan geen „hooizaad“, maar opzettelijk verzameld materiaal.

Vanouds komt het verzamelen van graszaden in het wild hier en daar voor. Tevens is een eerste begin gemaakt met het winnen van weidezaden in het groot. Voorzooover dergelijke zaden in den handel beschikbaar zijn, worden ze in dit hoofdstuk steeds vermeld.

Voor de grassen, die bestemd zijn om bestanddeel uit te maken van mengsels voor kunstweiden, is het veel minder moeilijk een eerste schifting te maken tusschen goed en slecht materiaal, en in nog sterkere mate geldt dit voor grassen, die ongemengd als voe-

dergewas worden verbouwd. Men kan dergelijke grassen op proefvelden vergelijken en een beeld verkrijgen van hun verschillende eigenschappen. Dank zij de medewerking van de leden der Graszaadassociatie en enkele andere onderzoekers, o.a. het kweekbedrijf van het Centraal Bureau, is het ons mogelijk de belangrijkste handelszaden voor dit doel scherper te vergelijken en te beoordeelen dan voor eenige jaren het geval was. Wij hebben dientengevolge het minder goede materiaal uit de rassenlijst weggelaten en de betere selecties meer op den voorgrond gebracht. De beschrijvingen der eigenschappen kunnen positiever worden gesteld dan voorheen. Bovendien heeft de Graszaadassociatie krachtig mede geholpen om overtollige merken op te ruimen. Zooals in de vorige rassenlijst reeds werd medegedeeld, hebben de leden het werk verdeeld en houdt thans ieder van hen zich slechts met selectie van een of enkele grassen bezig, terwijl men elkaar stamzaad verschaft, zoodat tenslotte alle geassocieerde kwekers dezelfde *Neerlandia* grassen in den handel brengen. Tijdelijk wordt de controle op de teelt door de graszaadassociatie zelf verricht. De origineele *Neerlandia* grassen worden thans met een plombe van het R.P.v.Z. en een garantiestrook, inhoudend een verklaring van rasechtheid van de G.A., aangeboden. Op deze strook staat tevens het resultaat van het monsteronderzoek van het Proefstation.

Indien dus in onderstaande lijst de naam *Neerlandia* voorkomt, beteekent dit dat het zaad verkrijgbaar is bij de leden dezer associatie, voorzover die handel drijven. Het zijn:

Barenbrug's Zaadhandel, Arnhem.

Fa D. J. v. d. Have, Zaadteelt en Zaadhandel, Kapelle-Biezelinge.
Nederlandsche Heidemaatschappij, Arnhem.

N.V. J. Joordens' Zaadhandel, Venlo (Blerick).

N.V. J. L. Robertus' Zaadteelt en Zaadhandel, Winschoten.

N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen.

N.V. Zwaan & de Wiljes, Zaadteelt en Zaadhandel, Scheemda.

Behalve door de leden van de Graszaadassociatie wordt op het kweekbedrijf van het Centraal Bureau serieus gewerkt aan de se-

lectie van verschillende grassoorten. Dit bedrijf staat onder toezicht van den N.A.K.

Wederom wordt den verbruikers op het hart gedrukt: Koopt slechts zaden van bekende herkomst, zoo mogelijk goedgekeurd door den N.A.K. of de Graszaadassociatie. Bevordert op deze manier het eigenbelang, maar bovendien helpt hierdoor mee de Nederlandsche graszaadteelt tot ontwikkeling te brengen.

Ter verkrijging van een overzicht van de eigenschappen van de grassen is allereerst de tabel op blz. 202-203 gemaakt.

In de tabel wordt in cijfers een vergelijkend overzicht gegeven van de voornaamste eigenschappen der grassen. Voorzooover mogelijk zijn hierin tevens de rasverschillen binnen iedere soort tot uitdrukking gebracht. Bij het beschouwen van deze tabel gelieve men in aanmerking te nemen dat de eigenschappen der van nature in goede oude graslanden voorkomende landrassen, in het algemeen iets gunstiger zijn dan in de cijfers tot uiting komt.

Hier volgen verder enkele algemeene opmerkingen over de beteekenis die de soorten en hunne selecties voor het grasland hebben. Ze worden voor elk gras afzonderlijk aangevuld door de beschrijvingen op blz. 204-214. Bij die beschrijvingen zijn de geslachten vermeld in hunne volgorde van belangrijkheid: Lolium, Festuca, Phleum, Poa, Dactylis, Alopecurus, Cynosurus, Agrostis, Arrhenatherum en Trisetum, terwijl van elk geslacht de belangrijkste soorten, vet gedrukt, voorop zijn gesteld. Bij de vermelding der verkrijgbare selecties zijn deze wederom geplaatst in volgorde van aanbevelenswaardigheid.

Bij den aanleg van blijvend grasland is, naast witte weideklaver, in de eerste plaats Engelsch raaigras van beteekenis. Dit gras treedt (vooral bij veelvuldig beweiden) op kleigrond op den voorgrond, maar geeft op alle vochthoudende gronden een prima gewas. Het zaad van oude weilanden is bij dit gras verre te prefereren wegens zodevorming, laat doorschieten, lange levensduur, bladrijckdom en wintervastheid. Neerlandia en E.F. 79, hoewel meer aan te bevelen voor kunstweiden, zijn ook wel te gebruiken; het gewone handelszaad wordt gewoonlijk te stengelig en is te kort van levensduur.

Verder past in vele mengsels beemdlangbloem. Dit gras stelt hoge eischen aan de vochtvoorziening en treedt vooral op veenachtige gronden op den voorgrond.

Waar timothee van nature in oude graslanden voorkomt, is het ook te rekenen tot de goede grassen. Echter, wanneer men timothee gaat inzaaien, komen er wel teleurstellingen, omdat het in den handel verkrijgbare zaai vormen vertegenwoordigt, die minder voor de weide geschikt zijn en te spoedig hard worden. Neerlandia is echter een goed weidetype.

Van de uitloopersvormende grassen kan men wat veldbeemdgras zaaien op niet te vochtige gronden. Op vochtige gronden treedt ruw-beemdgras meestal wel van nature op, zoodat inzaai dan volgens sommige deskundigen niet noodzakelijk is. Dit laatste geldt ook voor kamgras en fiorin.

Tusschen de opzettelijk ingezaaide planten nestelen zich in graslanden gaandeweg verschillende andere grassen en kruiden, wier optreden nu eens als gunstig, dan weer als ongunstig moet worden beschouwd. Dit oordeel gaat soms uit van de waarde die deze bijkomstige planten hebben als bestanddeel van het mengsel, veelal echter ook van de aanwijzingen die ze geven omtrent de gesteldheid van den bodem.

Distels wijzen dikwijls op goeden bodem, boterbloemen treden vooral op, waar de grond in 't voorjaar lang koud en nat is geweest. Paardebloemen en smalbladige weegbree wijzen ook op een goeden bodem; deze planten hebben een gunstige samenstelling, doch nemen te veel ruimte in en produceeren te weinig.

Hopperupsklaver en wilde roode klaver moeten als nuttige weideplanten worden beschouwd. Ditzelfde geldt ook voor goudhaver en gerstgras.

Ongunstige teekenen en tevens minderwaardige bestanddeelen zijn o.a. dravik (*Bromus mollis*), straatgras (*Poa annua*), mossen, zegge, biezen en russchen, welke laatsten wijzen op een slechte ontwaterings- en bemestingstoestand. Ook de overige kruiden zijn minder gewild, dit geldt in het bijzonder van paardestaart en zuring. Ten-

slotte zijn er eenige grassen o.a. roodzwenkgras en meelraai, die zeker niet tot de beste behooren, maar bij gebrek aan beter op afwijkende bodemtypen toch zekere beteekenis krijgen en niet onvoorwaardelijk moeten worden veroordeeld.

Tegenover de blijvende graslanden plaatsen wij de „kunstweiden”. Evenals „blijvend grasland” dekt dit woord een veelomvattend en nog onvoldoend gespecificeerd begrip. „Kunstweiden” kunnen bestemd zijn om langer of korter te blijven liggen, ze kunnen hoofdzakelijk geweid of wel gehooïd worden. Eenerzijds nadert de kunstweide het blijvend weiland, anderzijds het ongemengde voedergras. De eischen aan het mengsel en aan de raseigenschappen der soorten veranderen dienovereenkomstig. Wij kunnen bij onze beschrijvingen hiermede slechts oppervlakkig rekening houden. In het algemeen kan echter worden opgemerkt, dat de zich ontwikkelende grassenselectie vooral voor kunstweiden en voedergrassen succes belooft.

Bij aanleg van kunstweiden om te beweiden geldt in hoofdzaak hetzelfde wat gezegd is bij blijvend grasland. Wat Engelsch raaigras betreft, hier voldoen Neerlandia en E.F. 79 zeer goed; groote opbrengst en vlugge groei zijn voordeelen van deze selecties, de beperkte levensduur is hier niet zoo'n bezwaar.

Bij de mengsels voor kunstweiden om te hooïen komen, naast roode klaver, grassen van kortere duur in aanmerking, in de eerste plaats Italiaansch raaigras. Zwarte bemesting en voldoende vocht is vereischt. Het gras is echter niet erg wintervast. Beemdlangbloem, kropbaar, Engelsch raaigras (gekweekte vormen) en Fransch raaigras zijn ook zeer geschikt voor dit doel. De opbrengst van deze grassen is niet zoo hoog als van Italiaansch raaigras, maar ze houden langer stand.

Timothee en beemdvossestaart geven de eerste jaren geen hooge opbrengst; deze grassen zijn dus alleen voor meerjarige kunstweiden geschikt.

Voorts worden Westerwoldsch raaigras, Italiaansch raaigras en kropbaar als ongemengd voedergras geteeld. Bij zwarte bemesting kunnen deze grassen een zeer hooge opbrengst geven en meerdere sneden. Westerwoldsch raaigras is éénjarig; Italiaansch raaigras zaait men veelal in Augustus; beide grassen vragen tamelijk veel vocht. Kropbaar wortelt dieper en kan dus op drogere gronden groeien. Dit gras houdt desgewenscht ook meerdere jaren stand.

202 VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE EIGENSCHAPPEN
VAN GRASSEN.

Grassen.	Engelsch raaigras			Ital. raaigr.		Westerw. raaigras		Beemd- langbloem	
	Zaad uit oude weilanden.	Neerlandia	E. F. 79	Roskilde	Neerlandia	Neerlandia	Landras	Neerlandia	Otofte
Hooge cijfers duiden op gunstige ontwik- keling der betrokken eigenschap.									
1. Geschiktheid voor blijvend grasland .	9	6	6	4	4	3	2	8	8
2. Geschikth. v. kunst- weide om te weiden	8	8	8	5	5	4	4	8	8
3. Geschikth. v. kunst- weide om te hooien	6	7	7	9	9	9	9	8	8
4. Onder- of bovengras	o	ob	ob	b	b	b	b	b	b
5. Zodevorming . .	7	6	6	3	3	2	2	5	5
6. Res. tegen droogte	7	6	6	5	5	5	5	6	6
7. Res. tegen vocht .	7	7	7	6	6	6	6	8	8
8. Grondsoort . . .	KZV	KZV	KZV	KZV	KZV	KZV	KZV	VZK	VZK
9. Wintervastheid .	7	6	6	5	5	3	3	8	8
10. Res. tegen schaduw	6	6	6	—	—	—	—	7	7
11. Opbrengst	7	8	8	9	8	9	7	8	8
12. Bladrijksdom . . .	8	7	7	8	8	7	5	7	7
13. Smakelijkheid . .	9	8	8	7	7	7	5	6	6
14. Vlugheid van ont- wikkeling	6	7	7	9	9	8	9	7	7
15. Nagroei	8	6	7	7	7	6	4	8	8
16. Res. tegen roest .	5	7	6	6	6	7	7	6	6

Neerl. Rietzwenk	Neerl. Roodzwenk	Timothee			Veld-beemd		Ruwbeemdgras	Kropaar			Beemdvossestaart	Kamgras	Florin	Fransch raaigras	Goudhaver
		Neerlandia	Gloria	Nd Amerikaanscl. handelsaad	Neerlandia II	Beemster		Landras	Neerlandia	von Lochow					
4	5	7	5	5	8	8	7	5	6	5	7	7	6	5	6
4	5	6	4	4	8	8	6	5	6	6	5	4	4	4	4
5	5	5	6	6	6	5	6	6	7	7	5	4	4	7	6
b	o	o	b	b	o	o	o	b	b	b	b	o	o	b	o
5	8	6	5	5	9	9	8	4	4	4	6	7	8	4	5
4	8	5	5	5	8	8	4	8	8	8	4	7	7	7	7
9	8	8	8	8	6	6	8	6	6	6	9	6	7	5	5
KVz	ZVK	KZV	KZV	KZV	ZKV	ZKV	VZK	KZV	KZV	KZV	ZVK	KZV	ZVK	KZv	K
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	7	7
—	7	6	6	6	6	6	8	8	8	8	6	7	8	7	—
8	7	7	8	8	8	8	6	7	8	8	8	5	6	8	6
7	7	7	6	6	8	8	8	6	7	7	7	5	6	6	7
3	5	7	5	5	7	7	7	4	5	5	7	6	5	6	7
6	6	5	6	6	7	7	6	8	7	8	9	5	5	8	7
7	6	7	6	6	7	7	4	8	8	8	6	6	7	6	7
7	8	6	6	5	6	8	7	7	7	7	6	6	7	7	7

ENGELSCH RAAIGRAS (*Lolium perenne*) * — F **: Ray grass anglais (Ivraie vivace), D: Deutsches (Englisches) Weidelgras, E: Perennial-rye grass.

In vereeniging met witte klaver, het hoofdbestanddeel van vele onzer beste weilanden. Verdient een plaats in elk mengsel, ook voor kunstweiden.

Vroeg ontwikkelend onder-gras. Door sterke uitstoeling gunstig voor zodevorming, mits ook voldoende uitloopersvormende grassen aanwezig zijn. Verdraagt beweiding uitstekend, minder goed tweemaal maaien en maaien in te ver ontwikkelden toestand. Is dankbaar voor gier en voor bemesting. Het meeste handelszaad vormt te weinig ondergras, schiet te vlug door en wordt dan door het vee versmaad. Dit komt vooral tot uiting bij droogte, op stugge en op weinig vochthoudende gronden.

Blijvend weiland typen.

L — 783. Zaad van beste oude weilanden (beperkte hoeveelheden). — **H:** Verkoopbureau van het Utrechtsch Landbouw Genootschap, Utrecht.

Zeer geschikt voor aanleg van blijvend grasland. Laat doorschietend, bladrijk, sterk uitstoelend, geeft een mooie zode en goede nagroei; vatbaar voor roest.

L — 784. In Nederland verzameld landras (soms verkrijgbaar). — **H:** Barenbrugs Zaadhandel, Arnhem.

Heeft ongeveer dezelfde eigenschappen als L 783, het is meestal iets verontreinigd.

N — 958. Engelsch raaigras weidetype C.B. — † — **K en H:** Centraal Bureau, Rotterdam.

Bladrijk, laat doorschietend, goed uitstoelend.

---

*) Het als Paceygras in den handel aangeboden zaad is niet als een afzonderlijk ras te beschouwen, doch als fijn uitgezeefd zaad uit het gewone handelszaad.

**) F, D en E: in het Fransch, Duitsch, Engelsch.

Kunstweide typen.

B — 697. Neerlandia I Engelsch raaigras. — GA — H: de leden der Graszaadassociatie (zie blz. 198).

Geschikt voor kunstweiden (zoowel maaien als weiden), kan ook worden gebruikt voor de inzaai van blijvend grasland. Vlug ontwikkelend, fijnbladig, lichtgroen, goed uitstoelend, tamelijk laat doorschietend. Opbrengst eerste snede goed, matige nagroei. Gezond, weinig roest, malsch.

B — 785. Deensch E. F. 79 Engelsch raaigras. — K: Erhard Frederiksen, Kopenhagen. H: o.a. het Centraal Bureau, Rotterdam en Nederlandsche Heide-Mij, Arnhem.

Kan voor dezelfde doeleinden gebruikt worden als Neerlandia. Ontwikkelt iets minder vlug, iets breeder blad. Geeft een zwaar, malsch gewas, dat laat in aar schiet. Goede uitstoeling. Roest komt voor.

N — 962. Engelsch raaigras hooitype C.B. — † — K en H: Centraal Bureau, Rotterdam.

Geschikt voor kunstweiden. Snel ontwikkelend, bladrijk, goede opbrengst, matige nagroei.

ITALIAANSCH RAAIGRAS (*Lolium italicum* = multiflorum). —

F: Ivraie d'Italie, D: Welsches (Italienisches) Raigras, E: Italian rye-grass.

Maaigras voor één- of meerjarige kunstweiden. Een bezwaar is, dat het in ontwikkeling op roode klaver vooruitloopt. Forsch, vroeg, smakelijk, polvormend, weinig wintervast. Op lichtere zandgronden en bij gebrek aan stikstof na de eerste snede soms te vlug in aar schietend. Wordt, hoewel van korte levensduur, soms in grasmengsels voor blijvend weiland opgenomen als voorloopige zodesluis. Dit kan niet worden aanbevolen, daar het door de snelle groei de fijnere grassen onderdrukt.

B — 786. Roskilde Italiaansch raaigras. — K: Danske Landboforeningers Proforsyning, Roskilde. H: o.a. het Centraal Bureau, Rotterdam.

Vlugge groei, niet vroeg in aar schietend. Forsch, bladrijk, malsch gewas, zeer goede opbrengst. Goede nagroei. Voldoende uniform. Weinig roest.

B — 500. Neerlandia I Italiaansch raaigras. — GA — H: de leden der Graszaadassociatie (zie blz. 198).

Vlug ontwikkelend en vrij vroeg doorschietend. Goede opbrengst en goede nagroei. Weinig roest.

N — 507. Oldenburgisches Weidelgras. — K: Oldenb. Saatzuchtgesellschaft, Oldenburg. H: J. Joordens, Venlo (Blerik) en de andere leden der Graszaadassociatie.

Een tusschenvorm tusschen Engelsch en Italiaansch raaigras. Vroeg ontwikkelend en sterk bloeiend bovengras, lijkt meer op Italiaansch dan op Engelsch raaigras. Weinig wintervast, meer polddan zodevormend.

WESTERWOLDSCH RAAIGRAS (*Lolium It. Westerwoldicum*).—

F: Ray grass de Westerwolde, D: Westerwoldisches Raigras, E: Western Wolds (or Express) rye-grass.

Wordt in ons land veel geteeld en verhandeld. Het is een snel groeiende vorm van Italiaansch raaigras en bereikt in het jaar van uitzaai reeds zijn volle ontwikkeling. Is overwegend éénjarig, houdt echter in zachte winters stand. Komt hoofdzakelijk in aanmerking om op vochthoudende grond als voedergewas (om meerdere malen te maaien) te worden gezaaid. Op droge en arme gronden en bij gebrek aan stikstof schiet het na de eerste snede te spoedig weer in aar. Het kan als dekplant worden gebezigd bij den aanleg van blijvend grasland, doch hierbij moet tegen te zware ontwikkeling worden gewaakt. Door sommigen wordt beslist afgeraden dit gras als dekrucht te bezigen. Kan ook gebruikt worden voor bijzaai van holle plekken in roode klaver. Dit gras moet zwaar worden bemest.

A — 305. Neerlandia I Westerwoldsch raaigras. — GA — H: de leden der Graszaadassociatie (blz. 198).

Deze selectie heeft ten opzichte van het landras een uitstekenden indruk gemaakt. Vlug ontwikkelend, goed uitstoelend, bladrijk, productief, goede nagroei. Weinig roest.

L — 816. Westerwoldsch raaigras (landras) — †.

Wordt als landras door verschillende personen geteeld en in den handel gebracht. Minder bladrijk, minder productief en veel minder uitstoelend dan Neerlandia I en vroeger in aar schietend.

BEEMDLANGBLOEM (*Festuca pratensis*). — F: Fétuque des prés, D: Wiesenschwingel, E: Meadow fescue.

Productief, vroeg ontwikkelend bovengras met zeer goede nagroei, zoowel geschikt voor blijvend grasland, als voor meerjarige kunstweiden. Vooral maai-, doch ook weidegras, dat gaarne wordt gegeven; wordt niet spoedig hard. Pollen vormend, zeer wintervast. Verlangt een vochthoudende niet te zware grond. Komt vooral voor op laagveengronden, ook wel op zand- en kleigrond.

B — 802. Neerlandia I beemdlangbloem. — GA — H: de leden der Graszaadassociatie (blz. 198).

Aanvankelijk ietwat trage, doch later een zeer goede ontwikkeling. De bladeren zijn ruw en grof. Groeit vooral langs sloot- en form. Iets roest.

N — 803. Otofte beemdlangbloem. — K: Danske Landboforeningers Froforsyning, Roskilde. H: o.a. het Centraal Bureau, Rotterdam.

Eerste ontwikkeling zeer goed, later minder. Lijkt meer maai- dan weidegras. Niet geheel uniform. Iets roest.

L — 801. In Nederland verzameld landras (soms verkrijgbaar). — H: Barenbrugs Zaadhandel, Arnhem.

Gewoonlijk vermengd met grove ruwe typen en daarom minder geschikt voor ons land.

RIETZWENKGRAS (*Festuca arundinacea*).* — F: Fétuque élevée (roseau), D: Rohrschwingel, E: Tall fescue.

Onderscheidt zich van beemdlangbloem door Forscher ontwikkeling. De bladeren zijn ruw en grof. Groeit vooral langs sloot en greppelkanten op vochtige plaatsen. Het gras wordt zeer ongaarne door het vee gegeten en uitzaai kan daarom in ons land niet worden aanbevolen.

N — 306. Neerlandia I rietzwenkgras. — GA — H: de leden der Graszaadassociatie (blz. 198).

Bladrijk, laat in aar, grof, productief gewas. Weinig roest, goed wintervast.

*) Wordt ten onrechte in den handel hoogzwenkgras of *Festuca elatior* genoemd. De naam *Festuca elatior* wordt ook wel voor beemdlangbloem gebruikt en kan dus tot verwarring leiden.

ROOD ZWENKGRAS (*Festuca rubra*). — F: Fétuque (traçante) rouge, D: Rot-(Roter) Schwingel, E: Red fescue.

Vrij vroeg ontwikkelend, zodevormend ondergras met weinig nagroei. Komt op onze zandgronden geregeld in de weilanden voor en heeft daar beteekenis als zodesluiser. Het blad is vooral bij droogte hard en taai en wordt daarom minder graag gegeten. Men rekent roodzwenkgras niet tot de goede weidegrassen en uitzaai kan niet worden aanbevolen.

Door het vormen van onderaardsche uitloopers en door de diepe beworteling is dit gras zeer geschikt voor vliegvelden, sportvelden en gazons.

N — 959. **Neerlandia II gazon roodzwenkgras**. — GA — K en H: de leden der Graszaadassociatie (zie blz. 198).

Zeer geschikt voor gazons, sportvelden e.d.

Dit gras wordt verder o.a. geteeld door B. van Engelen te Vlijmen.

SCHAPENGRAS (*Festuca ovina*). — F: Fétuque ovine, D: Schafschwingel, E: Sheep's fescue.

Fijn, pollenvormend gras met opgerolde bladeren, alleen geschikt voor gazons e.d. op droge gronden.

In den handel onderscheidt men wel twee ondersoorten, n.l. **Fijn-bladig schapengras** (*Festuca ovina tenuifolia*) met fijn donkergroen blad en **Hardzwenkgras** (*Festuca ovina duriuscula*) met meer grijs blad.

Dit gras wordt veel uit het wild verzameld en door verschillende personen zuiver na verbouwd.

H: o.a. de leden der Graszaadassociatie en B. van Engelen, Vlijmen.

TIMOTHEE (*Phleum pratense*)*. — F: Fléole (des prés), Timothy, D: (Wiesen-)Liesch-gras oder Timotheegrass, E: Timothy or catstail grass.

*) Bij de aankoop van timothee zaad dient te worden gewaakt tegen vermenging met het minderwaardige onkruidtimothee (*Phleum bulbosum*, Unkrautlieschgras of Zwiebeltimothee), dat in het buitenland wel als afvalproduct bij de reiniging van wintergranen wordt gewonnen en als vervalschingsmiddel dienst doet.

Laat ontwikkelend, wintervast, polvormend gras.

Behoort thuis op humeuze vruchtbare gronden, is goed bestand tegen vocht en tegen overstroming, ook tegen droogte. Verdraagt ook schaduw.

Het gras in onze oude weiden heeft een eenigszins platte groei, schiet niet spoedig door en wordt gaarne afgegeten.

Het geïmporteerde handelszaad vertegenwoordigt algemeen een hoog opgaand hooitype, dat in de weide spoedig doorschiet en dan niet wordt afgegeten.

B — 604. Neerlandia I timothee. — GA — H: de leden der Graszaadassociatie (zie blz. 198).

Geschikt voor blijvend grasland, laat doorschietend. Tamelijk malsch, bladrijk, weinig zaaddragend.

B — 501. Svalöf's Gloria timothee. — H: N.V. Landbouwbureau M. Wiersum, Groningen en de andere leden der Graszaadassociatie.

Maaigras type, tamelijk vroeg opschietend, matige uitstoeling. Productief, vooral in de eerste snede.

RUW BEEMDGRAS (*Poa trivialis*). — F: Paturin commun, D: Gemeines (Rauhes) Rispengras (Rauhe Rispe), E: Rough stalked meadow grass.

Voornaam bestanddeel van vele oude (vochtige) weiden. Iets later en hooger opschietend en bij inzaai beter aanslaand dan velubeemdgras, verdraagt meer vocht en minder droogte, stelt hooger eischen aan vruchtbaarheid en kalktoestand van den grond. Treedt gewoonlijk ook in nieuw grasland op, waar het niet is ingezaaid. Ontwikkelt zich zeer sterk in hooiland bij zware stikstofbemesting. Dit moet als ongunstig worden beschouwd aangezien er dan een viltige zode ontstaat en de zode bij droogte doodgaat en zeer weinig nagroei geeft.

Verdraagt maaien en zoo noodig eenige schaduw. Zodevormend door bovengrondsche uitloopers, iets geneigd tot legeren waarbij andere grassen worden onderdrukt.

VELDBEEMDGRAS (*Poa pratensis*). — F: Paturin des prés, D: (Glattes) Wiesenrispengras, E: Smooth stalked meadow grass (U.S.A.: Kentucky blue grass).

Komt in beste weilanden geregeld doch in beperkte hoeveelheid voor als smakelijk, doch vrij spoedig hard wordend, onderaardsche uitloopers vormend ondergras. Vormt een mooie zode, doch wordt bij uitzaaï veelal door snelgroeiende grassen onderdrukt. Meer weide dan maaigras, goede nagroei, verdraagt maaien en droogte. Heeft voorkeur voor eenigszins losse (zandige) niet te vochtige grond en verdraagt een tamelijk zure bodem.

Veldbeemdgras treedt op goed bemeste droge gronden in de plaats van ruwbeemdgras, het kan daar op den voorgrond treden. Het gras verdraagt geen overstrooming. De soort vertoont groote verscheidenheid van vormen.

N — 503. **Beemster veldbeemdgras.** — K: M. Kramer, Heelsum. Vm en H: de Z.P.C., Leeuwarden.

Weide-type. Zeer kort, breedbladig, zodevormend, malsch.

N — 960. **Neerlandia II veldbeemdgras.** — GA — H: de leden der Graszaadassociatie (zie blz. 198).

Goed uitlopend bladrijk weidetype. Wat gevoelig voor roest.

N — 789. **POA FERTILIS** van de Bayerische Futterbau Verein, München. — F: Paturin fertile, D: Spätes (Sumpf) Rispengras, E: Fowl (late) meadow grass. H: de N.V. J. L. Robertus, Win-schoten en de andere leden der Graszaadassociatie.

Hier te lande nog weinig bekend, heeft een zeer productieve indruk gemaakt en kan ter beproeving worden aanbevolen op voldoende vochthoudende gronden. Ze levert een tamelijk malsch gewas, dat in de weide echter niet gaarne gegeten schijnt te worden.

BOSCHBEEMDGRAS (*Poa nemoralis*). — F: Paturin des bois, D: Hain-Rispengras, E: Wood (evergreen) meadow grass.

Wordt door paarden gaarne gegeten, ook als hooi. Heeft voor de weidebouw geen beteekenis, bruikbaar in beschaduwde aanplantingen en voor gazons op droge gronden. Fijn donkerbladig en wintervast.

Teler o.a. B. van Engelen, Vlijmen.

KROPAAR (*Dactylis glomerata*). — F: Dactyle pelotonné, D: Knau gras, E: Rough Cocksfoot.

Op niet te droge en niet te stijve gronden, grof, ruwbladig, vroeg en productief bovengras, dat dichte pollen vormt, die bij onvoldoend scherp afweiden versmaad worden door het vee, waardoor omringende planten worden geschaad en de kropaar ongewenschte uitbreiding kan krijgen. Deze pollen zijn geneigd tot rotten. Eenmaal gevestigd zijnde, verdwijnt kropaar niet licht. Hoewel b.v. in goede boomgaarden veel voorkomend (verdraagt veel schaduw en profiteert van een rusttijd in den herfst) is ze niet aan te bevelen voor uitzaai in blijvend grasland zolang geen zaad van een echte weidevorm verkrijgbaar is. Mede door diepe beworteling misschien voor kunstweiden op droge gronden geschikt, mits niet overheerschend en in combinatie met andere snelgroeïende grassen. Ook te probeeren als ongemengd voedergras, om bij zware bemesting meerdere malen te maaien. Op lage ontginningen kan het te overheerschend worden. Goed bestand tegen droogte en kou, niet tegen overmaat van water. Goede nagroei.

L — 798. In Nederland verzameld landras. — H: Barenbrugs Zaadhandel, Arnhem.

Goed wintervast en tamelijk goede uitstoeling. De opbrengst in de eerste jaren wat laag, het blad tamelijk scherp.

N — 799. *Neerlandia I* kropaar. — GA — H: de leden der Grasaadassociatie (zie blz. 198).

Laat doorschietend, weinig ruw. Kan in mengsels voor blijvend grasland worden beproefd.

N — 800. Selectie von Lochow. — K: F. von Lochow, G. m. b. H., Petkus (Duitschland). H: het Centraal Bureau, Rotterdam. Tamelijk laat doorschietend en weinig ruw.

BEEMDVOSSESTAART (*Alopecurus pratensis*).* — F: Vulpin des prés, D: Wiesenfuchsschwanz, E: Meadow foxtail.

*) Niet te verwarren met de duist (wintergras, zwartgras, *Alopecurus agrestis*), die beslist minderwaardig is en met de geknikte vossestaart (*Alopecurus geniculatus*). Laatstgenoemde komt veel voor op natte vastgetrapte plekken en kan daar als weidegras gewaardeerd worden.

Productief, bossen- doch ook korte uitloopersvormend maaigras, dankbaar voor bemesting en aanvankelijk gaarne gegeten. Op goede rivierklei, brock- en laagveengronden geregeld aangetroffen en gewaardeerd, o.a. door groote resistentie tegen vocht. Het gras geeft in de eerste jaren na uitzaai geen hooge opbrengst en is daardoor voor kunstweiden minder geschikt. Eenmaal gevestigd, ontwikkelt het zich vlug, zoodat vroeg gemaaid kan worden. Deze vlugge ontwikkeling is echter bij het hooien een bezwaar; het gewas loopt bij de andere grassen vóór en men moet dus óf te laat voor vossestaart óf te vroeg voor de anderen maaien. Het zaad wordt in ons land niet geteeld, het is voornamelijk van Finschen oorsprong. In Duitschland wordt het door enkelen gekweekt.

KAMGRAS (*Cynosurus cristatus*). — F: Crételle des prés, D: (Gemeines) Kammgras, E: Crested dogstail.

Vlakke pollen vormend, laat ontwikkelend ondergras, dat vrij goed droogte verdraagt, maar zich beter thuis voelt op vochthoudende gronden. De halmen zijn door het vee niet gewild. Het wordt op de klei gewoonlijk tot de goede, maar niet zeer productieve weidegrassen gerekend. Op zandgrond is het weinig productief, maar draagt in matige hoeveelheid zeer bij tot het vormen van een dichte zode. Ook bruikbaar voor gazons en sportvelden.

L — 795. Op blijvend weiland verzameld landras (soms verkrijgbaar). H: Barenbrugs Zaadhandel, Arnhem, Fa. D. J. v. d. Have, Kapelle-Biezeling en B. van Engelen, Vlijmen.

FIORIN OF STRUISGRAS (*Agrostis* Sp.). — F: Fiorin, Agrostide, D: Fiorin, Strauszgras, E: Fiorin, Bentgrass.

Laat ontwikkelend gras, dat op alle gronden groeit. Van dit gras komen drie soorten algemeen in onze weiden voor, nl.:

Gewoon Struisgras (*Agrostis tenuis*). Vooral op droge arme gronden, geen of slechts korte uitloopers vormend, het is hard en weinig smakelijk.

In al onze weiden groeit **Wit Struisgras** of **Fiorin** (*Agrostis stolonifera*). Van dit gras komen vele typen voor, nl. planten met onderaardsche, bovenaardsche of geen uitloopers, verder is er veel variatie in de grofheid van het blad.

Verder groeit vooral op vochtige plaatsen **Hondsstruisgras** (*Agrostis canina*). Dit gras vormt ook uitloopers, de bladeren zijn fijn en gedeeltelijk opgerold.

De struisgrassen vestigen zich spontaan in onze weilanden. Op vochtige gronden en bij slechte bemesting kan Fiorin gaan overheerschen, vooral in den herfst; er ontstaat dan een viltige zode, die zeer slecht wordt afgeweid.

De fijnbladige vormen zijn zeer geschikt voor gazons, sportvelden e.d.

Het Amerikaansche fiorin („Red Top”) bevat alleen grove, korte uitloopers vormende typen.

L — 961. Hollandsch struisgras. — E: Netherlands Mixed Bent. H: o.a. de leden der Graszaadassociatie en B. van Engelen, Vlijmen.

Dit zaad wordt meest uit het wild verzameld. Het heeft voor de aanleg van gazons en sportvelden een zeer goeden naam verkregen doordat het weinig vatbaar is voor ziekten en een tamelijk hoog percentage van het fijnbladige *Agrostis canina* bevat.

Door verschillende kweekers, o.a. B. van Engelen, Vlijmen, wordt getracht dit landras te verbeteren door uitzoeken van fijnbladige typen.

FRANSCH RAAIGRAS (*Arrhenatherum (Avena) elatius*). — F: Fromental, D: Glatthafer, Französisches Raigras, Hoher Wiesenhafer, E: Tall oat grass.

Tamelijk vroeg, weinig smakelijk, bossenvormend maaigras, dat beweiding slecht verdraagt. Dankbaar voor bemesting, levert dan goede nagroei; vrij goed bestand tegen droogte. Komt wegens productiviteit voor kunstweide op goede (kalkhoudende) zandgronden in aanmerking. Veelvuldig langs dijken en bermen, o.a. in leemhoudende zandstreken. Wordt overigens, o.a. in Zeeland, ook in oude graslanden (slootkanten) aangetroffen en veelal als een slecht en hard gras misprezen.

N — 793. Fransch raaigras van Gebr. Kleszcynski, Krakow. — H: Harmsen, Kunst & Co., Amsterdam.

GOUDHAVER (*Trisetum (Avena) flavescens*). — F: Avoine jaunâtre, D: Goldhafer (Dreiborste), E: Yellow (golden) oat grass.

Wordt in onze zuidelijke provinciën, tevens in het midden van ons land in oude klei-weilanden, aangetroffen. Het vertoont in verschillende opzichten gelijkenis met Fransch raaigras; verdraagt beter droogte dan overvloedig vocht. Hoewel hier en daar gaarne gezien (mogelijk in verband met de eischen die dit gras aan den kalktoestand stelt) is het slechts matig productief, doch smakelijk en voedzaam.

Het zaad komt hoofdzakelijk uit Frankrijk; wordt ook gekweekt te Weißenstephan en Steinach. Onderling vertoonen deze selecties weinig verschil.

Chilisalpeter
natuurproduct

DE IDEALE

BIETEN - MESTSTOF

**DIE HARTROT BIJ BIETEN
VOORKOMT**

A. D. HOBBEL

**ZAADTEELT EN ZAADHANDEL N.V.
OOLTGENSPLAAT**

GROENTEZADEN

BLOEMZADEN

MANGEL- en VOEDERBIETEN-
ZADEN

GRAS- en KLAVERZADEN

DIVERSE LANDBOUWZADEN

POOTAARDAPPELEN

***Speciale Cultures Flakkeesch
stomppuntig Wortelzaad en
Rijnsburger Uienzaad***

De Prijscourant 1938-1939, met vele
illustraties en beschrijvingen wordt
op aanvraag gaarne toegezonden

Het doel van deze statistiek is het oordeel van de geheele practijk over de beschikbare rassen naar voren te brengen. Dit oordeel is een belangrijke maatstaf voor de practijkwaarde der rassen. De keuze van talloze practici, zooals die ontstaan is door eigen ervaring en onder invloed van voorlichting, propaganda en publieke opinie, wordt er door tot uiting gebracht.

Interessant is het na te gaan hoe dit oordeel zich ontwikkelt, hoe het eene ras veld wint, het andere verdwijnt.

De gegevens, die van de geschiedenis der rasverspreiding een beeld geven, zijn in de tabellen blz. 227-232 verwerkt. Deze tabellen hebben betrekking op het geheele land. Interessant zou het zijn de volledige gegevens van elk district apart te publiceeren om vast te stellen hoezeer de landstreken verschillen en het eene district het andere „vooruit” is. De beperkte ruimte laat niet toe deze volledige overzichten in de rassenlijst af te drukken.

De verschillen in rassenkeuze in verschillende streken hangen voor een deel samen met natuurlijke, economische en technische omstandigheden, terwijl ook psychologische invloeden er door heen spelen.

Nauwkeurige studie van de rassenstatistiek stelt den beschouwer voor tal van interessante en hoogst belangrijke problemen en ik kan niet anders doen dan voortdurend de aandacht voor den uithouw dezer studie te vragen en ze vooral aan den georganiseerden landbouw aan te bevelen. Er is op dit gebied nog veel te bereiken.

Bij de afbakening der districten ben ik uitgegaan van de indeeling in landbouwgebieden, zooals die door de Directie van den Landbouw is gegeven. Ik heb deze gebieden zoo goed mogelijk gegroepeerd, met behoud van de provinciale grenzen. Ongetwijfeld was een fijnere detaillering gewenscht, doch deze zou minder overzichtelijk worden.

Voor het eerst heb ik een onderverdeling in de tabellen gemaakt voor zuidelijke klei, noordelijke klei, rivierklei, löss, zandgrond en dalgrond. In verband hiermede is de nummering der districten gewijzigd (zie bijgaand kaartje). Ik heb getracht de afbakening van eenige districten te verbeteren. In de eerste plaats wijs ik op de onderverdeling van Zuid-Holland en van Noord-Holland, verder worden de Woldstreek en het Zuidelijk Westerkwartier thans gerekend tot de Gron. Veenkoloniën, het gebied der Friesche Veen-

weidestreek werd gevoegd bij de Friesche Wouden, terwijl het land van Cuyk, dat oorspronkelijk een onderdeel vormde van het Brabantsche rivierkleidistrict thans gevoegd is bij het Brabantsche zandgebied.

De schatting heeft plaats gehad in procenten. Een beeld van de absolute oppervlakte krijgt men, wanneer men deze procentcijfers in verband brengt met de statistiek der verbouwde oppervlakten, die aan de tabellen is toegevoegd. Bovendien is deze (voorloopige) statistiek der verbouwde oppervlakten, welke ik wederom aan de zeer welwillende medewerking van de Directie van den Landbouw dank, op blz. 219 in haar geheel afgedrukt, zoodat men met een oogopslag kan nagaan welke gewassen in bepaalde gebieden een grootere of kleinere rol spelen.

In dit verband zij ook de aandacht gevestigd op de Verslagen van de economisch-statistische onderzoeken op landbouwgebied, bewerkt door de Afdeeling Statistiek van het Landbouw-Crisis-Bureau van het Departement van Economische Zaken.

De cijfers in de rassenstatistieken blz. 220-226 zijn het resultaat van schattingen, die in de meeste gebieden door speciale, daartoe door de landbouworganisaties in het leven geroepen commissies, in andere gebieden door de Rijkslandbouwconsulenten of door andere medewerkers werden verricht. In het bijzonder noem ik bij deze de Ned. Tarwe Centrale en de Gewestelijke Tarweorganisaties, die mij ook thans weer hebben geholpen bij mijn poging om een zoo betrouwbaar mogelijke rassenstatistiek te geven.

Aan allen, die hunne medewerking hebben verleend, zeg ik gaarne hartelijk dank.

Terwille van het overzicht zijn in de tabellen de volgende groepen gemaakt: witte en roode zomertarwe; witte, gele en zwarte haver; witte en roode wintertarwe; vierrijige en tweerijige zomergerst; winterrogge en zomerrogge; groene erwten, schokkers en grauwe erwten; vroege, consumptie, fabrieks en export aardappelen; witbloei en blauwbloei vlas. Het was niet mogelijk dit boven de tabellen aan te geven, de groepeerings spreekt echter voor zichzelf.

De tabellen van de rassenstatistiek vanaf 1931 hebben tot grondslag de definitieve cijfers uit de Verslagen en Mededeelingen van de Directie van den Landbouw. Alleen voor oogstjaar 1938 is gebruik gemaakt van de op blz. 219 genoemde voorloopige cijfers.

Groningen:

9 Noord, 10 Oldambt
en 24 Veenkoloniën.

Friesland:

8 Klei en 23 Zand.

Drente:

25 Veen en 22 Zand.

Overijssel:

26 Veen, 21 Zand en 14
Rivierklei.

Gelderland:

19 Veluwe, 20 Graaf-
schap en 11 Betuwe,
Lijmers.

Utrecht:

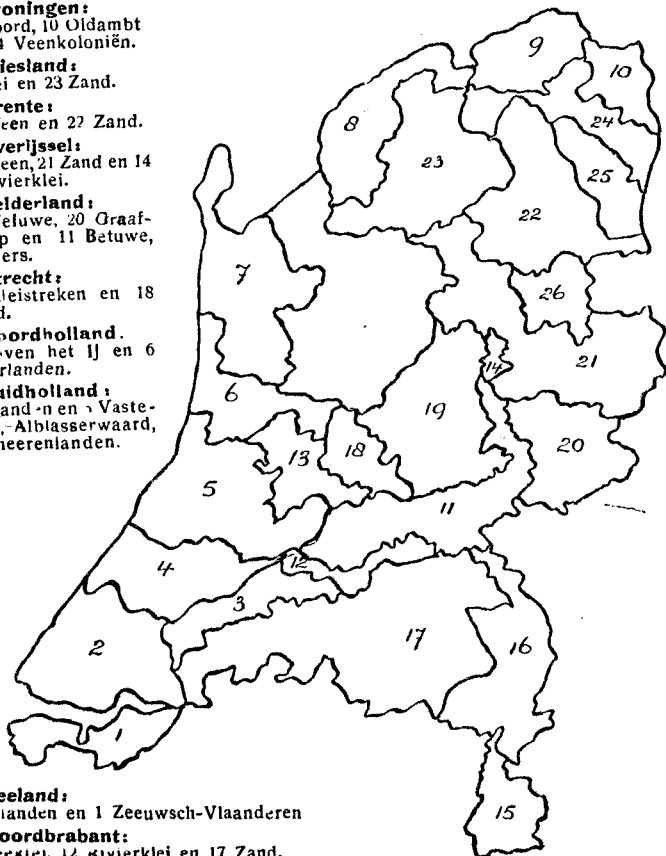
13 Kleistreken en 18
Zand.

Noordholland:

7 Boven het IJ en 6
Meerlanden.

Zuidholland:

4 Eiland-n en 5 Vaste-
land-Alblasserwaard,
Vijfheerenlanden.

Zeeland:

2 Eilanden en 1 Zeeuwsch-Vlaanderen

Noordbrabant:

3 Zeekei, 12 Rivierklei en 17 Zand.

Limburg: 16 Noord en 15 Zuid.

Voorloopig overzicht van de oppervlakte, in verschillende landbouw-districten bezet met de ondergenoemde gewassen in 1938, afgerond in 100 ha. (Deze gegevens zijn verstrekt door de Dir. v. d. Landbouw).

	Winter- tarwe	Zomer- tarwe	Rogge	Wintergerst	Zomergerst	Haver	Erwten	Vlas	Aardappels	Totaal bouw- land (zandier braakland)
1 Zeeland Z.-Vl.	108	4	17	12	46	28	39	58	39	521
2 " eilanden	126	2	1	2	40	16	41	35	91	551
3 Brab. zeelei	63	4	10	3	10	21	26	14	37	280
4 Z.-Holland eil.	105	2	1	1	9	31	45	18	87	447
5 " vasteland	32	2	3	5	3	11	22	1	22	140
6 N.-Holl. Meerl.	67	2	7	4	4	15	15	5	23	208
7 " boven 't IJ	74	14	6	14	26	48	32	10	36	357
8 Friesl. klei	35	8	4	13	6	13	4	18	111	263
9 Gron. Noord	98	38	11	64	14	57	29	37	12	479
10 " Oldambt	75	26	45	34	10	45	14	3	26	379
11 Geld. Bet. Lym.	66	3	94	21	21	77	28	a	71	479
12 Brab. riv.klei	11	1	8	3	4	9	7	1	8	67
13 Utrecht riv.klei	6	a	6	1	2	6	2	—	4	38
14 Overijs. riv.klei	1	a	12	1	1	5	a	—	2	24
15 Limb. Zuid	74	2	84	15	2	65	1	—	29	347
16 Limb. Noord	31	14	254	7	10	124	12	a	52	617
17 Brab. zand	42	26	5.5	4	19	364	44	1	119	1414
18 Utrecht zand	1	a	25	a	1	16	a	—	8	58
19 Geld. Veluwe	1	a	127	1	3	53	1	—	37	253
20 " Graafschap	5	2	224	4	6	87	1	—	41	411
21 Overijssel zand	1	2	243	1	2	79	1	—	86	456
22 Drenthe zand	3	1	234	a	1	77	a	a	98	433
23 Friesland zand	a	a	34	a	a	28	1	a	22	98
24 Gron. Veenkol.	56	17	151	11	5	98	3	a	115	506
25 Drenthe "	31	10	164	2	2	56	a	—	128	431
26 Overijssel "	5	1	80	a	a	22	a	—	47	166

Totaal 1117 181 2370 223 247 1451 368 201 1351 9423

a beteekent: aanwezig, doch minder dan 50 ha.

Rassenstatistiek
in procent in de aan-
gegeven gebieden

	Blanka	Carna	Mansh. witte	Van Hoek	Diversen.	Opervlakte in 1938, aigerond in 100 ha	Adelaar	Binder	Early Miller	Mansh. III	Ster	Zege	Goud. regen	Orion II	Zw. President	Diversen	Opervlakte in 1938, aigerond. in 100 ha
1 Zeeland Z.-VI.	7	—	20	73	—	4	24 35	3 20	1 15	—	—	—	—	—	—	2	28
2 „ eil.	11	—	27	61	1	2	25 42	s 16	2 12	—	—	—	—	—	—	3	16
3 Brab. zeeklei	4	—	30	65	1	4	30 27	3 15	— 22	—	—	—	—	—	—	3	21
4 Z.-Holland eil.	39	—	24	35	2	2	33 50	1 10	s 5	s	—	—	—	—	—	1	31
5 „ vasteland	40	1	23	34	2	2	33 49	2 10	s 5	s	—	—	—	—	—	1	11
6 N.-Holl. Meerl.	10	—	61	28	1	2	15 62	s 5	1 14	s	s	—	—	—	—	3	15
7 „ boven't IJ	7	s	62	30	1	14	17 51	s 6	— 19	—	—	—	1	3	1	2	48
8 Friesl. klei	54	6	5	32	3	8	16 52	15 2	3 10	—	—	—	—	—	—	2	13
9 Gron. Noord	77	1	11	10	1	38	33 46	2 1	s 6	—	10	s	—	—	—	2	57
10 „ Oldambt	56	12	4	27	1	26	65 15	2 —	1 5	s	7	3	—	—	—	2	45
11 Geld. Bet. Lijm.	6	—	22	70	2	3	31 18	s 3	1 35	6	1	1	4	—	—	4	77
12 Brab. riv.klei	3	—	13	83	1	1	22 20	1 5	— 25	20	—	3	4	—	—	4	9
13 Utrecht riv.klei	2	—	15	80	3	a	5 40	— 10	— 43	—	—	—	2	—	—	6	6
14 Overijs. riv.klei	2	—	4	92	2	a	40 3	2 —	— 47	5	s	1	2	—	—	5	5
15 Limb. Zuid	1	—	3	89	7	2	45 7	— 3	— 28	13	s	—	4	—	—	65	65
16 Limb. Noord	2	—	3	90	5	14	34 1	— 1	— 9	44	3	5	3	—	—	124	124
17 Brab. zand	s	—	11	88	1	26	30 3	s 1	1 30	20	s	9	6	—	—	364	364
18 Utrecht zand	2	—	10	87	1	a	25 12	— 5	3 45	4	s	4	2	—	—	16	16
19 Geld. Veluwe	2	—	3	90	5	a	30 6	1 s	— 48	2	2	8	3	—	—	53	53
20 „ Graafschap	3	—	6	90	1	2	48 1	s s	— 32	11	2	3	3	—	—	87	87
21 Overijs. zand	1	—	1	97	1	2	47 s	s s	— 39	2	s	10	2	—	—	79	79
22 Drenthe zand	s	s	s	97	3	1	42 —	s —	— 18	s	8	30	2	—	—	77	77
23 Friesland zand	20	s	—	75	5	a	25 10	5 —	2 32	5	—	18	3	—	—	28	28
24 Gron. Veenkol.	10	6	3	80	1	17	55 10	1 s	— 17	5	2	8	2	—	—	98	98
25 Drenthe „	1	1	2	95	1	10	81 —	3 —	— 4	—	1	10	1	—	—	56	56
26 Overijssel „	s	—	2	97	1	1	82 1	s s	— 1	1	2	12	1	—	—	22	22

s beteekent: sporadisch. 1) o.a. Troshaver en Fransche haver.

	Imperiaal Ila	Invicta	Juliana	Kruisingsangel	Mendel	Prins Hendrik	Robusta	Trifolium	Wilhelmina	Wilobo	Benoist 40	Carsten V	Joncouis	Siegerländer	Vilmorin 27 c.a.	Diversen	Oppervlakte in 1938 afgegrond in 100 ha.
1	54	1	30	s	s	s	s	—	3	s	1	—	10	—	s	1	108
2	12	s	75	s	s	—	s	—	4	s	1	—	5	—	1	2	126
3	25	2	31	s	—	1	s	—	12	—	2	s	15	—	7	5	63
4	4	1	73	s	—	—	—	—	17	—	s	s	3	—	1	1	105
5	6	3	74	s	—	—	—	—	12	—	s	s	3	—	1	1	32
6	4	—	72	—	—	—	1	s	14	—	s	3	2	—	3	1	67
7	4	—	61	—	1	+	1	4	12	1	s	11	2	—	2	1	74
8	s	—	52	—	10	—	—	—	1	—	s	8	17	—	9	3	35
9	3	1	75	—	3	s	s	1	1	1	s	8	6	—	s	1	98
10	18	s	35	—	10	—	s	2	1	1	s	25	6	—	s	2	75
11	3	4	49	2	s	s	s	—	23	s	2	1	4	3	1	8 ¹	66
12	8	2	43	6	—	1	1	1	24	s	1	1	3	2	2	5	11
13	2	2	40	3	—	—	—	—	51	—	s	s	s	—	s	2	6
14	2	1	40	s	—	—	s	1	34	1	2	2	2	10	3	2	1
15	4	s	21	—	—	—	1	s	26	6	3	1	2	20	10	6	74
16	s	1	8	—	—	s	s	7	28	5	1	2	s	38	6	4	31
17	8	1	20	1	s	13	s	s	40	1	4	—	3	s	7	2	42
18	s	3	27	2	—	—	—	—	25	—	1	40	s	—	s	2	1
19	—	1	54	s	—	—	—	s	36	—	1	3	1	1	s	3	1
20	s	—	23	—	—	—	s	—	40	1	s	3	1	26	1	5	5
21	—	2	27	—	—	2	s	3	20	25	s	20	s	s	s	1	1
22	—	4	29	—	—	—	s	50	10	1	—	4	s	—	—	2	3
23	—	2	50	—	3	—	—	4	2	s	—	15	20	—	s	4	a
24	3	5	36	—	3	s	s	25	1	4	—	20	2	—	s	1	56
25	s	6	37	—	1	s	1	44	5	1	—	2	1	—	1	1	31
26	—	1	58	—	—	—	s	32	2	2	s	3	1	—	s	1	5

a beteekent: aanwezig, doch minder dan 50 ha.

¹⁾ vooral ristarwe.

Rassenstatistiek
in procent in de aan-
gegeven gebieden.

	Bigo	Goudgerst	Kenia	Mansh. 2-rijige	Saxonia	Spratt Archer	Zege	Diversen ¹⁾	Oppervlakte in 1918 afgerond in 100 ha.
1 Zeeland Z.-Vl.	s	25	52	4	10	—	8	1	46
2 „ eilanden	8	22	51	3	7	s	8	1	40
3 Brab. zeeklei	1	30	52	7	1	—	5	4	10
4 Z.-Holland eil.	s	20	70	4	s	—	5	1	9
5 „ vasteland	s	25	65	4	—	—	5	1	3
6 N.-Holl. Meerl.	s	20	66	8	1	2	s	3	4
7 „ boven 't IJ	s	32	50	10	1	2	2	3	26
8 Friesl. klei	—	13	35	40	—	—	9	3	6
9 Gron. Noord	17	28	4	44	1	—	5	1	14
10 „ Oldambt	10	15	1	62	5	—	4	3	10
11 Geld. Bet. Lym.	3	66	5	14	s	—	7	5	21
12 Brab. riv.klei	5	40	30	8	s	1	3	13	4
13 Utrecht riv.klei	2	60	15	10	—	—	6	7	2
14 Overijs. riv.klei	—	80	—	—	—	—	15	5	1
15 Limb. Zuid	—	63	13	11	7	—	—	6	2
16 Limb. Noord	—	69	8	3	17	—	—	3	10
17 Brab. zand	14	60	5	9	6	—	3	3	19
18 Utrecht zand	s	70	15	10	—	—	3	2	1
19 Geld. Veluwe	1	70	9	12	s	—	5	3	3
20 „ Graafschap	4	72	—	15	—	—	6	3	6
21 Overijssel zand	—	88	2	5	—	—	2	3	2
22 Drenthe zand	—	83	12	—	—	—	—	5	1
23 Friesland zand	—	—	—	—	—	—	—	—	a
24 Gron. Veenkol.	s	58	5	34	s	s	1	2	5
25 Drenthe „	—	82	14	s	—	—	—	4	2
26 Overijssel „	—	80	18	—	s	—	—	2	a

¹⁾ vooral Prinsesse en Maja.

		Ottersumsche	Petk. winter	Zeeuwsche	Petk. zomer	Diversen. 1)	Oppervlakte in 1938, afgerond in 100 ha	Fletumer	Mansholt's II	Vindicat	Vogel's Agaer	Diversen 2)	Oppervlakte in 1938, afgerond in 100 ha
1	—	97	—	—	1	2	17	90	2	6	1	1	12
2	—	98	—	—	s	2	1	76	8	8	5	3	2
3	—	95	—	—	—	5	10	78	10	5	2	5	3
4	—	99	—	—	—	1	1	15	40	38	2	5	1
5	—	94	2	—	5	1	3	15	40	38	2	5	5
6	s	95	1	—	1	2	7	8	40	40	8	4	4
7	—	95	—	—	2	2	6	6	20	67	3	4	14
8	—	95	—	—	—	5	4	8	2	76	12	2	13
9	—	98	—	—	—	2	11	10	4	66	18	2	64
10	—	99	—	—	—	1	45	3	7	70	16	4	34
11	—	95	—	—	2	3	94	29	16	34	11	10	21
12	2	92	—	—	3	3	8	50	35	5	s	10	3
13	—	92	—	—	5	3	6	40	—	50	3	7	1
14	—	88	—	—	9	3	12	47	—	47	3	3	1
15	3	90	—	—	—	7	84	58	6	22	9	5	15
16	4	91	—	—	1	4	254	55	7	24	12	2	7
17	—	94	—	—	2	4	525	63	22	12	—	3	4
18	—	90	—	—	8	2	25	45	—	50	—	5	a
19	s	91	—	—	6	3	127	25	8	52	10	5	1
20	—	94	—	—	3	3	224	48	2	45	—	5	4
21	—	92	—	—	5	3	243	12	75	10	2	1	1
22	—	97	—	—	s	3	234	—	—	—	—	—	a
23	—	95	—	—	—	5	34	—	—	—	—	—	a
24	—	99	—	—	s	1	151	8	9	57	22	4	11
25	—	93	—	—	s	1	164	12	—	28	55	5	2
26	—	96	—	—	2	2	80	s	—	95	1	4	a

1) Vooral Belgische, v. Lochow's ko-tstroot, Kroonrogge. 2) Hoofdzakelijk Groninger landras. a beteekent: aanwezig, doch minder dan 50 ha.

ERWTEN.

Rassenstatistiek
in procent in de aan-
gegeven gebieden.

	Corona	Mansh. kortstr.	Mans. ext. kort	Plukerwt.	Unica	Mansh. Schokk.	Zelka Schokker	Hala cap.	Diversen.	Oppervlakte in 1938, afgerond in 100 ha.
1 Zeeland Z.-Vl.	2	4	72	4	10	1	4	—	3	39
2 „ eilanden	s	3	35	5	9	7	38	—	3	41
3 Brab. zeeklei	2	—	40	5	45	5	2	—	1	26
4 Z.-Holland eil.	s	—	33	36	20	2	8	s	1	45
5 „ vasteland	s	—	35	40	20	1	3	s	1	22
6 N.-Holl. Meerl.	1	5	35	5	26	3	s	15	10 ¹	15
7 „ boven 't IJ	2	5	38	6	25	4	s	10	10 ¹	32
8 Friesl. klei	—	3	35	35	12	4	2	—	9 ²	4
9 Gron. Noord	s	3	18	18	59	s	—	1	1	29
10 „ Oldambt	5	2	44	23	23	—	—	—	3 ³	14
11 Geld. Bet. Lym.	1	20	50	2	22	1	—	s	4 ⁴	28
12 Brab. riv.klei	—	s	25	2	62	2	—	—	9	7
13 Utrecht riv.klei	2	2	35	—	40	1	1	1	18 ⁵	2
14 Overijs. riv.klei	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a
15 Limb. Zuid	—	—	23	18	49	5	—	—	5 ⁶	1
16 Limb. Noord	—	—	25	6	57	1	—	—	11 ⁶	12
17 Brab. zand	2	5	38	3	50	—	—	—	2	44
18 Utrecht zand	2	8	45	—	35	—	—	—	10 ⁵	a
19 Geld. Veluwe	—	—	50	—	40	—	—	—	10	1
20 „ Graafschap	—	—	40	—	50	—	—	—	10	1
21 Overijssel zand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
22 Drenthe zand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a
23 Friesland zand	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
24 Gron. Veenkol.	15	10	40	4	30	—	—	—	1	3
25 Drenthe „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a
26 Overijssel „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	a

1. Capucijners; 2. Schokkers Wiersma Ypey;

3. o.a. Blauwpeulen; 4. Kroonerwten;

5. Voererwten; 6. Gele erwt.

	Eersteling	Present	Bevelander	Eigenheimer ¹⁾	Noordeling	Populair	Robijn	R. Star ³⁾	Souvenir	Z. Blauwe ²⁾	Thorbecke	Alpha	Bintje	Furore	Ideaal	Industrie	Record	Triumf	Diversen ¹⁾	Oppervlakte in 1938, afgerond in 100 ha.
1	2	—	5	4	—	—	—	3	—	s	—	2	44	1	s	37	—	—	2	39
2	5	—	9	8	—	—	—	5	—	54	—	3	18	—	—	2	—	—	1	91
3	5	—	20	15	—	—	—	12	—	6	—	4	25	s	3	6	—	—	4	37
4	3	—	1	64	—	—	—	15	—	1	—	5	9	s	—	1	—	—	1	87
5	5	—	42	27	—	—	—	13	s	1	—	5	5	—	—	1	—	—	1	22
6	10	—	30	25	—	—	s	6	s	22	—	—	5	—	—	—	s	—	2	23
7	38	—	13	28	s	—	s	7	s	7	—	—	5	s	—	—	—	—	2	36
8	10	—	—	12	—	—	—	14	—	—	—	5	48	2	2	4	—	—	3	111
9	3	2	9	22	7	—	—	24	1	2	3	s	11	—	—	10	s	s	6	12
10	2	—	2	36	8	—	—	2	1	—	40	1	—	—	—	—	—	5	3	26
11	1	—	54	15	1	1	—	13	1	1	—	—	5	—	—	2	—	—	6	71
12	4	—	28	19	—	—	—	10	1	s	s	s	3	—	s	25	—	—	10	8
13	3	—	58	17	s	s	—	3	10	5	—	—	2	—	—	—	s	—	2	4
14	1	—	35	18	11	7	s	20	3	—	—	—	—	s	—	1	—	s	4	2
15	8	—	1	13	—	—	s	17	—	—	—	1	8	—	s	51	s	—	1	29
16	10	—	1	5	—	—	—	13	—	—	—	s	12	—	—	58	—	s	1	52
17	4	—	11	10	—	s	1	36	—	—	—	—	6	—	—	26	s	2	4	119
18	2	—	2	25	s	3	s	60	—	—	—	—	3	—	—	3	1	—	1	8
19	1	s	3	19	2	2	1	62	—	—	—	s	2	—	—	2	s	—	6	37
20	1	—	2	10	3	4	s	42	—	—	—	s	4	—	s	26	s	1	7	41
21	s	s	1	25	2	9	1	49	—	—	—	s	1	s	—	3	s	7	2	86
22	2	—	s	41	2	1	3	15	—	—	4	—	5	—	—	2	s	20	5	98
23	1	—	—	18	7	1	4	51	—	—	—	2	5	—	—	—	—	—	11	22
24	1	s	s	22	4	s	s	1	s	—	48	s	1	—	1	1	1	15	5	115
25	1	—	—	21	s	—	s	1	—	—	59	—	1	—	—	s	—	15	2	128
26*	1	s	s	24	s	2	s	4	—	—	34	3	16	—	1	s	2	10	3	47

¹⁾ Alberta, Hellena, Westbrabander, Voran, export e.a., ²⁾ inclusief Zeeuwsche bonte en Westeinder. ³⁾ inclusief bonte. ⁴⁾ inclusief blauwe en bonte.
 * In de Krim meer Thorbecke, in Vroomshoop vooral Eigenheimer, Bintje en Triumf.

Rassenstatistiek in procent in de aange- geven gebieden	Concurrent	Friesch landras	Blauwe Ster	Blenda	Hercules	Russ. blauwbl.	Oppervlakte in 1938 afgerond in 100 ha.
1 Zeeland Z.-Vl.	99	1	—	—	—	—	58
2 „ eilanden	99	1	—	s	—	—	35
3 N.-Brab. zeeklei	97	1	—	1	—	1	14
4 Z.-Holland eilanden	98	s	—	—	—	2	18
5 „ vasteland	98	1	—	—	—	1	1
6 N.-Holland Meerl.	86	2	—	—	—	12	5
7 „ boven't IJ	80	s	—	s	—	20	10
8 Friesland klei	99	s	1	—	—	—	18
9 Groningen Noord	86	s	4	4	4	2	37
10 „ Oldambt	85	—	—	5	—	10	3
12 N.-Brabant riv.klei	96	—	—	1	—	3	1

G. KRAAI Wzn., Vlachtwedde (Gr.) - Tel. 38

Specialiteit in:

Plantaardappelen van de Friesche en Groninger klei- en
Veenkoloniale Gronden (plombe en certificaat N.A.K.)

Origineele en Nabouw Zaaigranen, Klaver-, Gras-, Bieten- en
andere Landbouwzaden.

Importeur: Pfarrkirchner Korrelmais. Vraagt toezending prijslijst.

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met wintertarwe bezette oppervlakte.

Oogstjaar	WINTERTARWE.																			Totale oppervlakte wintertarwe, afge- bond in 100 ha
Imperiaal IIA	Invicta	Jacob Cats	Juliana	Kruisingsangel	Mansh. III	Mendel	Prins Hendrik	Robusta	Trifolium	Wageninger	Wilhelmina	Wilobo	Benoist 40	Carsten V	Joucouis	Siegerländer	Vilmorin 27 c.a.	Diversen		
1931	4	—	4	2	1	4	—	—	2	s	2	67	—	—	—	3	—	11	576	
1932	4	—	4	9	s	2	—	—	3	1	2	61	s	—	s	—	5	s	9	1019
1933	6	s	2	17	1	2	—	—	5	4	s	50	s	—	3	—	5	s	5	1151
1934	7	s	1	31	1	1	—	s	3	4	—	36	s	s	5	—	5	s	6	1239
1935	9	2	s	40	1	s	—	s	2	5	—	24	s	s	4	s	5	3	5	1297
1936	10	2	—	41	s	—	s	s	1	6	—	17	1	2	6	1	4	5	4	1297
1937	10	1	—	46	s	—	s	—	1	4	—	13	1	1	6	7	4	3	3	1110
1938	12	1	—	50	s	—	1	1	s	4	—	12	1	1	5	5	3	2	2	1117

Coöp. Handelsvereniging v. d. N.C.B.

Hoofdkantoor **VEGHEL**

Tel. No. 31

Het adres voor :

Zaaigranen en Pootaardappelen

Verkoopkantoor van

Origineele Prins Hendriktarwe

De Tarwe voor den zandgrond.

Vraagt onze Prijscourant!

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met zomertarwe, resp. vlas bezette oppervlakte.

Oogstjaar	ZOMERTARWE.								VLAS.										
	Blanka	Mansholt witte	Carma	Heine's Kolben	van Hoek	Sv. Kolben	Diversen	Totale oppervlakte zomertarwe, afgerond in 100 ha.	Alba	Concurrent	Friesch andras	Blauwe Ster	Blenda	Excello	Giganta	Hercules	Russisch blauwbloei	Texala	Diversen
1933	s 3	—	3	90	1	3	216	3 41 23	—	2	7	2	—	12	6	4	49		
1934	s 6	—	2	87	1	4	243	1 58 21	—	6	1	1	—	9	3	—	62		
1935	2 7	—	s	89	s	2	243	s 76 13	—	3	1	s	—	3	2	2	94		
1936	7 12	s	—	79	s	2	215	— 90 4	—	2	—	—	s	2	s	2	132		
1937	14 13	s	—	71	s	2	177	— 93 1	s	1	—	—	s	2	—	3	175		
1938	30 13	3	—	53	—	1	181	— 94 s	1	1	—	—	1	2	—	1	201		

De Zaaizaadtelersvereeniging „WAARD EN GROET”

te KOLHORN (N.-H.) Telefoon 23

Heeft als vermeerderaar van de oogst 1938 af te geven:

Origineele Wilhelmina tarwe

„ Juliana tarwe

„ Carstens Dikkop V tarwe

„ Vilmorin No. 27 tarwe

„ Kistemaker's Volhouden Karwij

„ Spratt Archer gerst

voorts 1e nab. voorjaarszaaizaden en pootaardappelen.

Aanbevelend, Directeur P. BLAAUBOER.

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland in % van de totale met wintergerst, resp. zomergerst bezette oppervlakte.

WINTERGERST

Oogstjaar	Fletumer	Mansh. II	Vindicat	Vogels Agaer	Diversen	Totale oppervlakte wintergerst afgerond in 100 ha.
1931	50	7	10	—	33	85
1932	42	3	31	—	24	67
1933	37	6	39	s	18	73
1934	30	7	42	s	21	95
1935	27	7	50	1	15	149
1936	31	8	46	6	9	153
1937	23	10	48	14	5	197
1938	23	9	51	13	4	223

ZOMERGERST.

Bigo	Goudgerst	Kenia	Mansh. 2-rijige	Min. Ruijs	Princessegerst	Saxonia	Spratt Archer	Zege	Diversen	Totale oppervlakte zomergerst, afgerond in 100 ha.
8	69	—	—	1	13	—	s	2	7	202
4	68	s	s	2	14	—	s	6	6	133
4	63	s	s	2	11	—	s	8	12	106
2	56	11	4	s	9	—	2	9	7	228
4	49	16	9	1	5	s	2	9	5	257
4	50	18	10	s	4	s	1	9	4	274
4	38	31	12	s	s	4	1	6	4	291
4	37	33	13	—	—	5	s	5	3	247

Landbouwers steunt den kweekersarbeid door origineel of goedgekeurd zaaizaad en pootgoed te koopen van in de rassenlijst aanbevolen selecties.

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met rogge, resp. haver bezette oppervlakte.

ROGGE.

HAVER.

Oogstjaar	Kirsche's Kroon	Staal	Ottersumsche	Petkuser winter	Zeeuwsche	Petkuser zomer	Diversen	Totale oppervlakte rogge, afger. in 100 ha.	Adelaar	Binder	Early Miller	Mansh. III	Ster	Zege	Goudenregen	Orion II.	President	Diversen	Totale oppervlakte haver, afger. in 100 ha.
1931	2	1	1	87	s	s	9	1801	s	s	—	7	s	52	15	2	13	11	1492
1932	s	1	1	87	s	s	11	1657	2	s	—	5	s	54	17	2	13	7	1418
1933	—	s	1	92	s	1	6	1653	3	1	—	5	1	49	17	2	15	7	1364
1934	—	1	1	91	s	2	5	1874	7	4	—	6	2	42	19	2	13	5	1305
1935	—	s	1	93	s	2	4	2101	14	6	—	5	2	36	18	2	12	5	1278
1936	—	—	1	93	s	2	4	2240	23	9	—	4	1	28	17	3	11	4	1349
1937	—	—	1	94	s	2	3	2278	32	12	1	3	1	24	13	3	7	4	1470
1938	—	—	1	94	s	2	3	2370	38	12	1	2	1	23	11	2	7	3	1451

B. VAN ENGELN - VLIJMN

Zaadselectiebedrijf

Kweeker van origineele grassen

Levert alle soorten landbouwzaden.

VRAAGT PRIJZEN.

Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met erwten bezette oppervlakte.

Oogstjaar	ERWTEN.										Totale oppervlakte erwten, afgerond in 100 ha.
	Corona	Mansh. kortstroo	Mansh. extra kort.	Plukerwt	Unica	Mansh. schokker	Glory schokker	Zelka schokker	Hala cap.	Diversen	
1931	s	28	31	3	16	10	2	—	—	10	428
1932	s	20	31	8	18	11	2	s	—	10	385
1933	s	16	30	8	22	9	4	s	s	11	422
1934	s	12	32	10	25	7	3	2	s	9	408
1935	1	12	30	12	26	5	2	4	s	8	421
1936	1	11	31	12	28	2	s	3	2	10	399
1937	1	7	34	13	29	3	—	4	3	6	377
1938	1	4	39	13	29	2	—	6	2	4	368

TEUTONIA, de eenigste Barres met „A”.

OVANA, de eenige volmaakte groenkraag met „A”.

JOBE, het eenigste knolzaad met „A”.

J. JOORDENS' ZAADHANDEL N.V.

te VENLO (Blerick)

232 Statistiek van den verbouw der voornaamste rassen in Nederland
in % van de totale met aardappels bezette oppervlakte.

AARDAPPELS.

Oogstjaar	Eersteling	Present	Bevelander	Eigenheimer ¹⁾	Noordeling	Populair	Robijn	Rode Star ²⁾	Souvenir	Zeeuwsche Blauwe ³⁾	Albion	Thorbecke	Alpha	Bintje	Idea	Industrie	Triumf	Diversen	Totale oppervlakte aardappels afge- ronnd in 100 ha.
1931	6	s	3	25	1	s	s	18	—	4	s	10	1	3	s	14	3	12	1641
1932	7	s	3	22	1	s	s	19	s	4	3	8	s	6	s	13	5	9	1761
1933	7	s	5	22	s	s	s	22	s	5	1	5	1	7	s	12	4	9	1536
1934	5	s	6	23	1	s	s	21	s	5	1	10	1	5	s	10	4	8	1439
1935	5	s	7	23	1	s	s	19	s	6	1	11	s	5	s	10	5	7	1391
1936	5	s	8	24	1	s	s	22	s	6	s	8	s	7	s	10	4	5	1304
1937	3	s	8	23	1	1	1	19	s	5	s	10	1	10	s	9	5	4	1377
1938	4	s	8	22	1	1	1	17	s	5	s	12	1	11	s	9	5	3	1351

1) Inclusief blauwe en bonte 2) inclusief bonte 3) inclusief Zeeuwsche bonte en en Westeinder blauwe.

Veenkoloniale Boerenbond Veendam

Telefoon 298

HET ADRES voor eerste kwaliteit

ZAAIGRANEN en POOTAARDAPPELEN

GEBRS. P., C. & L. DE JONGH GOES

**ZAADTEELT-ZAADHANDEL
BOOMKWEKERIJEN**

Origineele en N.A.K. gekeurde
Zaaigranen en Pootaardappelen

Beproof onze
ROODE KLAVER

HONDERDEN DANKBETUIGINGEN
TER INZAGE

„De Friesche Zon”

Origineele „Jubilé” wintertarwe.

Origineel blauwbloem zaailijnzaad:
ras „Liral Crown” (N.A.K.-gekeurd)

Friesch witbloem „Concurrent”
zaailijnzaad.

Friesche pootaardappelen van
de vruchtbare zeeleigonden

Alle Zaaigranen — Zaaizaden — Klaverzaden

FIRMA B. C. ALGRA - STIENS (Fr.)

Korrelmais-Speciaal

Mecklenburger North Western
Dent 4 jaar geselecteerd op
rijpen en kolfaanzetting.

Probeer vooral onze North
Western Dent, reuzen kolf
veel kolven en tijdig rijp.

Fa. Wed. J. C. C. Coenen & Zn.
ZADEN - DIDAM

ORIGINEEL Rijnsburger Uienzaad Stam Voogd

•
Zie de verslagen
van het I. v. P.
over dezen stam.

P. VOOGD
Goedereede. - Telef 18

Hofleverancier

D. J. van der Have

Zaadteelt en Zaadhandel sinds 1879

KAPELLE-BIEZELINGE

Wetenschappelijk Selectiebedrijf van

Bieten- en andere Landbouwzaden

Prijzen en inlichtingen op aanvraag.

Origineele

Julianatarwe

Imperiaaltarwe

Wilhelminatarwe

Beverlanders

Bunicaboonen

en verdere soorten Zaaigranen en Pootgoed

Selectiebedrijf

De Wilhelminapolder

te Wilhelminadorp

VEREENIGING „LANDBOUWBELANG”

Aan- en Verkoopvereniging van den Limb. Land-
en Tuinbouwbond.

Landbouwhuis - ROERMOND - Tel. 2345 (3 lijnen)

- Orig. Krafft's Siegerländer Tarwe
- Orig. Ottersumsche Rogge (resistent tegen stengelaaltjes)
- Orig. Limburgsche Roode Maas Klaver
- Orig. Hooster Incarnaatklaver
- Orig. Wessemer Stoppelpeen
- Orig. Buggenumsche lange gele voederbiet

BATHPOLDERS

RILLAND

Vermeerderingsvelden
Origineele JULIANATARWE

N.A.K. gekeurd zaaizaad
en pootaardappelen

Dir. Ir. W. KAKEBEEKE

Goed Zaaizaad en Pootgoed

vormen de basis
van Uw bedrijf

*Betrekt daarom Uw zaa-
zaad en pootgoed van*

**N.V. Verkoopbureau
van het Selectiebedrijf
v/h M. D. Dijt I.i.**

**Dir. C. J. DE LUGT
DEN BURG-TEXEL**

N.V. Zaadhandel en
Boomkweekerijen

**Wed. P. DE JONGH
GOES**

Selectiebedrijf van:

**TUINZADEN
LANDBOUWZADEN**

Uitgebreide handel in:

**Origineele en N.A.K.
gekeurde Zaaigranen
en Pootaardappelen.**

Onze uitgebreide prijscouran-
ten zenden wij op aanvraag
gratis en franco.

N.V. Zaadhandel en
Boomkweekerijen

**Wed. P. DE JONGH
GOES**

Vruchtboomen

met plombe en certificaat
N. A. K. op East-Malling
onderstamtype van eigen
moeren en veredeld van
door N. A. K. gekeurde
moederboomen.

N.V. ZAADHANDEL EN BOOMKWEEKERIJEN

Wed. P. DE JONGH - GOES

Specialiteiten :

Telefoon 60

Klaverzaden, waaronder zeer bijzondere rassen.

Graszaden.

Voederbietenzaden.

Wikken, voor groenbemesting.

Uienzaad „Favoriet”

Zeer hoog in opbrengst gedurende vijf achter-
eenvolgende jaren, (Zie Rassenlijst 1939 bl. 94).

 Vraagt prijscouranten !

Door bemiddeling van de

Nederlandsche Heidemaatschappij te Arnhem

zijn onderstaande origineele Neerlandia graszaden te bekomen:

Engelsch raygras

Beemdlangbloem

Italiaansch raygras

Kropaar

Westerwoldsch raygras

Timothee

Tevens zaaizaad van Orig. N.H.M.-Mais

Prijzen enz. op aanvraag bij de Directie te Arnhem, Postbus 33

Landbouwers!

GEBRUIKT

Zeeuwsch zaaizaad en pootgoed

Goedgekeurd door den

Keuringsdienst Zeeland.

**LANDBOUWHUIS
GOES, ZEELAND**

Coöperatieve Aan- en Verkoopvereniging

„Centraal Bureau uit het Nederl. Landbouw-Comité. G.A.”

Rotterdam

Veredelingsbedrijf van landbouwgewassen

te Hoofddorp, Haarlemmermeer.

- eigen rassen : Originele Zelka en Jumboka Schokkererwten
Origineele Ceka en Aka bruine boonen
Origineel Peryka en Produkta uienzaad
Origineel Groenkraag, Barres en Eckendorfer
C.B. voederbietenzaad
Origineele Negro wikken.
- in selectie : Nieuwe rassen van tarwe, gerst, haver, voeder-
lupinen, mais, gras, klaver en div. landbouwzaden.

Alleen-vertegenwoordigers van :

F. von Lochow-Petkus, G.m.b.H., Petkus.

- rassen : F. von Lochow's Orig. Petkuser Winterrogge
F. von Lochow's Orig. Kortstroo Winterrogge
F. von Lochow's Orig. Petkuser Zomerrogge
F. von Lochow's Orig. Petkuser gele Haver
Flämingsgold.

W. Weibull A/B, Landskrona.

- rassen : Weibull's Origineele Keniagerst
diverse Weibull's rassen in beproeving.

Vermeerderaars van Instituutrassen :

- Origineele Juliana tarwe
Origineele Wilhelmina-tarwe
Origineele Imperiaal Ila tarwe.

Alleenverkoop (samen met zusterorganisaties) van :

- N.A.K. gekeurd rood Brabantsch/Limburgsch
Maasklaverzaad.

Importeurs van :

- Deensche „D.L.F.” en Engelsche „Escofar” zaden,
alsmede andere gras-, klaver- en div. landb.zaden

MEST MET STIKSTOF in den vorm van:

Salpeterstikstof:

Kalksalpeter, 15,5% stikstof;

Half salpeter-, half ammoniakstikstof:

Kalkammonsalpeter, 20,5% stikstof;

Ammoniakstikstof:

Zwavelzure ammoniak, 20,6% stikstof.

Inlichtingen en brochures over deze meststoffen worden gaarne op aanvraag gratis verstrekt door het

**LANDBOUWKUNDIG BUREAU VAN DE STAATSMIJNEN
IN LIMBURG EN N.V. MEKOG TE HEERLEN** en het
**LAND- EN TUINBOUWBUREAU DER I.G. FARBEN-
INDUSTRIE A.G., AMSTELDIJK 37, TE AMSTERDAM**

Gezond Zaaizaad en Pootgoed van de Groninger Zeeklei

*Overal met groot
succes verbouwd*

Plombe en certificaat N.A.K.

**P. Z. V. B., Landbouwhuis
Groningen - Telef. 5701**

Zaad - Centrale Slochteren.

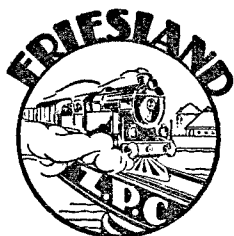
Origineele en te velde goedgekeurde KLEIPOTERS v. de Groninger- en Friesche kleigrond.

Specialiteit in Gras- en Klaverzaden.

Origineele mangelwortel
„PRODUCTIVA”

Origineele voederbiet
„GROENINGIA”

Origineele Fr. RIJMKAKERS
14% biet.

Handelsmerk

**ZAAIZADEN
POOTAARDAPPELEN**

COÖPERATIE

„De Z. P. C.”

ZUIDERGRACHTSWAL No. 3

LEEWARDEN

Telefoon 3445

**Goedgekeurde Pootaardappelen en zaaizaden.
ORIGINELE TARWE (Joncquois & Wilma)**

**Droogontsmetter
CERESAN-NIEUW**

en

**Natontsmetter
CERESAN**

} voor alle zaaigranen.

U T 685 speciaal voor bietenzaad.

ARETAN voor aardappelpootgoedontsmetting.

Inlichtingen verstrekt

N.V. DEFA • ARNHEM

Mansholt's Zaaizaden.

Origineele rassen van:

**GRANEN,
PEULVRUCHTEN,
HANDELSGEWASSEN.**

Verder: Orig. Barres Strynφ VIII voederbietenzaad, de beste Deensche Barresstam. Gron. rood klaverzaad en wit inlandsch klaverzaad, gekeurd. Prijslijst in Jan. en Aug.

Westpolder (Gr.)

Dr. R. J. MANSHOLT.

Origineele Groninger wintergerst (landras).

Instandhouder: **P. H. MEIJER Gz.**

Oud-Bocum Kloosterburen
Prov. Groningen

**Sterk tegen plantenziekten,
Wintervast.**

**Zeer geschikt voor
Maartegerst.**

Alleenverkoop:

**N.V. J. L. ROBERTUS, Zaadhandel
WINSCHOTEN**

Wij leveren U **Pootaardappelen,**

afkomstig uit de beste stammen, door de N.A.K. gekeurd, de meest gangbare soorten voor binnen- en buitenland, alles onder garantie.

Bezoek in het seizoen onze velden.

Beleefd aanbevelend,

SELECTIEBEDRIJF

BRANDHOEVE

GEBR. BROOS

KRUISLAND. Telefoon 2.

Handelsraad

van den

A.B.T.B.

ARNHEM.

Importeur van:

Zaaimais Blanc des Landes

**Verkoopbureau van
Zaaizaden en Pootgoed**
LOPPERSUM.

Levert alle soorten

**ORIGINEELE
ZAAIGRANEN**

tegen officieele prijzen
alsmedenabouwspeciaal
in de betere kwaliteiten.

Aanbevelend. J. D. Speckmann
te Loppersum. - Telef. n. 4

C. D. Ampt M. Jz.

Oud-Vossemeer B5

Selectiebedrijf

van

Aardappelen,

Granen en

Peulvruchten.

Aankoop van zaaizaad en pootgoed

De beste waarborg voor een goeden
oogst geeft te velde en op partij
goedgekeurd zaaizaad en pootgoed.

LANDBOUWERS! Vraagt daarom
uw leverancier zaaizaad en poot-
goed, voorzien van het certificaat
en de plombe van den N. A. K.

Bij aangifte voor de keuring moeten
bij aangekocht zaaizaad en pootgoed
de certificaten worden overgelegd.